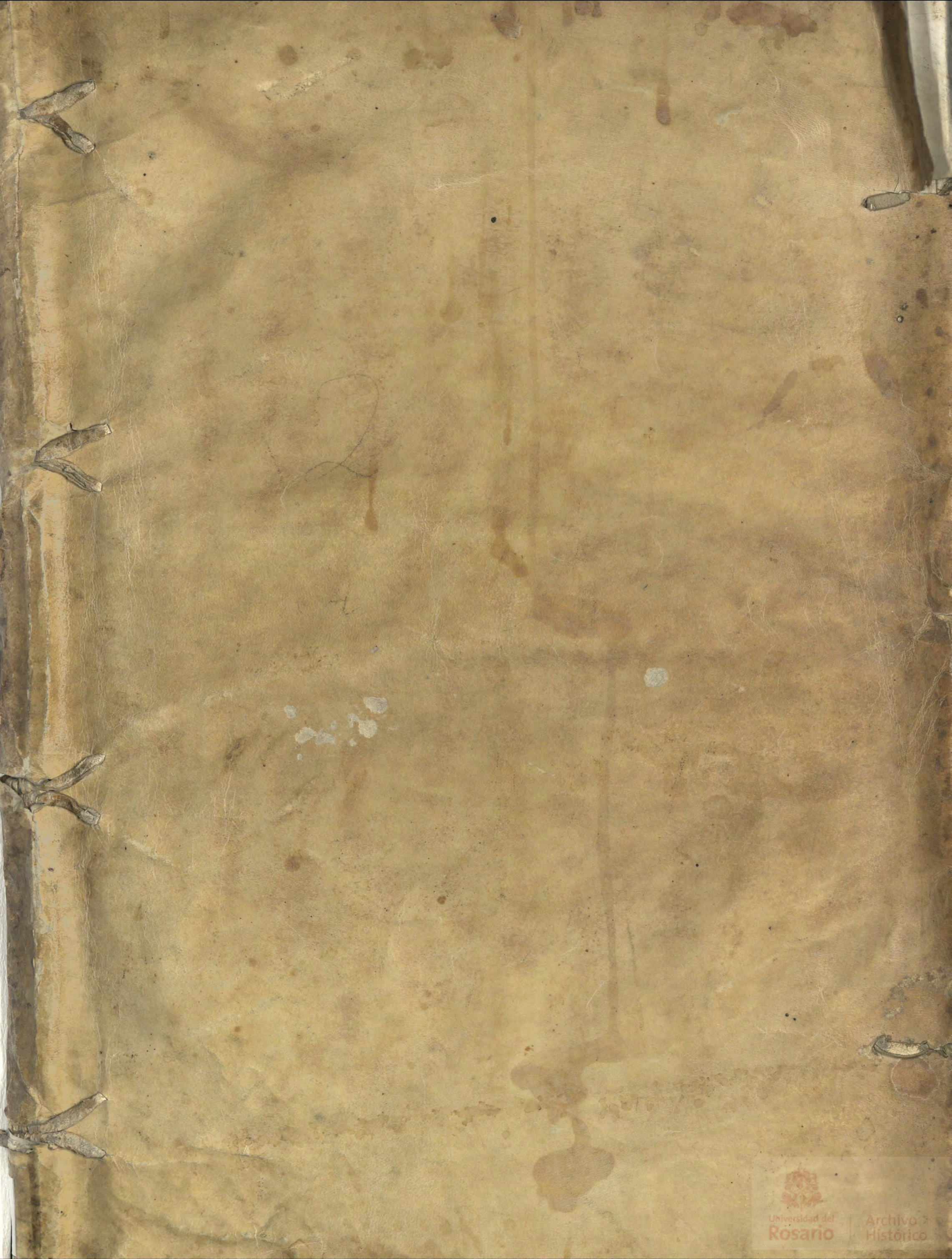

BIBLIOTECA
DEL
Colegio Mayor de Nuestra Señora
del Rosario

E24N074Ej.1

13065

Amplissimo dño Alphonso fonseca Archiepo cōpo
tallano dño suo incōparabili Antonius geraldinus pro
tonotarius apostolicus felicitatem.

Ex hoc poterit amplitudo tua cognoscere q̄
simplici animo q̄ aperta fide: q̄q̄ manifesta
pietate eā colā: q̄ operis noui tiedū nō poli
ti & elūmati sed ne dolati quidē & uix signati exemplum
archetipūq̄ mittā: atq̄ id nō una sed duabus manib⁹ ex
nec distinctionibus nec apicibus prenotatū. Sed
etiam scribēdi arte seruata cōpositum. Quo fit ut
eam quā tam pie colo huius meae negligentiae ne
excusationē ullā aucupandā putē. Sed eandē tātū
atq̄ orem ea qua mittitur mente accipiat ac perle
ac si quis ipm opus oppugnare uoluerit: defendat
treccus & nōdum editū. Idibus enim februarīi ab
est: quod calēdis Ianuarii inceperā. Eius autē ma
am ex ipis eglogarū argumētis percipiet amplitu
tua Quae si eiufmodi archetipis & rudib⁹ lucubra
tibus delectabitur: habebit nō multo post aliorum
op. **E**xempla: si nō elegātiora saltem nō minus religi
ola. coepi enim aliud op⁹ de cultu & obseruatiōe sacroz
rituum & terporū. Verū. qm̄ papyri angustia me longi
orē esse nō sinīt: cōmēdo me iterum eīdē studiosissime.

Salus: arisippi traducit ad aua limes.
Nam stultum in fragili est spem certam ponere fut
Et plenam a cāna puppim religare palustri
Verum haec uita breuis nra data lubrica tandem
Area multae meliora ad regna remittit.
Hic labor est. illic sunt praemia certa laboris
Ergo illic non arma ferent: nō bella mouebunt.
Nullaq̄ terridos emittent castra tumultus
Nec fora nec leges nec iudicis ora minas
Terrebunt sonites: Nec inanis splendor honorum
Sollicitos tota procures agitabit in aula.
Ambitio ne in hyans regimen uenalia proder
Munera: nec metus hos illos urgebit egestas.
Non amor aut odium scelerata in crimina pellet.
Inueniet ne nouas artes inuenta cupido:
Quae nullo rerum parata expulset aceruo.
Qua etiam nullis solitis erit artibus usus.
Cellabit nomis cessabunt rasta ligones
Sarculaq̄ & marte sales & plaustra trahaq̄
In coelum nimis tam nemo palatia tollet
Sumpibus: aut operam conducet iners ne locabit.
Alcia nil: nil ferra dabit: magnaq̄ dolabra
Circius atq̄ aquas iuncturas regula uaras.
Nam nec nauis coniungat litora quib⁹
Nec trahet inuictas ullus per flumina merces
Magna refert: & uera quidem: maiora tamen sunt
Quae repunt: sed iam paulisper cesset aratum
Quandoquidē haud facile est mente exercere manu.

Nil mortale gerens: quis moriturus: & illa
Gratia maiestasq̄ oculis innata serenis.
Frons risus expers: uerum mitissima cunctis
Supplicibus: rursusq̄ apprensus saeva superbis:
Quae solo intuitu potuit terrere nocentes:
Solariq̄ inopes: animos curasq̄ nouare.
Attactu curare greges: auracq̄ salubris
Oris ab innumeris seruare armenta periclis:
Siue his ob fuerant infecti pabula prati:
Seu uicium coelis: seu partes sparsa per omnes
Tabifici laetit praecipit contagio morbi:
Quae uerbis saeuos nouit lenire leones:
Naturae uariare uices: elementaq̄ sacra
Voce mouens ueterem rerum mutare tenorem.
O me felicem tunc cum mea tecta subiuit
Ad cenam tantus sociis comitantibus hospes.
Felix obrutus: cum me miseratus egentem
Consilii conuersa oculorum luce beauit.
Felicis lachryma: pectus felicia quondam
Oscula fixa sacris: quicq̄ hos terfere capilli
Et quod sydereum corpus perfudit harum
Fortunata soror qua componente recepit
Ille dapes: uerum felix per saecula frater
Lazarus e rapidi reuocatus faucibus oris
Praecipue felix quae talem gessit in alui
Quae talem peperit: quae talem sustulit
Et nati demum miracula uidit adulti
Excellens genitrix: sed nunc miseranda

calis: & choris pastorum & agnocolarum: hoc est dilect
pulorum congregatio.
Vnde adhuc durae geritis precordia mentis
Torpetq̄ gelu: nam q̄ uos tanta moratur
Segnities: qd adhuc ais dubitabit obfasc
Num manifesta fides operum & spectata meorum
Gloria uos ueteri potuit depellere sensu:
Ecce quaterdemis perterritas tre debus
Dum moror euerfi post uincula rupra sepulchri
Post hec ebum euersum: polliatq̄ ratura sanctis
Manibus oculo bis iam uos lumine adiui:
Oscendiq̄ sacrum qui ne cum uulnere corpus:
Singula quae didimus digitis tractauit adactis
Prole proq̄ alius: tenebras ut demere possit
Mentibus: aeternamq̄ pīs inducere lucem.
Mentibus: aeternamq̄ pīs inducere lucem.
Quin etiam apparet pisco in litore rursus
Cum mare seruassent per noctem recta frustra
Maue plagas multas onerari piscibus amplas
Vobiscum ipsa sano letis cephatas in herbis.
Tumq̄ petens bis terq̄ cepha me an prolixas amares
Te caput armentis statui: gregib⁹q̄ magnis: istum
Et iusti in teris tu pastor maximus esses.
Quod & uetus amor stimulis urget acutus:
Non refectas: non uos fieri patere in herbes.
Le igitur meaq̄ alma bonis diffundite campos
Saemina spemq̄ gregis filius exinde omnes
Tendite pastores pariter: pariterq̄ uulq̄
Nam quicunq̄ meis

locutores Achanaus pastor hoc est ipse xps iam mor-
 EGLOGA NONA. De ascensione eius ad coelos. Col-
 Terta cum certis aurora rediret orbem.
 Illa sum euomuit: superisq; effluit ad auras:
 Quem maris ab ortum lectum sub gurgite cetae:
 Hoc etiam iouat casus portenderat olim:
 Et triiduo eueriam mox rursum ad sidera tollam.
 Eueriam hanc dicens imis a lectibus ardem.
 Veridica genti prae dixit uoce prophanae.
 Hoc quoque non multum est: cum morti proximus es:
 Cum mors morte perire: luxq; omnis luce redempta est.
 Et superis: micuitq; lecto lucifer astro
 O quam laeta dies populis apparuit imis
 Ad dextraq; pariter redeo: unde ante profectus.
 Altra peto: omni fici manu in iarece tonantis:
 Sed pere discipulos. dic illisq; leuis alta
 Nondum etenim ad summi concedi uictor olym-
 Quin procul hinc faxis iudeo: & me tangere noli.
 Accedam ampliusq; pedes uenerande magister.
 Proh q; lea mea perueniunt gaudia mentem.
 Pulchrior cuius tenebris post fata resurgens:
 Quem modo condidimus gelidi sub fornice saxi:
 Qui crucis aerie fueras sub iactis in aram:
 Tu ne ipse nuper uia perfunctus acutus:
 Ecce uides uacuum quo nuper conditus antur.
 Non deinde hic queras. iurixit ad aethera clausus
 Quid ploras mulier: miridi quem quers in orto
 Me miseram quid agam: lachrymis q; finis acerbis:
 Tu ne ipse nuper uia perfunctus acutus:

Agile.

Agile.

Agile.

Iudeis: quibus in prolem exercere nefandum
 lus licuit: uitaeq; auctorem opponere morti.
 Imprimis stupeo placida q; mente peregit.
 Iussa patris superi: q; clemens iuit ad aras
 Hostia pro gregis electi mactanda salute.
 Crudelisq; tibi nobis pius obtulit ultro
 Carnificum manibus pro nostra candida culpa
 Pectora: nosq; sui puro laui amne cruoris.
 Illa mihi ante omnes uenerabilis haeret imago:
 Visceraq; euoluit: cum clauis fixus iniquis
 Fimic atq; inde manus: & duro in stipite plantas:
 Spinarumq; graui traiectione tempora ferto:
 Perfossusq; latus laetis cuspidis hasta
 Vltima demisit morienti uerba palato
 Eternum humano generi testatur amorem.
 Nam sitio dixit iuuenumq; senumq; salutem.
 Pululum hinc matris: genitricem tradidit illi:
 licens mater: tuq; ipsi filius esto.
 assum transcripsit in astra latronem.
 exclamat: quid me deus alte relinquis?
 trado animam. manibus pater excipe natum
 neq; sacro postremu effudit ab ore:
 mei iam sunt mysteria cursus.
 ac uideo: quis duri saxa sepulchri
 nes: texit quos candida uestis:
 ecent ala: quis sustulit alnum
 gregia custos o uillice terrae
 o mei domini pia menabra locaris:

Erue: aut auida uastare uoragine tempus.
 Hic reor & ueteri corrumpi nescia casu
 Corpora nra leuis tollet super astra uolatus:
 Nec maleuada cibi deinceps ea cura tenebit:
 Cum nec mortali fuerint obnoxia fato
 Nec metuent animae censoris ad ire tribunal
 Quando dei iusto librata: examine noscent
 Se ad festos thiasos & gaudia certa uocari.
 Ergo eius uisu secuta in pace fruimur
 In comune ilares omnes meritisq; beatus
 Quisq; suis: nec lapsus erit nec terminus aui
 At praesens & sine carens ac summa uoluptas
 Rite sapis uates: Nec quicq; certius istis
 Asseritur dictis: modo sensus facta sequantur:
 Et manifesta fides operum ratione probetur.
 Deo gratias.

Lycas.

Hic aer nostrum qui iustat pendulus axem
 Non uarias sumet formas: nunc lucidus & nunc
 Turbidus: aut raras tendens in uellera nubes
 Non nunc: no pluuia: no grandine no grauis aestu
 Non uentis agitata: uergetur tempore brumae
 Nec uel nocte dies uincitur tempore brumae
 Vel nox uicta die paucas redigunt in horas
 Non erit aut uentis no uer no bruma nec aestas
 Nec qui temporibus dirimit sol quatuor annu
 Nunc alios tollet currus: nunc prestior ibit
 Per duodena meos obliqui tramitis alba
 Immo ipse & reliquiquis idem concitator
 Constat: Nec deinde polus qui caetera torquet
 Verterit agens se cum lepentes mobilis orbes
 Quatrag; copulato tam tandem fine quiescent
 Pulchraq; erit species elementis splendida semper
 Nec quicq; de hinc facies habens: quippe ordine muto
 Postubi conciderit flammis iustitibus orbis
 Candidior erit: deinde nouo se lumine collect
 Ve quae nara iudis aethera feruntur harenis
 Lina suos uertit dum gens mortalibus ad uisus:
 Gaudeat uel laurus texens manilla micans
 Vt uentum rapido longum torrenum in igne.
 Quatruerit labes maculosaq; tegmina demit.
 Sicq; deus deus reuertetur pendere mundus
 Inuenerit acris reparatus flore iuuentas
 Vicius spolis inuenerit subricus anguis
 Erat uero: sicut nec facula possunt

Andree Alciati iuriconsulti Mediolani.
Paradoxorum ad Pratum. Lib. VI.
Dispunctionum. Lib. III.
In tres libros Codicis. Lib. III.
De eo quod interest. Lib. I.
Pretermisssorum. Lib. II.
Declamatio. Una.
Destip. diuisionib. commentariolus.

**Addita in. l. Vallus & in. . responsa pruden-
 tum paradoxa Marij Salomonij Albertesci
 aduocati Confisso. Ad reuendis. Ear. Medio-
 ces. S. R. E. Ulice cellarium: propter mate-
 rie affinitatem. Que omnia solerti nuper cura
 repurgata sunt: & excusa.**

Sum Bratia & Privilegio.

Per tenencia al Colegio de N. S. Ra. del Rosario de la Plaza por Donacion que
 hizo el Sr. D. D. Antonio de Bonastegui.
 Colonia Mar. 17 de Mayo de 1711

Prima ratione a maioribus instituta est: amplissime Cancellarie: ut cuiusque argumenti opera ederentur: ea principis alicuius viri noie di-
cata: egrent in publicum: tum quod ea sit literarum dignitas: ut neminem non longe honestiores
faciant: tum quod qui divulgatur libi ob maximam vitiligatorem (Catonis verbo utar) in-
stationem: caninamque facundiam: patrono: defensor: ceteris plerumque indigant. Quod cum ipse an-
mo meo diu versarem: nullam in locum mihi visum fuit: quantalascumque nostras lucubraciones pos-
se tutius reponere: quam si finui tuo commendarentur. De tunc enim ciuili disertaturo: que nobis
lissima ceterarum professio est: consultiussum: generosissimumque iudicem: titulis pretendi equum
fuit. Sed et cum Paradoxa id est: pater ceterorum opinione: scripturam me in ipso limine pro-
diderim: multum mihi inuidie vel titulus ipse concitatoras videbatur: quapropter non alio: quam nominis tui clypeo cam
rerundendam existimaui: ut te nobis ^{et alij} fere periculum inuocare non dubitauerim. Et licet nequaquam me lateat qua
te sint in republica occupationes tue: quamque pro regie maiestatis negotijs indefesso animo excubas: ea tam ingenij tui est
acrimonia: ut nihil sit humeris tuis maius: nihil: quamvis ceteris non ferendum: quod tibi factum facillimum non sit. Quapro-
pter obrepente interdum tibi otij memoria: ubi graniores res a te iterum segregaueris in ameniora studia soles diuertere:
et quicquid te poris tibi de sacris authoribus superest: id omne libenter legibus: legumque interpretibus impedis. Que an-
ni tui clarissima instituta: mirum est quantum me impulerint: ut a virtutis tue contemplatione oculos deflectere in qua pos-
sim. et tamen ad tanti decoris: cum ad solis radios inspicient: illi quandoque caligent non desisto: tamen quin egregia facta:
vel per transennam inspecta: vsque vsque admirer. Est enim hec tua cancellarij magni dignitas huiusmodi: ut inges semper
aliquid pariat: paratumque inde semper quippiam sit: unde magis gloria: virtutisque admiratio: erga autorem indices magis re-
pollulet. Celebrent Archontas suos Athenienses: laudibus euebant Ephoros: Accedemque sint apud alios in precio Di-
caste. Tu vnus in amplissima prouinciarum Ballia: omnia horum munia magno animo suscepisti. id parabili virtute illis te quo-
que maiorem ostendisti. Apud Romanos ita diuisa fuit Balliarum (quod Marcellinus scribit) iurisdicatio: ut ppter pumicie
magnitudinem populo: umque frequentiam: quatuor: proconsules acciperet: qui tamen tante administrationi vig pares erant.
At tu solus vndique ingruentia negotia sic explicas: tanta celeritate perficis: ut etiam aliquas horas possis subtrahere: quibus
bonis literis indulgeas. Verito igitur tibi Paradoxa hec nostra dicere institueram: quod tantus vir iuris ciuili: Pontifi-
cijque scientia eruditissimus: totius operis optimus iudex: et censor esse poteras. Non ab re equidem fuit: ut qui supra omnes
Ballie magistratus ob virtutis vnicum plane specimen ad se disti legum interpretamenta susciperes: et veluti Aristarcus vel
Asterisco insignires: vel Obelo confoderes. Illud me tantum deterrebat: quod tyronem me et de gymnasijs vix eductum: ve-
rerer: ne talia moliri nimis temerarium existimarer. Non iniuriarum igitur ingenij tui summum examen formidabam quod for-
tasse probaturus non esses: ut tam cito contra receptas sententias: et preiudicia preceptis de tutissimas scribere aude: remat-
que tibi primario in Ballia viro dicatas edere. Verum et pari audacia timorem hunc transmissi: quod presertim ad maiora quo-
que tenderem. Etenim si feliciter hoc mihi qualecunque est opus cederet animo: euoluebas quinquaginta ipsos Digestorum li-
bros summa breuitate: ut nihil tamen dignum lectu omittiret. Latino: et quantum in me esset elegantis sermone interpretari:
glossemata: seu scholia Accursij more iuriconsultorum marginibus inspergere. Quod negotium: quoniam summo in ea re
iudicio opus esse me nequaquam lateat: aggredi adhuc ausus non sum: voluisti prius in lenioribus his operibus vires meas ex-
periri. Quare interim hec clarissime pater: leta fronte qualem studiois omnibus prestare soles accipe: que nos tibi candi-
dissimo certe animo nuncupauimus: non quod nomini tuo his tibi cinibus opus esset: sed ut sub tanti viri patrocinio a mala
lingua innoxius liber per docta hominum ora volitaret. Ceterum ne quod ille ait incommoda publica pecces: si longo ser-
mone morer tua tepora Prate: non duci prolixiore epistola mihi agendum: tu illud in summa habere quicquid ipse ingenio vi-
ribus calamo possim: id omne tuo nomini addicti obnoxijque esse volumus: hoc vicissim a nobis rogari ut inclementium tuorum
ordine me conicias. Quod scio de te humanissimo viro ipestratu facillimum fuerit. Bene vale amplissime domine.

Ad lectorem.

ΚΑΤΑ ΤΟΤΗΝ ΔΙΣ. ΟΡΑΤ. ΕΙΣ ΤΟΝ Δ. ΕΝΕ. ΟΤΙ ΜΕΝ
ΕΞΟΧΟΝ ΕΙΝ ΑΥΤΟΙΣ ΕΞΟΧΟΝ ΕΙΝ ΑΡΕΤΗ.
ΜΗΤΑΧΕΩΣ ΚΑΤΑ ΜΕΝΟΝ ΕΠΙ ΤΟ ΧΑΛΑΝΤΕ ΥΠΟΜΕΝ.
ΤΟ ΚΡΙΜΑ ΦΡΑΣΣΑΜΕΝΟΣ ΩΣ ΕΠΙΛΕΥΜΑΤΙ ΜΟΝ.
ΤΟΥ ΜΕΥΑΝ ΕΝ ΟΒΙΥΜΕΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΕΥΑΝ ΕΝ ΠΑΡΑΔ. ΟΞΩΣ.
ΕΥΡΩΣΕΙ ΓΛΑΦΟΡΟΝ ΤΗΣ ΤΕ ΦΑΣΟΣ ΝΟΜΙΜΩΣ.

Proemium.

Prima aliquid ope-
ris quicquam aggressurus est vel ho-
ratio admonente docemur debere et
pius vires suas diligenter examina-
re ne fortasse in medio (quod aut) ita
dio deficiat et assumptum oneri impar
succumbat. Id cum mihi ipsi ut vfu eue-
niret fore dubitarem. decreueram omni
no ab hac quam parturire animus ce-
perat prouincia me abstinere vel perpetuo vel sane dum melius
cule vires accederent. Nam in studiis perquam arduis tyrones
huiusmodi negotia aggredi premodum audax temerariumque
inceptum videbatur: sed tamen ut facile homines nobis ipsis
ignoscimus malui ego quos exemplo Diogenis dolium sursum
deorsum voluere. quam inter oscitantes nihil memoria dignum
agens. ut feriat acies ferrugine obtegi. Prospecebam enim
etiam si in multis deficeremus non omnino tamen inutilem pos-
steris nostram hanc curiositatem fore: quoniam tamen a nos-
bis non satis doctequedam ederentur exemplo. saltem adacti
alij longe felicius idem fortasse auderent mihi is honos dein
deberetur quod in iure ciuili latine scribi posse post mille et eo
amplius annos primus docuissim quodque alios exemplo tragis-
sem meo. Fuere nostra et patrum nostrorum memoria qui idem
in alijs studiis affectauerint ut in philosophia in dialecticis in
medicina astronomis cognitione quamplurimam sed in legum scie-
tia tanquam impossibile id esset. nemo opinor ante nos attenta-
uit. Et quoniam anguro futuros qui et maiorem eloquentiam
fortasse desiderabant si velim paucillum expendant nam mates-
ria ipsa suadela hanc stilij blanditias admittat. Quod si in
philosophicis Lucretius in celestibus. Manilius (vix boni) qua-
les auctores ornatum hunc fuisse impossibile scriptis esse dinge-
runt quis id a me semidocto homine etiam durissimus censor re-
quirat. Denique si in toto opere aliquid erit quod ad stomachum
non faciat is velim sciat eum qui primus nauigare colere edifi-
care ceperit. non omnia eius artis sciuisse. que ex vfu demum res-
perta sunt: mihi satis sit hoc profuisse iuris ciuili studiosis. quod
difficillimas quasque questionis latino sermone explicari potuisse
cognoscant: tum multa preter aliorum sententiam introducta que
quam vera sint ipsi sentiant. Et enim opinionibus referta sunt
huius discipline volumina ut supernacaneum existimare incepti
quicquam pro certo adferre. Erramus omnes et Andabatarum
more clausis oculis plerumque decertamus. Et si illud merito pro-
fiteri possim quicquid a me dictum disputatum est existimare opti-
mo iure defendi posse: quod in primis ea mihi cura fuit ut non
nisi quod a canillo abesse affirmarem: cum duro enim hoste di-
gladiantem fortissimis telis instructum esse oportuit: si quidem
ea est multitudinis auctoritas. ut iam hac in scientia non vnus
cuiusque singularis virtus. sed scriptorum numerus obseruetur.
Cum itaque preter eorum opinionem omnia hec asserta sint sola in
lectoris humanitate confidentia mihi fuerit: quod si eos profes-
sores quotidie laudibus extollimus. qui veterum in curiam cum
facultas adest deregunt noua ipsi excogitant: cur equali iure me
cum agi non debeat certe non video. Lege feliciter.
Que sunt stipulationes ptoeie. que indiciales. que communes.
nes. et que admodum a doctozibus locus hic male picipiat. La. I.

Stipulationum tres spe-

Species. Ptoeias indiciales et communes aliter no-
stri legum doctores declarare videntur qua et vete-
res iuriconsulti acceperint et veritas ipsa admit-
tat. Ptoeias eas esse opinantur que ex ptoeie edicto semel
introduce sunt: qua ratione et ius ptoeiorum dicimus. Indicia-
les que a lege aliqua ciuili descendunt. Communes que partim
ex lege ciuili partim ex ptoeia oriuntur. Hanc etiam quod omnes ap-
probarent et ipse tandem sum secutus quadiu non animaduerti a ve-
ritate longe abesse. Quo circa in primis id animaduertendum est.
Pomponij iuriconsultum ex cuius rursus hec diuisione colligitur
si eius verba subtiliter perspiciam. in hisce stipulationibus non
origine a quo introduce sunt sed exercitum coram quo videlicet po-
nantur considerare. et quod ita res se habear efficacibus quos ar-
gumetis conuincere potest. Ma cautio de dolo pculdubio indicia-

lis est et tamen ab edicto ptoeie descendit: non solum genera-
liter quod ostendit in Digestis titulus de dolo. sed etiam eo casu quo
interponitur de persequendo qui in fuga est seruo: que casum p-
exemplo huius stipulationis in institutionibus Tribonianus ad-
ducit. Demonstrat hoc Alpiamus in tractatu in metris causa
vbi ex verbis edicti istud fieri auctor est. In communibus quoque
stipulationibus eos errare fortissimum argumentum est quod in con-
fesso est cautionem duple communem esse: cuius cum Bartolus ceteri
dixerunt: quoniam si super seruo ptoeie: si de ceteris ptoeie
2 sis rebus indiciales esset. Sed quia hec ratio est que loquitur: due spes
cies simul in rebus efficiunt quoniam singule ex se censeri non possunt
e sunt aliter minime. Cur ergo in ista quoniam id non est et nouum gen-
no iducatur. alteri semper cautio adhibeat. Quin et ut ad indicia-
les transeam si hec a lege initium trahunt. cur sicut a ptoeie ptoe-
rie. ita ab lege legitime non vocantur: vel a iure ciuili ciuiles? Ipse
igitur ut a iuriconsultorum qui de his loquuntur verbis non disceda
ptoeias stipulationes eas arbitror quod solus ptoeie iurisdictioni
relinquunt. quoniam alius indicis notio non est: quo in numero olim
erat stipulationes que datione tutelam respiciunt sicut hodieque
ad causas liberales attinent et in prima constitutione qua impera-
tor de officio ptoeie promulgauit notari potest: id est in cautio
ne damni infecti qua sue iurisdictioni reseruare ptoeie iuribus
quoque testati manet: quapropter intellige ptoeias ab exercitio
ptoeie iurisdictionis venire. Iudiciales vero eas reos que non
coram ptoeie sed coram alijs iudicibus expeditiones nanciscantur
veluti sub consulis sub prefectis in centumviri iudicio seu in
senatusconsultis et similibus: quo in numero cautio de dolo est: quod
licet ex ptoeie edicto sit inuenta. sub alijs tamen iudicibus in-
terponebatur. At communes stipulationes esse existimo que tam
apud ptoeie quam coram alijs iudicibus cognoscebantur quod illis
nil reseruati esset. Sed promissum edicere ptoeie ut alterius per ptoe-
i catione iurisdictione cessaret: quod ex iureconsulti verbis apertissime
probat dum stipulationem rem pupilli salua fore communem esse tra-
dit: quod tam ptoeie quam iudex ut id fieret inuenerunt dum item duple
stipulationes communem asserit quod et a iudice et ab edicto edicto ve-
nit: quod videlicet et per iudicem et per edictum edictum interponitur. pel
licet fortasse in errorem recentiores quod in ptoeiarum stipulationibus
speciebus origine a quo introduce essent considerari non erat: sed
in illis a nostra questione ius omnino diuersum est: nam que
hic communis stipulatio est rem ratam haberi in eo ptoeiarum
tractatu ptoeie species traditur.

Utrum certa quantitas adiecta stipulationi cesset mera pena an
tagatio eius quod interest: et doctoz in hac quoniam in curia. La. II.

Ractabat in ticiensi gym

Unasio huiusmodi questio si quis aliquid dare fa-
cere ve promissum et si factum datum ve non esset cens-
dec stipulatio penalis ne esset: quoniam pene nomine
dari specialiter non exprimebat. Et non esse penale credidisse Joas-
nes Andree Ludouicus Pontanum quidam assererent: quo-
rum sententia et si per eos non sit pbare efficax: tamen argumentum
illud videri. Quod si ita stipulatio cocepta foret cum liberto si. g. ope-
ras non dederit dabin viginti nummos: et libertas opas non det
modo tota obligatio coprobetvltra. et estimatione non redige-
dam. at si huiusmodi stipulatio penalis esset pter penam id quod vl-
terius interesset peti videret posse. Sed videndum est ne non aliter
sit: quoniam pmissio hec eam lucris respicit: quo casu vltra penam quod
o interfit non attendit: tamen et alio modo induci hoc rursus pos-
sit nihilomagus tamen efficax argumeto. Rectius itaque Aretinus quod
quoniam nihil expressum sit penale tamen esse opinatus est: cuius senten-
tia communiter pbari merita est: ridentque contrarijs rationibus rece-
tiores tam aperte ut si eas referam minime opere precij sim factu
pus. Aretini Socinus Senensis sequitur sed inter vtriusque casus
hanc esse differentiam tradit: quod si in stipulatione expressum sit pene
nomine dari et pmissio contra fecerit. quis nihil creditoris inter-
fit committitur tamen stipulatio: si vero nihil sit expressum quatenus in-
terest solij ex stipulatu ius exigendi esse. Que distinctio vera oino
non vlt: quoniam hoc modo pena que etiam si non interfit committat si
qulari aliquid posse iura voluit nisi dederis tot aureos dare spod-
des: tamen exprimi hic pene nomine quicquam dari vix dicendum est.
r Jacobus Puterus et Jasoni referre plurimum putauerit inter
2 stipulationes facti et dationis ut in his que facti respiciunt stipula-
tio accessoria sine expressum sit pene noie. sine id minus penalis tamen
sit: sed que nisi ad id quod interest (quoniam natura factorum hoc
suadeat) non committatur: in dationibus vero quod interfit non perspi-
ciat. Sed hoc a rationibus legitimis abhorret: pteritum cum in stipu-
lationibus quod in emptione et venditione penales interponunt vltra
t quod interfit quicquid in pena est petat. Qui tamen contractus factus
3 respiciunt nec quicquam vrgent due que pro eorum opinione rationes
A ij

II
a D. l. quinta.
b In. l. j. s. aut ptoe-
tor. i. si. de do.
c Instit. de dmi.
stip. s. j.
d In. l. si cu excep.
s. qd si homo. ff. qd
met. cau.
e S. pe. anth. de no
eli. sec. mod. ang. soc.
z mod. in. l. ij. in pri.
ff. de verb. obli.
f D. l. v. z isti. de di
ui. stip.
g L. j. C. de of. pro.
h L. l. iij. s. duas.
ff. de dam. infect.

i In. d. l. qnta.
h L. j. ff. de ptoe.
stipu.

l In. c. bda. dep. i
l. stip. s. alteri. de s.
obli.
m In. l. i. s. alteri.
de ver. obli.
n L. si ita stipula-
tio. ff. de op. lib.
o L. pda. s. act. ep.
bar. i. d. l. pda. z i. l.
ita stip. in. xij. col.
p In. s. cato. z in. l.
cotinu. de ver. obli.

q S. alteri instit. de
iuri. stipu.
r In. d. s. cato. in.
viii. op. Bar.
s L. si. no dmi. s. si.
cellus.
t L. pda. ff. de act.
emptio.

Ici. Lites ferit lis. Mora item nogam parit. Nam
qui falsum aliquid proloquuntur admittit necessarii est con
millies hallucinari. Estu id enemiis Bar. mibi videre
sum visus. qd qualecunq sit ppona. Imperatoria qda est constitu
tio eius talis quid de fidei commissis inscribit vltima. qua v ppter
f alios aliquid subtiliter excogitavit Bartolna videtur nono se
s ita intellegit. vt in testamento possit testator ab herede stipulari

Exemplares sunt iuris ci-
uiliis regule quas certa rōne sub² suis termina-
meo quidē iudicio nō sal possibile ē tētauerūt in
qui indissensum nihil reliquere iunioris interpre-
tatiōe nō multū felicit. p. exēplo sit p. oia hōim celeberrima
mailla regula. Que res vti agitur nō v3 quē de iure pōtē effectū
salte sortit. Distingit vbi subleuitat in tenuissimas ptes. Bar-
tolus¹. vt. Homolorroꝝ (qđ dī) bonē possis credere: nihil o-
min² oborūit eius dictis pugnātia argumēta. vt quo magis
vestiges. eo min² tēscire fatearis. qđ vcz tot casus breui can-
ne explicari ēt peritissimis hand facile est. Demonstrant hōi-
nō Bartolus solū sed qui post eū longa serie apud legū inte-
pores fure in pēio dū nescire ē pfecta hūitice ppositiōis d-
ctriā sateri minime erubescit quo sit vt cū exculatiōi mibi i

Reques questio est si mu-
nicipali lege vt interrogationibus iudicialib⁹ sim-
pliciter respondeatur sub pena tantum sit. r aliq⁹
interrogatus an ceterum receperit neget recepisse
r si id cōfiteri dicat se in negociis eius expensisse. vtr⁹ hoc
mō rñdes dicat non simpliciter facere? Paulus Castrens no
nocomensib⁹ Raphaeli simpliciter ei respondisse crediderit ce-
teri oēs corā. Eadem? nū minus recepta sua verio: sit: r mo
f uetur eius assertores. qm legis illi? rō est vt rñsiones sint clare
in ppositio autē casu nihilominus certa est rñsio quā si simpli-
citer negasset: reliqua vtr⁹ superuacanea iuris interpretatione
1 reijciunt: nec abundās (qd dicitur) ¶ cautela nocere solet qn̄ immo
nullius effectus regulariter est. At vt hāc ipse opinioe probē
2 nouis q̄baldā rōmbus agoz. ¶ Nā simplr illad fieri dicitur q̄
g sine fraude doloq̄ malo fit. quāobz magis verisile est talem
doli lege: prohiberi quā ea duplicitum r̄boni formā p̄sertim
cū boni sensu de iure Romano nihil municipalis legē diminuat
b⁹ q̄ aliter intellecta illud cogiseret? nequidē p̄sumptio capē
da nō est b̄mōi de decretis ita potius asfringēdes vt cōlegi non
repugnēt. Aterū omnino validius me impellit: qd si Rōntifi-
i cis Dagimī rescripto edicatur vt pure r simplr iudices cognos-
scāt p̄nūciatq̄ fraudulētas solū exceptiōes vel q̄ in modicum
iuris rigorē respiciūt excludere tenebitur: tantū abest vt hū-
iustmodi eulogio iudicialis ordo soluat aut alioqui permissus:
A ij

a *In l. verbis. ff. de vulg. z pnp.*
b *Et p. Allegā. post alios in l. centurio. ff. de vulga.*
c *Bar. in l. j. s. si q̄s ita ff. de ver. oblig.*
d *In d. l. verbis.*
e *z si serm? legat?*
f *si seruus alienus, ff. de leg. j.*
g *In d. l. verbis.*
h *Glo. Bar. Bal. Ang. Rapp. Span. de ca. d. s. si seruus z in l. cogi. s. si paf. ad treb. vbi z Alleg. cum simi.*
i *In l. j. de leg. j.*
j *z s. si pater.*
k *z generaliter. s. si quis seruo. ff. de iudic. lib.*
l *In l. j. s. si q̄s ita ff. de verb. obli.*
m *Agit Bar. in l. contin. s. cū q̄s ff. de ver. obli.*
n *De quo p. scri. in lipoſibilibus. ff. de h. obliga.*
o *z s. si po. s. itez si iurauero. ff. de iur. reur.*
p *Are. in l. a titio. i vlt. col. ff. de ver. ob.*
q *z quoties. ff. de reb. dub.*
r *In l. insulam de pre scrip. ver.*
s *z in uendi. de cō trahen. emp.*
t *z si seruus. s. si f. uns alic. ff. de leg. j.*
v *z nō codic. C. de testa.*
g *z tutores. s. j. ff. de admi. tu.*
y *z si faus heres. C. de rep. here.*
z *z l. j. s. cūz q̄s ff. de cōſti. pecun. li. s. si quis ita. de ver. ob.*
lan *inutilis d. acce.*
a *z si vn? s. si acce pti. de pac.*
h *Ita dclarat Bar. z alij in l. vbi pactū. C. de trans l. doctores nō aduertant.*
c *In l. lan inutilis. z s. si acceptila. z s. si quis ita.*
d *z mulier. C. si q̄s aliq. glos. in c. p. z. g. de off. deleg.*
e *In l. p. s. si q̄s sim pliciter. ff. de h. ob.*
f *Ita Bal. in c. j. i prin. de sum. tri. z fi. catho. Bar. in l. de etate. s. q̄ tacuit. ff. d. interro. actio.*
g *Glof. in c. penn. xxxij. dist. z. xvj. q. j. si capis.*
h *z si quidem. C. d. excep.*
i *z dilecti. d. indi.*

conditionibus locus tollatur. qd si geminata verba in rescri-
pro hanc vim non habent quam omnia simplicia in lege mu-
nicipali: qd argumētū iure civili fortissimū est: nā z Baldus z
Nicolaus Abbas Joānesq; Forzocomelensis: ac ceteri vtriusq;
q; pfectionis interpretes id adnerbi simpliciter eā posse vim
habere negāt vt correctioni alicuius legis sufficiat: qd alioq;
in nostra qōne esset. Nec obstat hūc sine quēdā pro cōi argu-
mentationes adducte: qm nequaquā diffitebor qd ita res de qua agitur
fiat id posse simpliciter factūz dicit qd ita res de qua agitur fert
Sed illud questionis nostre est quid iuris sit in dubio cū subie-
cta materia nihil explicat: nā qd ab vocabuli etymo argumēta
bantur qd sine plica sit aut relatu vig. dignū est aut nostrā adu-
nat opinionē: quoniam sine plica idem esse qd absq; dolo intel-
liget qui in canonicis decretis Archiepiscoporum legērit.
Quod communis intellectus ad. s. si tamen homines. in. l.
ij. de ver. obli. sine canillo defendi nō possit novum datum ver-
bis iurisconsulti longe aptiorem. Laput. VIII.

Verba Pauli iurisconsulti

Ubi hanc annotatione digna in titulo de ver. obli. les-
guntur. Si homine stipulatus cū vno ex heredibus pro-
missoris egero pars duntaxat ceterorum
obligationi super erit vt egolui possit. Huius responsi inter-
tes nō satis esse qd stipulator agat cū vno ex heredibus pro-
missoris existimā sed illud vterius requiri qd succumbat: que
interpretatio ab ipso verboz cōtextu aliena est. Quāobz vt
absq; canillo iurisconsulti Pauli hāc defendā censo ipse ho-
minis in genere stipulatoz qui sibi obligatos oēs promissoris
heredes habeat si ab eoz aliquo hominem petat p solūtitis cōte-
stationē ita sibi obesse vt coheredes ceteri nō insolūti ampli-
sed pro reliqua tantū parte obligent. In quā sniaz traboz: qm
stipulator qui illū cū quo litigat insolūti nō teneri cōsiderata
egactionē nōscit vt a reo portionem eo mō petere quo etiam
ad inuito exigi possit: at reus non aliter cōpellit ad solutionē
nisi vt liberet: cū alioq; addictio idebiti illi cōpeteret. cū ergo
actor ita petat vt solūtitis liberari velit cōfēt fauorū renūciat
se. Et ad argumēta qbus pbaliter dīa snia potuisset des-
fendi nō admodū difficulter rñso suppetit: quale est illud plu-
res reos debēdi z creditoz ab vno petat nō tñ liberari vt p
portionē eius minus teneatur. Ma argumētū hoc nō esse effi-
cax ostēditur ex differētia obligationū: qm rei debēdi oīno in
solūti obligatur: at heredes promissoris diuidua obligatio
rationēz tenent nō insolūti: nil igitur mirū si validior obliga-
tio difficilior tollitur. Quare oīno fortius sniaz mea vtget qd
si hic coheres solueret nō liberaretur. atqui in pēdenti solutio
esset donec in eodē homine alij coheredes partes suas pende-
rent. Tergo solutio ipsa pūdictiū creditōz nō parit quātomi-
nus petitoz: nisi z hic dicamus i petitiōe hoc introductū: qm
ea efficax aliter esse nō pōt qd si intendat actor solūtitis liberari
interimq; fauorū suū qd superius dixi remittat. Que ratio in
ipsa solutiōe cessat. nā que iurisconsultoz responsa solūtitis
liberari in pēdicto casu attestatur ea in eo qui nō iure actionis
coactus. sed sponte soluit locū habet. cum nisi spe liberationis
ducti debitorē ad solutiōē cogi nō possint. cautius itaq; sti-
pulator fecerit si testationem non curat non cum vno sed cum
omnibus eum agere oportere existimauerim: z in his euz ce-
terozum sententia repugnet vig. hūcere audeam.

Intellectum cōmunē in. l. a quo fundus. de dam. infec. ver-
bis iurisconsulti repugnare quare aliter quā ceteri credāt in-
telligendā: cōfutatq; ex eo regtu cōis qdā alia opinio z pos-
sitionis psumptionem libertati pualere. Lap. IX.

Requentissimus Mutu

Seuole rñsum in titulo de dāno infecto tam per-
uerse ab oibus quoz in hac diē edita sit snia intel-
ligitur vt operep: cū me existimauerim facturū si
iurisconsulti verba prius apponerē. Tā quo fundus peti si ab
illo edificatis habes ago tibi ius nō esse edificatum habere: si
nō defendentis ad me possessio trāfēda est. nō quidē vt pri-
nas destruat opus. iniquū enim est demolitionē prius fieri
sed vt id fiat nisi intra certū tēpus egeris ius tibi esse edificas-
tus habere. Igitur Accursius Bartolus q latinis ipsius nō
sat periti ita rñsoz id declarauerūt vt nō aliud significare iuris-
consultus voluerit quā qm cōfēditia agit si p cōstitutā seruitu-
te aliqd fieri debuisset aduersus cōtumacez ex pūo decreto in
possessionem loci in quo seruitus cōstitutā fuerat iri. ex scdo
certū terminū statui intra quē si agere suspēderit amplius nō
audiēdū. Tēponitq; hac rōne hāc legis a quo fundus peti si

si ab illo. hoc est a me edificati habes ago tibi ius nō esse qd
tera. Qui sensus qm absurdus quā incepta sit cōftructio etiaz
pueris notū arbitoz. vt minime quicq; dubitare possit: qm sen-
tentia hec oīno sit falsa. quāobz qm pūmā aperitāda est veritas
formadusq; hoc mō casus. Quod si debas tu inuēto domū meaz
interimq; nō possideres vicino qd te oīm existimabat ius serui-
tutis cōcessisti. vt vcz possit edificare qd z fecit. nōciple vendi-
co domū meā. qm nūq; pēdēte lite possim eodē tpe agere p
vicinū tanq; nō potueris illi cōcedere vt edificaret. Iuriscon-
sultus rñdit posse. z si vicinus nō defendentis ad me
trāfēda. z ea q sequunt. Tūc igitur sensu cū ne vocula qdē
improprie accipiat qd est cū dubitemus a veteri interpretis
opinionibus discedere: nec rō pūdictiū quicq; obstat. qd cū ad
nervus diuersos agit locū nō hz. Illud quoq; lectorē admonen-
dūz duxerim ex hoc regtu cōi intellectu admissio cōfutari. Bar-
tolū ceterozūq; sniam. dñ ppter libertatis psumptiones existu-
mant etiā ei q in qm possessione seruutis sit. p bādi omis in-
bere. cū vero q liberā rē dicat z si nō possideat pbatonibz nō
affici. Hā dñ in responsi sine cōtumay q liberas edes dicebat
agere intra certum tēpus iubetur ergo z probare. Sed z hāc Bar-
tolū accusare volūt pbatonibz rationibus cōfutari.
Regem ita stipulatus non recte a doctoribus interpretari
solitam. z ratio cur incerta stipulatio non valeat. z qm ea est ex
certis cur a legato iure differat. cōfutatq; cōmunis sentētia
etiam in versiculo. quod si ab initio. Laput. X.

Am aliquādo celebratā

Multoz cōmetariis Papiniani legē. ita stipulatus
de hōz obligationibus. perlegere mihi cōgitū
ser. quāplurima animaduerti in ea tractari que nō
admodum diligēter excussa meritis modis ius ciuile inuolunt.
Tūc igitur ea in primis annotatiōe digna vīsa sunt q ad eius pri-
mum rñsum attinēt. Si inq; iurisconsultus in stipulatione certo
loco sūti dies per erroz omittit sit cū ageretur vt certo die si
steres imperfecta stipulatio erit. idēq; est in stipulatione pon-
deris numeri vlt. mēsure incerta. Videamus pūo qd nā in cā sit
vt incertitudo stipulationē vitiet. Et Bartolus nostre huius
discipline signifer z pūmipius id esse scribit. qm ob incertitudi-
dinē stipulantes nō vident cōsentire q obzē contractū forma
deest. Tūc hēc rō nō sane mihi pbalis vī. qz cū in ppositi-
to casu interrogatio z rñso cōgruāt nihil adduci pōt qd repu-
gnet cōsensui. pferim cū alibi idē scriptoz fateat tūc demū de-
ficere cōsensum cū erroz cōmūcā. vtpota si dies de q in pmo
acti est stipulatiōi nō inferat. Quāobz alio loco Bartolus
cū doctorū sequioz turba rōne eā esse tradit qd tā minimum
posset solui vt nihil oīno accipiens interest. Sed z hoc ex eo
potissimū cōfundit. qm si ob huiusmodi defectū stipulatio rei-
ceret penalīs valeret legatū hominis generale nō valeret. qd
de z veritate absunt. Tūc me antozē verius est rōne defen-
cientis pbatonibz stipulationē incertā vitari. z hoc est qd dñ
incertā stipulationē facti nō iuris qōne pūtere. Que hāc nil
vterius quā pbatonē eius qd actū sit ostēdēt. Iuris igitur in-
terpretatio pōt dici aliqua q ex quo pbari nō pōt qd partes
egerint imperfecta erit z etiā si magis placet nulla. Itaq; in nra
qōne si partes de certa die apponēda agit in stipulatione cer-
to loco sūti cōstetq; appositā. hz nō qualem stipulatio nō valeat:
qm poterit promissor dicere semp agi ante diē. Ma qm i stipu-
lationibus in qbus dies nō sit pūenti die agat. Tūc stipulatoz tñ si
in pūentiariū egerit negabit reus. Idē dicendū hoc casu in quo
de certa die actū sit pbatumq; fuisse diē expūam. tamen si qua-
lis esset in pūe pbari nō poterit. q obzē vltimāte partiz
agere si statim hoc liceret. Qd etiā si post aliqd tps actor in-
tēdet cū in genere tantū cōstet diē appositū semp in fauorē rei
p lex interpretabitur ante diē agi. Nec ad heredes obligationē
trāfē posse dicēdū est q personalis sit. Quia de causa si stipu-
latio hoc mō cōcipiat promittis quacūq; diē sūtere: valet sti-
pulationē cū pūdicta rō cesset z tūc agatur cum declaratiū fuerit
reum promittendi sūti nō posse. Quem intellectū Christopho-
rus Castellionensis versiculo. qd si ab initio. pnenire posse arbi-
tratus est. hz Alexander lenissimū ratiocūplis in pūam senten-
tiam inierit. Enarrato igitur quē verissimū putauimus intel-
ctu communes aliozū positiones cōfutande sunt. z in primis
declaratio que frequentissime approbatur multis salebris pe-
neobvata vig. subsistit. Intellegunt doctores nostri verba iuris-
consulti accipienda esse qm in tractatu qui pcesserat statim con-
nerant partes vt stipulatio hberetur die in ea certis expli-
canda. Quā sententiam Lomēs damnat. quoniam aut tracta-
tus ex intervallo pcesserat z psumitur ab eo discessus: aut
incontinenti

incōtinēti z tūc tācti nō recordarēt dñs q i tractatu vigerāt.
tū stipulatio esse efficax qz cū eius substantia dies omīssa nō re-
spiciat. Alexander Lomēs refragat. qz erroz in institutione p-
sumi videmus que si a testatoz simpliciter pferat cū pferat
p se se conditionē imposuit non valet. Sed hac rōne nemo
mouerit cū institutio testamētī substantiā respiciat dies for-
mationis minime. Ma etiā si cōcedamus stipulationēz
eā nō valere potius id ratione simul pugnatū qualitatū quam
erroris qd in regtu ipso exprimitur dicēdū esset siquidē tracta-
tus q incōtinēti sit cū sequēti contractū iuris fictione nūmūz idē
est tractatus igit diē adderet cōtractus repelleret qd cōtra-
ria sunt. Tūc hēc mō mediocris est cauillatio si in his agūstis
iurisconsulti indetermīnata verba restringam? z cōtra iuris p-
sumptiones i actū incōtinēti facto obliuione inducam? z hēc
quidē oia aduersus regulā qua admonemur omissionē eozū q
substantiā nō respiciūt nihil obesse. Sed quāto pū? sefe extri-
cat Arer. dñ fateat si clarū sit ex obliuione omīssum aut ex certa
sciētia diē valere stipulationē. sed in dubijs secus esse quasi du-
bitatio actum aliqd ad nihilū reducat. q quocūq; modo ea re
soluatur valeat? pferim cū talis opinio nulla iuris auctoritas
te defendat z plerūq; dicam in dubio p valore cōtractus indi-
cādū. Quā z cōis snia in interpretatiōe versiculū qd si ab initio
nō sat pbalis ē dñ fingit stipulōē ita cōceptā. pmittis sūtere
quacūq; diē volueris z si nō stereris pene noie tot: existimā ei
quis prima stipulō tanq; in voluntate. promissoris collata iure ro-
borāda nō videat? tñ ne incassum adiecta penalīs sit volūtatiz
missoris relictū videri qm sūtat nō idipsum vtrū sūtat. sz p bādū
ab illis fuerat primā quēstionē inuile vites ab accessoria sume-
re nā cōtraria his antozē tradere alibi manifestū ē. cū p actio
nē nudā penali stipulatiōi nō inesse opinatur? si em hēc pactus
nudū alio qui iuregetūz efficax nō fouet. qm oī iure nullas
stipulationēz tenenda itaq; nostra positio plurimūz rōnibz fir-
ma. Tūc quibus z hoc non omittendū quod Bartolus z alij
scribunt in stipulationibus quādo clarū est de vna specie incer-
ta ex certis quibusdā actum nō valet stipulatio. sed legatum va-
let. Rationem dicunt esse qm heres testatoz voluntatē de-
clarabit quam etiā scire psumit. Quod pfecto faterer. nisi
testatoz z abfentem qd quo nūq; viderit cognoueritq; heredē
istituere possit? quo nam pacto dicemus huiusmodi virū qz
quam plusq; alios scire de testantis voluntate. Quare ex supra
dictis fatendum in cōtractibz fauorē promissoris legem dissen-
sum interpretari tanq; de vno stipulatoz de alio reus debendi
l. cogitauerit? qd in testamētis dici nō potest cum ab vnus volū-
tate sumant robur. Laput. XI.

Accurrit in eadē lege dif

Susioz tractat qm stipulō penalīs cōmittat z Sabi-
nus iurisconsultus postq; pmissus in pūcipali sti-
pulatione dari fieri potuisset z datū factū nō est in-
distictē cōmitti eredit z id ex pūdictiū snia z exēplo pen-
gate. Papinian? sniam Sabini videt seq cū a cōditione nō ab
cōditione stipulatio incipit tūc enī id expectat tps quo apli da-
ri fieri nō possit. Et hoc mō quotquot sunt aut fuerunt doctoz
res verba iurisconsulti intelligit. Et ipse lōge aliter existimant
z oīno Sabini opinionē verā ēē Papinianozq; probari alias
disputando defendi. Pro hac itaq; sentētia primo illud addu-
cendum rationem diffinitionis. quam Accursius? z alij tradit
non satis firmam esse. quāuis enim in stipulatione si stichus
non dederis. dabis decē. Stichus in obligatione non sit sciri
est in illa promittis stichus z si non dederis decem spondez?
n saltem tamen vt Bartolus? aliquando dicit in consequentiaz
admittendum est in obligatione esse. ob minimā igitur differē-
tiam non debet probabiliter diuersus ius induci. Sed fortius
certes non impellit. quod si quis ita libertatez accipiat stichus
si heres eum non manumiserit liber esto nisi heres cum primus
o potest manumittat sit liber. z tamē dispositio heca cōditio-
ne incipit. Tūc hūc argumentū responsione per doctoz
res scripte quicquam obsunt. Et in primis crebrioz Barto-
tolū opinio speciale id esse in vltimis voluntatibus fatētis. Sz
quarationē illud indroductum ē. Lyrillus Homodens z Ja-
cobus Brutus id factū existimāt. quoniam nostra inter est testa-
citus existū fortūi quam contractus. Item quia vltime volū-
tates non suspēduntur sicut ceteri actus. Que rationes no-
strum casum minime attingūt: tum qz anteq; dies cedat (qui

bus terminis nos loquimur) testamētōz dispositiōes magis
r in pēdenti stare pmittunt quā actus? tum etiā qz tam cito ad
implenda est pūctum dispositiō quā testamētōz? si ita de cō-
trahentiū voluntate esse psumat: quidē psumptio Sabini
argumētū est. Jalon aliter opinatur z rōnez esse scribit: qm in
cōtractibus verba dubia interpretant cōtra stipulatoz: in tes-
tamētis vero latissime accipiēda sunt eius fauorē cui aliquid
relinquitur. Sed z hic fallitur Jalon cū verba generalia p her-
bitore cōtra stipulāt. Tū ergo rōne hec dicta careant: qd est
qd in Bartolū sniam accedamus? Arerinus speciale id esse nō
in vltimis voluntatibus sed in libertate tradit: eo potissimum
argumēto qd in serui venditiōe cū libertate sub modo facta
modū intra duos mēses implēdū leg. statuit z id fauorē liber-
v tatis? Tūc qd cō hz modus in quo nil decūm erat cū cō-
3 dirione? quid itē cōtractus onerosus cū lucratiuz? pferim
cū in pūcti articulo stichū statim liberū esse leg. ex voluntate
testatoz disponat nō ex fauore aliquo. Et fortissimū est argu-
mētū ab ea ad pūctū Sabini alicbat. Quāobz rōne hāc
nō tertia rōne. nā sen ita legē heres penū dato si nō dederis.
g. dato: sen ita sponē nō dederis. g. dato: statim cū dari potuit
pennus z data non est cōmittitur pena? trāsfunditurq; prior ob-
ligatio in penālē. Nec hoc in vltimis tñ voluntatibus pcedere
ex Bartolo quicquam credat: cum ratione id carere supra de-
monstrauerimus. z in hac transfusione idem esse in contractibz
bus Paulus attestat: alij in pennū speciale esse prodiderūt. p
pter rei naturā: nā cū pennus alimēta respiciat in eis longa vili-
tio nō fuit danda cōmuniter q sic dici solet. Sz hac rōne baud
sane capit ipse admiserim. cū si istud ppter alimētoz fauorē
inducere cōsulitū fūisset in eis nō ipenozē exēmplū referre.
Videmus enim quēdā in alimētis que nō in pennū contineri vt
vestes. z cōtrario plerūq; idē. Quinetiā vt hec vera sint nes-
cessariū est iurisconsultū intelligere vt de magna penozis quan-
titate loquatur cū ex perpanca alimēto possit. Nec cōfentien-
dam est idē alimēta legatū respicere qd in vltimo cōfistat:
alioquin dicendū esset incertā tritici stipulationē valere tanq;
ad alimēta pertinere: quod iuris auctoritate reprobatū? ad
de quod z in pennū potius pūam statumendum fuerat. Nam cūz
frumentū vitietur z vinum aceat muceatq; expectādū fūisset
tempus quo amplius pferat non potuissent cum id triennium
3 non excedat? Fateamur itaq; quod de libertate pennus dictū
est ex cōmuni regula descendere. quāz probari supra scripta
lege ita stipulatus iamam demonstrabo. Ma z cum fideiusor
ita acceptus est si reus. gl. que ei credidi non soluerit. fide tua
esse iubeat? statim deberi iulianus scripsit tamen si a cōditione
stipulatio incipiat. Nec Bartoli z ceterozū responsio dum
pcessisse conventionem saltem in reo tradunt probabilis est:
conuentio enim a reo facta in personam fideiusoris hoc casu
quicquam operari non debet: cū ideo operetur qz ex illa statiz
dies cedit. at hic ex conventionē deducta est. Tūc nērdum
4 euentu que in penali stipulatione deducta est. Tūc nērdum
igitur est Sabini indistincte existimasse quocūq; incipiat
stipulatio penalem cōmitti si pūcipale cum cōmōde potuit
datū factū nō sit. eiusq; sniam colligit ex pūctiū voluntate. Si
cut in pennū idē est ppter defuncti voluntatē rei ipsius lega-
te naturā. de cuius legatū natura est vt a testatoz snia pēdat
sicut etiā cōtractus a partibus legem capiunt. z hoc sensu hec
dicta accipiēda sunt. alioquin si quicq; speciale inducerēt. qd
aliud fecisset Sabinus optimus (vt credere par est) iuriscon-
sultus quā aduersus seipsum argumētari z suo fe gladio ingu-
lare? quod pfecto qui crediderit temerarius est. Necq; vero
quicquam obijciat non Sabini sed Papiniani ea verba esse.
a quoniam ea vocula idq; continuationem respicit? non aduer-
satim. quod faciendum fuerat si hec responsio recipiatur.
Postq; igitur argumentūz retulit Papinianus distinguit an
stipulatio incipiat a cōditione vel a pactione. deinde quonā
ex ea diffinitione argumentū Sabini non elidebatur eius
opinionem tanq; indubitato probat. eo casu quo actum sit vt
si alterum non detur vtrumq; debeatur. et hoc declarandum
vt post Qdradum alij tradiderunt. Sed quoniam adhuc ar-
gumentum vget Papinianus a pcedenti diffinitione res-
cedit. z illi aduersante clausula. sed etiā si (inquit) cautum sit
vt sola pecunia non solum homine debeatur. idem defenden-
dum erit. quoniam voluntas fuisse probatur hoc est probari a
iurisconsultis et ex argumento Sabini voluntatem contra-
hentium ita esse vt homo statim soluatut aut pecunia petatur.
Nec nouum videri debet si ab opinione quam semel probaue-
rit recedit incontinenti iurisconsultus. Nam z id alijs locis fa-
b cū plerūq; vidimus. quos enumerare nūc vacat nec ope

a L. quoties. s. tan-
tū. vbi Bar. ff. de
here. insti.
b Bar. in. l. j. in pe-
col. C. de lit. pte. mo-
der. in. c. sollicitudis
nem. de appell.
c L. nō ad. ff. de cō-
di. z demon.
d L. pacta. ff. de cō-
trahē. emp. vbi not.
e L. italia. vbi. ff. de
condi. indebi.
f L. ceterisim. s. si.
de ver. obli.
g Jn. l. petens. C.
de pac.
h Jn. l. legato. gene-
raliter. de lega. j.
i Jn. l. z. s. ff. insti.
de here. insti.
l L. stipu. ista. s. in
stipu. z. l. inter stipu-
lantem. s. j.
m Jn. glo. j.
n Jn. l. nō solum. s.
more. in pe. col. de
op. nō. non.
o L. si peculū. in. si.
ff. de statu lib.
p L. vlt. negare quē
admodū testa. ape.
q L. fin. ff. cōia. pce-
dio.
r Bart. in. o. l. fi.
s L. que de legato.
ff. de leg. j.
t L. vni. s. j. de leg.
ij. Roma. in. l. si plu-
res. de dam. infec.
v L. si. q. sine man.
Bleg. cōfil. ex. vij. in
ij. col. in. ij. vo.
g L. j. s. ite si ita. ff.
ad. l. fal. cū simi. in. l.
obli. fere. s. fide act.
z obli.
y L. critici supra. e.
z Mo. in. l. j. cū ad-
uer. trans.
a Mo. in. l. ca tamē.
de lega. iij.
b Jn. l. si. ff. de pōi.
sine cau. in. l. in. ves-
tus. ff. de cōdi. inde.

a L. vnus vbi bal.
C. de senten.
b Glof. in. cle. sepe.
de verbo. sig. xv. q.
p. si cupis. z. vij. di.
consuetudo.
c L. ij. s. j. vbi nō. ff.
de ver. obli.
d De quo in. l. i. ex
ca. s. pro parte. e. ti.
e L. reos. C. de si
deinf.
f D. l. j. z. l. si nō. for-
rem. s. ff. de cōdi.
inde.
g D. s. decem.
h At per Bar. in. l.
fundi. ff. de excep.
i Jn. l. si prius. ff. de
ope. nō. non.
l. de accusare. C.
de eden. in. eadē. l. in
e. opp.
j In prima z secun-
da opp.
m Et in. l. insula. et
hic in. vij. oppo.
n Jn. l. critici. l. idē
pēta. homi.
o L. semper in stip.
de regu. iur.
p L. si ita sit. fuero.
z. aut. xv. in. fi. de s.
obliga.
q L. z heredi. s. fin.
de pac.
r L. si plures. s. lo-
cator. pōre. l. i. loc. z

a **Z.** semp de regu.
tur.
b **Z.** in pditionib?
ff. de codi. r demon.
c **In** l. ij. de ver. ob.
in c. at si clerici. de
ind.
d **Z.** sol. matrimo.
e **Z.** s. et general.
de v. in pop. mit.
f **Argu.** l. si argeto.
ff. de aur. r argen.
Bar. in l. constitutio
nibus. ff. ad munici.
g **Z.** quod ad tran.
de offi. leg.
h **Bal.** i. c. grati. d
offi. deleg.
i **Z.** fin. c. de natu.
lib.

Si sententia arbitri paritum non sit penam statim committi
nec expectari quid bonus vir ad quem proclamatum est indicet.
et longissima questio aliter quā ceteri brevissime explicata.

l. Et. lvi. di. vnum
lung.
l. p. venerabiles.
vbi Abb. q. filij sint
legit.
m. l. fi. de symo.
n. Bi. z. scrib. in. l. ij.
C. de in. ius. voc.
o. Bar. z. alij. in. d. l.
ij. de ver. ob. Dec.
in. d. c. at. si clerici.
p. In. c. si. Fran. de
cur. cōsil. xviij. in. iij.
colum.
q. Bar. z. Bret. in. l.
impossibilis. de ob.
obligatio.
r. l. vsus pars. ff. d.
vsu.
s. l. stipulationes
non diuiduntur.
t. l. iij. s. fin. l. pecu.
ff. de alie. l. Bar. i. l.
quintus. de aur. et
argen. lega.
v. l. cū alimēta. co.
titu.
g. l. iij. de ver. ob.
s. cato.
y. Bar. in. d. l. stipu.
non diui.
z. l. quod nerna de
positi.
a. Argu. l. iij. de vsu.
pmo respon.
b. l. plenum. e. tit.
Galla in elegantijs.
303.
c. l. ij. de ver. obli.
d. In. s. duo frat.
e. l. si libertus. de
ope. libe.
f. l. diem. s. stari.
de arbi.
g. Bar. i. l. cōtinuo.
s. q. q. ius. de ob.
h. Bi. l. iij. de in. ius.
ad. bal. in. l. si posi.
in. iij. col. si q. i.
i. s. duo fratres cau.
h. l. d. reb. ff. d. arbi.

Erviti frui pro parte po
sumus? et non possumus? an quod usus ex vi
necessitate peditur? ideo incertus est sed in usu
tali secus? qd quis repugnare Bartolo? minime
cesserim cu alimeta persone necessitate respiciant? et si divisio
admirant? nec maior est incertitudo hoc casu qd usufructus?

℞. placet, C. de pe
la. in.

a l. a iudice. C. l. iud.
 b l. fi. C. vbi z apud
 c d. l. a iudice.
 d l. j. s. j. ff. q. s. z a q.
 e l. iud. de re iudi.
 f d. s. si vero etiam.
 g d. l. a iud. p. p. i.
 h In. d. l. j. par. j. q. s.
 i z a quo Fulg. i. l. fo
 l. et. de iur. om. iudic.
 j p. i. d. s. h. s. q. no
 q. Andr. sic. i. c. sup.
 s. p. o. r. de off. dele.
 i. s. si ver. i. a. u. b. de
 e. g. b. re. is.
 l. i. z. e. g. i. s. o. e. m. s. si.
 si vero. in aut. d. l. i.
 i. Rapp. z. Bileg. in. d.
 l. a iud. in p. i. Bile.
 z. i. i. m. in. l. i. j. de
 iur. om. iudic. m.
 i. In aut. in med. l. i. j.
 m. In aut. v. d. i. m. i. n.
 n. l. i. s. ff. q. s. z a quo.
 l. j. s. si q. s. in ap. ff. de
 appel.
 o l. fi. C. de iud.
 p l. i. l. q. i. b. e. r. i. s. s.
 b. e. r. e. ff. d. v. l. z. p. u. p.
 q l. i. b. b. in. d. c. p. a. s. t. o.
 r. a. l. i. s. s. q. u. a. v. e. r. o.
 r l. i. s. s. e. g. e. c. u. r. o. r. C.
 v. t. n. e. m. o. p. u. n. a. t.
 s. c. l. i. q. s. d. d. e. f. o. c. d.
 t l. i. s. C. d. s. p. o. r. s. a. n. c. i.
 m. u. s. C. de iud.
 v In. l. i. s. C. de iud.
 g l. a. r. b. i. t. r. o. l. s. e. q. q.
 s. a. r. i. s. f. a. c. o. g. a. n.
 y l. i. s. s. a. q. u. i. a. p. p. e.
 n. o. n. l. i. c. e. t.
 z l. a. p. t. i. s. i. m. i. l. i. s. fi. C.
 de iud.
 a In. l. i. s. C. de iud.
 v. b. i. J. a. s. o. n.
 b l. i. n. l. r. e. n. d. n. o. s.
 n. a. C. de iud. n. o. i. n.
 c d. l. fi. C. v. b. i. z. a. p. d.
 i. n. l. j. s. de iud.
 d l. j. C. de p. e. d. a.
 e In. l. a. i. t. p. r. e. t. o. r. s. s.
 s. i. i. n. d. e. g.
 f In. l. j. d. o. f. c. i. p. c. u. i.
 g C. v. t. o. m. i. n. d. i. i. n. u.
 b. i. z. i. g. r. o.
 h l. fi. C. v. t. n. e. p. r. i. n. a. t.
 i In. a. u. t. de i. n. s. i. u.
 r. a. n. q. u. o. d. p. r. e. s. t.
 l. i. z. i. p. r. o. d. o. f. c. i. p.
 l. l. i. i. j. de off. p. s. i. d.
 m l. j. de off. p. r. a. n. g.
 n l. i. n. t. e. r. t. u. t. o. r. e. s. d.
 a. d. m. i. n. i. s. t. r. o. B. a. r. r. o.
 o b. a. r. i. l. i. p. e. r. u. i. s. i. f. i.
 p d. l. i. m. p. e. r. i. u. m.
 q l. i. s. t. i. p. u. l. a. i. s. t. a. h. a. s.
 b. e. r. e. d. e. v. e. r. o. b. l.
 r d. o. d. f. e. r. r. i. n. l. i.
 m. o. r. e. i. n. i. j. n. o. d. e. i. n.
 o. m. n.
 s l. i. j. de v. s. u. c. u. e. r.
 B. a. l. d.
 t In. d. l. i. m. p. e. r. i. u. z.
 v p. e. r. B. a. l. z. B. a. f.
 i. n. l. i. m. p. e. r. i. u. z. i. m. o.
 l. a. A. n. g. i. n. l. q. u. i. n. t. a.
 d. e. v. e. r. o. b. l. i. r. e. t. i. i. n.
 t. r. a. c. m. a. l. e. s. i. d. i. g. i. s.
 c. a. i. j.

c Arg. l. j. §. sed cū
adducitur cū ibi no
ta. de ver. obl.

que antea ex decreto dabatur et iuris peritiam et quod sub
sequitur petitionem Constantini lege sublatam ad verbum il
lud habere pertinet quod latissime significatio est et id quo
q. continet quod sine petitione habeat. Ad autem dnummros eos
dem et magistratus municipales nostri doctores credunt for
tasse et hoc non ita verum est. Nam ex omni ordine duos esse ele
ctos magis puto qui carceribus preerant fascibus vtebantur
apud quos emancipari non poterat. licet apud totum ordinem
posset. Omnino dignissimus et maximus inter decuriones ho
noris dnummralis habebatur sed de hoc alibi.

Titulum qui sit Eodice de suffragio aliter intelligendum
quam ad nostra hec tempora intellectus: et quemadmodum ad so
catis honorem dari debeat. Caput. XIII.

Quid sit et quemadmodum

Quod aduocato salarius datus sit: et in hac questione
cum simul aduerfari quaprimo leges videantur sic
existimo distinguendum ut si in professoribus iuris
civilis loquamur qui de publico stipendia habent eos non pos
se quicquam petere dicendum sit. oblatum tamen accipere valeant
et id introductum videtur. Quoniam iuris civilis scientia cum
res sanctissima sit precio nummario estimanda de honestate
non est. Quod si de alijs aduocatis queramus qui causam pa
tronum sunt. his extra ordinem officio iudicis consiliarii costat ut ra
me qd honorari illis dari indicatur ceti aureos non excedat.
alioqui si sibi prestari quicquam paciscant pactum turpe est et ex
eo agi non potest. nisi finita lite conceptum proponatur. Quam
uis autem petere non possint oblatum tamen accipiunt et si p
eos non fiat quominus patronum non prestetur restituere
non compelluntur. Sed aduersus hanc sententiam non pa
rum mouere nos poterit quod ex quacunque pactione etiam in
da actione aduocato dari est proditum probat ex titulo qd
de suffragio inscribitur testatum manet. Sed videamus queso
quam peruerse quas inde tractatus ille accipiat. et in pi
mis ab Accursio ceterisq. scire velim apud que idoneum auto
rem legerint suffragium pro patrocinio aduocatoz accipi.
Nemo certe in literaria palestra nomen dabit qui hoc affirma
re sit potis. Et quamvis suffragio copulari patrocinium in Ju
stiniani authentico legerim. non tamen vranq. vocem ciuili
dem significatiois esse quisquam asserit. Quamobrem suffra
gia proprie ex doctissimorum virorum lectione ea esse digerim
quibus in campo Martio populus Romanus honores ma
gistratusq. candidatis mandabat. quequidem solebant etiam
magno comparari vnde lex Julia de ambitu lata est. que hac
emptionem si clam contraheretur fieri prohibebat. Nam nul
lo iure veteri nec Accursio latuit. et possunt et recte suffra
gia appellari et ex aulicis purpuratisq. pucipis seu a scribis
quicquam vel quilibet alius principem exorat ut aliquem ou
plomate inuenerit vel summa potestate sonem liberet vel quicquam
aliud etiam iustum concedat. Agitur si ob hanc causam aliquid
promissio puta ut principem exoret ut illud mihi beneficium
tribui facias ex suffragio tibi obligabo. videbatur esse huius
modi pactionem illicitam esse quod vtriusq. non est. tamen ex his
ce suffragatoribus quidam reperti sunt infames qui vulgo su
mum vendere dicebantur ut apud Lampidium in Alexandri
imperatoris vita legere est. Nec vero etiam illud admiserim
ex pactione nuda hoc casu actionem dari cum verba legis en
qui sponderit obligent. et Cur enim sponsonem potius effi
cacem promissionem non interpretamur quam aduersus iuris
regulas inducamus ex pacto actionem dari cum sponso iure
civili validam promissionem plerumq. significet. Sed de suf
fragio hec Tranquillus in Etespat. quenda ex charis ministris
dispensationem cuidam quasi fratri petente cum distulisset ip
s candidatum ad se vocant ex actaq. pecunia quantam is cu
fragatore suo pepigerat sine more ordinant. et Nam Accurs
si expositio si patrocinium denotari admittamus et legem i an
gustum reponit. et ante litem quo tantum cessu titulum hunc in
telligit posse pactum hoc concipi fatetur. quod oino falsus
est. cum eo casu solus valeret iudicemus. quo sopita lite sit co
tractum. quamobrem nihil est quod dubitem nostram opinio
nem veram esse. quam et ex Amiani Marcellini autoritate co
probamus. is lib. xxi. tradit cum Egypti genus hominum li
tiosum quotidie Julianum Imperatorem fastidirent. du ei
prefectos acceptarum pecuniarum accusant eum constituisse
lege promulgata. qua canetur nullum interpellari suffragato
rem super his que eum recte constituit accepisse.

Quoniam intellectus famigerato versiculo sit videtur datus
in lege singulari si quis ius dicenti non obtemperauerit
Caput. XV.

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Quid sit et quemadmodum

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

Si familia alicuius furti

quemadmodum ut si quis heres quicquid instituit. qui in hereditate institutus non sit nam et comititium hoc esse. sequenti capite explicatur sum. Quo nam igitur pacto intricatissimi hunc nodum resolvimus? et sententia ipse mea recitem. aliter accipienda Alpiantia verba arbitror. quam bacenus vulgo interpretata sunt. Lenseoligitur testamentum. quo si quis heres preteritus sit. tamen si institutus sit qui etiam ab intestato successurum fuerit. non conalescere. id est ex Scevole. que supra retulimus verba. satis perspicue constat. Nam et nullius momenti testamentum esse. iuribus testatum est. que verba quamcumque firmitatem etiam. que ex iuris preteriti equitate pronuntiat. excludunt. et Paulus Castrensis et Jason et alij autumant. Nec quicquam obstat Alpiantia verba: dum in iustum et irritum testamentum confirmari. auctor est. Nam huiusmodi voces proprie accipiendas crediderim. ut irritum sit quod aditione heredis non defenditur. in iustum in quo solennia testamentorum iure civilis requisita desiderantur. Id enim est quod alibi. non iure facti testamentum. Jurisconsultus appellat. Nam cum is inter testamentum quod irritum. quod non iure facti. quod nullius momenti sit. differentiam expressim constituit. cur id interpretamur in iustum. irritum ve. quod nullius momenti est? Cuius dicit nepotem in iustate institutum. et iecir eo emancipationem ab hereditate excludi. et non sensu perceptus. s. et quid sit tantum. *Cap. IX.*

Urisconsulti Scevole ver

ba hec sunt. Et quid sit tantum in mortis filij casum acciperet. Quid enim si aque. et ignis interdictio nem pateretur. quid erit si nepos. ex quo pronepos institueretur. ut ostendimus. emancipatus esse. Quia verborum formula ita interpretetur exponit. ut id Scevola. quod Ballus de morte filij. et nepotis senserat. non solum pcedere testet. cum vere filius moritur. sed etiam si civilis iure pro mortuo habeatur. veluti si aqua et igne interdictum illi fuerit. vel emancipatus sit. Quamobrem si filius vel nepos institutus sit. et sub conditione. si vivo patre moriantur. institutus sit pronepos. euenisse conditionem. si de patria potestate per emancipationem liberentur. Et quoniam in iure namquam legitur. et absurdum est. emancipationem substituto locum facere. Bartolus et ceteri omnes responderunt id tunc verum. cum in hereditate quicquam institutus proponitur. sed in Scevole casu huiusmodi filium et nepotem. non in hereditate. sed in iustate institutos. Videamus quantum id falsum sit. et in primis ex ultimo legis huius responso interpretatio hec conuincitur. ubi an si nascatur (inquit Scevola) nepos vivo patre. deinde emancipetur. spore adire hereditatem poterit. quod magis probandum est. nam si sententiam hac admiserimus. nepos hic. utpote hoc casu non institutus. explodi deberet. quod iurisconsultus negat. Neque quicquam me mouerint tres Alexandri resolutiones. quoniam de satis docte ab Jasone confutatur. sicut alia que Socini est ab Rino. ut in dubitatur. 2. tam apud me sit. fortissimum hoc argumentum esse. Nam si fine potest. Balli forma vulgariter substituitur. nepos ad hereditatem admittitur. qui si ceteros doctores sequeremur. admittebat non esset. cum vulgaris substitutio necessitatem tollat. ille autem uti si quis et necessarius institutus fuit. Cui argumentum to illud accedit. quod datione coheredis eadem suam hereditatem iura auferuntur. et tunc nepos hic etiam si coheredes habeat. nihilominus succedit. Et licet non admodum efficaciter ex hoc communem sententiam refelli differis. illud tamen fortius vigere fatendum fuerit. quod in iustate quencumque institui possit. bile non est. qui et in hereditate idem institutus non sit. Et enim institutionis hec verba: si secundum Balli formulam proferantur. solum in hereditate successiones respiciant. cur sui heredis qualiter hic intelligimus. ex qua testamentum preteritione rumpitur? nonne hic elegisse eam viam testator diceretur. qua proprium iudicium subuerit? Quin etiam ex hac doctore inter interpretationem. alia quos absurda consequuntur. cum tamen nepos hic propter emancipationem civilis iure ab hereditate excludatur contra tabulas si bonorum possessionem accipere possit. quo casu omni modo pronepos excluditur. Frivolum igitur Scevole consilium erit. Et quantum huius argumentum Raphael Lomensis Paulus a Castro. Socinus filius. variis modis respondere conentur. a veritate tamen eorum dicta abesse. Rabinus ostendit. quare ipse aliter nodum sic extricandus putat. ut cum filius et nepos hoc casu instituti sint sub conditione. si sui permanserint. et si cogi non possent. emancipari se permittant. iecir eo etiam preterito iure excludantur. si ipsi enim imputanda est noxia. quod emancipationem assensu voluerunt. Sed et his argumentum non tolli crediderim. cum sub huiusmodi conditione. utpote difficile

filij institui non possit. existimem. Quid enim si filij interfecti emancipari. cum et emancipatio bonorum sit. nam et hoc pacto in iustis patris potestate exigi possit. quod iure Romano verum est. Item cum ex verbis expressis non constet. filium in iustate institutum. cur per subauditum hoc intellectus patris testamento censet preteritus. Quin etiam si hoc patris intentio fuisse asseratur. huiusmodi conditionem remississe credere humanius fuit. tunc cum pater est manumissus. cum ita testatorum voluntates interpretari de sint. ne filij excludantur. Nam et si filius eo tempore quo emancipatus est. hereditatem renouasset. non tamen ideo reuocaret. Quoniam qui adire non potest. nec renouare potest. cor ergo quod expressis fieri non potuit. ex emancipatione inductum tacite credamus. Igitur a veterum commentis ipse diffidens. ita iure consulti verba accipienda opinor. ut hoc potissimum sensu precedentibus adiungantur. Nam cum sub superioribus. si finem dixisset Scevola. Si filius institutus sit. et nepos preteritus. et substitutus filio pronepos. ita demum valere testamentum. si nepos filio preterito. alioqui si superstes illi sit. testamentum successione rumpi. cum in eo preteritus sit. qui suus heres esset. si tunc decederet testator. Subsequitur interrogando. Quid si nepos non solum non institutus. sed nec in conditione positus sit? Quid si filius predicto casu non naturaliter sed civiliter moriatur? Quid item si nepos. de quo dictum est. emancipatus esset? nam tunc cum in iustate non succedat. quauis filio superstes sit. testamentum non rumpit. et hoc casu expressim iurisconsultus non explicat. quoniam quod tas in eis obseruandum sit. ex predicto. satis declarat. et inferius ostendit. dum omnes casus ad similitudinem mortis admittendos putat. Sicut enim in successione ne testamentum rumpere. necesse erat nepotem ante filium mori. ita satis est. si ante filium emancipetur. Et hoc sensum si uti verum retineamus. minimum oberit. quod ex aliorum sententia supra diximus. pronepos in effectu excludi. cum nepoti bonorum possessionem contra tabulas decernatur. Nam Scevola eo casu loquitur. quo prius filius. deinde nepos emancipatus ante patrem moriatur. nam tunc testamentum successione nequaquam rumpi potest. et pronepos insoludum admittetur. cum bonorum possessio contra tabulas defuncto nepoti decerni nequeat. Inter suos et emancipatos bonorum eandem differentiam esse. que olim erat. et questio quedam Bartoli. aduersus omnium sententiam finita. *Cap. X.*

Ractatus frequentissime

apud legum interpretes reperitur. quibus in casibus. eodem iure. cum suis ad successionem parentum emancipati. vocentur. Et Accursius. recentis huius doctrine columnen. Bartolus et ceteri alij omnes. in successione ab intestato nullam differentiam inter suos et emancipatos esse. sed equaliter iure civilis omnes admitti existimant. eodito autem testamento tunc iure preterito emancipatos. civilis suos heredes succedere. quo fit ut omnes bonorum possessiones. que in successione intestatorum emancipatis dantur. sublate sint. Quapropter preteritulum. qui sit unde liberi. si presentem vsus respiciamus. frustra introductum. multas preterea alie constitutiones. que diuersus ius in emancipatis statuunt. corrigunt. Idem proderet inter preteritos ex Justiniani principis authenticorum constitutiones. Abi nulla inquit. est introductenda differentia siue masculi siue femine sint. et seu ex masculorum prole seu feminarum descendentes. siue sue potestatis. siue sub potestate sint constituti. Ceterum nunquam nobis sententia hec probabilis visa est. cum haud verisimile sit. tot leges. tot iuris prouidentia responsa. beneuolentibus hisce verbis antiquari. Quamobrem sciendum est. eam functionem Justinianam non alia de causa promulgasse. quam ut inter agnationem et cognationem differentiam tollere. non autem ut emancipatos ad successionem iure civilis vocaret. quod ex constitutionis ipsius prefatione deprehenditur. ex titulo. ita enim inscriptum est. De heredibus ab intestato venientibus. et agnationem iure sublatam. An si idem de emancipatis statuisset. verborum istius etiam in rubricis princeps Justinianus. non aliquid dixisset? Si igitur nulla differentia inter eos qui sunt in potestate. et qui sui sunt iuris esse tradit. intelligendum arbitror respectu effectus. quoniam equali portione utriusque admittantur. licet in succedendi modo multum inter sit. quoniam alter iure civilis. alter iure preterito ad iunabitur. Itaque eo casu solum ius antiquum referri. non autem nouum induci. credendum est. Nam et institutionibus de senili cognatione. Tribonianus primam causarum successione descenditum esse affirmat. et non interesse tradit. an in potestate vel sui iuris sint. et an ex masculis nati. vel feminis. et tamen omnium sententia receptum est. non nouo iure eos vocari. sed uti iure civilis vel preterito prius admittentur referri. Nec boie ab simile

ab simile est quod alibi vidimus. nimirum alla Justiniani constitutione beneficium abstinenti suis heredibus per annum concessum. quod non ideo tamen minus iuris preteriti esse creditur. non aut civilis. Sed cum constitutio ea principaliter propter transmissionem edita sit que iuris preteriti sunt ea referre. non noua sibi arrogare dicimus. Siquidem et cum ex lege Anastasiana emancipati. reservato agnationis iure filij dimiuta parte succederent. et ad similitudinem suorum admittuntur. Justinianus. qui integratam portionem illis dari sinit. non tamen quicquam noui eo casu induxisse credendus est. quo parentum successione amplectuntur. cum tunc illis per preteritum prouisum sit. nec enim in ea lege sequitur. instar suorum admittit. ergo et suos esse. Si igitur remanere adhuc differentiam inter suos et emancipatos concesserimus. indubitabilis ea fuerit que sitio. qua Bartolus et alij tractauerunt. an si testator filium emancipatus instituat. et eo nepotem in potestate retentum pretereat testamentum preteritione rumpat? et non rumpi. nemo est qui non dicat. Nam cum nepoti ab intestato nihil debeatur. nulla sit illi iniuria. si condito testamento preteritus sit. Nam recepta portio contra hac opinionem. aduersus omnium sententiam testamentum illud nullius momenti fore. ad sciendum fuerit. tamen etiam si a communi non discedamus. in proposito tamen casu Bartoli et aliorum sententiam ipse minime probauerim. Nam si ipse existimat. ab intestato rohuic nepoti nil deberi. verum. ne falso existimet. Cum enim suus heres auct sit hic nepos. et emancipatus ad similitudinem suorum vocetur. cur non equis partibus utrumque admittimus? Nam licet iure civilis ex eorum sententia emancipati instar suorum succedant. non tamen ita sublatam differentiam probaturum sunt. ut iecir eo generaliter emancipatio nihil operetur. neposque. qui in potestate per manit. ideo suus heres esse non possit. *Cap. XI.*

Statuto municipal cau

tum esse his verbis proponat. Existimantibus agnationis masculis. filia dotata ab intestato nuz succedat. Quæstio est. si in testamento a patre preterita sit bonorum possessionem contra tabulas petere non valeat. sed et utrum dicere nullum possit? Et non posse. frequentiori calculo traditum est. quoniam generalis et antiqua regula. Qui ab intestato non succedit preteriti testamentum rumpere prohibetur. et licet in contraria fuerit Petrus Bessarius. quod et nos quandoque opinati sumus. tamen dubio procul. indicando communis ceterorum illa opinio obtinere. quam ita veram esse intelligunt. si agnatio eo testamento instituta asseratur. Sed si extraneos testatores heredes scripserit. tunc ea remedia filie competere existimant. quoniam hoc casu statuti ratio non errenditur. Et enim sanore cõseruade in agnatis opulente editi sit. et hic sanore loci non habet. dispositio nem quoque cessare dicimus. Sed et hoc dubium apud me est. quoniam si ratio statuti deficiat. tamen adhuc statuti viget. nisi per legem contrariam. vel consuetudinem reuocetur. Idem Archidiacono et Aretino videtur. Nam et falsum putauerim. 2. teg sola agnationem utilitate statuti illud promulgatum esse. cum et alia ratio reddi possit. nimirum ut discordiarum suspicio remoueretur. que inter consanguineos perniciosissime oritur. tur. Quamobrem ex prime illius rationis defectu argumentum minime concludens est. cum et verisimile sit. legem istam rationem admittimus. dubium tamen adhuc fuerit. cur femina succedat. cum ut nullum testamentum dicat. vel bonorum possessionem petat. sanore ipse agnationis suadeat. sed expugnato testamento. ut re ipsa successione capiat. sanore non dicitur. at qui agnati ipsi potius vocari debuerunt. ut solum mulieris beneficium venale sit. 3. Quæstio cum a communi omnia sententia non discedamus. poterit mulier. cum in eo testamento dos relicta est. repudiare eam. cum iuri suo renunciare passim concedatur. quo casu tanquam indotata dicit testamentum nullum. tunc enim statuti verbis non comprehenditur. quod in ea filia loquitur que dotata est. igitur ab intestato succedat. et ita singulari certe. Sed per quod dubium apud me colligitur. interrogatio in facti questione Baldus. cuius auctoritas maxima hoc casu esse debet. cum qui contradicat ex scribentibus habeat neminem. tamen. qui et hoc apud eum ante nos animaduenerit. non reperies. *Cap. XII.*

Tilis admodum est que

statutum legitimum ad ea que retrofacta sunt. per fictionem tractatur. et trahi legum interpretes existimant. Quoniam ex prouidentia responsis traditum est. quoniam

aliquis per principem natalibus restituitur. restitutione etiam ad precedentia produci. Verum diuersum ius in restitutione esse. potius ipse crediderim. cum quia principem natalibus restituitur. is proprie est. qui cum liber natus esset. post ea seruus factus est. Quamobrem ea restitutio in eum statim reponit. in quem erat natus est. ut semper fuisse liber censetur. tamen interdu quoque aliter sit. Sed irregulares casus non considerant. Itaque cum principis hec verba. restituitur te natalibus. ex proprietate locutionis beneficium illud retrahi debent. fictione etiam tunc procedere. mirum non est. Sed in legitimatione aliter obseruatur. non enim legitimum. natalium restitutio est. spiritus quippe remaneret. qui legitimitur. si ita esset. cum eius natalia hac lege notata sint. sed eius ingenuitatis restitutio est. que olim in re naturali vigeat. cum passim omnes legitimi nascerentur. 2. Et hec restitutio minime trahit retro. cum manumissioni similem hoc casu legis lator affirmet. que quidem dubio procul preterita non respicit. Quamuis igitur restitutio a principe concessa retro soleat aspici. non tamen in ea id iuris obseruandum est. que solius naturalis iuris ratio restituit. alioquin. ut diximus. etiam seruorum manumissio retro respiceret. Nam et hac opinio nem non Baldus solus. Antonius. Butrus probat. sed ex constitutione ipsarum verborum confirmatur. Justinianus in autem co. quibus modis naturales efficiantur legitimi. Licet inquit. patris filios nature et antiquæ ingenuitatis restitueret. et de cetero sub potestate habere. et paulo inferius. Post legitimationem egredere filios fruisolatio. Quid enim magis ostendunt voces illæ. de cetero et egredere. quam antea gesta legitimatione non respicere? Nec interpretatio Alexandri et Jasonis recipienda est. qui ideo in ea constitutione non trahi retro existimant. quoniam si id fieret. in alicuius damnum fieret. Quis enim hoc admittat. cum palam eo casu constitutio loquatur. quo legitima soboles non habeat pater? Quorum ergo istud preiudicium oritur? Alexandri. Post tunc. Tanta est vis matrimonij. ut quanta sunt gentis. post contractum matrimonij legitimi habeantur. Si ita est ergo. secutis nuptijs. non habent legitimi ante contractum. Intellectus doctorum in. s. quid si is. veros non esse. et contra primum a librario codicem. et quantum id in re literaria referat. quamobrem ex vnius elementi innerfione declaratur. uti debuit. *Cap. XIII.*

Ud si is inquit Scevo

la qui filium apud hostes habebat testatur. quare non indugit. ut si antequam filius ab hostibus rediret. quauis post mortem patris decederet. tunc deinde nepos. vel etiam adhuc illis viuis post mortem scilicet ante nasceretur. non rumpere? Nam hic casus ad legem Velleiam non pertinet. et. perferuntur ad nos est qui non potissimum sensus his verbis quadra re possit. Et primo a quibusdam ita intelligitur. ut que Ballus Aquilius de naturali morte filij dicit. Scevola ad captiuitatem extendat. ut eo casu nepos auct succedat. sed et si nascatur vivo testatore. nihilominus Balli consilium et hic efficax sit. Atque ita ordinant verba. que alioquin aduersari videntur. vel etiam adhuc illis viuis. scilicet testatore et filio nasceretur. post mortem autem non rumpere. qui intellectus omnem rectum interpolat. et subuertit. tunc etiam iure non defendit. Nam si nepos vivo aucto natus proponit certe casus hic ad legem Velleiam. non ut iurisconsultus ait. ad 2. Ballum pertinet. Et minimi negantis hoc Socini responsio nos mouerit. qui legem Velleiam solum loqui existimat. cum vivo testatore. filio vere mortuo nepos nascitur. Nam cum filius captiuus sit mortuus dicatur. cur huiusmodi legis dispositio (sicut consilium Balli) ad fictum casum non trahitur? Nam etiam si non traheret certe negari non potest. est casum Velleij magis quam Balli pronis sionis simile esse. et tunc plus Ballo tribui ex hoc cõtegru collige ref. Alius igitur sensus per interpretes tradit. ut nepos. qui mortuo apud hostes filio. vel etiam illo vivo. post mortem autem nascitur succedat. et communi plurimorum auctoritate hec expositio firma est. ceterum quia sit absurda. neminem Latine lingue peritum (ut opinor) preterit. quomodo enim illis viuis. pro illo vivo accipiamus? quis hallucinatur in grammatice numero iurisconsulti credat? Nam tamen quæ plurimorum pro singulari ponat. cum ad plura in genere dictio referri potest. cum tunc solum respicit. salua ratione recte sermo nis fieri nequit. Quamobrem Baldus. Joannes ab Imola. Montanus. Jason aliter intellexerunt. ut ea verba. illis viuis. de filio et nepore accipiant. eam Scevole sententia sit. si pro nepos post mortem patris. cum pater et auct captiuus videretur. natus sit. pro aucto agnasci. et iecir eo institui possit. Verum hic verbis legis contra rursus est. cum non post mortem autem filij paniscribere Scevola debuit. Sunt alie doctorum in his verbis trice. quas. quoniam ex aliorum dictis confutatur. referre oportet. preteritum nobis vltus

a. L. c. antiquioribus
b. C. de iur. delib.
c. J. in l. necessa
r. de acqui. her.
c. J. in l. meminit.
C. de suis et leg.
d. J. in d. s. et quid si
tunc.
e. J. in l. meminit.
f. J. in d. s. et quid si
tantum.
g. J. in l. moris. de
vulga. et pupil.
h. L. cum pater. s.
dulcissimis. de leg.
i. l. c. oportet. C. de
bon. que.
i. J. in l. si serui.
C. de nos.
k. l. filius. s. erit. ff. de
bo. pos. cõtrata.
l. J. in cõ. cl. vii. Si
tius in quinto vol.
m. l. si. de nat. res
stitu.
n. l. si. de nat. res
stitu.
o. s. licet. in anth.
q. bus mod. nar. eff.
legit.
p. D. s. licet.
q. D. s. et quid si tunc.
r. L. tanta. extra quod
filij sunt legit.

a. J. in l. posthumus.
b. L. in d. in iust. rump.
c. J. in l. si ita scriptum
s. si per illum rump.
d. L. in l. de iust. b.
rump.
e. s. sine.
f. D. s. si. et quid si
tantum.
g. J. in l. in l. si filij
qui patri. de vulga.
h. L. in d. de test. mil.
i. D. s. et quid si tunc.
l. L. si mulier. ad
trebel.
l. s. hoc quoque instit.
per quas per.

m. L. in d. s. C. de
emanci.

n. L. si. s. largi. de
succ. edi. l. filio que.
i. fra. c.
o. L. si potest. de acq.
qui. heredi.

p. D. s. et quid si tunc.
q. s. nulli. in anth.
d. per. ab int. vici.

r. s. repetitio. insti.
de senili cogni.

non est. Itaque ut ipse que nostra sit opinio tandem eloquar. ab imperitis corruptum esse textum cum suspicarer. veteres libros ad eandem censui. et id ex ipso antiquorum. Siquidem Emendata cum ab eo Aratus poeta quesivisset. quo nam pacto emendata Pomeri opera cōpararet. respondisse ferunt. id futurum. si in antiqua exemplaria incidisset. nō que ab recentiorū aliquo in uersa essent. Quamobrem et Valerius Probus. cum quādoque animaduertisset. scriptorū negligentia optimos quosque codices vitari. ex antiquorum lectione eos annotare. distinguere. emendare adortus. eternam laudem inceptus est qd ex Grecis Appionem quoque fecisset memorie traditum fuit apud quos et Africanorū tam diligens extitit. ut Erythraei inde appellatus sit. Itaque A. Bellum nemo opinor. nō legit. quātumq; sibi negotium ex librorum incuria factum sit. omnes animaduertunt. Quapropter et Justinianus Cēsar. nō alia de causa. falsi criminis eos librorū notarios teneri mandat. qui per signa et notas. iuriscōultorum responsa et leges scribere audēt. callebat enim quam facilis inde esset in mendā lapsus. Ergitur cū corruptus codicē. vitatūq; Scenole responsum suspicarer. in Marciana Mediolanensi bibliotheca Digestorū opus. non in tria. ut presentis moris est. sed in duo volumina diuisum perlegi. qd quidem maxime fidei apud me erat. tum quod sine glossematīs ante Accurium scriptus est liber. tum etia quod ante cuiusq; responsi principii auctoris nomen ascriptū habet. additūq; numerus. qua in libri sectione iuriscōultus illud scripserit. In eo itaq; Scenole verba adscripta offendi. ut quod in vulgatis legitur. vel adhuc illis uinis. post mortē scilicet an nate retur. legendū sit. post mortē scilicet qui nasceretur. Tūc enim admodū error est. vñ. q. in. a. vertere. cum nō nisi paulo productiore linea disparentur. et scriptor. qui in superiore. s. infra scriptura similes voces scripserat. credidit in hoc quoque idem esse. sed falso. Sic itaq; Scenole verba declaranda duxerim. In precedentibus clausulis dictum fuit. si filius et pronepos nepote preterito instituti sunt. nisi nepos filio pcederet. testamentū successionē rumpi. Quod verū esse subiungit. preterquam si emancipatus sit nepos. Subsequitur nunc presentis responso Scenola. et sicut prius Balli consilium de morte filij loquens. ad ignis et aque interdictionem prodngerat. nunc ad captiuitatem quoque producit. deinde quod de emancipatione nepotis dixerat. ad eum casum trahit. quo nepos non emancipatus. sed captus ab hostibus fuerit. Nam filio neposq; apud hostes detentis. licet vini adhuc sint. tamē post mortem testatoris. qui nascitur pronepos institui potest. Distinquenda ergo sic verba sunt. et ubi textus dicit. tunc deinde nepos. punctum faciendum est. et repetendum infra verbum. non rumpet. Sequitur alius casus ad pronepotē pertinēs. Vel adhuc illis uinis post mortem scilicet qui nasceretur. non rumpet. Post mortem. intellige testatoris. sicut in precedenti. Omnes casus. ex quibus suus heres post mortē suā. et. et qd ait. Qui nasceretur non rumpet. necessario pronepotē intellige. Et hoc sensu omnia de plano et absq; salebra procedunt. Zamestis. scio. reclamabunt cernicofosores quidam. nec mendo. si codicis confessionem admittent. quem tamen Baldo cōceterans. et rualis Bartolus admittere quādoque non erubuit. si vera est fama.

Filiū appellatōe an nepos. itē anie an. panāuēat. La. XIII.

Ubitatum est in ea que

stione. et an filij appellatōe nepos cōpendat. et in terpretis nostri tā plogie id explicauerit. ut vel in regros libros cōfarcire qdlibet ex eoz scriptis possit. et quoniam a veritate longe et late (ut dici solet) abfuerunt. dū argumentis aduersantibus respondere per distinctiones. sub distinctionesq; conantur. res in infinitum protrahat. Et ceterū ut quid in proposito casu sit. paucis ipse demonstrē. scire debemus appellationem filij ad nepotes ex proprietate sermonis non pertinere. sed plerūq; ex similitudine iuris per extensionem trahi. Si igitur de legis dispositione loquamur. productionem hanc regulariter locum habere dicendum erit. non in fauorabilibus tantū. sed et in odiosis nisi diuersi ratio inter vtrūq; casum dissimile ius inducat. tūc enim nepos procul dubio filius nō existimatur. Quod si in hominū dispositionibus dubitemus. tūc filij appellatione non continetur nepos. quoniam i in huiusmodi actibus regulariter uulla extensio fit. Quod si contrahentem etiam de nepote sensisse presumatur. tūc fecus est. presumit autē eius voluntas. cum aliqui dura separatio in diceretur. vel extranei suis preponerentur. sed et plerūq; ex consuetudine loquendi patrifamilias consueimus. et differētie ratio ea est. Quia facilius legis verba producantur. quam

homini. cum hec non extendantur. nisi ex mentis coniectura. et At leg. legis voluntate semper explorata habet. Nec caratio obstat. qd in testamentis lata interpretatio fiat. nā id verū est. si ita esse presumpta testatoris mens persuadeat. Itaque et in dē tam vniuersali equaliter pollere in verbis legis. certū est. qd in hominū actibus nō est. Sed et hōic questionī affinis est nō anie appellatōe proauia quoque significetur. et ex vocaboli proprietate superiori ratione negauerim. Quamobrem si querat. an Justiniani constitutio. que matri et anie tutelam deferat. in proauia obseruanda sit. nō obseruandam respondebo. quod Angelo. Fulgoso. Paulo Castrensi. et Pontano vñus est. licet frequētius contrariū affirmetur. Itaque et matrē anieq; solas admitti. cōstitutionis verba indicat. nec Imol. Alegradi. solas solisq; responsio sollicitum me habet. dum per dictionē. solas non excludi similes casus testantur. nam id vtrūq; cōcedi posset. nisi sic intellecta vōq; hec nihil operaretur. Quod si leg. municipalis. ut aliquid inducat. cōtra ius cōmune extenditur. quāto magis pro iure cōmani. sed et proauiam excludat. vōq; hec interpretatōe adiūda est. Sed et in fauorabilibus solum casus similes ea vocula nō exini. Bartolus certissimū auctor at nos hōc sensu. odia que restringenda sunt. qualis est legū correctio. extēderimus. Quid enim. si minor. ratio in proauia sit. qd. ut verisimile est. non tā impense pupillū amabit. ut gradu pgiuiores. mater vel auia facture sunt. licet in proauio sit contra. spe propagandi generis. Quid item si Aretini opinio nem sequamur. qui ea dictionē casus quidē nō excludi. psonas vero similes excludi existimant. in cōmentariis tituli. de aqui rēda hereditate. quāvis Aretinū ipse nō satis hoc casu probē. C. si eius. nō recte ad usq; nostra tēpora intellectū. et quomodo dubiū sit. ad Ballum. an ad Belleium vtrūq; casus pertineat. Cap. XV.

Absequuntur in eadem

lege hec ad literam verba. Si cū. qui filij habebat nepotem ex eo instituerat. natus pregnantis ab hostibus capta sit. ibiq; viuo auo et eius filio pariat. mox ille nepos post mortē patris atq; aui redeat. et. qd querendum est. si iam mortuo filio pronepotem instituat heredem redeatq; mortuo eo. Sed cum testamentum ab eo non rumpatur. nihil refert. vtrū ex iure antiquo. an ex lege Belleia excludatur. Vestigandū precipue est. ad quē casum ille casus pertineat. Siquidē per quā dubiū hoc ex interpretum opinio nibus factū est. cū ad Ballum Accursius. et cum eo plurimorū auctoritas. ad legem Belleiam Aretinus. Paulus Castrensis ad neutrum. Raphael Comensis ad Juliani indifficilē casum pertinere. prodiderint. Sed quoniam eoz rationes confutatae. non admodū difficile fuerit. presertim cū que ab Accursio diffideant. verbis legis repugnent. solum hoc agendum erit. ut que nostra sit sententia exprimamus. Opino itaq; predictum casum et ad Ballum et ad Belleium spectare posse. et id tribus rationibus. Prima est propter capita postlimini. quoz alterum tempus captiuitatis respicit. et omnia illic vsq; tanquam si nunquam nepos in captiuitate natus esset. restituit. alterum tēpus reditus cōsiderat. et hoc rem Ballo subiicit. illud Belleio. quoniam viuo testatore natus nepos est. cōtra ratio est. nā cū natus capta proponat. et de reitu nepotis solum fiat mentio. sequitur ipsam obijisse captiuitatē. quo casu summo iure postliminium locū nō habet. sed solū censetur nepos natus ea dōra. qua reuersus est. et ideo res ad Ballum spectabit. Sed si ex Joannis et Accursij sententia. equitate cōsiderauerimus. etia quod mater non redeat. ius postlimini obseruabitur. quo in re Bellei dispositio in promptu erit. et Lertia efficacius indicata ratio est. qd si iuri iure veritate attendamus. is casus Ballo debere. cū tunc solū credatur natus cū rediit. si fictionē obseruamus. qd viuo auo natus est. ad Bellei spectabit. Nec fictioni veritas. aut veritati fictio preualere debet. cum si idem respicerent. veritas obseruaretur. si diuersa fictio. sed hoc casu diuersis respectibus ad vtrūq; tendunt. cū Balli. et Bellei leges diuersi sint. et cum vtrūq; vnus sit finis. nimirū testamēti sustinendi prouitio. eodem quoque contendere dici possunt. Si igitur propter rationū repugnantia. casus hic per quā dubitabilis esset. consultus Scenole visum est. nil censere. vsq; adeo re non vili. ut in determinatione periclitaretur. Quam obrem et Lato Sacculus nihil hac in re disputat. qd videlicet testetur. aduersus iuriscōulti exēplum nolle se nodum in seipso querere. Videamus nunc quid in secundo casu. que Scenola refert. dicendum sit. et primo quē sensum iuriscōulti verba accipiant. amplius querendū reor. cū interpretationes recentiorum minime mihi satisficiant. et cōmuniter dici solet. variari

in eo

in eo superiore casum quod que in nepote dicta erant procedere in pronepote etiam tradit. intelligiturq; voces ille mortuo eo id est proauo et nepote. quod cōmētum plane absurdum est cum scribēdum in textu mortuis eis Latini sermonis ratio postulat. Quis enim mediocriter eruditus de duobus singulariter loquatur. Quāobrem Pyllens Moguntiacus et Joannes non pronepote. sed nepote legunt. lancinans hoc potissimum modo legis verba ut ex hac et alijs rationibus nō in merito plurimorum calculis damnetur. et igitur ut verū ipse intellectum aperiam tale interpretamentum addibendum opinor. ut dubitet iuriscōultus si capto ut in superiore casu supra nepote mortuo filio pater testetur soloq; pronepote viuo instituto decessat. deinde redeat nepos quid iuris. preteritus. ne nepos rumpat. an excludatur a pronepote. et num pronepos ex Ballo vel lege Belleia institutus sit. et cōcludit a nepote testamentum non rumpi. sed eūz ab hereditate excludi. quapropter quo iure pronepos restitutus sit nō explicat. quoniam nullius utilitatis questio hec est cum omnino testamentum valeat neposq; preteritus a pronepote excludatur. Ergo in textu dū dicitur. et redeatq; mortuo eo intellige nepotem mortuo testatore reuerit. nam hoc modo verba ipsa premiodum clara explici taq; erunt nec quicq; improprie accipietur. Et ex his illud necessario deducendum est nepotem hunc preteritum non rumpere testamentum. Sed tamen nouum hoc aut equitati repugnans videri non debet. Nam cum non solū testamenti et adie hereditatis sed et medio tempore nunq; nepos in potestate fuerit iure potuit in testamento preteriti cum successione illud rumpi hoc casu nequeat nec obest postlimini fictio. tum quia in pcediūm pronepotis obseruanda non est. quoniam iniquū sit eūz qui iusto titulo dominus hereditatis factus semel est confusus bonis priuari et testamentum aditione confirmatum subuerit. tum etiam quod cum mater apud hostes obijisse proponatur ius postlimini ex primo capite nepos non hz qd post placitum et veteres quosdam Raphaeli et Besurio et Jacobo Puteo videtur. et rationi consentaneū est. Siquidem mater que apud hostes obijt hora captiuitatem pcedere te obijisse ex lege Cornelia fingitur ergo filium parere non potuit quāobrem si primum postlimini caput spectaretur. nonne leg. aduersus legem fingeret. quod omniū calculis reprobatum est. Superest ut ostendamus ad quē casus hic pertineat. Et cum Belleius vtrūq; capite locutus sit quando nemine preterito filio substituit nepos vel nepoti p nepos quod in nostro casu non est ad Belleium non spectare dixerim. Sed et cūz Ballus de postumo ut aiunt alieno senserit. pronepos antez viuente testatore natus proponatur (tameñ et si eo mortuo natus esset idem iuris quo ad successionem seruaretur) ad eū viget ut pertineat. verum enimvero ad vtrūq; referri posse tandem placuit. ad Ballum quoniam nepos viuo testatore natus est pronepos vid quidem ex primo capite legis. Regem impossibilia fingere et extrema idonea non requiri et meras affamias esse que in. l. si is qui p. emptore Bartolus ex seipso depromserit. Caput. XVI.

Raditur in eadem legis

particula alia frequens regula et fictionem videt. a lege introductam nāq; impossibilia ex rerū natura. inducere idemq; esse in his que iuri iure impossibilia reputantur. Nos hec temere dici quādoque putamus et in primis rerum natura impossibile est cum qui in vtero sit ante septimum mensem viuum esse. tamen pro nato fictio ne legis. tum quoque habetur et quis multū se interpretes cōtorqueant dum hūic argumētō respondere nituntur. frustra tū eos sese angere in fictionum tractatu Jalon ostendit. Et cōter dicitur dispensationem eam non fictionem esse. quoniam quid existimauerit Jalon verba in lege posita (nimirū quodā modo et perinde) non fictioni tantum sed et dispensationi conuenire possunt. Validius itaq; nostrum argumētū obstitit. nam Baldo auctor ex Papiniani responso notatū est qd per fictionem fieri non possunt nec per dispensationem posse. igitur si ante menses fingi non potuit natum infantem certe nec ex dispensatione induci potuisse affirmabimus. Quod si res alioquin impossibiles dispensari cōcedamus cur non et fingi. par etenim vtrūq; casu ratio est. Zamestis differentiam hanc ipse minime agnoscat cū nihil aliud dispensatio hec mihi videatur quā fictio quedam. Constat etiam communis opinio alia ratio ne. Nam si aliquem letali vulnere affeceris alioq; alio vulnere que graui condem per cussit et cū tantem animam accele rare coegerit vtrūq; hominem illum interfecisse fingitur. cū

tamen non nisi semel mori permissum natura sit. Et non alias quam imbecilles responsoes hūic argumētō per iuniores adduci cum locupletissimis testis est Jalon tum et nos quādoq; diffusius ostendimus. Sed et aduersus iure civili possibilia fictiones inductas esse animaduertisse me in Justiniani lege aliquando memini. Is in titulo de iure deliberandi. Si infanti hereditas delata sit et ante aditam moriatur licere parēti suo eam adipisci tradit et iure patrio possidere tanq; infanti prius delata et questia esset. Fingit itaq; leg. delatam et que sitam infanti hereditatem quod tamen iure civili fieri non potuit. cum infanti delata hereditas dici proprie non possit et cūz is adire non possit qui nec animum habet. admittamus ergo generaliter fingi impossibilia per leges si tamē equitas subit. quod si ea non diceret fictio nullum locum nanciscitur. quā rōne intelligenda sunt iura que in idipsum a doctoribus afferuntur. tum aliter explicanda questio. Si mortuo filio cōcubina mihi nubat nam ex eo geniti nepotes legitimentur et non legitimari creditur est. tanq; extremum fictionis caput aptū nō esset qd mortuus filius nam id non obesse ex iuriscōulti verbis docemur. qui si mortuo inquit filio aliquē adoptaueris is filij frater fuisse videtur. ut iure meritoq; de albo tollendas Bartoli longissimas illas habiliū extremitates cēseam que nec Romano iure probantur et nihil vltius sunt quam in parietibus pictę nebule. Omnes sensus qui in. s. forsitan per doctores referuntur bis repugnare absurdos ineptosq; esse quamobrem aliter explicatus. Caput. XVII.

Orsitān adhuc dubitat

quis an istis casibus si nepos post testamentum nascatur viuo patre suo deinde ex eo concipiatur. is que mortuo patre deinde auo nascatur an non potuerit heres institui. qd pater ipse nō recte institutus esset quod minime esset expānscendum. hic enim suus heres nascitur et post mortem nascitur. ergo et sic pronepos admittetur qd natus erit ex nepote postea viuo filio atq; si ex eo natus esset adoptatus. Scenole hec verba. quoniam ab alijs falso accipit contendit prius ex ceterorum sententia declaranda sunt ut eis propositis quanto progimus nostra interpretatio veritati accedat cūlibet noscere promptum sit. Et primo Accursius ita exponit ut tali casu controuerfiam esse proponamus. Jalon filio instituto nepote preterito pronepotem substituit. videbatur testamentum nullius momenti esse. qd preteritus est nepos. qd expānscendum non est cum ante filium mortuus dicatur. tur rēcirco successione non potuerit rumpere. Sed et si pronepos viuo filio nascatur idem iuris est qd in adoptiuo quoque pronepote. pcedit. Verum hic sensus et communiter cōfatur et rationibus quoque minime probabilis est. Nam cum Scenola casum se dubium pponere affirmet quis hunc intelligi merito dicat qui antea per illum explicatus fuerat. et quis in sapioribus nepos tempore testamenti natus esset hic non esset. minima tamen hec variatio rem nihil magis dubiam facit. Jalon terea cum in verbis iuriscōulti nulla de morte testatoris mentio fiat. cur nos eam preter verba inducamus. expānscimus enim canillus est si illis verbis mortuo patre deinde auo etia pavi mortem addiderimus. Nam et quis credat istos casus quos Scenola tacite notat ad vericulum. nam et si filius ex intervallo pcedentem referri et non potius ad progimiora. Itaq; aliter ex Accursij lectione fingendus casus est ad hunc modum. Pater filio instituto et nepote preterito substituit pronepotes qui apud hostes illis uinis nascitur et post mortem eorum rediit. quo casu tanq; suus heres testatori succedit. Sed et si non testatore aut nepote sed viuo tantus filio nascatur. deinde post eius mortem redeat succedet. et nō aliter admittetur quā alius qui apud hostes existens a principe adoptaretur. Jalon in primis velim paulo diligentius doctores considerent qd cōe hic intellectus habeat cū verbis regis. nā preter qd vbi dicit mortuo patre expōditur antiqua lectio et legitur viuo. dictio quoque deinde nō cōuenit. Cur enim mortuo patre deinde auo potius dicit quā patre mortuo et auo. cū etia si ams patri pronepote nihil referat. Abi itē in textu de preterito nepotis de hostibus de reitu. pronepotis mentio est. nōne hec sunt mera somnia. Quis sanus verbū nascatur intelligat ciuilem. cū redit et nō potius naturaliter ex ventre matris. Quis etiam adoptionem a principe factam hic ex verbis accipiat. Abi de absentia dū vllū. Et cū adoptio absentis nō nisi summa potestate p solū pncipē fieri possit. qd nō simile credat hūc casus a Scenola cōsideratum. ut certe cōi hoc intellectu nil sit proz fus ineptius qui et diuini cōiectura et ex verbis cōmplexas

a Jn. l. i. C. de capt.
b Jn. d. s. i. eius.
c Jn. s. cōcetrario.
d Jn. talis. de leg. i.
e Jn. qui in vtero. de sta. bo.
f Jn. l. si is qui pro emp. col. lv.
g Jn. p. s. fina. de inoff. testa.
h Jn. ita vulnerat. ad. lacq.
i Jn. d. l. si s. q. col. lviij.
l. Jn. si infanti. C. de iure deli.
l. Jn. pupill. de aq. hered.
m Jn. l. si filium. de grad.

n Bl. in c. susceptū. derefrip. lib. vi.

tionibus soli procedat et in quibusdam quos ex precedentis. s. sine supposito sit. Quod ob hoc Socinus ut erat in nostra hac officina per se acur veteri interpretatione expositis in hunc ferme modum iuriscōsulit hāc explicat. ut ex filio Balli ponam filium nepotem prōnepotemque institutus: accidisseque ut nepos ab hostibus caperetur apud quos genitor prōnepote decederet qui prōnepos mortuo filio et testatore rediit. Et quoniam in nepote ius postliminii locum habere non potuit videbatur prōnepos tantum filium ferui non posse succedere: quod tamen nimis durū erat: quapropter fanoze subinstituti testamenti prōnepos suos heres testatoris fieri. Nam et iuris fictione potest aliquis suos heres ano esse tamen filium non habuerit ut si aliquem in nepotem sibi cum adoptasse affirmemus: sed et hoc interpretatio a iure consulti verbis per se aliena est cum ut supra diximus nulla hic mentio de testatoris morte nec de hostibus fiat: neque id quicquid deducendum ex precedenti. s. opine: cum ibi de nepote tractatum sit qui apud Socini casus: nam et falsum est ex utilitate que in testamentis versetur decisionem hanc subinstituti: cum et in regu de hoc fanoze nihil dicatur: et absolum est posse testamenti fanozem aliquid aduersus leges de eo qui in patria natus capitur ut est Socini casus: nam et falsum est ex utilitate que in testamentis versetur decisionem hanc subinstituti: cum et in regu de hoc fanoze nihil dicatur: et absolum est posse testamenti fanozem aliquid aduersus leges

a Z. diuus. d. capti.

1 nepos suos heres testatoris fieri. Nam et iuris fictione potest aliquis suos heres ano esse tamen filium non habuerit ut si aliquem in nepotem sibi cum adoptasse affirmemus: sed et hoc interpretatio a iure consulti verbis per se aliena est cum ut supra diximus nulla hic mentio de testatoris morte nec de hostibus fiat: neque id quicquid deducendum ex precedenti. s. opine: cum ibi de nepote tractatum sit qui apud Socini casus: nam et falsum est ex utilitate que in testamentis versetur decisionem hanc subinstituti: cum et in regu de hoc fanoze nihil dicatur: et absolum est posse testamenti fanozem aliquid aduersus leges

2 Corneliam inducere: cum nec fanoze libertatis id possit: quin et in regu hāc illa viuo filio superflua nulliusque effectus essent. Ex his igitur non dubito quin omnes he interpretaciones cōmentitie et inconcinnæ paulo doctioribus videantur et in postea reijciantur. Quia de causa sic verum ipse intellectū de tot ambagibus egrediamur censeo. Fingamus ex forma a Ballo et Uelleio introducta filium nepotem prōnepotem institutos substitutosque: deinde euenisse ut mortuo prius nepote deinde filio viuentis prōnepos nasceretur: questum est an ex predicto testamento prōnepos his succedere possit: et repellendum videbatur quasi inefficax testamentum esset: quoniam eius pater non recte institutus erat. Nam institutio ex consilio Balli facta cum admittit qui suus nascitur: nepos autem cum natiuitatis tempore ab alio precederetur ut suus succedere non poterat: et ideo preteritis videbatur. Sed tamen hoc parum obstat: quoniam preteritis hec nullius effectus esse potuit cum aut patrem ipse mortuus fuerit: igitur prōnepos succederet si suus heres ipse nascitur: et post mortem patris nascitur quo casu ne mox in potestate preceat quod in patre suo erat contra. s. si prōnepos viuo testatore non nascatur ut in superiore casu est sed viuo solum filio nonquid illi suus heres erit: et esse Scenola ait perinde ac si non eius nepos esset: sed adoptatus in locū filij. Si quidem ita illi suus heres erit prōnepos quando a nemine in gradu preceat sicut si ab ano in locum filij adoptatus esset: admittetur ergo ut suus heres filio non tamen ex testamento prouat: nam id impossibile est: sed succedet in primo subitatis gradu: nisi fortasse testamenti verba ita concepta proponamus ut non instituant solum filium: sed et eum filio substituant qui illi suus heres alioquin esset: quāobrem si viuo testatore et filio natum hunc prōnepotem in casu huius ultimi versus admittamus: nihilominus succederet quā si ex eo hoc est filio natus esset adoptatus. Sed hūc nostro intellectui aduersari illud videtur: quod si institutionem ex Balli consilio factam dicamus cum in eo conditio sit si post mortem testatoris nascatur prōnepos hic non debuit succedere: quā conditio non euenit: nam viuo testatore natus est. Sed ipse arbitror concepta non fuisse verba ut ad literam in consilio Balli referantur: sed potius paulo generalius. Si filius me viuo morietur tunc nepos et si nepos tunc prōnepos suus heres esto. Nam cum in superioribus casibus eas quōdā recitauerit et ad Uelleiū et ad Ballū referri poterat: subsequit fortiter istis casibus et. ut necesse sit hāc ita cōcepta fateri. ut ad Ballū et Uelleiū casus hic pertineat. Et hec quidē interpretatio mirū in modū cōuenire verbis legis videtur: nec efficacia argumenta possunt in aduersum deduci. Quia de tantum censeo illi adhibendam quam tam veritati ipsi applaudere debemus. Et quoniam hic casus non magis ad Uelleiū spectaret quam ad Ballum aliquibus fortasse non displiceret in primo. s. casu: intelligere prōnepotem etiam post testatoris mortem natum ut hoc ex subiecta materia accipiatur: quod vix Balli consilio ita requirit: nec obstitit in casu hāc mortuo patre deinde ano nascatur: quā soli casu referunt ut inde cōstaret tamen nepos uti suus heres institutus esset: et in alio casu preteritis testamentum tamen non vitari.

3 Corneliam inducere: cum nec fanoze libertatis id possit: quin et in regu hāc illa viuo filio superflua nulliusque effectus essent. Ex his igitur non dubito quin omnes he interpretaciones cōmentitie et inconcinnæ paulo doctioribus videantur et in postea reijciantur. Quia de causa sic verum ipse intellectū de tot ambagibus egrediamur censeo. Fingamus ex forma a Ballo et Uelleio introducta filium nepotem prōnepotem institutos substitutosque: deinde euenisse ut mortuo prius nepote deinde filio viuentis prōnepos nasceretur: questum est an ex predicto testamento prōnepos his succedere possit: et repellendum videbatur quasi inefficax testamentum esset: quoniam eius pater non recte institutus erat. Nam institutio ex consilio Balli facta cum admittit qui suus nascitur: nepos autem cum natiuitatis tempore ab alio precederetur ut suus succedere non poterat: et ideo preteritis videbatur. Sed tamen hoc parum obstat: quoniam preteritis hec nullius effectus esse potuit cum aut patrem ipse mortuus fuerit: igitur prōnepos succederet si suus heres ipse nascitur: et post mortem patris nascitur quo casu ne mox in potestate preceat quod in patre suo erat contra. s. si prōnepos viuo testatore non nascatur ut in superiore casu est sed viuo solum filio nonquid illi suus heres erit: et esse Scenola ait perinde ac si non eius nepos esset: sed adoptatus in locū filij. Si quidem ita illi suus heres erit prōnepos quando a nemine in gradu preceat sicut si ab ano in locum filij adoptatus esset: admittetur ergo ut suus heres filio non tamen ex testamento prouat: nam id impossibile est: sed succedet in primo subitatis gradu: nisi fortasse testamenti verba ita concepta proponamus ut non instituant solum filium: sed et eum filio substituant qui illi suus heres alioquin esset: quāobrem si viuo testatore et filio natum hunc prōnepotem in casu huius ultimi versus admittamus: nihilominus succederet quā si ex eo hoc est filio natus esset adoptatus. Sed hūc nostro intellectui aduersari illud videtur: quod si institutionem ex Balli consilio factam dicamus cum in eo conditio sit si post mortem testatoris nascatur prōnepos hic non debuit succedere: quā conditio non euenit: nam viuo testatore natus est. Sed ipse arbitror concepta non fuisse verba ut ad literam in consilio Balli referantur: sed potius paulo generalius. Si filius me viuo morietur tunc nepos et si nepos tunc prōnepos suus heres esto. Nam cum in superioribus casibus eas quōdā recitauerit et ad Uelleiū et ad Ballū referri poterat: subsequit fortiter istis casibus et. ut necesse sit hāc ita cōcepta fateri. ut ad Ballū et Uelleiū casus hic pertineat. Et hec quidē interpretatio mirū in modū cōuenire verbis legis videtur: nec efficacia argumenta possunt in aduersum deduci. Quia de tantum censeo illi adhibendam quam tam veritati ipsi applaudere debemus. Et quoniam hic casus non magis ad Uelleiū spectaret quam ad Ballum aliquibus fortasse non displiceret in primo. s. casu: intelligere prōnepotem etiam post testatoris mortem natum ut hoc ex subiecta materia accipiatur: quod vix Balli consilio ita requirit: nec obstitit in casu hāc mortuo patre deinde ano nascatur: quā soli casu referunt ut inde cōstaret tamen nepos uti suus heres institutus esset: et in alio casu preteritis testamentum tamen non vitari.

4 nepos suos heres testatoris fieri. Nam et iuris fictione potest aliquis suos heres ano esse tamen filium non habuerit ut si aliquem in nepotem sibi cum adoptasse affirmemus: sed et hoc interpretatio a iure consulti verbis per se aliena est cum ut supra diximus nulla hic mentio de testatoris morte nec de hostibus fiat: neque id quicquid deducendum ex precedenti. s. opine: cum ibi de nepote tractatum sit qui apud Socini casus: nam et falsum est ex utilitate que in testamentis versetur decisionem hanc subinstituti: cum et in regu de hoc fanoze nihil dicatur: et absolum est posse testamenti fanozem aliquid aduersus leges de eo qui in patria natus capitur ut est Socini casus: nam et falsum est ex utilitate que in testamentis versetur decisionem hanc subinstituti: cum et in regu de hoc fanoze nihil dicatur: et absolum est posse testamenti fanozem aliquid aduersus leges

5 nepos suos heres testatoris fieri. Nam et iuris fictione potest aliquis suos heres ano esse tamen filium non habuerit ut si aliquem in nepotem sibi cum adoptasse affirmemus: sed et hoc interpretatio a iure consulti verbis per se aliena est cum ut supra diximus nulla hic mentio de testatoris morte nec de hostibus fiat: neque id quicquid deducendum ex precedenti. s. opine: cum ibi de nepote tractatum sit qui apud Socini casus: nam et falsum est ex utilitate que in testamentis versetur decisionem hanc subinstituti: cum et in regu de hoc fanoze nihil dicatur: et absolum est posse testamenti fanozem aliquid aduersus leges de eo qui in patria natus capitur ut est Socini casus: nam et falsum est ex utilitate que in testamentis versetur decisionem hanc subinstituti: cum et in regu de hoc fanoze nihil dicatur: et absolum est posse testamenti fanozem aliquid aduersus leges

Caput. XVIII.

In omnibus suprascriptis

casibus illud observari Scenola iubet et ut filius qui in potestate est heres aliqua ex parte instituitur: quā frustra post mortem exheredaret. Videam? num verū id sit et quāmodū intelligendū. Hāc si nepotes instituantur filius morietur exheredato eo possunt succedere: et tamen exhereditatio hec viuentis filio confirmari non potest. Nec obest Bartoli: Jafonis: ceterorumque responsio dū in vita filij adiungere posse eam exheredationem tradunt quasi conditio illa: cum morietur: vite tempus amplectatur. quod in odio his concesserim: in fauorabilibus certe solum mortem comprehendit: et ut exhereditatio non valeat summus fauor est. Quia obrem ipse crediderim: si nepos vel prōnepos: vel similes ab intestato successerit: instituti proponantur huiusmodi filij exheredationem valere. Nam si filius vere preteritis: etiam contra naturā conditionalium verborum eo casu in consilio Balli proposita testatoris voluntate defenditur propter utilitatem nepotum: substitui debet: igitur si filius exheredatus morietur locum institutis nepotibus faciet: si autem superstes erit. tunc regulam admittimus. ne talis incepta exhereditatio filio obstat. Nam Scenolam presentis. s. eo casu loqui arbitror: quo filius superstitis: alioquin et ipse incepte loqueretur. dum non requirit nepotis et prōnepotis institutionem aut: si liberi heredes instituantur Nam si filium mori viuentis patre ex Balli Aquilij formula posuimus. nonne manifeste falsa iuriscōsultus traderet? Nam et eum qui Ballum superius rependerat: quoniam de nepotis et prōnepotis institutione nullā curam adhibuerat utriusque non deuit in corpore peccare: quo alios damnauerat. Quare necessario eius verba accipienda sunt: cum filius patri superstes est: nam et a superiore. s. continenter in hunc subsiquitur in illo ante ea sus fingitur: quo filius patri superstes sit. Quod argumentum aliquem quoque colorem nostre sententiæ affert: sed multo fortius nos adiuvat: quod paulo inferius in legis Uelleie tractatu prōnepotem succedere. Scenola ait. ita demum si pater eius institutus: vel exheredatus fuerit: admittenda enim hac opinio de cōmuni: exheredari non potuit: nisi post mortem que inutilis exhereditatio esset. Quare dicendum est valere cum nepos iste ante filium mortuus dicatur. Nam responsio quam eo in loco tradit Bartolus: datum scilicet coheredem oppido quam ariola tur: et tegum coartat: sicut que a Jafone ibidem referunt: quā de precedentibus casum variant. admittenda non sunt. Legis Uelleie verba alia esse: item aliter intelligenda quā vulgo dici soleat: et si cōmunes interpretaciones admiserim: nihil noui ab ea inductum.

Caput. XIX.

Explicito Balli Aquilij

tractatu: videamus quemadmodum Uelleie legis verba concepta erant: et duo capita habuisse cōfesso est: et quorum primum ita ad sensum fortasse erat. Qui testamentum faciet is omnis virilis sexus: qui cum suis heres futurus erit cum nasceretur instituti necessario potestatem habeat que verba: quamuis proprie cum heredem respicere videatur: qui si nasceretur tempore testamenti suus futurus erat: tamen iuriscōsultus ad eum quoque ex interpretatio ne producit qui solo mortis tempore inspecto: erit suus. Ametū ita verba sunt qui testamentum faciet et cetera. Et ideo in tegu non nametū sed tamen: pro quamuis legendum puto: alioquin iuriscōsulto latini sermonis usus repugnabit: et cruciter precibus figa permanebit: dū in mendose illius vocis declaratione eternum se torquebunt. Secundi autē capituli verba hec referunt. Si quis ex suis heredibus suus esse desiderit: liberi eius et ceteri in locū suorum sui heredes succedant. Quibus verbis ex Bartoli et Dyni: ceterorumque sententia addendum est: si in testamento heredes instituti sunt. Sed querendum est quomodo in casu virilis hec legis dispositio sit: nam nullum caput necessarium esse sago ostendam. Et eū ex primo institui debet qui si nasceretur tempore testamenti suus heres esset: nonne id longe antea ex duodecim tabularum lege fieri poterat: cū oēs admittant posthumum suum antiquissimo iure institui potuisse. Nec in hoc doctores ipsi dissentunt: neque aliud ex eplū quicquid obiciat de nepote videlicet: qui viuentis filio instituit: post eius mortem natus est. Hāc id speciatim ex Uelleia inductū nō est: sed ex se nole interpretamento: quod verbis legis repugnare ipse concedit. Ad si a Uelleio introductū demus: nōne id prius ex cō filio Balli pducendū erat: tū quā nihil offert: an tpe idoneo aliquid faciamus: an ab inepto incipientes in idoneū cōferamus: quā regulā Balli tpe obseruare ceptam. doctores ipsi fatentur. Nam et

Nam et Ballus veteres leges nō correxisse: sed potius pter eas consilium suum dedisse: verior opinio est: cū ergo correctio nō esset: cur non extendimus: preteritis cum minor incertitudo hoc quoque casu esset: quam in illius formula? Nec Jafonis responsio recipienda est: qui prius non potuisse nepotem viuo ano oitum institui tradit: quia poterat testator expectare tē pos quo nasceretur: et deinde eum instituire. Nam hoc non considerasse Ballum ex eo probatur: quod idem statueret in eo qui viuentis ano natus esset. sed post eius natiuitatem statim vel post vel testamentum facere negotijs prohibitus esset. Nam et institutio se mortuo ab aliquo facta ad eum trahitur casum quo posthumus se viuo nascatur: quod Jafonis ratione attēta non procederet sed et posterioris legis caput superius dicitur dam esset. Nam si iure duodecim tabularum filio extraneus substitui poterat quātomagis nepos et prōnepos nati: et ex his si aliorum interpretaciones problemus manifestum puto est celebratissimam hanc Uelleie legem nihil noui induxisse: verum potius inuisibilem supernacancas indubitati iuris esse. Nō non solum absurdum est: sed etiam legum verbis repugnat: et in primis dum in lege dicitur in liberorum locum liberi sui heredes succedant. cur verbum id nonum potius ius induxisse quā vetus retulisse non dicamus: cum et leg. Falcidia nihilomagis efficax verbo vta sit (hoc videlicet hereditate capiam) et tamen noui ius indugisse nemo dubitat. Sed et Lains iuris auctor. Et tales inquit nepotes substituerentur possum est lege Uelleia: nam si ex duodecim tabulis id fuisse non debuerat illud ad Uelleiam referre. Quoniam quotienscumque leg non aliquid refert antiquiore lege prouisum ea prouisio non in noue constitutioni tribuitur exempli causa prator: ius abstine di suis heredibus dedit: quod Justinianus quosque quodam constitutione sancit: dicimus ne ideo ius abstine di civilis remedio competere et non honorario? Sane quid dicat doctorem sententias conuincitur. Quā et si quicquam noui antique legi adiciatur illud quod additum est auctori tamen antiquiori tribuitur si vera est Aretini opinio. Et igitur a ceterorum quos videre mihi contingit sententias discedam suprascripte rōnes me quā magis impulerunt. Et utinam tam facile vera ipsi inuenimus quā aliorum falsas opiniones cōfutare possumus. Sed tamen (quoniam difficillimum nodum quoquomodo solui namus nihil interesse in Gordiano Alexander docuit) ita nos opinamur verba legis Uelleie si quis ex suis heredibus suis heres esse desiderit liberi eius et ceteri in locum suorum sui heredes succedant perfecta esse et nullam institutionem (quod Bartolus et alij faciunt) subinducendam: et igitur eo nihil posterior hoc capite de successione in testamento sensisse Uelleium: sed solum de successione (ut ita dixerim) iustitias. Nam cū duodecim tabularum lege solus filius sui heredis locū teneret nepotes et prōnepotes eo defuncto in eius locum non succedebant. Id hoc qualiquā colore probabile est: quod omnium sententia constat: eo iure in suis heredibus successio edito de persona in personam locū non fuisse: quod et ius ex eo inductum non dissecor: quā abstine di facultate nō habebant tamen et hanc rationem in causa exstitisse crediderim. Nam et alias differētiās inter filios et nepotes annotauimus: qualis illa filij pure soli institui posse nepotes sub quacūque conditione potuisse: quod Jafonus Laetrensis tradidit. Non igitur absurdus fuerit et hanc quoque differētiā eo antiquissimo iure inter filios et ceteros descendentes cōstituisse: cū pteritis nosq. dū in civili disciplina probetur. Et id indugisse Uelleiū et eius verba expresse declarant et ex Alexandri impatoris constitutione cōfirmantur quod ad nepem prateritis scribens. Mortuo inquit patre tuo viuo ano sine impedimēto legis Uelleie succedēdo in patris tui locū rupisti autem testamentū. Sed longe clarius institutus Cesar. Qui superius inquit ano pater: quāobrem nō potuit nepos ex lege Uelleia in locū patris sui succedere et rescindere testamētum: ut ex his verbis nisi manifesta calumnia opprimamur nostra hec opinio per se dilucide pbat et alie cōfutantur. Ex quibus traditū est Uelleium casus soli eos introductisse quibus testamēta cōfirmantur non qui rumpant. Nonne id impetatorie illi cōstitutioni aduersatur? Nec obstat eorū argumentum ex Juliani indicibili casu: quā incepte tēgus ille declaratur legem capitulo offēda. Sequitur ergo Uelleiū lege introductisse ut sui heredes in pcedenti mortuo gradu succederent: non autē quicquid de hereditate locuti. Sed quoniam necessarium est ut sui preteritis rumpant instituti vel exheredati. non rumpant sequi voluisse etiam ut instituerentur vel exheredes fierent: quod primo capite notatū fuit: que verba generalia sunt et oēm cōpcedunt qui suus heres futurus erit. Sed iuriscōsultus qui caput illud interpretabatur ea intellegit omni casu

procedere preteritis in eo qui ante a Ballo inductus erat videlicet cū nepos prōnepos et ceteri post mortem filij et deinde testatoris nascerentur: et id ne quicquid alienū Uelleio tribueret alioquin ex Uellei verbis que generalia sunt etiam Balli casus compendenter. Et nostre hūc interpretationi soli argumentū id aduersatur: quod si sustulero nihil erit quo syncerus iudex aucturatur: quin in iniam nostrā pedibus statim eat. Videtur enim falsum esse modos in inuitate succedēdi a Uelleio introductos cum etiam tempore Balli nepotes prōnepotes succederēt rumpentque testamentū. Verū ipse arbitror Balli cōsiliū nō ideo prestitum ne testamentū rumpere: sed quoniam iniquus illi videbatur nepotē ab aui hereditate excludi: quā ratione etiam mortis quōque Justinianus nepotē non suo hereditate dedit. igitur si quā in consilio Balli canet Scenola ne testamentum rumpatur id est nō quod Balli tempore rumpere sed quod ex lege Uelleia id postea inductū sit: quāobrem cū digisset superius ubi filius et prōnepos instituti pterito nepote essent testamentum rumpi si nepos filio superstes esset: subingit. eū casum ex snia legis Uelleie esse. Asseramus itaque hāc cōclutionē nepotem preteritis lege duodecim tabularum in casu Balli nō rumpere testamentū et ab auita hereditate excludi: quā si testamentum factum non esset ad successionem vocaretur. Sed non sequitur ab intestato succedere ergo et contra testamentum: diuersa enim hec esset Accursius et Bartolus et ceteri omnes auctores sunt. Et supradictis igitur concludendum est eōdem legis caput nihil iuris attigisse: primum vero id cauisse ut instituerentur qui futuri erant sui heredes ne pteritis rumpere cū iure veteri nō rumpere. Ceterum quoniam verba generalia erant et antiquos Balli casus compendi posse: tamen Scenola ne inuentione sua Ballus fraudaretur eos solus Uelleio vendicauerit qui ex verbis Balli non continerentur. Et ex hac declaratione sequitur iuriscōsultum Scenolam in. s. vendicandum addubitate vtrum capitulo filio impediret nepos ex lege Uelleia patri in sui heredis primum gradum succedere: et non impediri existimauit. Nam si de successione hereditaria loquamur dubium id magis est licet hoc in articulo Socini rationes per quā frigide sint. Juliani indicibilem casum non ita a doctioribus interpretari debuisse uti factum est: et quem sensus habebant illa verba nō permittit institui. et c.

Caput. XX.

Absequitur indicibilis

casus. Si filium habeas et nepotem nondū natū instituas itque nascatur viuo patre suo ac mox pater decedat quid iuris: et videbatur huiusmodi nepotem ex lege Uelleia ut institueretur possum nō esse: quāobrem non recte institutus rumpere testamentū. Nam aut loquimur ex primo capite legis et illud eos proprie respicit: qui si nascerentur pratoris testamenti sui heredes futuri essent: quod interpretatus est Scenola: preceat etiam in eis qui non testamenti. s. natiuitatis tempore sui heredes erūt. At in predicto casu hic nepos nec testamenti nec natiuitatis tempore est suus. Aut quimus de secundo capite et illud in iustitias successionem liberis admittit: qui in rerum natura sunt. igitur nō pmitit institui nepotē: quod nō loquitur quo ad successionē nepotis in testamento: sed soli de suis heredibus iure: verū verat rūpi quā nepos est institutus uti in casu nostro agitur: posterior enim caput solus de successione iustitias tractat prius vero de successione hereditatis: s. neutrum hoc casu loquitur. Aet igitur rumpi quod facit ut in locum filij succedat: et cū reperiat se institutum nō rumpat. Et hoc sensu puto accipienda ea hāc esse que dum quadruplici in interpretatione Accursius exponit. nonne ut fateri ea se nō intellegisset: ut non immerito cōmuni snia reproberetur. Ametū et illi ipsi auctores suus cōmētum non defendēt dum iccirco dicūt a iuriscōsulto scriptum posteriori capite non pmitit institui: sed verat rumpi. Nō pmitit inquit institui quod prius ea potestas ex. vi. tabularum lege introducta erat. Hāc ille leg. vi. tabularum indugisset ut instituerentur nonne etiam ne rumpere eū instituti non rumpant: Sequitur verficulus porro in quo Raphael egistimauit iuriscōsultū ironice loqui: certe Raphael ego ridicle alij vero interrogantis nota scribendum quod contra vocis naturam est. Quare interpretari Scenolam vel le. nepotē hunc potuisse institui vtiliter hoc est ex interpretatione legis: tamen ex hīs nullo iure potuit: et eadē significatiōe vtiliter hic accipiendum est quā et actione vtilem dicimus hoc est que ex verbis legis directam non oritur: sed ex interpretatione cōceditur. Et quā Scenola ita concludat iuliano tamen vifus est non ex interpretatione tantum sed ex verbis quoque Uellei casus hunc explicat. nimirū cōmigris legis capitibus: cum primum

a Z. tractabat. de testa. mil.
b Z. fi. C. eo.
c Z. s. i. c. infra ad leg. fal.
d Z. post hū. de in iust. rup.
e Z. mol. alog. in l. nec cessarijs. de acquir. bere.
f Z. l. leg. Cornelia. de vulga. isti. d. leg. agn. succē. in princ.
g Z. q. se patris. C. vndelibe.
h Z. s. nūc. d. l. i. f. apparatus.
i Z. iij. C. eo.
l. Z. n. l. si quis filij.
m Z. s. n. l. si filius. et s. quid si is.
n Z. s. quid si tantū.
o Z. Titius. de suis et legit.
p Z. l. i. in princ. in glos. ff. de contras. tab.
q s. videndum.

3 In d. s. ille casus.

s Bar. in l. curato ris. C. de neg. gest.

locum habeat nepote in defectum filij substituto et secundum generaliter loquatur si quis suus heres esse defuerit liberi in eius locum succedant: et sic etiam si tempore testamenti nondum nati sint et quibus sui non nascantur.

F. J. M. S.

Andree Alciati paradoxorum Iuris civilis Liber. III.

Proemium.

Noluit apud no-

stros professores ea consuetudine quotiescunque legem aliquam interpretantur ea quaedam pronuntia- ta eliciant que notabilia dicuntur: tum ex eis ad Accursij mox Bar- toli commentarios transibant: referant. et ad verbum pene explicet: quem morem tamen pinguioribus Dinerne scholasticis non omnino inutilem credam studiosis tamen nihil conducere arbitror: quod videlicet nimis longa hec interpretatio in causa est: ut integro anno sex aut rursus totide leges: et non eo amplius exponantur. At non ita nos docuit in Digestorum proemio Justinianus: aut Alpinus ipse si domi- pretorum edicta declarat eius exempla sequamur. Quamobrem hinc factum est: ut cum ex pluribus responsis eadem notabilia colligantur repetita toties crambez in causa sit ut ingratia hec in iure civili volumina conscribantur: neminem sit tam seivus et sterilis qui non fluentis hanc (ut Lucetij verbo utar) tur- rigine quamplurimis voluminibus egrediet. Accedit his quod barbaris vocibus maxima quae inculcantur eademque sepius referentes dum commentorum triplicationes quas duplicationes et expositionum nonas expositiones inducunt ingentem librorum cumulum efficiunt. Quod si exemplo verum scriberetur quos interpretes viginti capiti biblicae en- cyridion comprehenderet. Deinde opt. mag. testator: ea que rela- tori sumus cum a me ex hac recentiorum consuetudine scripta essent sequi volumus occupasse et nunc Latine dicta viginti- simum libellum implent.

¶ Bonorum possessionis definitionem tamen nihil subinda- camus veram esse iuriconsultum optime defendi: tum alia quaedam responsa declarata secus quam ab alijs traditum sit.

Caput.

Bonorum possessio est ius

persequendi et retinendi patrimonij sine eius rei que cuiusque est mortis fuit. Definitio hec bono- rum possessionis quia a Labone Alpinusque iure consulti tradita sit. vulgo tamen male accipitur: vel bonas illam definitionem non esse vel aliqua illi addenda esse verba fac- ri necessarii sit: et cum puenire etiam hereditate videat. Accursius differetia ad adiungit debere existimat non simpliciter ius solum pretorij esse. Quod tamen Bartolus Alexander Cornens reprobat: nihil tamen adferunt quo definitio hec substat. Ut igitur huius rei veritas prodeat. scire debemus quotiescunque accidit: aliquis mortis in demortui locum ante adita hereditate tem quoddam ius succedere quod defuncti personae refert: idque ius hereditate dici cum Bartolus auctor est: tum alij pene oēs pro- bant. Acquirunt autem et ex lege. et tabulari ut in agnatis et ex senatusconsultis qualia sunt. Vtriusque et Tertullianus. et id ge- nus similia plerumque ex constitutionibus principum: et hi oēs mo- di iuris civilis sunt. Et et alius qui iuris pretorij est (quod ex- traordinem specialis casus quod conceditur dubitari soleat) et ad possessionem bonorum petenda inductus est: et quod bona ipsa aliquis apprehenderit non tamen dicitur bonorum possessionem habere do- nec prore adierit. et officio iudicis petat bon. pos. sibi decerni: et prore decreverit. Et igitur bonorum possessio ius persequen- di: quomodo qui officium iudicis imploret persequi dicitur. Et huiusmodi petitio persequutio est. et extraordinaria actio re- tinendi: quoniam tamen bona ipsa retineamus persequimur. tamen ve- pretor decernat: et ideo copulativa dictione usus est iuriscōsul- tus: quoniam quis retineat aliquis necessarii tamen est persequat. Ita si eodem cetero ius suam pbaremus debuisset dictionem legisla- tori utriusque conjunctione. Et cum dici soleat bona definitionem ex

f proprio et genere et differentiis constare: in hac ius ad genus persequendi retinendi ad differentias proprias refert. Ita per bonorum possessionem hereditatis petitionem si retineamus non persequimur: et per hereditatem neque nobis quod habemus per- sequendi ius est: sed in bonorum possessione aliter est cum etiam si res possideamus. necessarii tamen sit iure veteri decretum: quod nec muta- tum esse crediderim: licet in contrariam sententiam frequentius itum esse superioribus libris ostenderimus. 3. igitur in quacunque bo- norum possessione etiam proprie loquendo hereditate adire fortasse non falso proficemur: cum idem iure priorum bonorum possessione nobis acquirat: quod ius adendi in civili lege. Hinc Imperato- res Diocletianus Maximianus Augusti puberem agnosce- rem bonorum possessionem posteaquas ei fuerit hereditas dela- ta pro herede gerere non ambigit testantur. et Quamobrem si quis civilis aliqua sanctione hereditate adire prohibitus coa- pto: et decretum interponente adire se hereditatem dixerit re- cre agnosce eum bonorum possessionem: cum Fulgosi credide- rim: dicimusque ad ius hereditatem propter bonorum pos- sessionem hoc est ius adendi quod pretor: auctore concessum est. Sed quid si dicat velle se heredem fieri: et licet bonorum pos- sessiones loco heredum sint. non tamen idem ius esse quod superio- re casu arbitror: cum tamen equiparentur bonorum tamen pos- sessiones heredes non sit. Nec enim sequitur hereditatem. habet ergo heres est. Et hanc definitionem ita intelligendam esse etiam Bart. existimavit: sed quoniam obscuris admodum verbis loquitur posteriores ea non percipientes aliter atque aliter de- claraverunt: variis aduersus iuriconsultum argumeta effin- gerunt: ut ante nos natatore quoque Delio (quod in prover- bio est) indigerent.

¶ Cur ex agnitione bonorum possessionis filiusfam. non obli- getur noua ratio allata ceteris confutatis: et quid sit votum in iure civili. Caput. II.

Uter omnibus contra-

ctibus et preter mutui et votum filiusfamilias obli- gatur ex acquisitione bonorum possessionis non obligatur: an quod huiusmodi agnitione voto ut Bartolus ait equiparetur: cum ex sola voluntate pendat et ut di- ximus votum non obliget: quod Paulo Castrensi alexandro areti- no Jafoni non videtur: cum fido animo substituit votum. At in bonorum possessione etiam quod facta requiruntur veluti ut voluntas ipsa exprimat. et ut decretum interponatur. Sed hec replicatio me parum mouet: quoniam tamen si ea que deo vo- nemus nulla demonstratione egeant. cum ius cordis scrutetur: sit et mente sola consideret: vota tamen quorum in iure civili metio est alia significatione habent. Ita inter pollicitationem et votum hoc interest: quod illa promissio est simplex reipsum vel civitati facta votum vero dicitur: cum principi aliquid promittimus: nam quis pri- ceptis se acceptare non possit ex voto tamen obligamur preterquam si filiusfamilias sumus. igitur cum votum ex vnius tamen contractu con- cipiat. et in eo factum requiratur hoc est verborum promissio: pot- dici aliqua similitudine cum bonorum possessione hereditateque ha- bere: cum huiusmodi aditio soli vnius facti expectat et declar- ratione animi opus sit. Ergo ab argumento recentiorum hoc pa- cto Bartolus defendi potest: quod non multis nobis ardeat: ut quoniam in aliquo similis voto sit bonorum possessio: recte idem ius sortitur. Ita certe et contractus voto similes sunt et tamen diversa semita gradiuntur. An igitur verius quod Iaphael Co- mens Joannes ab Imola Paulus et Alexander ipsi malit id esse quod filius ipse: cum nihil sibi acquirat: sed patri omnia lu- cretur equum non fuit cum obligari cum sedem natura sit ad eum ptine- re onera cui emolumenta prestantur. Sed hoc facili admodum et vulgato argumento expoditur: nam cur non idem in contractibus in quibus licet commoditate patri filiusfamilias acquirat ipse tamen vinculo civili tenetur? An ergo quod Decius sentio: et Ja- son crediderunt? qui hereditatem autem ius individuum esse nec pro parte acquiri posse? Quamobrem cum pater totum sibi emo- lumentum adipiscatur ad eum quod non ad filium obligatio- nes hereditarias onera pertinere merito debuerunt: et con- tractus individui sunt? ut merito a Decio iunior confutetur. Nam et si in oneribus hereditariis eorum sentiam ad miserimus non tamen quicquid oberit quominus filius ipse ratione quasi contractus hoc est aditiois per eum facte debuerit hereditariis creditoribus obligari: non ex ere alieno quod testator debuit: sed ex suo ipsius contractu: an vero quod Aretinus autumat? is tra- didit filium non obligari: quoniam nihil sibi acquirat qui non ex se: sed propter patrem adeat: nec in illo ius residet aliquid: sed solum quod dam adendi facultas que iuris non est. In iuribus igitur filiusfamilias obligatur in ea facultate minime: quod iuris non est cum ius ipsum in

ipsum in patre residet solumque quod facti est in filium trahatur. Sed hoc facili ipse putauerim: cum iuriconsultorum responsis traditum sit: ius adendi in servorum filiorumque persona fitti esse quod in bonis dici non possit: quoniam ab aliorum iussu patris videli- cet vel domini robur omne dependeat: nam et ita Bartolus fire- quenter scripsit. et alij cum imitari sunt. et Quamobrem enim ex- pressa lege potestatem ea adendi non facti ut Aretinus puta- vit sed iuris esse. Nam etiam si facultatem ea facti dixerimus. cur non idem ius esset in contractibus qui facti esse putantur? An itaque verior Decij iunior ratio? qui filium adire pro pa- tre ait: et ideo id non agere ut se obliget: quamobrem preter vo- luntatem suam obligatus dici non debet? verum (te appello Deci) cur non et in contractibus idem presumimus cum eorum commoditas ad patrem deuoluitur? Quod si obligarent in additione filij certe preter eorum intentionem id factum credi- bile non est. cum et scire leges presumantur? et illarum dispositi- onibus contractibus suis obsequi. Quid igitur dicendum est? ipse autem Bartolus minime discedam aut non idem iuris creditoribus hereditariis quorum opera in additione necessa- ria non est acquiri digero quod in contractibus ipsi qui cum filiofamilias contrahit ex cuius persona substantias contractus caput: in his ergo obligatur in illo non obligatur. Solet enim ex Accursio traditum in quo quisquam versatur longe effi- caciore esse quam quod nil agenti per alios queratur. Quamobrem bona ad filiosfamilias iure Digestorum ratione domini peritum: sit nullumque id rationibus defendi. et con- traria opinentur doctores. Caput. III.

Uter veteris regula est

quicquid filiusfam. lucretur patris eius fieri: quod iure Digestorum etiam in omni adventitio peculio verum esse existimauerunt. Quamobrem bona materna quibus ad filios deuoluerentur. ubi tam ab eis adita esset hereditas: statim patri querebantur. Quod cum ni- mis rigidum esse Imperator Constantinus: visum esset is lege lata sancit. ut filiorum quidem dominum esset patri autem usufructus in illis bonis relinqueretur. et ita ex Accursij Bartoli ce- terorumque communiter calculo pbatum est: at non Ricardus Dalmatita visum fuit qui idem ante Constantinum de iure Digestorum fuisse scribit cuius sententiam nemini non reproba- tam ipsi nos pbamus et tam vera esse opinamur quam que magi- me est: et pluribus legibus pbati. iamiam demonstrabimus. et in primis intractata de inofficio testamento iuriscōsul- ti Pau- li auctoritate fabicatur: qui si pater inofficiosum vgois sue testamentum dicit victorie commodum filio parare cum tra- dit. Nam quis iuriconsultum intellexisse solum de iure ad eum dimisio interpretetur ut Bartolus facit: quid enim commo- di in eo est si statim vbi filius adit integrum ius in illis bonis patri queritur? patris utique non filij commodum est qui ipse ple- no iure fruitur. et Utilitatem enim que nec momento apud filium residet non considerari vulgo notum est. Nam et cum illis verbis patrem iuriconsultus ratione utilitatis pretereat et filio commodum queri testetur quod queso absurdum est cum il- lis verbis exclusum accipere qui semper fructur: et cum nomina- re qui nec momento dominus futurus sit: sed et longe clarins pro nobis est L. ius iuris auctor qui in titulo ad Tertullianum. Sacratissimi inquit Imperatoris nostri oratione canetur ut in- testate matris hereditas ad filiumfam. tamen in aliena pote- state est pertineat. Que verba si ab his doctores annotata fuissent (primus enim ipse ut opinor responsum id animadu- erit) certe nemo non hanc iussit in sententiam que eo ab eo recte pluribus modis probatur. tum quod verba cum effectu accipienda sunt: tum quod minime pertinere creditur quod momento perti- neret. Adde quod et Bartolus. Pertinere inquit ad nos ea res dis- citur quod nostra utilitate spectat. Si enim aliorum opinionem seque- remur nulla esset filio utilitas nec aliud commodum nisi fortasse spes quod succedat in patris bonis quod iure civili reproba- tam nec consideranda septissime Bartolus scripsit et alij consen- sunt. Nam et si acquiri filio huiusmodi bona et deinde patri vna cum alijs senserimus iuriscōsul- tus incepte locutus esset. et Cur enim dicat sacratissimus iuriscōsul- tus traditum erat? Quod si exemplo Justiniani docemur nefas esse aliqne legum a se latari titulo de frandari. nonne impudenter a iuriscōsul- to factum est? qui quod Justiniano tribuendum fuerat principis orationi adscribit. Ita et Julius Capitolinus summe fidei hystoricus in Dacri Anto- nini philosophi imperatoris vita eum de bonis maternis legem- rulse auctor est: ut dubio procul apud me sit sacratissimus hunc principem esse: cuius iuriconsultus mentionem fecerit: nam eius

orationibus alia quoque tanta esse alibi ex Digestorum volumi- ne appareret: quale illud: ne transactio in alimentis admittatur? et si qua similia. Et si hac opinione sequamur rursus erit duo- bus argumentis: quorum primum ex Juliani responsis deducitur is in tractatu si quis omnia causa testamenti tradit si in bonis maternis nomine filij pater bonorum possessionem petierit. et aduersus edictum committat in patrem legatorum actione dandaz sed cum leg illa ante Dacri Antonini edita sit eo iure bona oia patri querebantur. Julianus enim in consilio fuit Hadriani im- peratoris quidam Dacri annus fuit quod apud Albi Spartia- num in Hadriano relatu est. Sed et dicere possumus ex eo iur- liani responsis nihil in nos probari cum in eo nil sit quo exprima- tur hereditate patri acquiri: nam quis nomine filij bonorum pos- sessionem adierit possumus interpretari ad ius eius mandato cum bonorum possessionem per procuratorem agnosci possit. Et quis in patre actio legatorum detur: ita dari fateamur non tanquam in dominum sed ut aduersus procuratorem primum rem raras filius habuerit. et Ita si communes interpretationes sibi tradi- tas sequamur necessarii erit ariolando subinducere re ratam a filio habitam. de qua re in textu verbum nullum. Sed quod nobis aduersari videtur est argumentum quod ex contrario legis sensu conficitur: etenim probari videtur in bonis maternis insum- patris nepotes qui in antipetate erant requefuisse? ut hec reditatem adirent. quamobrem nihil actum esse: quod si aut ius- sionem implorassent ano acquiri: quod ex Ricardii opinione ergo inter pretor: acquiri ratione vultus: non tamen quicquam iure domini ad eum transire. Acquiri enim etiam illud dicit quod ratione traditionis tantum acquiratur? quod et in verbo accipe replerant: amonauimus. igitur nihil obest quin nostra hec opinio probabilis sit. que duabus quoque Cesaris constitutionis bus adiunatur: quarum prior: bonorum inquit possessio etiam emolumentum patri alatur: ut implicata illa particula ostendat aliquam bonorum possessionem esse quod emolumentum patri non adfert. Sed quoniam variis rationibus argumentum id eliditur posterior: constitutio que iustitiani principis est? Paulo validius im- pellit. Qui in veteris inquit iuris observatione multas esse res animaduertimus que extrinsecus ad filiosfamilias veniunt. et minime patribus acquiruntur: quemadmodum inter maternis bonis. et Quid enim magis proprie ius verus interpretabimur quam Digestorum cum huiusmodi ita soleat a Justiniano appel- lari? Non me later pro communi sententia induci posse supra- scriptum Pauli vel ut alij codices habent Triphonij libro de i- sputationum. vbi. si filium si dum in eo dicitur alij commodum victo- rie parari non alij sed illi legatur: intelligamusque de filio accus- sante loqui iuriconsultum non de patre. Sed contra hac lectio- nem omnium antiquorum codicum quos equidem viderim si- des est: negari tamen non potest contrarium iuris articulum hunc esse. Quod iure civili preferit. xxx. an. legitima hereditate ex- cluditur: num ut cognatus tantum de tempore habeat: et qui iuri civili renouantur: num ex cap. unde legitimi succedat: et an bono. pos. vbi cognati hodie sublata sit. Caput. IIII.

Uter tres gradus in suc-

cessionibus pretor fecerit: liberorum legitimo- rum et cognatorum: et quibus ab uno quilibet exclus- sus sit nihil tamen minus ex alio capite succedere licet. c. et in iure civili preferit. xxx. an. legitima hereditate ex- cluditur: num ut cognatus tantum de tempore habeat: et qui iuri civili renouantur: num ex cap. unde legitimi succedat: et an bono. pos. vbi cognati hodie sublata sit. Caput. IIII.

enim permiserit? Quamobrem enim idem iure civili sit: ut si filius- mi. per prescriptionem. xxx. annos ab hereditate patris repel- latur possit deinde uti agnatus admitti vel. xxx. alijs annis tras- ctis tanquam cognatus hereditate capere. et in facti questione in- terrogatus Bartolus possit respondere quod Baldus deinde: et Alexander ceterique probauerunt: neminem in presentem die animaduertit inter consilia Bartoli Franciscum Trigramum contraria opinatum: quoniam sententiam andacter aduersus aliorum ratio- nes tueretur. Siquidem quis iure pretorioria hec capita consti- tuta sint ut omisso vno alterum super sit: non tamen id confide- rari iure civili credit quod filio tamen hereditate defert: non quod ut agnato cognatoque: sed solum uti filio. Alioqui iure civili emanci- patus uti cognatus admittetur quod falsum est: et oino magis nona quod in eo consilio opinati Trigrami animaduertit: nam cum no- vissimo iure differetia agnatiois cognatioisque sublata sit eius qui ab capite vni legitime exclusus sit uti cognati quoque repellit exi- stimantur contra: et in hoc vetera iura quibus simul differetia- bi successiois modi credebantur: quod et in amplioribus comen- tarijs Angelii sensisse quos annotant. Sed de posteriori opi- nio habundat quoniam mihi defendi posse existimat: nam cum leg- quibus huiusmodi agnatorum cognatorumque differentia sublata est: tunc- co sit promulgata ut latior via in successiois esset: cur con- trarium effectum hoc casu operari debeat non video: preferim

a L. pretia. ad legem fal.
b In. d. l. pretia. i. l. si. C. de pa. i. l. is pos. test. de acqui. her. in l. in e. de lib. leg.
c L. consilio. de cur. fu.
d In. d. l. j. e L. non omnis. si cer. p. eta.
f L. leges. C. de leg. g L. quidam. de ver. obliga.
h L. placet. de acq. heredi.
i In. l. i. C. q. admitt. l. l. filius. de ioffi. testa.
l In. l. i. s. ite si q. s. de leg. p. rest.
m L. fin. C. de bo. q. libe.
n L. p. de tert. o In. l. i. s. s. p. t. ne. re. ff. de eden.
p In. l. i. C. de pac. q In. l. i. s. rata. C. de ver. iur. em.
r L. cu. bi. de trans. s L. si filius meus. r L. p. an. de acq. heredi.
v Arg. l. filius. de procur.
z L. i. C. de bo. mar. L. filius. de acq. heredi.
y In. l. naturalis. de p. rest. ff. in prin. z L. i. C. qui admitt. a In. l. i. cu. opo. ter. C. de bon. que libe. in prin.
b In. l. filius. e L. i. s. quibus. de succed. edic. d Confil. c. x. q. d. habuit.
e In. l. i. de acq. her. re. confil. c. viij. p. dictiones. f sem. acip. in. l. i. de succed. ab intesta. g Ang. in repe. l. q. se patris. in. i. colu. infra. unde libe. h In. aut. de succed. ab intest. in prin. i Arg. l. legata ge. neraliter. d. ad ius. lega.

cum differentia ibi tollatur que inter unum qui cognatus, et alium qui agnatus esset habebatur. Quod ergo in diversis personis statuitur in eadem extendendum non est. in correctioque que legi in simplicibus loquitur ad casum mixtum trahi non debeat. Sed et cum capita hec ex iure pretorio inducta sint legi civilis soli conformis discipline respectu corrigisse existimanda est: non propter edictum pretoris. Eum enim diversis sint alteri alteri nil conferre potius credendum est: nisi expressum res constet. Sed et dubium est si agnatus aliquis qui iure civili admitteretur repudiaverit: num ex lege pretoria per caput vide legi timi hereditate queat adipisci? et ex Bartoli verbis possit dicendum est. dum cum qui senatusconsulti officium beneficio renuntiavit non habere bon. pos. unde legitimi arbitratu est sed hec sententia omnibus suffragiis rejicitur. quia tamē nos esse probabilem existimamus. Nam cum pretoris bon. pos. unde legitimi concedat. qui ex lege. gij. tab. vel constitutio. vel senatusconsulto vocantur: et qui semel repudiaverit. non vocet consequens est. ut nec bono. pos. illi competat. Coniuncte enim sunt bon. pos. unde legitimi. et iure civili hereditas: quod obz vna sublati. tolli quoque alia verisimile est. Nam et Accursius. licet obcuris verbis: tñ pro nobis est: dum filium qui bo. pos. unde liberi repudiaverit. ita demum sibi ipse succedere tanq. leg. gittimam tradit si iure civili vias adhuc habet. Et hoc est qd dicitur. cessante legitima successione non admittit. Et quis alibi pretoris se admittit testatur. cum qui iure civili heres esse potuerit. intelligendum est. et etiam in presentiarum possit. qd ex eius sequentibus verbis colligi potest. nec obstat regula in ris. quod ex duplici iure quicquid vocatur. vno repudiato aliud superesse: quoniam eam tunc veritate niti crediderim. cum altera via alteram non respicit: qd in casu nostro non est: cñ in huiusmodi coniunctis vtriusq. simul tollitur. Et hec sic definitur. di posse. opinio: ut tamen in filio qui in potestate mortis fuerit. nullum locum sibi vendicent: quoniam is tamen iure civili remotus sit. tamen tria capita adhuc ex iure pretorio illi remanebunt: nimirum quia hoc casu sese hec iura ex edicto non respectant.

Quid in causa sit: ut hereditas non adita non transmittatur. reiecte aliorum rationes. et nova assignatur. Laput. V.

Arnonum adita here

Hereditas non transmittitur. Tum huius rei tres rationes assignantur clarissimis legum interpretis Jac. son fallas esse eas existimamus: atq. ita cofutavit. ut nemini dubium foret. quin ea que digerat. quam verissima essent. Quamobrem ipse in huius rei causa esse arbitratu est. quoniam ius adendi in bonis nostris non est. et ideo ad non strum heredem illud transmitti. iuris regula prohibet. Et heredes videmus: nam vera sit hec ratio: siquidem nequaquam veram esse. semper opinatus sum. et quandoq. disputans: tunc eis adendi esse in bonis nostris existimaverim: et huiusmodi hereditatis capessende spem iure civili probabilem esse. Ex Bartoli verbis annotant. is tradidit ea spem. cuius enatus in nostra voluntate consistit ratione nostri non aliter quā si re frueretur. considerat: cum si nos velimus res omnino egitum habitura sit: quod si ex alterius animo finis dependeat: tunc secus est. Quapropter si sermo vel filiofamilias hereditas delata sit. ante qd adeant dominus vel pater spem instam in illis bonis non habent. Quoniam seruis vel filiis ut adeant. cogi non possunt. cum quis iubente domino posse eos. nolle adire. Alexandri constitutio clarum sit. Sed cum hereditas ipsius agnatis vel liberis hominibus scriptis in testamento deferatur (quas lis est nostre questionis casus) tunc spes illa approbatur: et ius adendi in bonis eorum esse constat. cum de huiusmodi spe idem iuris esse: qd de ipsa re. veterum auctoritate doceamur. et Bartolus ipse quibusdā exemplis ostenderit: veluti dñ post mortem legitimari spem non posse. indistincte scripsit: quoniam agnatis pindiciū ferret: quis enim nondū adita hereditas sit iuste tñ sperat se adituros. et idē observat atq. si adissent: quin et idē iustā spem habere eū cui fideicommissaria hereditas debeat: autumat. et non aliter indicari quam si ea iam restituta esset. Nam et si domino relicta sit hereditas. si serui manus miserit. et seruis oculis sit ex iuliano. et traditus est per Aquiliam legem: nō estimationē soli serui: et hereditatis eius cā admisse dñō restitui. ut expressim cōstet. spem illā pōtabile fuisse et in bonis dñi illud ius ante manumissionē salte legis dispositione exigit. Jg. minime admittēdū puto Jacōnē. dum ius id adendi in bonis nostris esse abnegat. pferim cū allegat ab eo legi non recte percepta sit: sed suam nostras ex Bartoli declaratione tueat: quāobz huius rei aliam rationem esse arbitro.

tro: Scire itaq. debemus. hereditas in eius personā deferri. quē testator elegerit: quā de cāsi is ab humanis decesserit. integra re nō debet hereditas ei? heredi cōcedi. quē testator ipse non novit. Singamus me tibi mandare. ut centū titio des poteris ne alteri dare: minime vero. cū mandati fines sedulo observari debeat. Nam et dispositio. que vnius mentionem facit: etiam in favorabilibus. ad alium tamen trahenda non est. Item et quod aliter in beneficium vel ppter merita cōcedit. personā nō egredi testatum manet. Jgitur cū quis institutus est. et illi delata est hereditas: si interim mori. ad heredes non transmittit: qm cā psumitur institutis voluntas esse: ut is quē instituit habeat. nā quisquā alius. Quocirca felicissimi imp. Theodosius et Valentianus si ante apertas parentum tabulas filij decessissent. ad liberos hēditatē trāsmittēre eos posse sanxerunt: ne ob casus humanos aut hereditate nepotes fraudarentur. et adversum autem desiderium alij imperato hereditatis cōmodo frueretur. En igitur quēadmodū defuncti ipsi psumpta voluntas trāsmiſsione vel locū habere suadet vel retar: siquidē et Baldus Jacōn que et Socinus cām cur legata trāsmittērent. nō aliā tradit quā testatoris voluntatē: et id terrie legis argumento que in Digestis delega. i. est. Si igitur in legatis ita est. cur nō idē in hereditate esse asseramus? Nam etiā ius bonorū possessionē stratabulas imploandi Baldus et Conatus Alexander nō trāsmittē existimant: qd ideo esse interpretor: qm ea persecutio adversariorum testator. et cōtra autem desiderij est. Quilibet ergo suus heres trāsmittit. cuius est credatur patris animus eē ut trāsmittat: itemq. qm is ipso iure est heres. Quod si illi substituti esse additū pponat: nulla sit trāsmiſsio. cū ius illud suoz heredi tollatur. unde testatoris mens adversari psumitur: sed et in infante idē dicendū est cum nō modicus amor testatoris erga infantis parentē videatur. qui illi per filij acquiri volebat. Concludēdū igit trāsmiſsionem nō fieri: qm institutis mens regulariter ea psumitur. ut illi quē instituit solū esse cōsultum velit. Fiet ergo trāsmiſsio. cū voluntas hec ad institutis heredes porrigitur. ut in superioribus casibus: sed et cū heres institutus cōstitutionum beneficio annū habeat ad deliberandū: si interim moriat et ias trāsmittit: tum ne legis auctoritate fraudatus videatur: tum quod verisimile est heredi institui. si vigisset aditum fuisse. Nam et quotiescūq. heres. vel ex facto alterius. vel pene alius cuius timore impeditus non adit. trāsmittēre eum delatā hereditatē. et equū est et Bartolo ceteriq. videtur. Sicuti et infans nō suprascripta tñ rōne trāsmittit: sed etiam qd ob etatē occupatū: verisimile est. quod facultas adfuisse adituros fuisse. Et si hanc rōnem admiserimus. solum illud aduersabitur. qd ea ratione observata. vniuersale fideicommissi ius nō trāsmittēret. cum tamen cōmuni ceteris filia Bartolus trāsmittit auctor sit. Verum efficacibus argumentis opinio hec non sustinetur. ut Lancellotus Decius et Jacōn asseruerunt. Et ideo Accursius nunq. trāsmittit vbiq. censuit. quod et ias si frequentiora sectemur. dicendū est. ideo trāsmittit: qm heres qui adiit semel ratione spei vere obligatus est. At in directa hereditate. ante aditaz nemo obligatur. Quēstio enim aliquod ius in causa est ut in fideicommissarij heredem fideicommissum transferat. veluti indistincte videmus. vbi ab herede adita hereditas est etiā si incontinenti moriatur: tamen omnia transferri: qm eius patrimonium factus est: plenumq. ius illi acquisitum.

In bonorum possessione. cur presentia iudicis necessaria sit non in hereditate. Laput. VI.

Ar in acquirēda bono

rum possessione necessario presentia iudicis requiritur. in hereditate nō requiritur: Jacōn tres huius rei rationes refert. et satis firmis argumentationibus roborat. Ipse vero in causa esse opinatur: qm nullo iure quisquā sola voluntate obligatur. ppter qd. civilis ius re. Quamobrem cū hereditatis aditio de iure civili sit. ex solo heredis animo oritur obligatio: et bono ius possessio iuris pretorij est: quod in obligatione aliquid vltimus ppter mentem: mentisq. expressiones expetit. Sed hec ratio multipliciter cōvincitur: quo enim argumento probabit Jacōn iure civili tantum ex sola voluntate aliquem obligari: Nam iure pontificis ex voto quilibet obligatur. quod solius mentis opere consistit. Idem quoque iure pretorio dicendum est. si pretoris in bonorum possessione decretū. solā cōfirmationē respiciere: nō autē aliquid non inducere crediderimus. Decretū enim iudicis auctoritas est ab eo interposita. Auctoritas autē nō novat: solū rem gestā cōfirmat: quāobz et iā re trāfacta interponi potest. Nam et cōfirmationē ius demum inductum nō facere. ex Baldi aliorumq.

aliorumq. responsis plusquā manifestū est. Si igitur bonorum possessione animo acquiri decretū cōfirmari digessimus. que vulgarini et Decij sententia esse videtur. totum Jacōnis fundamentum corruit: nam et hec ratio questionis ipsius cardine non attingit. Admittamus Jacōnis pronuntiata vera esse. cur a iuris auctoribus inductum non est. ut in bonorum possessione quis obligaretur: si aliquid aliud extrinsecus ab eo factū esset puta si conventū. cum creditoribus hereditariis proponeret: nam et si eius dicta probauerimus. in bonorum possessionibus que civilis iure ceduntur. qualis est septima illa extradina: ria presentia iudicis opus nō esset: quod falsum puro cum generaliter dicatur. in bonorum possessione qualem qualem testationem sufficere. Quid ergo dicendum est? et vig. posse verā rōnem excogitari crediderim: attamē si suoz ius locus est. digessimus. in bonorum possessionibus decretū necessarium fuisse: qm pter eas intro duxit. voluitq. in eis Jacōn maiore diligentiā uti. quod ius civile non fecit: cum decretum non in suo: sed in pter ius ere proprie esset. Nam et Baldus Jacobusq. Butrica rursus et Nicolaus a Heapolo. cum quereretur. cur ius civile cum stipulatione intro duxit: ut actionem pareret. pter: pactum nullo fomento prosequi voluit: quia responderunt sit pulatio a civilis. pactum a gentium iure inuentum est. Plus autem pullos nostros. quam alienos fouemus.

Quanta differentia sit inter istam hereditatem et legitimam: pugnantia simul iura a duello exempta: tum error recentioris et Latine lingue ignoratio. Laput. VII.

Quisquā emphyteoti

carium fidei causa agrum stipulatus sibi sit. et hereditas legitima tractatum est an de hereditas ex testamento. an vero de his. qm ab intestato succedunt. agrum videatur. Et dubio procul emphyteotus in hac scientia Alexander. interrogatus eos solum intelligendos respondit qui ab intestato succedunt: qm hi ppter legitimam heredes dicuntur opinionisq. sue illud argumentum adfert: quod in titulo pro socio hec iurisconsulti verba legatur: de illo queritur. si ita societas contra sit: ut si qua iusta hereditas. vtrū que iure legitimo obuenit: an etiā que ex testamento: et probabilis est. ad legitimam hereditatem tantum hoc pertinere. Et his igitur probari Alexander putant. legitimam hereditatem proprie dici. que ab intestato debetur: non enim differentia est. an iustum siue legitimū dicamus. cum hoc a lege. illud a iure. quod idem est pronuntiat. Sed hinc sententia de verborum significatione iurisconsultus Jacōn aduersatur. quia lege obuenire hereditatem (inquit) non improprie quis dixerit. que ex testamento deferatur. Et quomodo hec dissoluantur. similis nō repugnet. maioris nostri. ut exploraret diu et multum se fatigauerunt. Fulgositus non improprie. in p dicta lege interpretatur. id est minus proprie: que interpretatio commendatione non indiget. sece enim ostendit. magisq. ppter le ferat cammiani. Bartolus et Albericus Rosatus. cum exploratum haberent ex distinctionibus sub distinctionibus nullum non argumentum enitari. Aut inquit hereditas legitima a lege pofertur. et proprie vtriusq. significatione bz. aut ab homine. et eius appellatione ea solum venit. que ab intestato debetur. Huius rei rationem eam esse: qm que ab intestato capitur continetur ex lege capitur: sed alio casu nō confestim ex lege: sed ex testamento debetur: quod tamen ope legis valet. Item in iure nage ista sunt: nā si appellatione hereditas legitime. in legum verbis ea venit. que ex testamento cōceditur. cur non et in verbis contrabentium idem esse dicamus? Nam valet argumentum de lege ad contractus? Nam licet eis dem non uti vocabulis. in eodem significatio quo et iurisconsulti accipiunt: Nam contrabentes verba accommodare: sicut et sensum dispositionibus legum videntur. Nonne legitimū dicitur. quod quoquo modo a lege vires capit: quid nū: cum legitima conventio sit. et quidem proprie? que ex partium cōtra et cōcepta est. et non continenter a lege venit. Quis enim cre dat. ex his argutiolis proprietatem verbo ab alienari: ut quos nam a testamento descendit. legitima non sit. Sed et ppter res nostri corruptum codicem arbitrabamur. et apud iurisconsultum legi debere credebam. hereditatem que ex testamento deferatur. non proprie legitimam esse qd et ridiculū est. et alijs legibus rationes vincitur. cur enim proprie legitima dici non debet cum legitimā tutelam. legitimam cōventionem dicamus: de nūq. omne legitimū. quod auctoritate legis factum est? Sed ut rem ipse finiam. ex Latine lingue imperitia hanc questionem nō decissam adhuc esse. proculdubio existimo. ut tamē rudio

nes planeq. barbari qd iuris sectatores. necessarias bonas literas iurisperito non esse predicent: minime tñ ille predicatur sit. qui ex Alexandri imperitia propter eius consultationē iniquum iudicium susceperit. Jgitur sciendum est iustum nō simpliciter dici quod a iure pronuntiat. sicut qd a lege legitimum: sed eo amplius dictio hec ea habet emphasim. ut illud significet quod omni ex parte perfectum est. et cui ad rem. de qua agitur. nihil deest. Hinc apud. L. in ius historie grandissimū auctor: iustum plū non qd lene certamen sit: sed in quo omne prelij pondus vertatur: exempla ex humanioris literature auctoribus in hanc rem adducit. Guilieimus Budens vir doctus et diligens. dum idipsum in nostra lege interpretatur. Sed et in apologia. Jac. Apuleius de patre. qui fratris filio infidiabatur ut heres ei esset sciebat (inquit) intestati pueri legitimū magis quā iustum heredem se futurum: iustum enim non erat heres: quoniam indignus propter demerita. Eterum nostri muneris fuerit ostendere: idem quoq. legibus Romanis pbari: et in primis testamentum. inquit iurisconsultus. est voluntatis nostre iusta sententia de eo quod quis post mortem suam fieri voluit. intelligemus ne iustam: id est legitimam: minime vero. Nam et codicilli legitimam sententiam continent inepaq. cēt ipsa definitio. Quamobrem iustam interpretare plenam perfectam. et cui maior diligentia addi non possit. Singamus pueri ex filiafamilias nati. que infcio patre nupit iis moriat puiū: quā suam suam de matrimonio proferat erit ne legitimam in fants? certe erit. et tñ iustus filius non erit. In confesso est nos ex cōcubina puiūq. in uxorem ducta sit secuto matrimonio legitimus dici. nam et iustos filios ppter appellabimus? et non appellari crediderim. cum iustianus debem. Inquit filij qui post cōcubine nuptias nascuntur fratribus prius natis agere gratias: quorum bñficio ipsi sunt iusti filij. Nam et iusta vxor iurisconsultus dicitur. que vere vxor. et perquā solenniter ducta est. non que simplici spōsione vxor est: tamen legitimā sit quā ratione et iurisconsultus tolli naturalem obligationē iusto pacto dixit. nimirum illud sentiens. quod vulgo partum vestitus appellamus: itaq. ut ad rem redeamus iustam hereditatem iuris auctor definitiū: que ab intestato debetur: qm eam ex lege solit: sed et naturali ratione ex bono et equo debetur. Merito igitur iusta appellatur: id est quam omni iure prelati cōuenit. quod in hereditate non est que ex testamento debetur. q casu quodā defertur. et pteriq. ad extraneos pertinet. Legitimam ergo hereditatem proprie appellamus tanq. ab intestato quā que ex testamento capitur. nec obstat ea legis verba et pba: bilius est ad legitimam hereditatem tantum pertinere: qm quis simpliciter appellatū legitime hereditatis vtriusq. veniat. cū tamen superius iurisconsultus locutus sit de ea que ex testamento obuenit. et ex altera sermonis parte ostenderit se non generaliter illud nomen accipere: sed solum pro ea quā iustam diximus. ex iurisconsulti mente. in vna tantum significatione capi debet. nam et solemus dicere. vnam partem disunctione ex alia declarari. item alioquin generalia verba ex pcedētibz. vel sequentibus coerceri.

Qua ratione ius accrescendi introductum sit: et nam ex tacita defuncti voluntate oriatur. Laput. VIII.

Ar questiois qua ratio

ne accrescendi ius fuerit inductum? et communiter dici solet ex iuris regula id enenisse. quā probetur aliquem pro parte testatum pro alia intestatum esse: igitur ne id accideret pronuntiat est. ut que hereditatis portio vel repudiatione vel morte heredis vacaret ad cobere dem per ius accrescendi transferretur quā rationem quatuor argumentis cofutavit Jacōn. Videmus an defendi possit: et primo ab eo adducitur ius accrescendi. nō in cā testamēti solus sed etiā in succedentibus ab intestato locum habere: et tñ hoc casu nemo dixerit. eam iuris regulā quicquā operari. cū omni modo semper mortuus. de cuius hereditate agitur intestatus remaneat. Sed hinc argumentum ex iniuriam quondam sententia dici possit: cum qui nullo condito testamento mori. tacita voluntate id agere. ut hereditas ad proximiores deuoluat: tacita autem hec voluntas pro quodam quasi testamento est: quamobrem si iuri accrescendi locus non esset: portio repudiata illi accederet: quem minime testator habere volebat. Verū band quamquam ego concesserim regulā iuris que de testamento loquitur. ad causam intestati produci tanq. tacita hec voluntas pro testamento sit. Consequens enim esset quamlibet dispositionem de testamento verba faciente. ad intestatos trahi quod nimis nouum est: quam ob causam aliter nos opinamur. suprascriptam: videlicet rationē in testamentis ius accrescendi

a s. septima. istitu. co.
b In s. constituta. insti. de act.
c Consi. lvi. secūdo volu.
d L. iij. pro socio.
e L. lege. ff. de ver. signi.
f In d. l. lege.
g Bal. in feud.
h L. legitia. d. pac.
i Per no. per bar. in l. mo. ff. d. iur. om. iudi.
l. ff. de le. ag. tur.
l. In l. i. de test.
m L. qm. C. d. nup. glo. in l. lib. et. et teg. in l. Jacōn. ff. de sta. ho.
n In l. cū quis. s. j. C. de natu. libe.
o In l. i. vgo. ff. ad l. iul. de adulte.
p L. Stichum. s. nas. tral. ff. de sol.
q L. i. de reb. dub. r. L. si seru. plurū. de leg. j.
s In l. i. C. quando non per. et in l. re cō iuncti.
t L. conficiunt. de iure codicil.

a Raph. Com. in. l. a
ij. de leg. i. per. l. non 6
pnt. de. l. l.
b L. o. i. 3. C. de test.
c. in pntia. de pba.
e Barto. in. l. inter
stip. s. de ver. obli.
d In. l. ij. C. de bo.
pos. scdm tab.
e L. si. C. de re. cre.
f L. ij. de testi. l. ij.
de poba.
g Pbil. Cassula in
repe. rub. C. de test.
h L. v. liber. C. de
col.
i L. si. ff. de li. z post
bn.
l. L. i. s. pe. ff. si tab.
test. nul. ext.
m In. l. i. vnde libe.
n L. i. s. vocatur.
ff. eo.
o In. d. l. v. lib.
p Bar. i. l. illud. de
contratib.
q L. i. s. ita antez si
tab. testa. nul. ext.
r L. filie dote. C. de
colla.
s L. pen. C. de pac.
t In. l. de bo. pos. s.
funt autem.
v L. papi. de inoffi.
testa.
x Arg. no. in rub. C.
qui admitt.
y L. si. de succed. edi.
z L. i. s. sed si adita.
ff. ad testul.
a In rub. C. de suc.
edic.
b L. i. s. nepos. ff. si
quis a par. su. ma.
c L. z. si modica. s.
pe. de bo. lib.
d L. i. s. bonoz. ad
terral.
e L. i. C. ad oz. i. d.
s. bonorum.
f L. i. s. fin. vñ leg.
g In. d. rub.
h L. vacatia. C. de
bo. vac. lib. t.
i L. no pnto. de iur.
fisc.

niatur non si a recentioribus ex pluribus legibus compacta sit ut hec est. Nam z concedi potest ptozem contratabulas bonorum possessione dedit illis quibus ante se ius dedit nullum cõpeterat: sed in proposita questione euz nona dispositio neius civile filio in matris testamento facultatem eaz dederit ratione iuris civilis tantum intelligi debet: non autem ad ptozium extendi alioqui cum iure ptozio agnatis vnde legitimi cognatis vnde cognatis successione capita pfecta sunt dicens dum esse hodie cognatos per vnde legitimi admitti: quoniam sublatam nouissimo iure ea differentia est quod nemo non aspernabitur. Quãobrem fatendum est hodieq. pteritis filijs in testamento matris bonorum possessionem contratabulas abnegari: z iccirco nec bonorum possessiones vnde liberi nec que ex senatusconsulto L. Carboniano est decerni.

Caput. XIII.

Communis omnibus le.

Quis interpretibus regula est. Semper in dubiis non de pluribus sed de vno actu intelligendū est. Nam propter si tanq. heres scriptus testamentus quo mihi hereditas delata sit exhibea solum illud factū a testatore fuisse presumatur: z qui plura condidisse digere onere probationis granabitur. Quod si in iudicio scriptū aut Erorem petam tunc nec stichum nec Erotem debere te faciaris de his intelligere te interpretabimur de quibus z nos locuti sumus: ne videlicet diuersitas aliqua inducatur. Nam tamen regulam nō procedere Bartolus z post eum alij prodiderūt vt suspitio perituri enitetur. Quãobrem si ex testibus quidam testamentum rite factum alij non solemniter factum dixerint: de diuersis testamentis intelligere eos credendum esse exstimarunt: z hoc potissimum modo discordia tollenda ne pluri videantur. Eterum ex iustitiani constitutione p quã dubia res hec nobis visa est. Nam cum quidā sibi legatum in testamento relictum fuisse iurasset z ex iuramenti religione illud cõsecutus fuisset deinde inuenito testamento cognitum foret nihil illi relictum esse psumi Iustinianus ait hominem hunc peritum. Nam cum porius vt suspicio hec remoueat non psumatur condita duo testamenta z illud qd repertum est posterius testamentum esse: nam z cum possibile sit in ptozio rem illi legatā z hereditatem fatis z is cui delatum fuit iuramentum perituri nō erit reus: neq. digere constitutionem eam loqui cum clari est tabulas que reperte sunt eas ipsas esse in quibus res sibi legata tam ille iurauerat. Quomodo enim id manifestum esse potest: cum que ad negationem spectent manifesta esse nequeant. Nam z non mediocriter ea leg coartaretur si ita accipiendaz credamus.

Caput. XIII.

Ubitani sepenumero nū

Bonorum possessio contratabulas diuersum successione genus inducat quam ea sit que ex bonoz possessione vnde liberi capitur: an vero relicto p bonoz possessione contratabulas testamento succedatur per eam que vnde liberi est: z Philippus Cassula in longius repetita rubrica de testamentis plectione posteriorē hanc suam pbanit: suoz opiniois argumētū Leonis impatoris cõstōnem adduxit q. liberis inq. quocūq. iure testate successiois id est aut relicto penit: nō cõditō aut si factū fuerit strabulas bonoz possessione relicta vel inofficiosa qrela mota equalr. pspiciendum est. Quibz hīs expm ostēdit ex bonoz possessione strabulas ab intestato succedi sicut etiā cū testm vñ inofficiosus rescinditur in quo clari id successiois genus loci habere vt vñbitādū nō sit: qn z idē credamus in ea bonoz possessione q illi hoc casu equiparatur. Nam z Martiani Alpiantz rñsis stat pterito filio bonoz possessione vñ liberi dedit: cū tñ alibi dicit: bo noz possessione strabulas illi cõpeteret vt verisimile sit vbiq. de eadē successioe ab intestato agi. Sz z iulianus cū adita est hereditas si emancipatus pteritis bonorum possessione contratabulas non petierit repelli omnino patria hereditate aut tot est: qm hñc ptoz bonoz possessione vñ liberi vocant non decernat. Et ex his hñs colligi possit vbi strabulas actum sit vñ liberi vocatur bonoz possessioni locū esse: cõfirmaturq. id alia rōne. Nam si idē operatur ex ptozis edicto bonoz possio si cõtratabulas qd in iure civili ius dedit nullum: z hoc in eo statī eam respiciat: certe idē z in illo dicitū est: tamen si Ale

pader paul? Castrens Bartolusq. z alij minie negēt testamē tū ad testari causam ex ea bonorum possessione trahit. non tamē admittunt ex capite vnde liberi successione esse. que opinio band. pabilis est cum filijs ab intestato nullum aliud remedium comperat pter q. illud. vñ liberi admittantur z sicut iure civili testamētum vbi declaratum est nullum alicuius momenti non est. ita z ptozio edicto esse credibile est vbi quibz q aduersus tabulas vicit. sed hñc sñc aduersus Alpiantz rñsis q qui ita inquit. Ab intestato potest competere bonorum possessio si neq. secundum tabulas neq. contra tabulas agnita sit. Eterum hec verba ita interpretanda sunt vt iuriscōsulit mēte eam fuisse nobis ipsis persuademus. de mēra illa intestatorū successione loqui cum nulle tabule testamenti egrāt. z ita euz intelligisse z legis ipsius verba z natura tituli ostēdit. quo sen su accipi debet. Gordiani quoq. imperatoris rescriptus a quo filie dorem conferre iubentur si vel ab intestato succedat. vel bonorum possessionem contra tabulas petant. diuincta em non inter omnino diffidentia posita est: sed que qualitate solū quadam distent. Quamvis enim z ptopter bonorum possessionem contra tabulas ab intestato succedatur. ea tamē pura. puta intestati successio non est vt z Triboniani in institutionibus verba eadē rōne interpret dñ differre vñ liberi z cõtra tabulas bonoz possessiones ostēdit. distant em in eo qd ex altera rescindit ex altera succedit. Itemq. dum bonoz possessione contra tabulas remedium esse quo succedamus non quidē ex psumit refert. sed quasi per trāsmissam ostēdit. Nam nec hoc negauerim ex occasione ab ea psumi cum resciderit testamētum. Et consequenter ex his dubitari pōt cum lege municipa li femina ab intestato succedere phibetur. Tan expagnato p bonorum possessionem contra tabulas testamento admittenda sit z non puto admittendam cum ad intestati causam deuentum sit. Quod si adita hereditate bonoz possessione petita dñ camus cū qui semel fuit heres iure civili desinere heres esse ne queat: fortasse aliter fuerit dicendū cū hñc ptozio intestatū il le dicatur. cuius adita hereditate testamētum cõtra tabulas expugnatur: sit iure tñ civilis scus est vt hñmōi ciuitatum leges magis ex civili quā ptozio iure declarantur.

Caput. XV.

Cognatus qui bonoz

possessionem acceperat pstitutionē in integrū. abstineat in eis bonis successio edicto locum non esse. sed ad fiscum transferri p apian? scri pte. at si quis ex senatusconsulto Viciano adita matris hereditate deinde abstineat agnatos nō fisci admitti Alpiantz Quersila cū simul pugnare videant. Bartolus alijq. interpretes ita segetricauerūt vt de iure ptozio p apianum mvera dicere opinaretur. que vero Alpiantz scribat iure civili probabilia esse. Quequidē interpretationes minime verisimiles nobis vident. Et cū successio hec ptozia ad instar successiois num iuris civilis introducta sit: certe nō debemus inter vtrūq. ius differētiā hāc probare. Nam cū is qui abstinet iure civili admittit. z qui succedit ptozio z cõuerso cum qui abstinet ptozio recipit. z qui succedit iure civili succedit. cum inq. his casibus nulla fisci ratio habeatur cur iure ptozio admitti credamus: Nam z mater ad hereditatē filij vñ legitimi etiā ptozio iure plerunq. succedit. z tñ gñaliter leg tradit si a bonoz rum possessione filius se abstineat testatoris matrem vocat. En ergo quemadmodū si tam is qui abstinet quā qui succedit vterq. ex edicto succedat. fiscus tamē repellitur. Tñ Quersila si concedamus aliquem ex successiois edicto iure civili admitti. nōne etiam vñ legitimi iure bonozario succedat? fingamus si Alpiantz casu agnatos eā bonorum possessione petere. vnde legitimi vocant. an eis exclusis hereditas fisco applicabitur: id em aduersus eius verba est qui generaliter loquitur. Qd si Bartolū intelligas loq. cū solo iure ptozio quibz succedit cur non idē opinabimur cū etiam civili lege successio adinuat? Nec differentie ratio per Jalonem assignata sat firma est. dum iure ptozio ad fiscum hereditatem. qua quis se abstinit pertinere ideo pntat. quoniam cum admittendo cognatos non parū detrimenti fisco ptozio dederit. voluit in eo saltē illi prodesse. et illatum damnum refarcire. Nam quam parum verisimile quēso est. Qui in detrimentū fisci contra leges civiles edixit i cōmodū strā eadē leges rursus edicat cur post res gule paritū nō ē. qua donec aliq. hñs ē possit fisci repellit. cū z in dubijs nō erret q. aduersus fisci respondeat: quãobrem aliter

aliter quam ceteri dissoluendū hñc nodū nos arbitramur. et iccirco vtrūq. iure si quisquā abstineat successione nō esse existimauerim pter q. duobus casibus quoz primus est euz legis verba extensio sunt z generaliter accepta ad eum quoz qui ex successiois edicto veniat referri possunt: qua ratione Alpiantz suam suam tuetur. Nam cū senatusconsulti Viciani hñs hñscemodi essent si nemo filioz vel quibus legitima hereditas simul deferret volēt ad se eā hereditatē pñcere ius antiquū esto: si filius abstinerit iure antiquo agnati admittuntur: qm senatusconsulti verba admittunt. Si videri inquit ad se pertine re hic enim non vult licet aliquando voluit. En igitur hñbz si videri tractum habeat agnatos ex senatusconsulto admitti dicendum est. Et hñc rōnem mirū est interpres nostros nō considerasse cum ea se mouerit eidenter Alpiantz fateatur. Nec ad rem pertinet quod nemo nisi velit ad hereditatē vocatur: qm expm id verbum si videri extensum est sed si facite intelligatur cõtra: tamen si in eo Alpiantz responso nō ita insti vt expm verbis est. Alius casus est cum qui regulariter succedit ab aliquo specialiter excluditur. nam si abstineat hereditas ad eum denoluitur ad quē ex regula pertinet debuerat: exempli causa. In bonis liberti patronus bonoz possessiones habet solumq. ab eius filio excluditur. Quãobrem si filius abstineat tanq. remoto obice patronus admittendus est. idē z in matre que ex Tertulliano senatusconsulto. filio succedit solumq. a nepote ex eo excluditur. Nam si nepos per integrum restitutionem hereditatem bonoz vñ possit. deseruerit matris successio non fisco deferenda est: hñscz relicta est tum qd que ratio patronum matrem ve excluderet amplius locum nō haberet. Quãobrem regule adheremus. tum etiā qd speciali casu exclusus nō tā fortiter reiectus est sicut q. ex regula remouet. In querela inofficiosa nec ius accrescendi neq. successionez esse. in vlti amontanoz suam aduersus Bartolū itum.

Caput. XVI.

Requentissime tractata

ea questio est an in querela inofficiosa successiois edicto locus sit: z hoc i articulo ita per factioes diuisi sunt interpretes recentiores vt Itali quoz signifer Bartolus locum esse adiderint. at Valici quoz signifer Bureliancensis primipularius est negauerint. Et quoz nam vtrinq. rationes quamplurime adducuntur que minime efficaces sunt. ea solum argumenta referamus quoz acuminē tota questio substat. Et Bartolū adiunat panti rñsum qui in titulo inofficiosa testamēti. Si inquit qui admittitur ad accusacionem nolit aut non possit accusare an sequens admittatur videndus est. z placuit posse vt fiat successiois locus. Sed hñc respondent alij Paulum eo casu loqui quo etiā se quens in gradu exheredatus fuerat. Quam interpretationem vt diuinaci coniectura ariolantem merito nostri reprobant: videam? num? nos promere aliquid hñsimilis possumus. Et pnto non ratione querele sed respectu bonoz iuriscōsultum 2 Paulum loqui. Nam si dñ admitti ad querelam possunt repndiant primo sequens oēm successionez habebit. z hoc casu intellige. vt fiat successiois locus. nō quidem successiois edicto in querela sed successiois bonorum. quidē successiois ita capiatur vt eum accipias quifimul admitti poterat sed in ptoz rone repudiata sequens est cum prius ea ad collegam pertinisset. z hoc intellectū potius ad ius accrescendi quā ad successiois edictū verba hec referantur. Nam in querela locū esse iuri accrescendi cōmunis opinio est ex eiusdem iuriscōsul ti sententia qui si dñ inquit sint filij exheredati z ambo de inofficiosa testamento egerint. z vnus postea cōstituit nō agere pars eius alteri accrescit. tamen si neq. satis probem in ipsa qrela ius esse accrescendi verbaq. panti magis referenda opiner ad bona quā ad querelā. Nam cū querela totum testamētū subuat si frater nō agat sed repndiet alij fratri omnia bona accrescunt. Quid igitur in proposito rñso accrescere dicamus cum nihil id operetur si sola vnus querela totus subvertit: qd opus est aliam addi. z cum ex regula constet portionem semel acquisitam si deficiat nemini accrescere. Quare ratione concedamus agnitam a fratre querelam si omittatur fratri adigiz. Vtrūq. igitur responsum nō in successiois edicto aut iure accrescendi intelligendum opinor. sed ad successionez bonorum potius referendum. Adducitur etiam pro eadem Bartoli sententia quod si emancipatus ducta inuito patre vxore z genito filio decedat cum subiretetur quid iuris hñc in testamēto an competere. rñdit Alpiantz ad bonoz possessionē contratabulas admitti. cū potuerit annis iure suo vti eumq. exheredare. Nec minus in hoc nepote is qui de inofficiosa cogniturus

est merita nepotis quā patris eius delicta ppendet. Que verba id indicat querelā que filio exheredato cõpeterat ad nepotem per successiois edictū transire. Sed quis pluribus Jalon hic agat in eo textu crediderim nō tam merita filij quā nepotis considerari. non qd de inofficiosa nepos agat. sed quod sub eo iudice sub quo filius querelam intentare potuit nepos bonorum possessionem contratabulas petebat. Quãobrem cum nepos ipse nil deliquerit admittetur. Et ita hanc legē ex Accursij Alexandri Aretinique sententia interpretandas arbitror videatur enim cum filius ppter ingratitudinem excludus esset rescindendum quoz nepotem tanq. ex regula quā Baldus tradit? remota radice palmites omnes remoueri. q ratio efficax non est euz licet filius ingratius sit nepotis ipsius merita hñsimodi non sint. Adducitur rursus aliud argumētum. nam cum ex filio emancipato haberet quidam nepotē in potestate z filius condito testamento patre pterisset nepoz exheredasset nepoz in querela succubisset respondit iuriscōsultus patri qrelam cõpeteret. ergo ex successiois edicto cõpeteret. Sed Alexandr alijq. omnes querelam hic pro bonoz possessione contratabulas accipit. Quod si nec hoc placet intelligere poteris patri querelaz concedi non ex persona sua sed ex persona nepotis. z licet nepos ipse cessisset non debuit tamen tolli patri remediū quod semel sibi questum est. Et pportissimum modo Bartoli partimq. fundamenta subui pos sunt. Transcamus nunc ad ea que pro sua opinione Petrus as ferebat. z licet per recentiores sane quā plura dicantur solus hñscē sententie cardo z quidem firmissimus ex iustitiani cõstitutione accipitur. Is tradidit si pater filium ex quo nepotē habebat iustino extraneo exheredauerit. mortuo post patris mortem filio nondum adita hereditate omni adiutorio nepotē destituit. inbūmaneq. id a iure cõsultis statutum. nam si in querela successiois locus fuisset pfecto nec auxilio nepos in digeret nec inbūmaniter acceptus dici posset. Cui argumēto frequentior sententia responderi solet. iccirco eo casu successiois edictum non fuisse q. querela ab additione hereditatis incipit. pater autem ante aditam defunctus fuerat. quãobrem cum illi querela nunq. competisset non potuit nepos in ea succedere. Eterum hec responso multipliciter destruitur. Nam exheredatio ab additione vires capit. z tamen ante eam aliqd operatur nimirum exheredato hereditas delata nō dicatur. Lar non idem in querela: negari quoq. non potest hñc actū que rela filio nō cõpeteret spe tñ cõpetisse. at in successiois edicto spem satis esse ex eo probatur quod decretalis bonorum possessio si accepta non sit ad sequentem trāsit. z tamen ea prius non competit quam decreta sit solaz spes illa transferatur. etiam quod re ipsa ad huc non competit transmittitur. quam obrem infans hereditatem que sibi delata non erat ad patres transfert. Et si hoc in transmissione est: cur non multo magis in successiois edicto: quod longe fauorabilius est cum iure cōmuni introductum sit transmissio specialibus tantum casibus obseruatur. Nam z natam querelam prius esse cõsiderari nō debuit cum nepos ex ea non succedat que filio data est. sed ex persona sua succedat. Atqui Paulus Castrens exstimauit si filio delata sit ne frustra delatam z ad irritum deductam dices remus debuisse potius successionez reijci. Sed aliter quoq. argumentum hñs legis tollitur interpretantur: quidā intelligi eam debere quando nepos ex patris non ex filio persona succedere volebat. verita itaq. erat transmissio nō successio. Eterum cum omni remedio caruisse nepotem Iustinianus auctor sit duoz ea tantum comprehendantur. quam absurdum id sit nemo certe non videt. Adde quod nulla fuisset inbūmanitas si nepos successiois edicto admissus foret. z tamen inbūmane eo casu factum leg ait. Et hec quidem aliorum dicta z eleuant et depriment. Eterum animaduertendū est in questione nostra successiois edictum etiam si Bartoli sententiaz sequeremur proprie dici non posse cum illud introductus sit fauore creditum? ne videlicet illis longior mora fieret. at in casu nostro nulla mora fieri potest euz ab herede scripto petere possunt. tñ rñs Paulus a Castro impudens hac in re labatur. Itaq. licet multum me moueat z Bartoli auctoritas z tam efficaces eius rationes vt vig sine canilli nota responderi illis possit in aduersam suam ex predicta Iustiniani lege ptozio sum: tum plura lis etiam rationibus. Nam z querela inofficiosa remedium a personale est. at in iuribus personalibus successio non est: cõceditur enim ptopter iniurias ex exheredationis nota illataz. que iniuria ad nepotem non producit. Et regula est quoties cumq. ptopter aliquam qualitatem alicui defertur hereditas in eum non transire in quem ea qualitas non transierit: z qua ratione hereditas bonorum possessionem vñ vit et vgoz

a D. l. ff. de suc. edi.
b In. d. l. i. s. si adita.
c L. fideicō. s. hoc autē. de leg. iij.
d Arg. l. i. ita. s. illi. ff. de leg. i.
e D. l. z si modica.
f D. s. bonorum.
g In rub. C. de suc.
h In. l. si q. in pñ. de inoffi. testa.
i In. l. i. pponas. ff. de inoffi. testa.
l L. i. s. inter dñ. de usufr. accre.
m L. iij. s. si emancipatus. de bo. pos. contratab.
n In. l. i. suis. ff. de libe. z posthu.
o In. l. i. s. q. s. post. s. ff. de libe. z post.
p In. l. i. C. de legat. hered.
q L. pater filius. de inoffi. testa.
r Arg. no. per bar. in. l. i. s. si. de str. r L. i. quis filius. de inoffi. testa.
s L. filius. ff. de bo. pos. contratab.
t L. i. s. sciendū. de succed. edic.
v L. si infanti. C. de iur. delib.
x Bar. in. l. ventre. y D. l. i. in pñ. z In. d. l. i. s. q. s. filij. a L. papi. de inoffi. testa.
b D. l. in. l. i. C. vnde vir.

a In l.ij. C. de con
di. in ser.
b In d. s. fi. in l.ij. in
iij. no. de off. ei. cni.
c L. quibz diebus. 2
s. ter milibz. d. cōdi.
e demon.
d Libertas. s. j. de
man. test.
e L. ij. de indic. ad
dict. z ibi gl.
f In d. l. quibus. s. c
quidā Titio. in fi.
g Bar. i. l. j. in iij. q.
de cōdi. z demon.
h Et no. l. l. cū nota.
C. de tranf.
i L. Ballus. z l. fi. i
fi. de prob. l. pe. z
vlt. de le. ij. cū simili
bus.
l Abb. i. c. ex parte
de sponfalibus.
l In l. i. cam. te. C. de
tranfac.
m De quo i. l. edita
p moder. C. eden. g
n In d. l. cū precit.
o Et no. l. l. de lib.
z post.
p L. Paulus. s. fi.
fi. de fideicom. lib.
q L. fi. C. de preci.
impe. off.
r L. ad audientiaz.
de referip.
s L. i. i. i. i. i. i. i. i. i.
fi. de inoff. testa.
t L. ij. s. ex bis. de
verb. ob.
v L. qui promittit. d.
consti. inde.
g L. quāvis. C. de
tranf.

y L. cū pponat. C.
de pactis.
z Dec. in l. postq.
C. de pact.

a Alleg. in d. l. cum
mota.

Baldus ex predicto Secole respo. promissio tradidit. ex
oratione negativa sumptum a contrario legis argumen
tum non valere. quod aliquando Alexander probavit. quan
doq. vero rectius sentiens. argumentis confutavit. Que enim
ratio est. ut quod in oratione affirmativa omnes dicimus. in ne
gativa non recipiamus. igitur aliter declaranda iuriscōsul
ti ea verba arbitror. z in primis illud affirmandum. idem
pollere. si dicamus. Quesipho. nisi redditis rationibus. li
ber ne esto. ac si diceremus. si rationes reddideris. Quesipho
re. liber esto. Sed in nostra questione dubium erat. num etiā an
te redditas rationes libertatem adipisceretur. deberetq. de
inde reddere rationes. tanq. illa verba. nisi rationes diligeret
exgeris. modū non aut conditionem faciat. Nam si digi
set. liber esto ita. ut rationes reddas. statim manumittendus
fuerat servus. Quamobrem z in prescripta verborū formula
idem dicendū videbatur. quoniam z si ita dixerō. vendo hūc do
mum. nisi alius meliorē conditionē attulerit. emptio non suspen
ditur. sed statim perfecta est. quod si in contractibus sic agit.
quantomagis in legatis. in quibus accelerande libertatis fa
vor est. Quin z filius iuriscōsultus existimavit. hēc verba.
heres meus Titio. nisi mater mea moriet. centū non dato. que
eque valent atq. illa. si mater moriet. centū dato. diē non condi
tionem inducere. z statim deberi centum. tamet si nōdū perij
set mater. Quod dictū Labeo reprobat. Sicut igitur in eo
filius deceptus est. certe z nō absurde pro Quesipho si
mili casu dubitari potuit. Jurisconsultus tamen Secola de
dit ante ex cassas rationes liberū non esse. cū exceptina vog. ni
si conditionalis omnino sit. quāvis in cōtractibus. vbi de eo
rum resolutione agitur. respiciat modum. Quoniam contractus
in dubio ita interpretatur. ut sub modo. non sub cōditione fa
ctos dicamus. Cum igitur interrogaret Secola. nūc illis
verbis libertas Quesipho danda esset. respōdit. ex illis ver
bis tantū non danda. quoniam ea potius adimeretur ante ex cas
sas rationes. quā dare. quamobrem expectandū fuerit. ut red
dat rationes. nam z ex illis verbis. z ex facto. hoc est. ex ratio
num calculo reddito tūc libertas competet. Satis itaq. iuris
consulto visum est. secundū ea. que rogabatur. respondere. nūc
ex verbis solis liber esset. Quapropter non inconsulte interro
gationis verba in responsione replicavit. Nec dicat quisquā
perquam bene. concisumq. responsum hoc pacto fore. nāz ita
solum respondere Secolas. pluribus locis annotavimus.
Tamet si stat clarum hoc in loco cum esse magis problem. nāz
z nōdū reddidisse rationes tunc servū illū omnis admittit. qui
cōtegit illis verbis nihil subducere voluerit. z suprascripta
ad eam quōq. questionē adduci possunt. An si virgini quiscūq.
ita dixerit. non capiam aliam in vorem preter te. contrahatur
l. matrimonium. z Nicolaus Tundiscus contrahi dicit. quā sen
tentiam communis ex predicto responso interpretatio acriter
vigeret.

Socletiani imperatoris cō.
Titutio quedam est. in hęc verba. igitur cum pteci tua
ram cōceptio. licet cum contra que supplicas ex an
cilla tua natum esse ex presserit. tamē nomini cognomen. quo li
beri duntagat cognominantur addiderit. cōtra cū qui servus
non est. supplicasse te intelligis. Rescriptum hoc ita communi
sensu interpretes accipimus. ut generaliter concludant. confes
sionem in supplici libello ad principem scriptā. confitenti pteci
m indicare. Quod quāvis dubitatione nō careat. admittendū
tamen nec ipse negaverim. dum tamen de enunciativis verbis
generaliter id dispositum nō accipiat. In huiusmodi enim enū
ciatis verbi id non esse. licet Accursij interpretatio vig. patiat.
attamen ratio ipsa. z verborum proprietates luce clarius ostē
nt. Egitimant Accursij. eius constitutionis talem causāz
fuisse. supplicaverat quidā adversus Titium. uti servum suum.
deinde in progressu libelli ascriptum. nō servum appellave
rat. quamobrem sangit imperator. huic appellationi standum
esse. ne servus ille censetur. sed potius ascriptitius. Tūc hēc
declaratio minime verbi legis quadrare nobis videtur. cum
ascriptitius cognomen non sit. quo liberi duntagat cognomi
nentur. sed potius nomen est appellativum. non cognomen.
Quare sciendū est. igitur antiquos. qui servi erant. vnicō tan
tum nomine appellari solitos. ut Stichus. vel Eros. vel Da
ma. qd si quidōz manu mitterentur. p nomen z cognomē pa
troni assumebant. z tum deum sibiabant trinomines. ostēdit
id Persius. Berterit hunc dominus. momento temporis egit
Marcus Dama. Juvenalis. Tanq. habebas tria nomina. Qd

Politianus in Difficillans capite. xxi. declarat. igitur
Proculus patronus Dama servum suum esse digressus. deinde
in supplici libello cognominē. quo liberi duntagat appellan
t. nūcupasset. puta S. Proculum Dama. confessionē hanc illi
preiudicare imperatori statuit. Quod quāvis subdūm videat
tur. cum tamen favorē libertatis etiam adulatoriaverba dispo
nant. mirum esse non debet. si z idem sit. hoc duntagat casu in
enunciativis. que pteci in libello ad principē referant. cū
debeat huiusmodi verborum forma cōsultis cōcipi. ut in eis
nil superfluat. nil sit vel incondite. vel barbarē scriptum.
Dissolutus fortissimus obex. qui dispositioni legis cū mo
ta. C. de transactionibus. aduersabatur. improbareq. aliorū cō
positiones. Lap. VI.

Im mota inofficiosa te
stamenti querela. igitur transactio inter matrem z ve
redes testatoris ita conuenit. ut pars bonorum
matri daretur. z ea defuncta heredes testatoris
nil prestens. filius matris actionē pteci verbi cōpetere.
ut placita obseruaret. imp. Alexander constituit. at Alpiamus.
si instituta (inquit) inofficiosa accusatione pacto transactum
est. nec fides prestatur. causam integrā esse placuit. Que respo
sa. cum inuicem pugnare videantur. nostri doctores variis mo
dis ea cōcilare adorti sunt. quidam transigēti ipsi restitui que
relam. at eius heredibus actionem prescriptis verbis compe
tere. dixerunt. quod probabile non est. cum nō soleat actio de
testatore in heredem mutari. z cū predicto casu mater certis
limitibus suam transactionem attulerit. videlicet si promissa
ab heredibus seruaretur. cū ipsa agere querela possit. certe z
eius filij. alij in Alexandri rescripto transactionē sub modo fa
ctam. in Alpiam responso sub cōditione. quamobrem actio sub
lara nō est. nisi eneniente cōditione. hoc est. vbi heredes promi
ssioni steterint. in Alexandri autē constitutione sub modo tra
2 actum fuisse. ex eo colligit. quod in dubio modus prescripti nō
conditio. qd L. ymnus. Bartolus Baldus. ceteriq. existimave
runt. Ipse non satis ex grico. cum ablatiui absoluti eadez ratio
ne in modum potius. quā in cōditionē resolnendi erant. z ta
men cōditionem fere semper faciunt. Nam z qui promittit. cū
aliquid factū fuerit. nō sub modo. sed sub cōditione promississe.
v L. silius autor est. z tamē coniectura illa particula potuit mo
dum cōprehendere. sed z quicquid hoc in articulo cōcludamus.
dinatione hęc solutio non caret. Quidam apud Alpiam pte
paratā. institutam ve fuisse querelam. aiunt quod in Alexandri
rescripto nō acciderat. Sed z hoc recentiores omnes impro
bant. cū ratione eius. cui ea cōpetit. preparamentum aliqd nō
sit necessarium. sicq. Alexandro ab Imola. Riminaldo Ferr
riensi. alijsq. videt. At iuniores quidam. cū eorū lectioni ades
sem. Alpiam legem Digestorū iure locum sibi facere dixerunt.
quo tempore a transactione recedi. passim concedebat. qd po
sterioribus legibus in codice Justiniani emendatū est. ut no
uissimo hoc iure Alexandri constituto obseruaret. Tūc id mul
tipliciter confundit. tam quod Alexander imperator. z Alpi
amus eodem tempore vixerunt. Quin z a consilio Alexandri Al
piamus fuit. ut Helius Lampadius autor est. igitur quamobrem
admittendū nō est. alterius leges ab altero. tāq. posteriore cor
rectam. tum etiā qd qui non licere a transactionē discedere Dio
cletianus. z Dagimianus sangerūt. longo temporis interval
lo post Alexandrum imperare. ut credibile non sit. de illorū
constitutionibus Alexander rationē vllam durasse. Quāobrem
aliter nos dissolvendūz hunc nodū arbitramur. z iccirco in Al
piam responso redire ad querelā licere dicimus. quoniam trans
actio ea pacto nudo facta erat. Quapropter cum actio adhuc
sublata non sit. igitur si promissa non obseruaret. poterit quisquis
4 ille accusationem ordiri. z si de transactionis pacto excipiat
de contemptu heredis replicabit. quidē nō seruauit. z eo cas
su transactionem per pactum factā. Alpiam verba ex pressit
ostendunt. At in Alexandri rescripto. transactio nō pacto. sed
renunciatione celebrata erat. qd Aretinus. Riminaldus. So
cinius admittunt. Renunciatio autem ipso iure actionem peri
mit. z hoc casu pacto longe efficacior est. ut etiā Decio videt.
Milergo mirū. si semel sublata querela. ad subsidiariā prescri
ptis verbis actionem diuertendū est. nam z mater ipsa. si vigil
set. non alio remedio potuisset vti. Nec nobis obstat. qd Ac
cursius opinatus est. per pactum ipso iure querelā tolli. nam z
fallum est. z cōmuni calculo reprobat. quod ex interpretū re
centum scriptis apparet. Nec dicat quisquā nō cōstare in pre
dicta Alexandri constitutione transactionē pacto nudo factā
nō esse. nam satis hoc probari videt. dum querelam instaurari
posse negat. siquidē nūc perempta esset. de instauratiōe agen
dum uox

dam non fuerat. cū proprie id sit instaurare. quod re. que prius
erat in pristinum statū reducere. Adherendū itaq. huic respon
sioni est. quā aliud quōq. argumentū eliditur. quod ex superio
re titulo de pactis Accursij adducit. z Bar. Aretinusq. mul
tum inde sese agunt.
Paraphrasi. quod si faciā. in l. naturalis. de prescriptis
verbis. vulgo male accipi. z innotatos cōtractus ex forma
quam initio accipiunt. denominari. tamet si Bartolus. z alij
contra. Lap. VII.

In contractu innominato
to (inquit Paulus) si faciā. ut des. igitur postea quā
feci. cessas dare nulla erit ciuilis actio. z idoneo de
dolo dabitur. Evidendū est. quādamodū responsum id intelli
gendū sit. z Bar. quē cōmuniter alij sequuntur. locū sibi ven
dicare eam dispositionem arbitrat. qn ex facto nihil illi ad
est. qui dare debuerat. quare alio casu prescriptis verbis agē
dum esse. Que interpretatio non iniuria quibūdam displicuit
ut iuriscōsulti verba. que generaliter in forma regule proferun
tur. rarissimo eo casu duntagat intelligant. cū ex facientis ope
ra aliquid alteri contrahenti non adeat. Quamobrem L. hysto
phorus Castellionens. z Fulgosius. De ciuilibz semper z indis
tincte in ea cōtractus specie dari actionem de dolo. tradide
runt. sed z nihilominus prescriptis verbis agi posse. quoniam
pluribus id legibus testatur. est. Nec pauli verba quicquam
eos mouent. dum nullam esse actionem ciuilem dicit. nullā enīz
intelligunt speciale z nominatam. alioqui generale quā
dam dari. que actioni de dolo cōiungi possit. ciuilibz itaq. actio
nem. id est nominatam exponunt. Verum hanc opinionem im
pugnat z expugnat Alexander. ut etiam ab ea. cum canillo quo
q. nō careat. recedendū sit. Iuniores alij interpretes ex Alex
dri rationibus in nōdā sententiā inierunt. ut dum dicitur. nulla
erit ciuilis actio. z. de ea loqui iuriscōsultus credatur. que ple
ne pronideat. nāz in alijs innominatis contractibus habet locū
prescriptis verbis actio. ut promissio adimpleat. vel conditio
ob causam. ut si peniterit acceptum restituat. sed in ea specie
cōtractus. quando aliquid factū est. conditio nō pot. cū facta.
2 infecta fieri non possit. igitur in locum cōditionis actio de
dolo datur. Tūc z hoc nobis baud quāquā applaudit. cū con
ditio possit in quibūdā quōq. factis intendi. veluti in obliga
tione rem tradi. Et si admiseris eo casu. cū factū repeti valeat.
z cōdici. z prescriptis verbis agi posse. quod Alexander existi
manit. non minus iuriscōsulti superiora verba restringeris.
quam vel Bartolus vel Fulgosius. vel quilibz alius fecerit.
Quamobrem generaliter nos illud responsum interpretamur.
ut eo casu nūq. prescriptis verbis agatur. sed solum doli mali
indiciū intendi queat. Et ratio car non def prescriptis verbis
actio. sicut in alijs contractibus esse potuit. quoniam cū facta ut
plurimum repeti nō possint. leg. generaliter intro ducit. ut ages
retur de dolo. tamet si quandoq. reperiantur casus speciales.
sed ea non debuerunt generalem regulam impedire. cū huius
modi regule habeant locū etiā in casibus. qui tanta ratione nō
substituunt. cū item leg. frequentiora respicere soleat. nō que
g ex inopinato accidant. igitur etiā nostra sententiā ex Alex
dri Imp. in titulo de transactionibus constitutione. atq. ex le
3 ge quarta i tractatu codicis de dolo malo. q. generaliter i pre
dicto cōtractu actionem doli tribuunt. quāvis per Bartolum
z alios magis canillo restringant. cum reo ex alterius facto
nihil adeat. nec in cōmuni sensum nos traherint duo argumē
ta. quibus illi nitunt. prius est quod Alexander imperator. con
stituit. si in querela inofficiosa cum filio heres scriptus trans
gerit. ut filius a lite discederet. z partē bonorū susciperet. fide
non seruata filio si stipulatio interuenit ex stipulatu. alioq. pre
scriptis verbis actionem dari. Sed eo in casu non esse contra
ctum. facio ut des. sed potius facio ut facias. crediderim. quod
z Socinius in anteludis rubrice de verborū obligationibus
m probat. z nos confirmamus. quoniam nūc eo in textu heres
scriptus solum se ad tradendum obligaret. nō actio ex stipula
n tu (ut verba indicant) sed certi conditio competisset. igitur
rins argumentum ex Juliani responso dependet. apud quez si
tibi promissio decem si fugitiuum seruum indicaueris. deinde
ea non soluā. cōpetere aduersus me prescriptis verbis indicū
o traditū. sed contractum nos illum opinamur. qui fit do ut fa
cias. nō qui casus est noster. facio ut des. Siquidē z cōtractus
p innominatos a forma incendi denominari. magis placet. quā
sententiā Accursius vbiq. tuerit. z nos non rationibus tantū.
sed z iuriscōsultorū verbis probari. quandoq. animaduerti
mus. igitur si dedit tibi Stichum ut Pamphilum manumit
tas. manumisti. tunc est Stichus. non actionem de dolo.

sed prescriptis verbis dari. Alpiamus scribit. Certe si alios
sequeremur. qui manumissit. agere de dolo malo potuisset. tam
q is contractus esset. cū facio ut des. nec Alexandri Imolen
sis responsio quicquā obest. distinguētis. an nihil datum sit.
an aliquid. licet nō plene. ut primo casu de dolo agat. sequenti
non itē. nam cōiungitur id ex pressum. cū in cōtractibus. innomi
s natis nō inter sit. nihil prestes. aut totū nō prestes. Necq. ad an
li responso aduocatur Alexander. dū in predicta questione dā
ri actionē de dolo putat. si sciens alienum stichum tibi dederis
nā ea actio de dolo subsidiaria est ex equitate. ut Riminaldus
existimat. nō quez cōtractu. facio ut des. oriat. Siquidem z
nos adiunat. quod innominati contractus sub modo cōtrahū
v tur. igitur quāobrem etiā ante quālibet ceptū sit. oritur obligatio.
4 Lur nō igit ab ea determinatur. sed z Bartoli opinio proba
bilis nō est. dū ratio eius qui dedit. cōtractū esse. do ut facias
ratione facientis. facio ut des existimavit. Nam si semel a me
tibi datum est quomodo (quē) ut facies ut dem. cū iam acce
peris. Quod si quā huic sententiā argumēta aduersent. ad eun
dus est Riminaldus. q. ea omnia diffuse z eleganter explicat.
Lur in adulterij accusatione licita transactio non sit. effica
rō assignata. z cetera ante nos tradite. cōfutant. Lap. VIII.

De colono iuris firmi
sum est. igitur in criminibus in quibus de pena sangui
nis agitur. pactionē transactionē que pmitit. quos
nam vnicūq. propriū sanguinē redimere licet. a
qua regula adulterij crimen excipit. Dubitauerit longis que
stionibus interpretes nostri. que nā huiusmodi dispositiōis ra
tio fuerit. z alij aliter responderūt. Quidā adulterium graui
mum crimen esse. z iccirco quo magis arceat. quancūq. pactionē
nem prohiberi. Sed grauiora eo quedā delicta plures amora
uerunt. z Baldus non admodū graue existimavit. quoniam hu
iusmodi ad facinorā impellente natura. prodines sumus. Quā
propter Romanus Pontifex. qui in grauibz delictis facul
tatem absoluedi sibi reseruauit. de adulteris. z alijs lenioribus
b criminibus ius indulgēdi. reliquis episcopis relinquit. Bar
tolus igitur z alij quidē. in causa huius rei afferunt. Qd si pro
comperto stupro pecuniā quiscq. receperit. puniendū esse. legi
bus cautur. non itaq. mirū si transigi nō pot. Alexander Bar
tolus dānat. quoniam pacifici saltē liceret. cum sine pecuniā sim
2 plex pactione procedat. Sed dixerit aliquis. pactiones quōq.
prohiberi. ne de lenocinio pacificus suspecti se faciat. Verum
quāvis pro cōperto adulterio maritus. si vxorē nō accuset. le
3 do cōiunx reus sit. nō tū idem esse quiscq. probauerit. cū de crimī
ne dubitat. Quid enim si deliquisse vxorē ambigēs. ea accusa
nerint. cur ex bacratione non debuit permitti pactione. Sed z
quid si extraneus accusauerit. nūc is lege Julia lenociniū pu
c metur. nā z cōcedamus pecuniā. ut crimē nō offerat. accepta
tem plecti. debuit saltē valere transactio. cū z alibi legerimus.
f tamet si cōtrahentes puniantur. actū tū ab eis gestum valere.
Et Salicetus Fulgosius. Paulus Lactis. Alexander. z ce
teri iuniores. intro ductū id sanore matrimonij existimanerūt.
ne videlicet ignobili patre nati liberi. per adulterij generosis
g familijs inserantur. Sed cur nō idē in stupro. cū vbi graue sibi
vterū. vel vidua. vel puella senserit. verisimile est nupturam. ut
citra fame dīpēdium. tanq. ex marito cōceperit pariat. tamē
3 in stupro idē nō esse frequentior opinio est. Nam z favorabi
lior omnino causa vite humane est. z tamē sup homicidio trans
igitur. ut favorē hūc in causa huius rei nō esse. facile mibi p
dea. Omisiss itaq. alioz dictis. sciendū est iure veteri adulteros
b pena sanguinis nō coereri. sed potius deportari solitos. qd
Bartolus z ceteri prodiderūt. igitur eo iure cū pena sanguinis
nō irrogaret. transactio locū nō habebat. q. in huiusmodi cri
minibus. cū publice expedit scelera vindicari. suprascriptum
p loquū nō pcedit. z hoc ex predicta rōne. ut crimina arceant.
i Que rō nō omnino efficax. sed suaforia impulsioq. est. igitur
quāvis ea cesset. remanet adhuc dispositio. cessante enī. cū po
b sterioibus legibus capitalis pena adulteris irrogata sit. at
4 nō iccirco prior ipsa dispositio fuit tollēda. igitur aduertēdū
tū est. quāvis i scripto casu pacifici nemini. odium tū vltro. ci
troq. remittere. litigatores permittunt. z ex pace inimicitias
modum statuere. quod Bartolus Alexanderq. testati sunt. ne
moq. quicq. bis aduersari prodidit.
Lur in falso transigi liceat. itēq. applicatū. an in penalibz fiat
extēio. quāsi rē publice interfir. res pūni. noua qdā aduer
sus Bartoli Aretinūq. sententiā decisa. Lap. IX.

Ideamus nunc regulā su
periori contraria. que est. igitur in criminibus que pena
d ij

a L. actione. C. de
pact. l. cū pponas.
b In l. naturalis. s.
quod si faciā. de pre
scrip. ver.
c In l. cū pponas.
C. de dolo. Decius
in d. l. cū mo.
d In d. l. cū pponas
e L. si pecunias. de
conditio. ob can.
f In l. actioe in. iij
col. C. de tranf.
g L. ij. s. ex bis z ibi
Soc. no. de ver. ob.
h L. iura de leg.
i L. actione.
l L. cū pponas.
m Soci. in rub. de
ver. obl. in. iij. col.
n L. vbi ante. d. ver.
oblig.
o L. solent. de pre
scrip. verbis.
p In p. Bar. in d. l.
cum mora.
q L. iuriscōsultum.
ver. z i. d. de pac.
r In d. l. cū mora.
s L. ij. s. de rerū per
m. gl. in d. l. iuriscō
tū. in verbo facias.
t In l. naturalis. s.
at cū do. ver. sed si
dedi.
v Bar. in l. si q. cūz
debitor. ff. de iure in.
g In d. l. cū mora.
y L. transigere. C. de
tranfac.
z L. si. s. ff. de pub.
a In c. at si clerici. s.
i. de ind.
b In d. c. at si clerici.
c L. angliū. in fi. de
mino.
d Lis cuius. in. j. res
pon. ff. de adult.
e L. in p. de adult.
f Bar. in l. non dū
bū. C. de legib.
g L. sup statu. d. que
stio.
h L. i. q. s. viduam de
qst. Bar. in l. l. Clau
dus. de bis quibz
ut indig.

i L. j. seg. d. postu
li. l. quāuis. C. de
adulte.

a **L. si cū heres. ff.**
qñ di. leg. ced.
b **L. in. l. unica.**
in gl. fin. C. de his q
ante aper. ta.
c **Bal. in rubri. C.**
de corab. empti. in
vñ. quest.
d **L. etia in prin. de**
bon. lib.
e **L. cum filio. ff. de**
leg. iii.
f **Jn. c. j. d. ind. p. gl.**
in l. i. ff. si quis in ius
voc. non ierit.
g **Jn. l. nullus. C. ad**
l. Juli. ma. est.
h **Jn. c. i. d. leg. vi.**
i **L. i. cōditio. ff. s.**
j. de cōdi. z demōst.
k **L. ad audientiam**
de clerico. nō refi.
l **Jn. l. v. gradatiz.**
s. z si lege. ff. de mu.
z bon.
m **Jn. c. pūdētia in c.**
iii. col. de offic. dele.
n **Feli. in c. causas.**
que de re iud.
o **Bar. in l. i. s. c. f.**
Trio. de adi. le. z
Aleg. in l. i. cōstante
solu. ma.
p **Jal. in d. l. i. cōstā**
g. z in alijs locis.
q **L. i. si ad munici.**
r **L. in his. de pū**
nilegij.
s **Abb. ibi.**
t **Jn. c. j. de no. for.**
fidel.
u **Jn. c. nouit. d. ind.**
z **Jn. d. c. j. de no.**
for. fi.
v **Jn. c. ff. de baptif.**
z **Jn. l. ita stip. de l.**
ver. ob. in opp. z in
l. j. de cōdic. indeb.
a **L. qui Rome. s.**
Flavius de ver. ob.
b **L. sup. eo. de elec.**
z **Mod. in l. ambu**
gairat. C. de testa.
c **Per. l. diuus. s. li**
cet. ff. de iure codi.
Jal. in l. i. mibi. s. in
legatis in. ij. lect. de
lega. j.
d **L. j. s. ff. de ven**
tre in pñci.
e **Jn. iij. col. i. rub.**
extra.

obrem nos aliter ea verba inrisconsulti interpretamur: recto enim sensu nō dubitauerim verū esse. si filius anteq̃ fideicomis sum sibi restituatur decedat: non transmitti: sed apud patrē omni modo remanere: at si ex obliquo extraneo inducamus. tunc quosq̃ concesserim: si is moriatur: remanere apud patrē: sed non omni modo. Itā cum quidā casus enumerentur. quibus si deicommissa transmitti possunt. veluti cū mentionem mortis. nō propter cōditionē. sed vt solas moram respiciat. expresse fa ciam constare: vel cum is qui mori filios relinquit. ad quos cōiectari potest testatorē voluisse fideicommissum deuolu. his quoq̃ z similibus casibus ad patrē fideicommissum pertinet. quamuis in extraneo sit contra: z ratio est. Quia cū pater ro gatus est restituere. vti pater mortuo filio. non ad eius heres des. sed ad se bona pertinent: quod patre ne pietatis causa in ductum videtur: quapropter alie coniecture. que filij heredes adiuvare possunt. nō admittuntur. que ratio in extraneis locū nō habet: z hoc sensu dictio illa: omnimodo: magis empha sim habet que si aliorum interpretationes sequeremur. in pa piniani verbis superflueret.

Legem municipalem seu quacūq̃ aliam dispositionem. ta met si nihil non inducat nō ita interpretatione adiuuandam. vt antiquiora corrigat. qd̃ pleriq̃ oēs arbitrantur sunt. Cap. XV.

Ititissima iuris regula est.

Verba in quacūq̃ dispositione: ita debere interpre tatione ampliari: vt aliqd̃ operentur: quod Raphael Lomenisius intellegit: etiam si per quā improprie accipiuntur. Quamobrem ne dispositio nihil inducat: etia pupillū intelli ge mus qui. xvj. annis minor est: z si quis pūilegio suo renuncia uerit. etia communis iuri renunciassē. ex hac regula Decius tra didit: quā z receptiores vberime sic declarāt: vt nihil sit ea dis fusiis tractatū. Inter cetera z illud cōmūter probat: vt quā uis facultas alicui a lege cōcessa. secundū leges interpretari de beat: si tamen nihil non induceret: ita ex tendenda est: vt cōtra ius cōmane accipiatur. quod z suffragio suo Baldus. itē con silio quodam Ancharanus adiunxit. z alij reuelant. vt qua in re. qd̃ equidem sciam. solus ego anceps. vij. ex grico: impimū q̃ animaduertit: ex iurisconsultorū respōsis aliter probari. Itā cū cōditiones: que tacite insunt. vim suā amittant. dubitāt si cū Titio herede instituto. ita legauerim. Si Titius heres erit. centum Scio dato. nū conditionale legatū sit: z iuris auctor re spondit: nō esse. z Ametii verba illa: si Titius heres erit: nū lūus effectus sint. Lij ergo potius superflue verba existimetur: quā cōditionem inducere: nonne z multo magis idē dicens dum est: ne legū correctio vtiq̃ odiosissima inferat: Sed z ex Pontificis magini Decretali epistola. eandē sententiā cōpro bari dixerit. Sacerdotes qui a proprio tēpō recedant. eius reditus z vindemias amittere generaliter causū iure cōmū est: pter quā si inter Romanos pontificis Palatinos sint. vel suo archiepiscopi deseruiant. Fingamus sacerdotū collegio cō stitutum inter se fuisse. ne absentibus quicūq̃ reditus nomine presterat. an si quis in pontifici antistitis vt sui officio sit. exca sabitor: z regulari traditū est. Eiden ergo cōstitutionē cā. non solum ius commune nō corrigere: sed z nihil omnino operari: nec in specialibz casibus quicūq̃ mutare: z si facilius que ex interpretatione derogatio sit (limitationē vocant) cōcedi tur: quam correctio. Accursij quoq̃ expositione perceptum ius risconsulti respōsum. idē indicat. z Si enī municipalis leg sit iuri Romano conformis. nimirū vt in ordine digniores pre ferant: quāuis nihil vltius inducatur: ex iure tamē cōmū intelligenda est: vt videlicet idonei tantū preferantur. cū tamē generaliter declarata alicuius effectus esse possit: quod z ex se cunda cōstitutione de nogalibus. Salicetus prodidit: quin z Innocentius dixisse tradit: quoties in mandato id exprimit. quod iure cōmū inerat. toties interpretandum noniam for miam illi non esse datam: quod etiam Baldus frequenter scri pfit. Quamobrem si delegata iudici causa. vt iustitiā faciat ma dem. z ille non fecerit: nihilominus tamē sententia in rem iudi catam transit: nec videtur aduersus mandati formam lata. Et quāq̃ vñ hac iure a veteribus disceptatū sit: in presentiarum tamen nemo est. qui non Innocentium sequatur. aduersariorū que sententia creditore casulo reprobatur. Ceterum z Barto lum nobis addicere optior: is si cōstitutione municipum cas neatur: vt effractorius centum soluat: deinde alia cōstitutioe rursum dicatur: vt quinquagena tantum pendat: primam non corrigi existimauit: sed potius posteriorē hanc legem irritā esse idēq̃ Ancharano z Alexandro alijsq̃ visum est. tamen p eg iunioribus alijs eo argumento Bartolum damnet. qd̃ nos 4 falsum esse disputamus. z Superest vt contraria argumenta

dissoluam. z quamuis plura soleant adduci: quoniam tamen le nia sunt. z ex aliorum scriptis conuincuntur: ea tollere necessa rium magis visum est. que fortiter aduersarij videntur: quos prius ex iure ciuili est: posterius Decretalibus epistolis intro ducitur. Lum En. Pompeius Ponticis debellatis: eorum re gionem in prouincie formas redegeisset. hoc illis indulsit: vt qui Pontica matre nasceretur. Ponticus esset: quod iure consula ti quidam ad solos vulgo quēstos pertinere credebāt: at Lel sus Alpiamusq̃ non probauerunt: nec enim debere id caueri: cum iure cōmū idē esset. Quare ad eos tradendū est. qui ex diuersarum ciuitatū parentibus oriuntur: sed id ego ita in terpretatum crediderim: quia qualia essent priuilegiū verba ex pressum non constabat: quamobrem ea inducta est interpretas tio: sed si qualis forma diplomatum sit apparcat exprellimq̃: nihil quod ad veteris iuris correctionem spectet. in eis legat: tunc potius ad literam verba accipienda sunt. quam ita exten denda. vt aliquid nouent. z Pontifex vero Romanus cui quidam ex Francisci fraternitate concessisset: vt vbiq̃q̃ for rent cum altari viatorio mystica sacra celebrare possent: ita in terpretandum priuilegium asserit: vt etiam absq̃ psculū in centia id facere eis concedatur. cū alioquin ea necessaria esset. sed hoc me non mouet: Enim enim constaret. Pontificis eam mentem esse vt eis indulgentiam aliquam faceret. nisi ea inter pretatio admitteretur. nihil concessisset: at nostra questio tunc dubitabilis est: cum nescimus. cui statuentium animus fuerit: nam z magnum fuisse illic incommodum. si a tot psculibus li centia accipienda fuisset: z hoc modo indulgentia illa in dam num fastidimq̃ fratribus vertisset: psculū vbi de celebra tione missarum agitur. que perquam fauorabiles sunt.

Que sint de substantia. de forma. de solennitate actus. z quē admodum hec simul differant. solere que ab inruditionibus non discerni: tum quedam alia scita non indigna. Cap. XVI.

Olent nostri temporis

doctores. z ea que formam. vel substantiam. vel so lennitatem alicuius actus respiciunt. simul coniu gere. z nihil differre arbitrari. Videamus Pānio diligentius. quali differentia discernantur: z Baldus formas sic definiendam putat: vt ea sit ordinata series. rem ad substan tiam deducens. Quam sententiam auctoritate Nicolai Abba tis confirmari crediderim: is vt denunciatio. quam euangelicā cam vocant: valeat quinq̃ feriatim requiri tradidit: que si mi nus interueniant. actus ille non subsistit: sed z idē Baldus. eius efficacie formam scripsit. vt ex ea quelibet dispositio essen tiam suā capiat. si nō interuenierit. nullus momenti sit: z tamen si in eadem materia diuersam esse formam proponatur: nō vni us actus: sed diuersos esse. Joannes Andree. f. Bononienis. tripliciter formam diuidi. scripsit: aliam enim verbis consisten re. vt in stipulatione. quod precedat interrogatio. z sequat res pōnsio: alia rationale esse: vt in contractibus testamētis que cōsensum: aliam legalem. vt in viisstructis seruitute psona. z Ceterum is non satis proprie formā accipit. sicut z Bartolus. dñ ex cōsensu formā stipulationis asstare opinatus est. si enī pro pū loquatur. Baldi definitionem probandam esse non dubi tauerim. vt illud recte de forma fit. quod scriam quandam ordi nem que denotat. que si in aliquo actu requiratur. z minus in terueniat. in causa est. vt ipso iure is actus deficiat. quod eo v q̃ fortiter defenditur. vt etia contractus alioqui fauorabiles a non substantia: quin z si culpa notari in instrumento aliquid. ad formam pertinet. omisum sit. damnum ad contrahentes in tantum pertinet. vt frustra egisse iudicentur: sed z si non so lum que necessario requiruntur interueniant. verum z aliquid vltius. vitari pariter contractum. quidam arbitrati sunt. z Quāobz cū municipi lege in testamentis tribulis sacerdos. quem parochianum vocant. adesse teneretur. z duos quidem aduocasset. testamentū irritū esse aliqui responderūt. quali cō tra. quam leg. velit. factus fuerit. vnum enim requiri. non duos. sed id magis ad solennitatem spectat. z non equitati solum re pugnare. sed z iure ciuili falsum esse. aliquando admonni. Ceterum supradicta omnia eo casu non procedant. ad formā illa que requiritur leuis est. tamen si enim ea remouatur. nihil o minus que aguntur. valida sunt. Quemadmodum autē digno scamus. que sit leuis forma. ostendit in Decretalium psculor nem Baldus. vt quoties alteri actui. quam qui sit forma. illa conuenit. leuis dicatur. Quamobrem in doctorum nostri tem poris designatione. libri datio iustam formam respicit. at ol cūlum z cūrotheca z tegmen capitis. leuem: quam canōil ad doctrinam

ad doctrinā spectent: id verum est cūdes Baldum existimasse formā q̃ a lege traditur in dubio interpretādū vt magis pō dus habeat: qd̃ z Arret. z Jasonius vñ est. Sequitur de substantia disputemus z Baldus substantia (in q̃) est que primaz rei essentiam prestat. quod Alexander z Decius probant. varia uit idē z alibi substantia esse tradidit: que in ipso faciens di contractus tempore interuenit sicut accidentalia que post contractum inferuntur. quandoq̃ idē accidentalia esse defi niūt: que pter naturam contractus inducunt vt pactio eun di Romam: naturalia q̃ etiam si nō expresse agatur insunt: vt i emptioe enctio: substantia sine quibus actus non valet qua le in vitione precium: quapropter si agamus vt emptio absq̃ precio consistat nihil tamē agimus. Accursius quoq̃ credi didit non posse legem facere. vt contractus cui substantia de ficit valeat. nam pugnantia simul hec essent actum valere: z in substantia deficiere. z Quā ratione si pupillus aduersus debi torem sibi ex tutoris contractu obligatum agat: z in libello tu tozē se habuisse neget. intentio hec ipso iure nulla est. quoniam sibi ipsis aduersatur cum ex tutoris contractu libellus subsi stat z ipse tutoris neget z ita in facti questione. Baldus respō dit. que res Arctini quoq̃ calculo confirmatur. Sed z Bal dus non valere legem tradidit. que sententia confirmet omni remota substantia prolata. Ceterum tamen aduertendum ar bitror: vt que pro substantia in contractu iure ciuili requiritur possint a lege tolli si de iure gentium scens: alioquin inconsula re iurisconsultus dubitasset an emptio sine precio pcedat ali bi Baldus substantie contractus illud esse appellauit. qd̃ na toram eius necessarium z immutabilem amplectitur quod quoz immutari velegitui potest. hoc non substantie sed qualitatē esse. Ceterum z idē interpres aliquando sic distinguit vt tripli cem esse substantiam opinaretur. vnam forme: aliam materie: tertiam consensus. que si in primis casibus desit negotium om ni iure rescitur. sed si in consensu simplici solum defectus pro ponatur licet a principio actus pereat. deinde tamen pōt cons ualecere. Que baldi pronuntiatio vera esse existimo quamuis in hac distinctione substantia non admodum proprie accipia tur: nam hec differre nec ipse ignorauit dñ aliud esse de consue tudinis forma aliud de substantia arbitratus est. Sed z Jo annes Andree facilius formam tolli quam substantiam tradidit: tamen si zenzclius mutata forma monere mutari substantiam affirmat. Hoc amplius scripsit Angelus q̃ de forma sub stantiam post actum expediti non posse que de substantia posse contra. Baldus etiam que substantiam spectant eodem tempore cum actu induci debere. Sed ego in Helli sententiam pedibz iue rim: vt si negotium sit quod vñico cōtegrū fieri debeat vt cons tractus sunt z testamēta. Baldo acquiesca alioqui si internal lum admittat Angelum sequar. Quorum dubitauerit quispiam quemadmodū fecerimus aliquid de substantia esse z Bal dus ea que in definitione dicuntur eius dictionis substantia esse autumat. quod z Arctinus z Jason probauerunt. ipse qñ dubitauit qñ iurisdicctio est potestas de publico introducta cum necessitate iuris dicendi z equitatis statuende: z tñ cōsti tutio boniz equi ad substantiam iurisdicctiois nō pertinet q̃ p etiam iniusta sita ex iurisdicctioe nō deficit. z Sed z plerū q̃ iurisconsulti aliquā rem ex effectu definiunt vt in bono. poss. vidimus cū nemo dubitet substantiam ab effectu differre. quā obz quod ex predicta opinione argumētum colligeret proba bile crederem esse non quod necessario concluderet nūc ad vltimū transcamus: z baldus: solennitas (inquit) modus est seu 3 qualitas quedā reiacctis qua actus sit solennis: sed Barto las solennitatem a substantia non differre sensisse videri pōt: qd̃ verū est si lata significatione casu vocēs intelligam: naz differre b tiā proprie loquendo Innocētius agnouit: qui tripliciter ele ctione accipit dicit. late vt cum iure naturali tantum valet pro pie vt si in ea substantia tantum interuenierit significanti: z magis proprie cum z substantia z solennia eius facta esse proponit. nam z promissio atq̃ indistincte solennia lege ciuili anferri possunt. cum tamen substantia nequeant. Quin et si substantiam testamēt. pbare voluerimus septem testes requi ri nemo ignorat: si solennitatem duos satis esse Bartoli aucto ritate docemur. Solennium duplicem esse speciem idē scri pfit alia enim substantiam respiciere: vt cū aliter contractus ne gocium leg. irritat: alia probationē: in primis autē spē renuncia tionē non admitti qd̃ ego nō pcedere opinor cū ea solennitas f fauore priuato inducitur: tunc enim a partibus remitti potest: quapropter valet conuentio vt etiam non iurate testatione ste g tur. item filij consensus vt paternis tabulis ptereat: z si q̃ similes casus: sed z si leg. interuenisse solennitatem fingat idē b ris est vt actus valeat. qd̃ Baldo Arctinoq̃ scriptus est z hec

vera sunt ratione efficacie obligationis. z Nam quamuis in aliquo casu solennitas proprie accepta deficiat oñi obligatio nem naturalem magis est quocirca pupillus sine tutoris auto ritate naturaliter obligatur: quod in his que sunt de substan tia vel forma secus est: z ita sensisse Baldum aliquoties annos taut. Sed z fortasse non falso dixeris contractus stricti iuris ipso iure ex defectu solennium infectos non esse cuius opinio nis id mihi argumētus est. Nam omnis solennibus negotiū ipso iure cur corruat. ea ratio traditur quonā mala fide id ac tū psculatur vt Bartolus sensit. z Pontanus non damnat: dum notariū qui instrumentum non solenne conficiat. l. Lox nelia falsi reum esse testatur. at mala fides suprascriptos cōtra ctus ipso iure non viciat. Ceterum bis cōtraria scripsisse bal dum me non latet: dum electionem cassam esse vel ex solennū vel ex persone defectu cum tradidisset. subiungit in dubijs: ne dolus presumatur existimandum esse solennia potius defecisse quod z nobis placet quapropter z Bartoli eam rationem ne quaquam probō.

Estes qui in testamento requiruntur probationis nō sub stantie ergo introductos z id aduersus ceteros nona ratione defensum. Caput. XVII.

Robabiliter dubitari cō

uenit. z an testes qui septem in testamento neces sario aduocantur testamenti ipsius substantiam re spiciant an probationis causa solum requirantur. z Accursius Baldus Jason z cōmuniter alij de solennitate sub stantia esse arbitratur. Quam sententiam cum quandoq̃ se queret eo rescripto adiunabā quoz testatum est si testamento seg tñ testes affuerint. illud iure defecere: de his autem que in terita sunt non ad ius solennitatis sed fidei questionem perti nere. Itā aduersaria dictioneula: aut ostendit superiorem ca sum ipsum ad solennitatem spectare sed tñ respondendum est: z concludendum ad solennitatem non quidem substantialem: q sed probatoriam pertinere cum z Baldus auctor sit: in dubio ita fieri solere interpretationem vt testes probatiois ergo nō causa solennitatis inducti credantur. Laurent quoq̃. Clement r inquit: magistratus testari volentibus ne defint testes vt pba torerum falsa sit: neq̃ dixerit quisquam non ex probatioe for 2 lum fed ex solennitate quoz id dicit. z Nam cum maius damni inferat si omittatur quod ad solennitatem quam quod ad pro bationem spectat: non est verisimile iuris auctorem que magis referunt silentio inuoluisse vt minorā diceret: nec id citra culpa facere potuisset. Iustinianus etiam in testamento ceci multo rum testium cōspectū requirere se tradit: vt nullum locum res linquant insidijis tot oculis spectata tot insinuat sensibus. tot insuper in tuto locata manibus que oia non ad aliud quam ad probationem pertinet. Quin etia idē angustus alibi Leg. (i qñ) ne quicq̃ falsitatis incurrat maiorē numerum testium exoptular vt per ampliores homines perfectissima veritas re ueletur. Et hanc sententiam non predictis legibus tñ sed z ra tione confirmauerim. z Cur enim contractum etiam si de mile lephippie periclitaretur nobis probare possum. at testamē tum quantumuis minimi precij per septem testes necessario as serere debeor: nōne vt Baldus existimat: quoniam in testamē to de eius voluntate agitur. qui in rerum natura non est. z qd̃ iuris sui sit exprimere non potest quod in contractibus regula riter non accidit. vt hec quoq̃ ratio ad probationes tendat. At igitur hanc sententiam tunc scire debemus testes quidez in testamento probationem solum respicere. sed si legitimus nu merus nō adfuerit testamētum defecere: nō qd̃ probari nō pos sit. sed qm̃ mutaram testatoris voluntatē leg. firmiter psculuit. Itā cum quilibet leges nosse credatur que hoc disponunt vt se prem testes adfint: si quis seg tñ adhibuerit videtur clausoris actum conficere voluisse: quod z pluribus comprobari potest 4 z Itā si quis cōdiderit testamētum quod non nisi iure codicil lozū substantiat cur nisi clausula codicillorum addatur. omni no perit cum etiam contractus valeant: vt valere possunt. non alia certe ratio est quam qd̃ presumit testatorē voluisse: fra stra agere: alioq̃ ptract: testamētis fauorabiliores essent i quo 7 Jason valde dubitauit. sed z ex pōnsio Castellionis quozies cūq̃ a facto testatoris cōditio peder si nō illi pareat penitus esse cū psumi tradidit. qd̃ z Jal. sequitur Paulus quoq̃ Castren. si testator instituit heredes deficiat legata relinquere z nō p ficiat testamentū nō subsistere opiat qm̃ tacite testamentā absq̃ legatis vires suas exerceat qd̃ tñ legata nō pñit mutasse totā voluntatē psumit. idēq̃ Ar. pbat. Dñalr quoq̃ ex reglā dici solet vbi qñ actū nō pñit que pñicere potuisset. penitus esse videri. Accursius q̃ ante testamēta sine incōsulte deleta sunt nō

a **Jn. l. i. s. si prius.**
ff. de vul. z pupi.
b **Jn. l. etia. C. de ex**
ecu. rei iud.
c **Jn. rub. ff. d. app.**
d **in l. vnica. vbi**
est **Jal. C. de p. in.**
offe.
e **Jn. l. pacta de cō**
traben. emp.
f **Jn. l. i. ff. de vñs.**
earum rerum.
g **Ang. dñ. d. leg. vi.**
h **bal. dñ. d. leg. i. ij**
i **in l. i. parā. C. de**
l. **Jn. l. d. ep. z vñ.**
l **Jn. dñ. platum.**
m **Jn. l. vnica. in. iij.**
col. C. si fer. extero.
n **L. si. C. ad mace.**
o **Jn. c. i. v. co. de**
confus.
p **Jn. c. super eo. d**
semē. ex cōm.
q **Jn. i. i. cū ad sa**
crolan. i. v. b. taget.
r **Jn. c. l. leg. vi. in**
cip. pō. de cōlone.
s **in rub. C. de resci.**
ven.
t **In tract. de teste.**
ver. ex.
v **Jn. l. cū q̃. in. iij.**
col. C. de iur. z fa. ig.
g **in l. i. i. no. dñl**
ga. z pup. i. i. nemo
potest de leg. i.
y **l. j. de iur. om. in.**
z **Jn. l. et. C. de ex**
cei. in.
a **Jn. dñ. l. nō pōt.**
b **Jn. c. qd̃ sicut. in**
ij. col. de elec.
c **Inno. in. c. cū dile**
ctus de confus.
d **l. i. i. C. de pabu.**
e **l. j. de cōdi. ide.**
f **z. i. i. de testibz.**
g **Bar. in. l. i. no. du**
blum. C. de testamē.
h **Jn. l. ex facto. in**
ij. col. dñl. zpup.
i **L. obligari. s. iur**
toz. ff. de auct.
h **Jn. dñ. c. cōgatio**
ne. C. de dot. promi.
l **Jn. l. i. C. de fidei**
stru. li. g. i. Ro. dñ. ope.
no. nun. l. j.
m **Lelegatōr dñolo**
n **i. c. sup. eo. de elec.**
o **Jn. l. nemo pōt d**
leg. j.
p **L. si vñ. C. de test.**
q **Jn. c. j. in vñ. col.**
quid sit inueit.
r **l. i. cur. C. de testi.**
s **Bar. in. l. an inu**
tilis. ff. de accepti.
t **Jn. l. hac cōsultis**
fina. s. i. C. q̃ ref. fa.
v **Jn. l. i. C. de fidei**
comm.
g **Jn. c. ij. de inue**
stitū. inter dom.
y **Jn. l. i. in. iij. col.**
C. de codi. p. illi teg.
z **Jn. l. i. cū q̃. de**
us in. v. col. de leg. j.

a In l. i. §. si legi.
ff. de his. q. i. res. d. l. e.
b In l. i. humani. in d.
n. col. C. de legi.
c In l. i. de codic. in.

deberi scriptis: qm si testator: ea pñari voluisset. credibile ite
rū eadē scripturū fuisse: qd cū nequāq factū sit videt penitus
se a pñstina snia decessisse. Huc accedit qd Bald^{us} affirmat^{us}
si decreto de curionū canea ne eorū rescripta nisi sub certa for
ma valeant de in aliquid statuti sit. ea nō seruata nō valeret de
cretum qd cōsensus deesse presumit. Nam in nostro casu cum
septe testes necessarij sunt si nō allegetur in testamēto cōsensus
pariter deesse presumi debet. quāobz nec obligatiōe natura
lem oīri inde crediderim in quo tamē doctores certant: z ad
huc sub iudicis est.

Cur iure veteri. l. falcidia prohiberi nō poterat vetera cō
futant: z disputatum an in codicillis hodie prohiberi quadran
tis deductio ex Rebel. possit. Cap. XVIII.

Questiū est qua ratione in

roducta sit leg falcidia. Nam tribus plebis fal
cidius. vt in chronici Hieronymus testat: tulit et
Bartolus in fauorē testatorū latā aut: est pñe
licet absqz herede mozerentur. quāobz cum Justinianus
statuisset herede non adueniente ad coheredes: vel substitutos
aut legatarios vel fideicommissarios hereditatē deuoluī quoni
am tunc predicta ratio cessabat. cōsequēter inducit vt testator
prohibere posset. ne in suo testamēto falcidie locus esset. quā
opiniōe merito iprobari opinor. qm aut sentit Bar. falcidiaz
pñberi posse qm testamētū oīno substat: vlt pñs accresce
diuel ex substitutione z cū idē iure veteri esset nō videtur cur Ju
stinianus illud indugerit. aut quia etiam singularibz legatariis
fideicommissariisqz locum in successione fieri constituit. nec hoc
falcidie crediderim cū etiā iure veteri legitimi heredes q ab i
testatore succedat fideicommissariis legatariisqz preferant^{ur}: z tñ
falcidie legis portio reijci nō poterat. tamen si herede nō ad
eunte legitimi successissent: z sicut hī in testamento nuncupati
nō sunt sed solum tacita voluntate admittunt. ita legatarij ip
si respectu hereditatis pñteriti dicuntur. z solum legis dispo
sitione quibusdā poriores sunt. Alia itaqz ratio affertur. iure
veteri institutos heredes nō nisi iuricausa adire solitos. ar
postquā Christiana religio inualuit. humaniores factos soli
pietatis gratia adire debere. Justinianum ex ista mase que ra
tio friuola est. Et vt alia omittam an qui actioes ex pacto nō
dedit delictumqz mendacij vltus nō est tā leuē pietatē consyde
rasse credet: quāobz em arbitro: falcidie legi iure veteri re
nunciari nō potuisse ex regula qua admonemur a lege que ali
quid fieri vetet recedi nō possit. Verum Justinianus hic nos
ter induxit vt hoc casu posset. tum vt testatorum volūtas am
pliarer tum quod ad ius antiquum reuertebatur cū falcidias
legem. qm tabularum coregerit. Ceterū si Bartoli ratiōes se
queremur dubitabilis admodū esset illa questio an Trebellias
ni beneficio heredi debitas quadrās in codicillis per testato
rem nō detrahatur prohiberi possit. nam posset dicendum esset
cū etiā qd heres nō adeat codicilli substat: z hereditas ad
eos pertinebit. qui in testamento coheredes vel substituti vel
legatarij sint. Quam sententiam Aretinus quodam consilio vi
derat approbasse z recentiores sequunt. quoniam in iustitiani
lege de hac remissione verba faciente expressim canetur. ea in
omnibus vltimis volūtatibus locū sibi vendicare. At ubi
um nō est quin codicillis vltimis volūtatibus attributi sint ve
rum in cōtrariam sententiam eantem Baldum animaduertit
se meminim^{us}. quā z nos probamus cum quadrās (de quo agi
mus) iure institutionis ab herede capiat. Igitur per codicil
los remitti nō pōt. qm nō debet id in codicillis anferri quod i
eis pñstari nō potuisset. nam z ita sequeretur omnem heredita
tē codicillis dari. Quid em si legitimo heredi fidei cōmittā
vt hereditatē titio cum quadrante restituat: neqz obeit verba
legis: esse vt ea in omnibus vltimis volūtatibus procedant.
nam quāuis generalis clausula ad ea restringitur in quibus
ratio sibi locum facit. sed cum herede scripto non adueniente fi
deicommissum munerale nō substat: vt Jacobus Belui
sine Baldus. Alexander Jason opinant^{ur}. nō potest dici res
missionem hanc codicillis fieri posse. z hoc si Bartoli primas
rationem sequamur quā sup: retulimus argumentū admo
dum probabile est.

An testator qd sup: dōdrātem est ex Trebelliano quo mō
nus detrahatur prohibere possit minus frequentē sniam vito
rem videri. z quomodo intelligatur vltimūqz voluntatem le
gibus onco:dem presumi. Cap. XIX.

Ed subsequēs questio est

an verum sit quadrātem ex trebelliano debitum
non deduci cum testator veruit. Nam Justinianus i

p lege falcidia: z communiter dici solere annotant in hoc dī
ferentiā nō esse cum quadrans ex falcidia iure antiquo illi
equiparetur qui ex Trebelliano senatusconsulto deducitur.
Sed aduertendum est cōtrariā sniam quā quandoqz Barto
lus^{us} probauit esse veriorē. Siquidem frequentiore calculo
probatur falcidiam legem inducā fuisse fauorē testatoris vt
qui in testamento ab eo scriptus est facilius ad hereditatem
adeundam animū applicet. Senatus autem consultum Tre
bellianum nō iccirco scriptū est vt heres adeat cū possit co
gi: sed ne directe actiones in cassum heredi vel cōtra heredem
competerent. Igitur quis de falcidia aliquid a Justiniano
mutatum sit. nō sequitur idem esse in Trebelliano cuius au
ritas diuersa ratione subniga est: cū id principatē heredis
fauorē ea testatorē respiciat: faciliusqz fauorū suo renuncia
re cuilibet permittēdū est quā beneficio qd heredis causa in
ducitur. Cum itaque nihil hoc casu mutatum sit cōsequens
est vt cōcedamus etiam num eam Trebelliani portionem con
tra volūtatē testatoris detrahi: que vero ex falcidia sit nō
detrahi: tamen si ante Justinianū etiaz legis falcidie dōdrās
aduersus testatoris sniam refecaretur^{ur} quod z Alexander et
Joannes ab Imola alijs approbauerunt. Verum quādo
qz dubitant: quoniam pacto id defendi possit cū nihil sit. in iure
vulgatis quā testatorum cōtrarietates voluntates scōz
legis dispositionem interpretari: z quemlibet pñsumi idē
velle quod etiam legi vult. Quāobz em ita arbitro: in pñe
denti regula distinguendū vt si leg aliqua sit cui renunciari pos
sit nisi expressim constet renunciatum fuisse: eadem pñsumat
contrahētis dispositio que z legis est: sed si aliquid fieri oīno
leg iubet tunc metu legis magis qz sponte actum credit: nā
z Alpiānus^{us} velle inquit nō creditur qui obsequitur imperio
patris vel domini. Enius rei ratio est q: cum cogi possent vt
dentur timore ducti voluisse: vt nō parum dubitem si agnati
simpliciter compromittant: videatur ne timore idē dispo
tis decreti an sponte id (vt communiter probatur^{ur}) factum: z
magis est vt a cōmuni snia discedam z ex hac distinctione dila
cide admodum predicta questio intelligi potest: Quis Barba
rius^{us} recentiores que^{us} alijs vix exierunt.

Imititius testamentuz

conderet. Sempronio centum legauit z heredē
dānari illi in annos singulos legi: z cōtū donec oīm
summa solueret: dubitatur: dubitatur: fuit an legatū ita vt
factus est valeret: an vero ea leg que quotannis exhibent fori
sint impurāda. Dubitationis ea ratio est qd manifestū est iure
quo hodie vtitur omne fenus prohiberi: nec cōcedendū vide
tur vt testator: possit facere vt heres cuiquāqz vltus soluat: qz
pe re in bonestam z que bonis moribus aduersaretur iuberet:
vlturā autem hanc esse Alpiāni responsū id ostendit: si cui cer
ta quantitas legeret z quoad pñstetur in singulos annos cer
tum aliquid veluti vsuras insserit testator: pñstari legatum va
let^{ur} z c. Et hac opinione nō Bartolus solū z Jason secuti sunt
sed in facti qōne pñstus Ancaranus Jacobus pñstus atqz
Aretinus ita esse rñderunt: ipse cōtrariā sniam potius cōz
Socio defendendam arbitro: quoniam in proposito casu in
terpretari pōt voluisse testatorē annua illa leg potius ex lega
to quā iure fenoris pñstari. Si enim in cōfessio est posse quelibet
tot annua legare donec illud aut illud factū sit: nonne idez
z hoc casu admittēdū equitas admonet: veluti cū dictū fuerit
donec illi cērum dederis tot annua heres mens dato: siquidē
z vsura ea est cū ab invito quis exoro: quet pecūnias ob moras:
at nostra questio tunc procedit cū pecunia ab invito nō erigan
tur. Heres enim non ex sua sed ex defuncti persona tenetur. z
eius volūtatē exequitur: vt hic pñstatio eodē iure cēteri debeat
atqz si testator: ipse pecuniā representaret: quo casu fenus non
est cum sponte soluitur: sed z vtqz heres qui annua illa soluit
nō de suo solueret sed de testatoris ere creditur: quā legem spīs
rebus imponere euz potuisse nō dubitauerim. Hīs accedit
omnes leges que vsuras exgerci prohibent de his loqui que
ex cōtractu debitoris pactioe vel aliqua debent: qd hic dici nō
pōt. Qd ergo mutati nō est cur phibetur stare: nec Alpiāni
rñsum efficaciter alioi sniam adiunat tum quod ex eo tacite
probatur posse certū aliquid in singulos annos dari qd vsura
nō erit: tamen si detur donec sors omnis soluat: alioqui gene
ralis clausula vñco exemplo restringeretur: quod in concinnū
esse nemo nō dixerit: tum etiā qd si expñsum sit deberi illa an
nua pro vsuris nō ambigā vsuras esse: z si carū mēto facta nō
fuerit

facitalind iuris est: z tunc nostre sententia locus erit expressa
eiūocet nō expressa non nocent. Quāobz em si in contractu in
rauerim solvere tot nomine vsurarum: nulla oīno obligatiōe
oziri. Baldus^{us} scripsit cum tamen si nil de vsuris dicatur: non
dubitemus agi posse.

Andree Alciati Paradoxorum iuris civilis Liber vi. Proemium.

calcem z metam tenētibz asseren
da excusatio est q vel in carceribus
iphs vel saltē in studiū initio faciēda
fuerat. Quis enim non auerfēt euz
de iure deceptantē. qui si lefus esset
ex edicto vti minor posset restituī:
quōqz si paterna res admiranda illi
foret vig etatis veniens iustis annis
potuisset impetrare cum z Homeris iuuenū lenissima esse cō
silia. at cōtra senioz grama auz sit. Quā de ea Lycurgus qui
Zacedemonijs leges scripsit oīm pñmum alissit ent: quod in ei^{us}
mores semper principibus laconum alissit ent: quod in ei^{us}
ta Plotar chus refert. Quertur in Epygramatis pñdip
pus: iuuenes stulticia opinionumqz vanitate affici: z debilit
vitulos fortius bonos lassos pedes figere. Heronymus atre
statur: quod z Vergilius noster in Darcē Entelloz elegāter
ostēdit quā ad rē in Laſina Plautus alluſit. oī q vñt (in q)
vino veterē sapientes puto. Ceterū tamen si hōz graſſima ē
auctoritas nō tñvſqz quāqz reſciēda iuuenū opera exſtimādū
est. qñ quidē z adoleſcēs hec eras suaz laudū quāplurimos af
ferentes habet. quāobz i pñlematis Aristoteles dubitauit.
cur ingenij celeritate: efficaciaz promptiores seniozibus iue
nes essent. Auloniſqz poeta ad Paulinū nō q: (in q) mille an
nos vixit Bangeticus ales. Vincit cētum oculos regia pano
rios. Cedimus ingenio quātū precedimus euz. Nam z Her
na filius Alpiāno auzoz traditur decimo z septimo anno pu
blice de iure respondisse. Dicit Lellam q vñqz adoleſcēs ap
pellat. cū ea etate ius civile interpretatus fuisset. Siquidem z
Papinianū cōstat tantūois vñū iuuenē admodū decessisse.
Celeberratū in patrie nostre monumētis. L. Valerius pñtro
nianus quānos tres z viginti natus diuina: humanaz iura
calluerit nihilominus medicinz politicaz pñſus legatiōelz
vñbica z peregrina qñſes fūct^{us}. quāpropter Breca appella
tione vñpñſus dictus. quod breui multa percurrisset: nam z
causidic^{us} vñento iā etate grauior cū a Lellio secūdo supera
ref. pñmerico carmine ſenti imbecillitatē conſolatus est dñe
gov nū dñe dñe vñt te iſtoz pñſus. z senioz iuuenēs pugna
criter vñget. Quid memozē in re militari celebres admodū
imperatores: nōne L. pñpēus. xvij. anno z decionono. L.
etianus ciuilia bella ſuſtinerūt: an Alexandrū ſenerū pñ
terea in cuius cōſilio Alpiānus: pñal^{us}: decessit. alijs iñ
riſconſulti fuere cū tñ i ipse cōſultiffimus esset: num ei^{us} etate
minoz: Bordinus adoleſcēs fuit. cuius auſpicio nō solū ſelū
citer ſozis diſciplina pop. Ro. ſed z domileges ſeruare ſunt.
Conſpiciunturqz etiā nū i codice quāplurime ſanctioes ab eo
late. Verū qd qñ magis nos adiunat q imp. Diocletiani ma
gimāqz conſtitutioz qua q liberalibus studijs iuris civilis in
cumbūt vacatiōe munerū vñqz ad vñſimū quintū annū ha
rent qñ eo trāſactio tpe nemo (vt Bartolus inquit) addiſce
re adhuc poſſe pñſumit. Et hec quidē in iuuenitū nostre exen
ſationem ſatis z ſuper.

Perplexa quedā enucleata z leg equiſimū. ff. ad tertul. cūz
quibz dā alijs reſponſis. nō pactenus a pñſoribus exſtrica
ta nūc declarata (niſi ſallo) optime. Caput. I.

Alii verba sunt. Si ex fi

lio nepotē an^{us} manuſerit iſqz patre z ano z ma
tre ſupſtitūz deceſſerit: pōt qñ qñ potioz eſſe deſ
beat. Nā ſi mī excluserit aū manuſſorē qz patri
aūponit edicto pñozis inducet pater defuncti quo admiſſo de
ſinit ſenatuscō. locus eſſe z rursus auz vocabit. Itaqz rectius
eſt ano ius ſuū cōſeruare qz contra ſcriptos heredes bono: ſi
poſſeſſionē accipere ſolet. Et cū hñ^{us} reſponſi interpretatione
nihil mībi videatur diſſicilius. quērdū eſt cur nō al^{us} iuriscon
ſum hunc ordinem deduxerit. Nam eodem modo z ſibi ma

ter hereditatem vendicare poterit quasi annus patrē ipsa aū
vincat: quod argumentum pro patre quoqz deduci poſſet euz
mater aūo ipse potioz matre ſit. Quēmadmodū ergo exſtr
camus: z Bartolus^{us} Angelus iccirco predicto casu matre
excludi opinatur: quoniam annus non ex persona ſua: ſed in lo
cum patris ſuccedens hereditatē petat: pater autē matrem re
mouet. Sed his ego non annuo cum pñbandū id ſit aūm
in patris locū ſuccedere: atqui cōtrariū vulgo dicitur in aſcen
dentium ſucceſſionibus alterum alterius ſedem nō ingredi^{re}.

Lyrillus Homodens eius legis rationem eam eſſe ſcribit^{ur} vt
circutūm eūtemus. Nam cum annus patrē vincat z pater ma
trem vt breuius res expēdiatur annus quoqz matre ipſa potioz
eſſe debet. Sed z hoc dilemma eſt cum mater vincat aūm
annus patrem cur eadem ratione matrē nō adiunamus: pñbi
lippus Lomenc^{us} pro eo pronūciandū putat qui in diſcretis
caſibus iure potentioz vñatur. Quāobz em iſtā mater iura eſſi
cacioza habeat merito matri antepōnitur. Verum z hoc quo
qz relum ipse reſoſerim cū dubium nequāqz ſit validiores ma
tris eſſe rationes quā ſint auz: z tamen annus ſuperioz eſt Bal
dus^{us} vincere eos tradit qui primam ſue victorie z excludiōis
aliene cauſam tenent: quāobz em iccirco aūm potioz em: qñ
primus ipſe patrē excludat a quo mater ſubmouetur. Qd cū
dem rationibus cōvincitur quibus z pñgime opinioes. Sū
quidem z pater ipſe primus matrem excludit z tamē remotus
ano locum facit. Quid igitur cenſendum: z ſi me non lateat tā
ſcābzom ſalebroſumqz hunc caſum eſſe quā nullus in iure civilis
alius ſit licet admodū anceps: ita ſiniendūz puto vt pñmum
gradus conſideremus z qui in eo cedit ſemp excluditur. Quā
obz em cum in predicti nepotis ſucceſſione primus gradus pa
tris z matris ſit mater a parente excludi nō amplius ſe cōm
mittit: ſed pñpeto remouetur: z aūm qui patrē potioz eſt ſuc
cedit. Et hoc pro vero accipiendum eſt cum is qui ſuccedit ea
dem ſemita pñgreditur ex qua pñcedētis gradus heres eſt
alioquin ſi diuerſo ſtipite ſint tunc qui antiquioz z magis ſi
milli cauſa ſuccedant pñmū computantur: z deū ſequēs admitt
titur ſi illis iure potioz eſt. Quāpropter ſi ſit agnatus defun
cti z naturalis pater ſit in adoptina familia matrem admittit^{ur}
mus: quoniam patrem agnatus excludit agnato autē potioz
mater eſt: nam cum pater z agnatus iure veteri vocant^{ur}. pñ
mo de illis agendum fuit: eo igitur iure patres agnatus dicitur
bar. Ande ex Tertulliano ſenatuscōſulto inducitur mater. que
agnatus ipſum vincit. Cum enim ſenatuscōſultum Tertullia
num factum eſt iccirco inducitur eſt vt matri nō alijs pñuide
retur: at in ſup: ſcripto Pauli reſponſo nō ita eſt: quippe
aūm ſimul cum matre nō inducitur quia cum eodem ordine
quo pater veniat inducendus pño ſuit pater a quo mater ipſa
victa eſt. Itaqz ſi in municipio ſtatnatur a fratribz patrneli
bus matrem excludi. z aliquis patrnelibus matre z amita ſup
ſtitibus moriatur puto patrueles tantum admittendos. Itaqz
quīs amita in gradu patrnelibus propinquo: ſit z verbis le
gis nōne nō comprehendatur cum tamen omnes diuerſo iure
hereditatē petant z iure veteri mater amita vincat: inducunt
deinde ex ſtatuto patrueles qui matrem ipſam remoucant: qd
m etia licet alijs rationibus ſenit Baldus^{us}. At ſi aliqua ſit pño
na que omnino nō excludatur tunc ea cū collegis ſuis admitt
ritur. Quare ſi ſit pñanguinea ſoro: defuncti z mater ſit: atqz
item pater adoptati ea cū matre reiecto patrē ſuccedit. Hñe
ſi ex lege ſilia dotata p patrū excludatur attamē poterit vna
cum indotata admitti que omnino ſuccedit cum nec iure com
muni nec municipali lege abdicetur. vt ex Lornei conſilio quo
dam annotauit.

Legem ſi ſis qui pro emptore de vñcapionibz nō videri re
cre intellectā eſſe: qd obz alio ſenſu enodata. Caput. II.

Amoſſima Pauli iuris

conſulti leg eſt i bec ſba. Si ſis q p emptore poſſi
debat aū vñcapione ab hoſtibz cap^{us} ſi vñdēdū eſt
an heredi eius pcedat vñcapio: nā interrūp^{us} vñſ
capio z ſi ipſi reuerſo nō pdeſt quēadmodū heredi eius pde
rit: Sed verū eſt cum in vita ſua deſiſſe poſſidere ideoqz nec
poſſimūmū ei pdeſt: qd ſi ſeruus eius emerit in pendentī eſſe
vñcapionez Julianus ait z c. Marcellus poſſe plenius fictio
nem legis Lornei accipi: Quēmadmodū enim poſſimūmū re
uerſus plus iuris habere poſſet in his que ſerui egerunt quāz
que per ſe vel per ſeruum poſſidebat: Itaqz hereditates in q
busdam vice perſone fungi receptūz eſt: ideoqz in ſucceſſioibz
locum habere vñcapione. In hñis reſponſi interpretatione ſi
alios ſequamur. z in pñmis eius incōmmentationibus pñſiſſi
mos Bartolum recentiozelsqz notabiliter bis dñinandum eſt

a In c. j. in. iij. col. d.
iure. b L. i. de poſtu.
c In l. i. q. pñſſi.
lib. g. d In l. equiſ. ad
tertul. e In l. i. §. q. habet
bat. ff. de bo. poſ. cō
tratab. f Et in anth. defun
cto. Cad. terr. g In re p. l. ſi ego.
de mīſto rupto. h In l. ſi. Cad. tero
tullia.

i In d. l. ſi.
l. i. §. ſi ſit agnat^{us}.
ff. ad Tertul. l. equiſimū.
m In d. l. ſina.
n In l. ſi ſit con
ſang. o Lorn. in d. l. ſin.

semelq; atq; etiam iterum verba textus inuertenda sunt. et cum bac lege de bonis ex peculio per seruos comparatis ne meo quide sit nihilominus in versiculo quod si seruus de eis verba iuriconsultum facere in principio non facere prodiderunt. tñ in versiculo quemadmodum Julianus loqui qui Marcelli argumentum deinde respondeat cum tamē posteriori ex Spartiano. et Lampidio Marcellus Juliano tradatur. Quamobrem hoc ab Arena rei absurditate perterritus impossibilis esse scholasticis huius legis interpretationem professus est. ceteros nos admodum claram semp opinati sumus et recte accipiatur nihil esse quod merito quenquam angere diu possit. Sciendum itaq; est inter Julianum Marcellumq; olim id controuersie fuisse qd Julianus tradiderat ab hostibus capto eo qui pemptore vscupiar: vscupationem interrumpi quod si inter serui eius aliquid emissent vel ante qd caperetur possiderent. vscupationem in eo non interrumpi. Marcellus nihil interesse dicebat: et iccirco neq; i pmo casu cū ipse dñs possideret vscupatio ne interrumpi quā ppter ista ita fuisse tractatu d capiti. Tripbo n pferat. Jgit in nro textu talē qstionē enenisse fingendū est cū pemptore vscuparet et captus ab hostib; ibi decessisset tractatum est an heredi procedat vscupatio: z non pcedere certū est. cum etiam si ipse redisset ius possit in ius in eo mihi non p fuisse: quare z de lege Cornelia idem iuris est. Sed quid si nō ipse sed seruus meus emerit z possiderit: tunc vscupationem locū habere ex Juliani sententia cōstat. solumq; illud in pendē ti est cui acquiratur per seruum siquidem me reuerio mihi acq fuisse videtur. alioqui dubium est an heredi ex lege Cornelia acquiratur. z hec a Paulo iuriconsulto ex Juliani sententia re feruntur. Nam Marcelli opinio que ad nostram questionem facit recitanda est. Is plenius legis Corneliæ fictionem acci piendam putauit. Quapropter dum Julianus procedere vscu pationem a seruo factam existimabat. z iure possit in ius acqri sed quam dñs p semetipsum pericibat interrumpi. minime hanc sententiam probauit. Quemadmodum enim plus iuris possit in ius reuerio dominus in re quam seruus possidebat: habere potest quam in re quam ipse possideret cum omnis eo rum potestas a domino pendeat. Jgitur quod ad principales questionem attinet cum hereditates in quibsdā vice persone fungi receptum sit. z legis Corneliæ verba plenius accipiēda sint. dicendum est contra quam Julianus opinaretur z ex eius sententia Paulus in p. incipio dixerit in successioibus locum habere vscupationem. Nam negatiuam hoc loco nullā esse ostē dunt antiqui codices. quorum duos ego ante Accursium scrip tos offendit: sed z ipse Accursius i quibsdāz se libris ita legis se attestatur. Tamen etiam si negatiuā hanc admittamus pos sit tamen nostra hec interpretatio defendi. Jgitur vt hunc itel lectum tueamur: illud in primis asserendum est: eadēz hic at tingi opinionem Juliani Marcelli: quam z alibi Tripbo minus recensuerit: quamuis ipse clarus in Juliani sententiam: Marcellio reiecto: eat: sed hic noster Paulus: cum questionē ex Juliani sententia determinet: eius distinctionem referat z tacite ei adhereat. Marcellum denum contraria sententiam decribit: quem nec probare: nec expressim reprobare audeat. quap: ppter Tripbonio adhibendum est. Et hec pro legis in tellectu sint satis. Nam que argumenta nos vel adiuuent: vel confutent vig discernas: cum admodū dubitabilia esse Paulus ostendat: qd illud an peculiaria bona ab alijs: que serui possi dent. secerantur vscupationis causa: item z an differentia sit ac quisita ne ex peculio ante domini captiuitatem a seruo bona sint: an postquam hostium potestatis factus est: tamen ipse pu tancum cum prius a seruo quesita sunt bona per captiuitatem domini vscupationem interrumpi siue ex peculio sint: siue non sint: at post captiuitatem peculium in seruo considerari: quo niam illud administratione suum est: cetera vero minime.

Ulpiani verba hec sunt. Si pignora qui capta sunt emptorem non inueniat addicantur ipsi cui quis condemnatus est: add: cū tur utiq; pro quantitate: que debetur. Nam si credi tor maluerit pignora in creditū possidere. hys esse contentus rescriptum est nō posse cū quid amplius quā qd sibi debet pe tere. Quia velat pacto transgressisse de cetero videtur qd cōtritus fuit pignora possidere: nec posse cum in certam quantitatez pi gnoza tenere: z superfluum petere. Dubitauit admodum cum eius lectioni adesset etatis nostre maximus iuriconsultus: Pa son. quemadmodum secunda huius responsi pars intelligi: fal

nis iurisconsulti verbis posset. Si quidem interpretum nostro rum Bartoli: Alberici Alexandri id genus similes expositio nes: scabre z parum conuenire illi videbant: tamen si nihil ipse ex suo peno illic deprompserit: commune omnium interpretu mentum hoc traditur. Si creditor nolit pignora capta: sibi ad iudicare: sed malit ea tantum possidere. z dominum penes debitorem relinquere: debet hoc contentus esse: etia si minor sit huius possessiois reditus: quam id quod sua iure esse posset debitum non solui. Nam de cetero transgressisse videt. Ceterus vt argumenta: que ex voculis improprie acceptis omittam nō video quomodo sit absurda sit hec interpretatio. Quis enim credat a iuriconsulto Ulpiano consideratum cum casus fuisse cum creditor sibi ad iudicare pignora negat: sed manul posses sione sola contentus esse: cum enim fructus percepti in sortem computarentur: quis queso tam demēs z in prodigus esse qd non malit addici. quam possidere z fingamus debere et mihi mille: z pignora pretij mille. z centum aureorū capta fuisse nō ne etiam si pignora quingenti tantum valeret. Satis. esse ea iure domini nunc retinere: quam fructibus esse contentum cum intra viginti fortasse annos consumptis fructibus tua pi gnoza restituere deinde cogi possim. Quamobrem aliter nos su a scripta verba accipi debere existimamus: z quoniam scri benti mens intelligi non potest nisi ex verbis: at dēdum pri mo est quid proprie significet: addicere. Et Laurentius Val la z humaniorum literarum professores ceteri in iure civili ea significationem id verbum capi tradūt: cum rez aliqūa actio namur: z alius alio maius pretium offert. Nam tali modo ven dere: addicere est. Videamus nunc quid significet in creditum possidere: rege existimauerim id esse cum ex causa crediti ave ditore: non per additionem: sed simpliciter rem eminus: nec iccirco minus domini translatio sit. Jn creditum enim re apd iuriconsultos significat: cum ex causa crediti a debitore re ali quam peto: vt cum nō tradat solum sed etiā det: quo sensu plu ribus in locis capitur: z quamuis nec ire: nec possidere quicq ad dominum faciant. quoniam tamen creditum ad translatio nem domini proprie pertinet: non simplicem traditionem: sed dationem accipimus. Jgitur in hoc responsio sic ponendū est casus: cum deberem tibi centum ex re iudicata: z inde pigno ra capi iussisset: cum in auctione exposita emptorem non repe rirer: qui tanti ea empturus esset: quantum tibi debeo addi cenda a iudice tibi esse pro omni debito. Ulpianus censet: siue pluri siue minoris valeant: quod si omnia auctione ea a me ex causa crediti petas: egoz simpliciter dederim idem iuris est: quia illis contentus esse debes: solumq; hic a superiore casu dis fert: quia si plus tuum creditum sit: petendo pignora: videris de cetero transgressisse. at pmo casu cum additio per iudicē fiat z actus necessarius sit: non potest videri factam transactionē magisq; tunc aliquid vltius petere iudicis auctoritate probi beris. quam quod transgressisse videare. Jgitur posteriore hoc casu non poteris pignora retinere: z superfluum petere: quonā de hoc superfluo transactio facta intelligitur: z cum simplici ter in creditum in pignora iueris: alioqui si expresse hoc aliud ageretur leg contractus seruanda esset: z verbum addicantur in tege gemmatum maiorem emphasim facit: mirum quippe illud videbatur.

Rationes legis in quartā. ff. ad l. Falcid. alias esse quam qd hactenus a professoribus relate sunt: tum versiculus: sed z qd i plede nouo sensu a ceterorum errore vindicatus.

Caput. III.

Marcelliani iuriconsul. In responsio traditum est: quadranti qui ex lege fal cidia deducit non computari. nisi quod iure heredi tario acceptum est. Jam quomobrem neq; preceptiones neq; que quam cā conditionis implende acceptum legataris prodesse quomin? integrū qdratē heres deducat. Is in Rebelleno sena tusconsulto aliud est. In eius enim portionem omne imputari: qd ex iudicio testatoris heres habeat: dñm vniiformiter has beat: quāobrem in legato a coherede relicto dimidiū cōputari: quoniam illud iure hereditario habeat aliud dimidiū nō cō putari: ne biformem (vt ita dixerim) portionem accipiat. Vi dendum est que sit huius rei ratio. Eaz enim in fideicommissi si vniuersalibus quadrans ex Hegasiano senatusconsulto: p inde atq; ex lege Falcidia deducatur: nō fuerat absq; magna aliqua ratione differentia hec admittenda. Et Bartolus hac rationem tradit in lege falcidia caueri vt is quadrans de here ditate deducatur. Quamobrem non nisi quod hereditario iure accipitur deduci at in rebelliano: cui Hegasiani senatuscō sultivires attribuitur: de pdrate nil dici. Is solū illud cantū esse vt

esse vt de fideicommissio quarta portio retineatur: z iccirco tam varie inductum: quoniam cum in legatis particularib; p gra netur heres (in legatarios quippe onus eris alieni nō trahit. quod in fideicommissio vniuersali nō est) in vno granatus aduua ri in alio debuit. Sed hanc rationē z recentiores reprobant z nobis haud satis facit quoniam cum vtq; quadrans lege ves terie equiparetur quod in vno dicitur ad alium quoq; tradendum est. Et quāuis accidere possit dictionem perinde z sicut si qd si miles eandē similitudinē proflus non inducere regulariter tam men inducunt z nisi expresse differentia constituat idem omni no iuris habet. Et itaq; ex Hegasiani verbis nulla diuersitas inducatur nō admitterim nisi aliud constet rōnem hāc esse veram quamuis neq; multum applaudat granari herede quia in legatarios es alienum non transit quod enim onus considerari debet. cum quadrans hic ex lege falcidia deducto omni ere alieno detrahatur. Baldus aliam rationē assignat: quod Falcidia res hereditatis respicit. senatusconsultum vero non bona ipsa sed vniuersitatē quandā. quamobrem in eo particularia non considerari z ideo quodlibet in quadrante imputari quod tes tatoris iudicio datum sit. Sed z hoc multifariam improbant recentiores quos tunc adire poteris. Marcellianus fau detem fideicommissi vniuersalis id opari tradidit. vt multoplu ra computentur in eius quarta quam in particularib; relictis quod z iuniores alij probauerunt. Nam nisi fauorabiliora es sent vniuersalia fideicommissa non cogerent heres adire vo rum hoc haud multum non mouet cū em cogat. cur potius nō eis succurrat qui cogi potest. quam qui sponte adit: nam zita demum fideicommissa particularibus legatis fauore preualēt cum aliqua hoc specialis ratio suadet. quam in hac dubitatio ne certe non reperimus. alioquin z plures casus annotare est. in quibus legatis magis quam fideicommissio indulgemus vt ex Bartoli commettaris in lege prima de legatis primo cons tat. Alii in legatis non deduci nisi quid iure hereditario acci pitur existimant. quoniam legata non nisi in testamentis in re Digestor relinq poterat qd in fideicommissis dtra est. Verū nec hoc auctori sat placet. z multomin? mihi cū pnuiciatū illud falsum sit. z crebrior sententia probetur etia in codicillis eo in re legari potuisse. tamen si vel eo admissio non satis consequēs ea ratio sit. Quid enim cum in testamēto fideicommissum re linquitur. an iccirco qd possit in codicillis ampliandum fuit in legitimi heredis detrimentum? Ceterum nostra tandem opi nio recitanda est. Siquidem in falcidia non computari nisi qd hereditario iure accipitur inductum esse non a Martiano iuriconsulto sed ab ipso autore legis falcidia magis crediderim z huius rei auctorem habeo dñm Hieronymū in Eusebij chro nica cuius hec verba sunt. Imperante Augusto. L. Falcidius tribunus plebis legem tulit ne quis plus testamēto legaret qd vt quarta pars hereditatis superesset. si quatuor aut minus esset. si autem plus quadrato medietas. ceteros vt sine liberis sine propinquis idem exteris pater sua legaret illa pars quas Falcidius constituit nisi pater inter dixerit legatis fruētib; z hys carentibus equanimitē partiretur. nam si equaliter quadrante coheredes deducturi sunt tam qui preceptiones ha bent quā qui non habent: certe sequitur voluisse Falcidii pre ceptiones non computari: quod z ex eo efficaciter probatur. quod Falcidius induxit ne plus quā hereditatis dodrans tes tamento legari posset. Jgitur qui superest quadrans por tio hereditatis esse debet z iure hereditario capi. Eum enim legis. xij. tabularum verba ita essent latissime concepta is vt i legasset rei sue ita ius esset per Falcidiam potestas hec coan gustata est vt non nisi intra dodrantem valeret legata. Quā obrem quod supra dodrantem in hereditate esset id iure here ditario ad heredem pertinere debuit. z hoc in causa est vt nec preceptiones nec data implende cōditionis causa in Falcidia imputetur. at in Hegasiano senatusconsulto aliud iuris est qd quidem illud non pdrat vltra dodrantē fideicommissi sed so lum constituit vt si fideicommissum foret quarta portio deduc m ceretur. Nil itaq; mirū si etiā qd iure hereditario non acqui ritur in ea portione computatur. Satis enim senatusconsulto fit si perinde quadrans apud heredem permaneat sicut in lege Falcidia remaneret: quis non eadem proflus forma re maneret. z hoc supradicta ratione quā nec Bartolus nec eius complices satis perspexerunt. Quod si querat cur Falcidius hoc in lege expresserit senatusconsultum vero non expresse. In senatusconsulto respondere possumus voluisse amplissimū ordinem heredi consilare z tamen quā minūm posset fidei commissario preiudicare: quid autē in Falcidia efficaciter di cam vix suppetit. z cū verba legis qualia fuerint satis ex Hiero nymio constet non arbitrio ad huc inquirendum: potuit enis

legislator: pfluatua aliqua ratione moneri z legem ferre quam populus scierit: veluti si iustum existimauit vt qui in testamen to heres scriptus esset saltem quadrante iure hereditario ha beret: qd z simili casu in filijs fere Justinianus introduxit vt videlicet teneatur pater iure institutionis quadrante filio re linquere: videtur enim Falcidii legem imitatus dum etiā con stituit vt si plures quatuor liberi essent semissem: p legitima ha beam: quod z Falcidius statuisset Hieronymus ostendit: qd nis vniuersalib; qd equidē scia ai adnerit nemo. Videam? nunc cur in fideicommissa hereditate si coheres suū alique fundus prestat ab herede totus in quadratē computet. Si vero fundus iste hereditarius sit portio solū hereditaria puta dimidia ipu tanda sit. Et Accursius quē Bartolus sequit id introductum tradit. ne eadem res diuerso iure censeatur. querō merito pcedē tiorib; oib; displicuit: cū hoc casu potissimū eadē res varie acci piat. qd pars vna Falcidie ipurat alia nō ipurat. Quidā rei aliene legatū nō tāta interpretatione adiunari sicut ppter scri bāt. Quamobrem legatario incumbit onus probadi cogniti fuisse testatoris rem esse alienā. Jgit cum coheres fideicommissi sa rein hereditarie prestat vt volūtas hec perstringat omne quod prestat. Falcidie imputari debet cū vero hereditaria res est latior interpretacione sola portio computat. Verum nec id ego probauim cū ex pronuntiatu Bartoli constet nō aliam interpretationē fieri solere cū res heredis legat qd ppta re linquit. sed z si falsum id esset ex eoz rōne contrariū asserē dum fuerat. Lū cū Falcidia aduersus testatoris voluntatem detrahatur quomagis fideicommissario fauet eo amplius testato ris sententia adiunamus fauet autē maxime cū tota res aliena legata falcidie imputat. Sz tamen onus probadi legatario incumbat. non ideo minus legatū rei aliene interpretatione pro tendi dicendū est cū argumētū de probatioe ad substantiā rei nibi inferat. Quid etiam si heres hic cuiusmodi legatus factū est sit filius testatoris vel consanguineus: tunc em quicq pba re opus non est. quāobrem fortasse in Baldi sententiam cundus fuerit. J Scire enim debemus tā in falcidie legis quā in sena tusconsulti portione id imputari quod voluisse testator: credi. canit vtq; id expresse Falcidii: z ex iuriconsultoz quoq; respō sis palam est. Jgitur ordinatio testatoris eiusdē rei diuersos titulos cōstituit cōfundi non debuit. Et sicut qd accipit iure prelegati differt ab eo qd iure hereditario accipimus ita etiā in computatione faciendū fuit. z hoc tamen frigidē vtq; de fendi pōt quando nec Alexandri argumenta quicquā vigeant Sed quid si ratione nona ipsi nodum hunc dissoluimus: vt eni supra vsum est indugit Hegasianum senatuscōsultū. vt heres retinere quartā fideicommissi hereditatis posset. at cū fundū hereditariū dari coheredis fideicommissum est. pars hereditaria imputatur. quia vere pars hereditatis est reliqua non est z ic circo non imputat. nec obstat qd dati cā cōditionis implende vel rei propinquis heredis legatū imputat. quoniam illud subrogari loco quartę portionis fideicommissi videt. sed in nō stro casu pars non hereditaria fingi non pōt in ea portio sub rogari. cum em iccirco legatum hoc valeat quia a parte eius heredis cui pstat debet separaf nō debuit fingi pertinere ad eius hereditatē posse ne a se sibillegatū videat. z vna cum ceteris omnino coruat. Et ex hac rōne bellissime inferat ad sequē tes iuris. Martiani decisiones. J Eum em rei hereditarie por tio que ad coheredē spectat non possit fingi pars esse heredi tatis alterius iccirco non imputat. Quid si legatum hoc consti tat in pecunia: z tunc secus est cūz nil fictioni repugnet. Quo niam in genere suo pecunia functionem recipit Subsequitur quid in fideicommissio dato cā conditionis implende veluti si testator: me z Titium heredes instituat. z granet vt Titio si fideicommissat vt fundum mihi ipsum det. videtur hic fundus ha hereditari? nisi p parte imputari debere contra ostēdit ex vo luntate defuncti qui voluit dari cā cōditionis implēde euz que eo mō dant integre cōputari soleant z hoc magis iuriconsul to vsum est. Jdonit itaq; regulā a qua duos casus excipit cum pecunia prestat vel cum fideicommissum causa adimplende cō ditionis dat. Et hoc sensu pto accipiēda eius verba. inter p rationes enim doctorum perquam calumniose sunt. quarum prima est fideicommissum heredi dat. id est dandi inuigil. qd merito recentioribus displicuit: quapropter alij fideicommissū appellari posse qd cā implēde cōditionis dat. Latat impropa significatiōe autumat. qd responso seipsam ostēdit vt cōfutatū ne non egeat. Alij aliter z inepte vt huiusmodi affamie quibz dam ante nos improbate sint. alij abvno dariputa decem cau sa conditionis implēde ab alio fideicommissum malunt. qd verbis iuriconsulti non congruit.

a Bar. in. l. ij. de le gatis primo. b In. l. imponēda. l. fal. c In. l. filij quē ha bētem. d In. l. in. l. in qdr tā. col. xl. e In. d. l. filium. f In. l. fideiussor. s. si necessaria. ff. quis sa tisda. cog. g In. col. iij. h In. l. in. l. in qdr tā. i In. l. de legi. l. i. ad. l. fal. l. l. verbis. ff. de s boz signifi. m. d. s. postea vero n. s. aliud quoq; in aurb. vt cum de ap. o. Auth. nouiss. C. d. inoff. test. p In. d. l. in quartā q. d. d. o. d. l. filij quē. col. xxxij. r In. l. memo pōt. i. iij. op. de leg. i. s. L. titia. ad. l. falc. t. l. uno sunt de test. tut. Bal. in. l. cū qd. Coe in. z fac. igno.

v In. d. l. filium. e l. cū quo. s. fin. ad l. falc. y In. d. l. in quartā. z In. l. l. talis de le ga. i. a l. legatū. s. j. de le ga. i. b L. ij. si. cer. pe.

c Bar. Alex. ibi. d Quod. per. ubi e In. l. filium quem habentem.

a In. l. bello. s. fa cte. ff. de capti. b In. d. s. facte.

c In. d. s. facte.

d In. l. si. si cer. petat. e Arg. in. l. balista. ad Treb. f In. quartā. ad. l. falc. g s. postea vero in sit. de s. de bere. b In. d. l. in quartā

Intellectus omnes qui habentis diti sunt. I. filium que habentem. C. famul. heres. probabiles non esse quare aliter quam ceteri declarata et nil differre deductione a ceteris legatis.

Caput. V.

Alium que habentem fun-

dam portionem hereditatis fratribus et quibusdam aliis sub conditione verbis precariis restituere sanxit testator. post eius conditionis eventum hereditaria parte predicti in quarte ratione retenta compensato preterea quod a coheredibus vice mutua percepit et si quid deest in supplementum deducto quod a ceteris in eo fundo soluitur supra quam habens reddere compellitur. Sacratissimo imp. Diocle. Magimianus hoc rescriptum tam difficile intellegendum tam horridi tractatu tam confusum interpretamentis existimatur ut non aliud simile forsitan in iure civili reperias. Videam? nos igitur quo sensu accipiendum sit et in Accursiana paraphra si tres expositiones afferuntur que contendunt ut fideicommissum universale adueniente conditione deducta quarta restituitur in qua hereditaria portio fundi computetur quem fundus in peculium datum veteres crediderunt. Joannes prelegatus manu. 230 mortis causa filio donatum que declarationes et regum perierunt. etiam iure non probantur. nam cur fundus hunc in peculium datum dicamus vel mortis causa donatum cum id in rescripto non exprimitur? Sed et concedamus hoc exprimi cur in quadrante fideicommissario computari debet. si non ex indicio testatoris accipitur? ea enim que donantur in quartam computari non debent. item que in peculio filius coededitur post mortem patris non retinenda sed coedenda sunt quod in obvio cum effectu intelligendum est. cum et id dicatur proprie ad communionem renocari. cuius pars ad unum pars ad alium vel pertinet vel perire potest. Nec dicat mihi quisquid ex baroli sententia fundum hunc filio ex ea omnem ad iudicatum fuisse quoniam et hoc extra rescripti verba inducit et a quibusdam etiam aliis modis constat? quam aliam Joannis quoque in interpretatio subit. quod videlicet regis verba multis in tras ferat et quedam improprie accipiat. Quamobrem? L. p. improprie appellat. et merito ab aula per vias veras rescriptam. In quam sententiam et Bar. et vno consensu alij scribit. Fuit et nona interpretatio Barthessyllani quam cum ex quingenta tam confutataque Politi Senensis me bene et diligens et bene doctus iuris relinquit illi acquiescendum duco. Et si tempus interim an quod ipse ex suo penore interpretamentis afferre defendi possit. is huiusmodi casum in rescripto afferendi opiat ut pater tribus filiis vel fortasse quibusdam aliis etiam institutis unum ex filiis sub conditione rogauerit portionem suam restituere re tecto tamen et deducto sibi fundo hereditario eueniente conditione tractatum est. quemadmodum ratio legis falcidie in eundam effectum respondetur debere eam portionem hereditaria fundi computare. tum etiam si quid iure legatis vel fideicommissi a coheredibus accepit. et si adhuc ad quartam desit suppleat ex hereditate illud autem quod in fundo habet non hereditari sed ex coheredu portionem hoc non imputatur. sed supra quartam habet. Et licet hoc interpretatio mihi quandoque apparet. duo tamen maxime videntur illi aduersari. Nam si diuindandum non est ut certe non est quomodo in textu probabitur voluisse testatorem ut filius retineret fundum? De hoc vi quod in quo huius declarationis cardo consistit in rescripto obui est nullum sed cum a testatore dictum non constaret Imperator retineri iubet. Bartolus ut multominus arduum idem id ex tacita voluntate testatoris tradidit. que ex eo presumitur quod fundus is in peculium illi datus fuerat. Secundus argumentum ex Pauli epistola ad Hecemium Apollinarem colligitur. Eum enim falcidiam filius hic deducatur non videtur quod portionem tantummodo hereditariam in eo fundo computare debeat. sed aduersus coheredes omnem potius. Nec mihi satis arduum illa distinctio ut scernamus an testator a coherede fideicommissario legauerit vel fideicommissum sit tunc epistola Pauli observetur an vero iusserit heredem deducere hoc casu hereditaria portio deducatur. Nam si Dymus Barolum concordet aliorum traditiones sequamur? contrarium potius videndum foret cum illud quod deducitur facilius totum computetur quam quod ab alio accipitur. exemplum in pecunia quod si heres ex seipso deducere iussus est totam imputat alioquin non imputat. Sed et non crediderim probabile hanc esse differentiam cum indubitate iuris sit in legatis verba non confiderari sine heredi dicta sit accipias fundus sine lego tibi fundum nisi expellam a iuriconsultis animaduersionem id offendam nihil referre arbitrer. Nam et si deductio hec a legato differret de

buit utique a iuriconsulto nominari quod si legatis species est tunc Justinianum obijciam qui legata sciendi modo nihil ab aliis differre itidem et preceptiones ex constitutione duorum fratrum ostendit. Sed et Papinianus rescriptum quod sue opinionis argumentum habet per nostra et cōsententia induci potest cum enim pecuniam omnem imputari in falcidiam docuisset diuersa (inquit ille) causa est predictorum pro hereditaria parte retentorum quippe pecunia omnis de portione restitui potest. predictum autem alia portio non nisi a coherede qui dominus habeat accipitur. Nam cum de pecunia scribitur utatur iuriconsultus verbo retentionis. deinde aduersus fatine loquendo de fundi portione accipitur inquit a coherede ostendit non posse heredem propria auctoritate deducere et nihil deductionem hac a legato differre. Verum nec verborum vi differentia hec quod ille opinatur satis probari potest. Si enim scriptum in testamento sit. deducto fundo fili hereditatem restituas non propterea fundus in falcidiam computandus non est. alioquin si hoc observaremus nec hereditaria pars deducere quod regis noster iubet. nam et in legatis dicitur ut heres accipiat vel heredi datur. et tamen in effectu integre non accipit cum teneatur reddere. Preterea quibus ex verbis constat in textu nostro de deductione actus velim potius ipse videri simpliciter enim scriptum est fundus habentem. cur non alio potius iure quam deductionis? Atque verbum habere latissimum est. ut ita coangustari non debeat. Quod si utatis igitur aliorum expositionibus tempestivum est. ut quod ipse sentio in medium adducam non quod sententiam nostram parvi postulem: aut malevolis vitiligandi ansam prestare velim. sed ut qualem qualem offam studiosis potius obijciam itaque me interprete fingendum est de facto cucuisse. Testator plures filios habens eos instituit. et unus granatui restituit fundum dictis coheredibus et quibusdam extraneis et demum fideicommissarius istis particularibus iussit ut ipsi aliquid vicissim filio darent. eventus conditio sub qua debebat fideicommissum. Quod ratur. quomodo falcidia deducenda sit? responsum est. hereditariam predicti partem detinenda que fortasse si heredes sint legatus fundus centum valeat. erit ferme. xvij. et quod vicissim accipit a coheredibus quod est puta quatuor. imputatur enim hoc quodque ex Pauli ad Hecemium epistola sed et quod deest ad supplementum veluti altera quatuor deducendum pariter in eo fundo est. quod vero a ceteris solutum fuerit puta gratia conditionis adimplende cum extranei sint non computatur sed supra quartam habendam est. Sic igitur ordinanda sunt verba. Filios quem filium habentem fundum apposuit portionem hereditatis sangit testator restituere coheredibus et quibusdam aliis sub conditione post eius eventum cogitur reddere restita portionem hereditaria predicti et compensato quod iniuncte accepit. et deducto in supplementum si quid deest. filius inquit habens supra quartam id est ultra quartam illud quod soluit a ceteris scilicet non institutis in eo fundo sed extraneis. Nec aduersus hoc interpretamentum obest si diceret non posse falcidie legi locum esse cum filio si non fundus alia tamen bona remaneant. Nam existimamus in suis terminis legem hanc intelligenda videlicet cum legi falcidie locus est. quid enim si reliqua portio hereditatis nisi partem suppleat que iure nature debetur? quo casu duos quadrantes detrabi posse consensu auctor traditum. tamen si Jafon huius legis argumento a ceteris desinerit. quoniam scilicet nostra hac expositione confirmat. Alitqua que in contrarium adduci possent non multum videretur nobis. quod ob rem silentio transigenda duxi.

Africani Iuriconsulti responsum in l. qui. cccc. §. qui. cc. ff. ad l. falcid. a recentiorum calumnia defenditur. qui errasse in iuriconsultum in computatione asserabant. Caput. VI.

Am quidam ducenta in

bonis habens. Titius herede instituit mihi et pure. Seio centum sub conditione legavit. interim dum conditio evenit ex legatis fructibus. xv. percipit dubitatum est quemadmodum legis falcidie ratio ducatur. et Africanus iuriconsultus respondit. quoniam tanto minus meo legato Seio legatum est. quanto fructus interim collecti estimari possunt. ceteri centum mihi. Seio. lxxv. legata esse quare septem partes fieri debere ut tres Seius quatuor ego solam que decitio quam plurimam visa est iniusta et calculi errore facta. Et memini cum adhuc Justinianus non esset viginti liminarem Digestorum pagellam enotavisse fuisse quendam magni nominis scholasticum qui publice ostensurum se proposuerit magnum hac in computatione Africanum errorem quod ob rem tamen etiam tam discipline huius admodum rudis doctam tamen tanti viri memoriam laesse. Aliquo post tempore editus

editus tractatus est non eius quidam arrogantis viri. sed per quam consummatio iuriconsulti. qui ut verbis modestior est. ita rationibus efficacioribus pugnat. is inquit. Siue tempus quo conditio existit. consideremus siue tempus mortis cum superiore iunctum utroque casu videri aliter computandum fuisse. Nam cum ubi ex titit conditio. dominus legati puri centum viginti quinque habeat (ex fructibus enim. lxxv. illi acq̄sita sunt) cui sub conditione legatum fuit centum teneat. non septem partes. sed novem faciente fuerant. non enim quarta amplius. sed quarta in legato puro est. cum ego centum. lxxv. Seius centum acceperit. quod si aliud tempus. nimirum mortis. consideremus ego centum habui. Seius non equo centum. sed tantominus quantum potuisset interim ex fructibus acquiri. donec centum fierent. que summa. lxxv. esse potest. cum ex centum lucrer. lxxv. eadem ratio ex octoginta. lxx. igitur peride est ac si a principio ego centum. Seius. lxxv. habuisset quia ratione in novem quod partes dividendum fuit quod conferendi erat. Ceterum quod verisimile non est iuriconsultum Africanum errasse videamus an defendi sua hec computatio possit. Et crediderim si tempus quo conditio existit. respiciamus non posse dici cum pure legatum est. lxxv. habere. ut ille existimavit. sed cetena tantum nam cum sua centum statim habuit. confusa sunt propositis bonis facta que sunt pars patrimonij ipsius legatarii. et ideo fructus eius inde collecti amplius non computantur. ut idcirco angelilegati dicere possimus. cum illi fructus sint rei iam sue. at in fructibus legati conditionalis aliter est. quod heres eos in quocumque eventum de re hereditaria capit. quapropter utriusque computat censetur. illo minus in eo legato esse. igitur merito mihi centum legata comparatur. Seio. lxxv. et in. vij. partes sit deductio neque a tempore mortis ex altero argumenti capite fieri computatio debuit. cum si Seius. lxxv. tantum haberet. illa sibi solia acq̄reret. sed in nostro casu. lxxv. collecta non Seio tantum. sed et mihi profuit. ut tandem nobis in hoc applaudas quod sententia semper fuerim. ut magis me iuriconsultos in genti debilitate non intelligere faterer. quare eis erroris aut negligentie notam inurem. non quod et ipsi domines non fuerint. sed quod nos ita illis inferiores. ut discernere ubi lapsi sint nequeam? ita quodque domitauerit. quod non opinor.

Intellectum Hugolini in l. re conijuncti. de leg. ii. non recte a recentioribus defendi tamen si verus sit. quamobrem disputatum an aliis modis subterfieri possit.

Caput. VII.

Facilis est Pauli illa lex

Qua qui sunt conijuncti vel re vel verbis explicati sunt. idque sine materia expositione eade doctorum respicias siue etiam iuriconsulti verba. preferatur enim (inquit) ceteris: qui re et verbis conijunctus est. quod si re tantum conijunctus sit. constat non esse potiorum. si vero verbis quidem conijunctus sit. re autem non questionis est. an conijunctus potior sit. et magis est ut ipse preferatur. dubitatum fuit. quo intellectu versiculus hic ultimus accipiendus esset. et quoniam veteres maioris opinio nes Joannis Rogleri Azonis et id genus ceterorum referre. cum ab omnibus recentioribus confutentur. opere precium non est videamus an Hugolini interpretatio. que dubio procul verbis legis admodum congruit vera sit. et quomodo defendat. Existimavit is a iuriconsulto in ultimo responso querimus eorum cum verbis tantum. preferatur illi qui re solam coniungitur. et responderi preferendum. et profecto cum premiodum cōrectis verbis congruat hec expositio. non arbitror futuros fuisse vni quosdam. qui cum Hugolino non sentirent. nisi iuriconsulti quodam responso arcerentur. quod hoc videlicet traditum est eos qui verborum complexu iunguntur. et qui re conijuncti sunt equaliter succedere. nec alterum alteri preferri. Pomponij enim in tractatu de hereditibus institutis verba hec sunt. Si ita quis heredes instituerit. Titius heres esto. Caius et Denius ex equis partibus heredes sunt. Quamvis et syllaba conditionem faciat. si quis tamen ex his debeat. non alteri soli pars accrescit. sed omnibus heredibus pro hereditariis portionibus. quia non tam coniungisse. quam celeriter digisse videatur. Petrus ex Denabo. quam Aureliam dicunt. et alij quidaz Ballici doctores. negant Titium in proposito exple re tunc iungi et Ar. q. ex. i. infra. inter primam institutionem. et secundam addendum fuit punctum. quod eque pollet atque copula. et idcirco etiam verbis coniungit. Sed hec responso nemini non reprobaratur ubi enim necessaria est copulativa illa vox. Vel subinducitur vel ex puncto colligitur. at in nostro casu nemo eam ad rectam locutionem quicquam facere satebitur. Salicetus distinguendum putavit. ut si conijunctus re alios verbis conijunctos precedat

quod in superiore casu est. tunc pariter succedant. ex presumptione legis. que testatorem magis voluisse celeriter scribere. quam coniungere arbitrat. Perinde igitur est. ac si omnes re coniungere voluisset. At vero si e converso scriptus sit. et conijuncti verbis ordine scripture cum antecedant. qui re coniungitur. seculus esse. cum eo casu quicquam de celeritate non fingatur. Jafon id improbat. nam in regu ordo ille non consideratur. quod parum me monerit fortius ex eo vigeo. quod si testator re coniungere voluisset. non instituerit eo addito se equis portionibus instituire. quo casu etiam celerius digisset. Sed et hac admissa opinione preferendi erant vel Caius vel Denius. quod etiam verbis conijuncti forent. Petrus Besutius. nunc coniungicos verbis negat. quippe non ut coniungeret. sed ut celeriter diceret. appositam a testatore copulam. Titius re quocumque disuncti opinatur. tanquam verba illa equis portionibus ad eum quocumque referri debeant. Sed utraque expositio argutissime Jafon confutatur. cur enim vox hec equis partibus ad Titium referatur. cum que in aliena clausula dicta sunt. ad precedentem referri non debeant. aut cur conijunctos Caium et Denium non dicamus. qui vna oratione positi etiam remota copula coniunguntur. Jafon cum se valde notabiliter respondere testatus est. Titium asseruit neque re coniungi. cum enim in principio ab his partibus heres institutus sit. ceteris institutis in tota. Quamobrem ubi Caium. Deniumque testator addidit existimandum est ad dupondum transisse. Et igitur diuersis assibus instituti sunt. non potest credi ut accrescendi inter eos. tanquam re conijunctos esse. Sed et Caius Denio non coniungitur. quoniam non tam coniungisse. quam celeriter digisse testator. videtur. Ceterum et hec Jafonis interpretatio minime mihi satisfacta. cum si ratio celeritatis cessaret. presupponit regis Titium alios coniungi. ergo ad dupondum transgressum non est. quod Joannes ab Imola satis perspicue ostendit. Nam et cur Caius Denio iungi negem. quasi testator duas orationes facere. separatis eos scribere voluerit. sed celeritatis causa. vna clausula utrumque instituit. videtur utique nobis hoc non sat congruere quis enim iuriconsulto hanc testatoris voluntatem manifesta fecit. ut ex ea a communibus regulis recederet. ex verbis certe non constat. ergo observanda non fuit. sed potius ex vi verborum respondendum fuerat. Caium aut Denium Titio pre ferri. Quid censendum? Existimarem in casu claro. cum con stat testatorem ex parte egisse. ut vni verbis coniungeretur. alius re tantum cum qui conijunctus verbis est preferri. quod ex Hugolini interpretatione constat. alioquin in dubijs tante efficacie non esse conijunctum copulam. ut propter eam disti cti excludantur. quamobrem ceteri potius gratia celeritatis appositam. eo scilicet respectu. ut etiam disunctus simul admittatur. non ut conijunctum verbis tantum. quasi non conijunctus excludat. et hoc in hereditibus presertim in quibus ut eales portiones fiant legibus admodum placuit.

Lex mulieri et Titio de codi. et demon. declarata. et ab Raphaela. Soci. Jaf. argumentis defensa. et nona ratione dicendus ex ea probari. tamen si speciali iure succedatur ius accre. esse posse. Caput. VIII.

Uleri et Titio usufructus

Si non nupserit mulier. relictus est. si mulier nupserit. quando Titius adiuver. et in eodem statu erit partem usufructus habebit. tantum enim benefici cio legis ex legato mulieri concessum esse. intelligendum est. quantum haberet si conditioni parvisset. nec si Titius qui conditione defectus est. legatum repudiet. ea res mulieri proderit. Et hac Papiniani lege eam conclusionem collegit. Bartolus ut quoties aliquis iure speciali aduersus testatoris voluntatem legato fruatur. in iuncti portio ius accrescendi non habeat. cuius rei varie rationes a Baldo diuersis locis referuntur. quod a Socino Jafoneque collecte. omnibus ad manus sunt. Ceterum videndum est. an communis intellectus defendi possit. existimauit enim Raphaela Lomensis. et recentiores alij. non solum Bartoli eam conclusionem ibi non probari. sed potius contrarie sententia argumenta duo efficacia colligi. primum est. ubi dicitur. quando Titius uiuit. et in eodem statu erit parte usufructus habiturum. si igitur non uiuet. vel in eodem statu non erit. usufructus ad mulierem pertinebit. Titius in eodem statu non erit. sequitur enim non habiturum usufructum. non tamen concedendum est. ad mulierem deferendum. at qui ad priorariam potius ex regula pertinebit. Quamobrem quod Jafon adfert. verba illa nihil operari exple dedum est. operatur enim. ut Titius usufructus detur. et dominus proprie

a Repe. l. filius. C. fami. her.
b L. sed et si plures. §. filio. ff. de vulga. et popil.
c L. in rōne. co. tit. d L. si ita quis. ff. de heredi. insti. tū.
e In. d. l. re cōiuncti.
f In. d. l. re cōiuncti.

g In repeti. d. l. re

b In. d. l. si ita quis. i In. l. re conijuncti. h Rapp. et Soci. in d. l. mulieri Jaf. l. l. re cōiuncti. col. iij. l. L. si Titio usufructus. ff. de usufruct.

tatis enim capiat. Secūdam argumētum ex ratione legis deducitur: inquit enim Papinianus tantum ex beneficio legis mulier consequatur: quantum haberet: si conditioni parvisset: sed si parvisset: inre accrescendi toto usufructu frueretur: cur ergo contra. verum et hic respondendum puto: verba ea accipies cūdam legis casum oportere: cum enim iuriconsultus. quando Titius legatum acceperat locutus esset. subiungit illa ratio nem. que eo casu per quā vera est. sed ubi Titius repudiaret tūc ea ratio inducenda non est. Nec obicitur mihi quisquam rōnem neralē esse: et ideo extra casum trahi. quoniam tamen si hoc per nulgatum sit nimis. et indistincte verum esse omnes admittant. possunt tamen plures leges adduci: que huius pronuntiationi falsitatem ostendunt. Sed et Bartolus id intellegit. si cōmode ad alios casus ratio produci possit non aliter. Baldus vero hoc admittit. cum in generali clausula ratio recitatur. non si in speciali. vel (ut verberis eius veritas) discretiva quod in nostro casu est. Et hec ad cōmūnem intellectum defendendū satis. Ceteris aliā huius responsi rōnem esse opinor: quā vel Baldus vel alii? quāquā tradiderit. fauore enim matrimonii in suprascripta questione admittitur mulier etiā contra voluntatem testatoris. sed postquam iam nupta est: cessat paucillum ille fauor (non enim que nupta est: aliud matrimonii sperare debet) quāobrem priuilegiū cessat. et id ex regula. cū acquisitiōis causa amplius nō subest. licet questra permancant. acquirēda definere. Agitur aduersus Bartolum existimauerim etiā inter succedentes iure speciali ius accrescendi esse. si tamē specialis illius iuris. et gratie causa ad huc superest: sed si non superest. neq. iuri non decere scendi locum esse. Nam si Bartolum generaliter sequamur. illud falso dixerimus. iuri nō decrescendi etiā inter speciali indultū gentia succedentes. semper locus esse in predicto enim responso: mulier Titio non verbis tantum. sed et re coniungitur: quāpropter ius nō decrescendi illi cōpeteret: et tū nō succedit. Nam definitionē gēraliter pcedere sit satis: Accursij. Angeli. Aleaxandri. Bredini. Abbatis iniam verā non videri. La. IX.

Uesitum est: an definitio

ea substinenda sit? quē nō omnes casus comprehendit. sed regule tantū adhibet. atq. generalia complectitur. Accursius substinenda esse arbitratu est. neq. ex speciali in re aduersus definitionē pbabile argumētū esse. Quamobrem Nicolaus. Audiscus. Bredinus. Decius. eam iudicij definitionem probant: ut sit actus trium personarum in iudicio contēdentiū: tamen enim quādoq. ab ipso actore iudicium sit quale est inquisitionis: satis tamen esse opinantur. si que frequentiora sunt. describant. Alexander quoq. in dote illud in definitiōe pbat: ut detur propter onera matrimonij: quāuis aliquādo accidat. ut ex pacto teneatur mulier. ea onera de suo substinere nō vix ex dotalibus bonis: sed etaretinus de testamēti substantia esse heredis institutionem scripsit: quāquam spāli casu miles in codicillis instituat. Angelus quoq. filij definitionem iurisco sulto Alpiano traditam probat. ut sit filij ex viro et eius vxore nascitur. licet et alij filij sint. nō ex vxore nati. veluti legitimiti qui ab illis iuris estimatione nō differunt. Sed satis fuit generaliter finire. quod et ex Papiniani responso probatur: qui leg. (inquit) commune preceptum est. cū tamē priuilegiū quorū leges sint. Alpianus: puto. inquit cōditionem. que in potestate est. generaliter recte definiri. facti potestas est. potest enim hec. si Alexander peruenit. nō esse in arbitrio propter hūmē. quare ad generalem definitionem recurrendū est. Ceterū. licet me horum autoritas plurimū moueat. non dubitauerim tamen cōtrarie opinionis assertorem me prebere. et ut ab alijs discedam efficacioribus vtiq. rationibus adducor. Nam nemo opinor. ne ganerit. cui rei id quod in definitione dicitur. nō competit. nec definitionem cōgruere. qd si ita est. sequeretur ut speciales casus improprie appellarentur. alioqui definitio cum definitio nō cōuerteretur. nec esset quod Bredici dicunt *in iudicio pbat* itaq. iudicium inquisitionis. iudicium non esset dos. in qua onera matrimonij non substinerentur. dotis nomen claturaz proprie nō haberet. et id genus cetera. quod certe nimis nouum est. Siquidē et qd iuriconsultus in regula iuris tradit oēm definitionē periculosam esse: qm facile subuerti potest falsum esse. si enim satis foret generaliter definire que queso difficultas est in terminando daregula: nulla vtiq. ut Jafon ait. Celsus regula inq. Lato. p niana sic definitur: quod si testamēti facti tēpore decessisset: restator inutile foret legatū id quādoq. decessisset non valere: q definitio in qbusdā falsa est. Et idem igit definitiōne qua generalia tū describimus iurico repudiā qm in quibusdā definit: neq. oberit si ex Bartoli testimonio eam nō definitionē sed descriptionē esse dixeris: qm si descriptio que facillime sub

stineri solet eo argumēto cōfundit quāto hercle magis definitio. Nam et Alpianus Seruij definitionē in dolo repobat: que tamen generaliter vera sit (raro ei sit ut citra simulationē dolo inducatur) qz tū etiā sine simulationē id agi posse Labeo ait. Labeonis definitionē magis veram probat Accursius: quos si cautio in definitione usufructus esset nō posse absq. ea vltim fructum dici aucto: est ut inde expressim ostēdat omnia que i de finitione dicuntur requiri: ut definita res nomen suum habeat. et vel spāles casus cōpēdi. Et nōstre hūic sententiē nō aduersat suprascriptum Papiniani responsum: qm eo non tam leg. definitur: quam simpliciter describitur: quod recentioribus quoq. quibusdā visum est. sed et Alpiani auctoritatē quo minus respondeam in causa est quod in vtrāq. partem adduci posse video. licet efficaciter neutram probari. Canonem pontificij a synodali nihil differre: probabilem non esse huius rei disceptationem. Caput. X.

Radit canonic legis pe

riti. duplex esse cōstitutionum genus. alias em pō trificias esse. alias que a sacerdoti generali cōueniunt synodales cōciliare esse dicunt. Quia in re ut cōmūne sententiā teneamur ex doctorum annotationibus quedam axiomata affirmanda sunt. in primis illud ut cōstitutio in cōmūne generali facta. tamen si illi intersit Romanus Pontifex tamen cōciliarius dicatur si a cōcilio originē tractatus trahit. cognoscitur: musq. id cum in cōstitutionis titulo solum ex cōcilio promulgatum scribit. alioqui si suppresso sacrosancti synodi nomine solum Pontifex inscribatur pontificia esse constat. Quod si pponatur dictum Julij pontifex de consensu cōcilio. Nicolaus tū discus oratione quadam cōciliariē esse asseruit. recentiores felinus et decius contra qm iuris regula est. Solere res gestas facientibus attribui. non ijs qui consentiunt tū sed sciendū est in quibusdā cōtractibus requiri quorūdam consensu ad quos cōtractus ipse non pertinet. et non dubitaueri suprascripte regule adhibendum: sed cum is qui facit et ille qui consentit etiam separatim potestatem faciēdi habent. cū par hoc casu sit vtriusq. cōditio fortiori titulum rei gestę attribuiamus. Quamobrem et cum generalis sacrorum antistitum cōuentus legem promulgandi ius habeat et nihilominus idem pontifex possit in dubijs fortiori adhibendum fuerit pualere autē cōciliū non ambigam. Quod si non generalis synodus sed cōuentus aliorum puta cardinales consenserint Pontifici negotium omne adscribem. et hinc si pontifex se legem ferre asserat. vel auctoritate cōcilio vel decernente simul sacrosancta synodo cōciliarius ea leg. appellabit. Sed quid si inscriptum sit Julij pontifex sacro approbante cōcilio. pontificale esse traditum est cum pornerit a Julio prius fieri deinde a synodo approbati. Sed quosum hec? Nō de tituli iuris capinaue la na disputamus: minime vero naz in hoc vtilis questio est: quia difficultus aduersus cōstitutionē synodalem admittitur dispensatio quā aduersus pontificis legem. Que em a pluribus sunt maior: firmitate nituntur. et hec ex alioz sententia cui nos ne quaquam subscribemus. et hec em ratio sacrosanctę apostolice sedi iniuriā facit quasi in sanctionibus ex ea diuulgatis perfecta cognitio non adhibeatur. Nam cum Imperator legem promulget si in consulationem quamplurimos consistorianos adhibet: et vniuersis approbantibus tum de iure se legem ferre attestatur. cur eandem diligentiam in Pontifice Romano non presumimus? at qui non ita sensit Gratianus: qui decretales: inquit epistole canonibus concilioz pari iure exequantur. nam et si id admittimus cōsequens esset cōstitutionibus senatusconsulta preuolere. quod nemo dixerit sed et cum pontifex approbante cōcilio sancit. cur hanc rationem nō produci mus: probabilem itaq. tot interpretum superiorum questionē non arbitror. inutilis quippe est et que nullo vlti esse possit.

Paradoxorum Finis.

Clariss. et opt. viro. dn. ioāni seluae regij senatus Mediolanē. pcedi. Andreas Alciatus iuriconsul. S. D.

Um in omni di-

sciplina magis nōminis sui periculo hi agant quin veteres: et multis seculis probata lectione: immutata nonas ipsi res substatuunt: tum illi nobis videntur temere magis facere. qui in sacrosancta iuris ciuili volumina id moliri audent. Quippe cum in ceteris fere artibus: si mystica et medicinam de mas: nullo humani generis in cōmodo peccetur nec enim multum refert in emendatus circūferatur alicui? hi forci poete: musici: astronomi: huiusq. pfectionis auctoris quisquam liber: in legibus ipsis si quod verbum vel excidat. vel male percipiatur: magis in humanis opibus detrimentū affert. Quapropter que mei muneris partes esse deberent. satis hoc ipso admonitus: non sine summa trepidatione quicquam innotare ausus fuiterim si certissimis fere rationibus adduceret: donec emendatissimis quoq. codicibus nostras annotationes cōprobari posse cognouissem. Cum igitur et plura a nobis collata exemplaria fuissent. cum item Petrusq. et Pandectas obiter. ceper transennam: legere mihi datum esset: deceni pauculas aliquas de multis. insigniores tamen: in codicillū obseruationes redigere: mediastinisq. serolis: qui in alienam locum impudēter obseperat. de familia cecitatis ordinarios restituere: et quantum in me esset: in libertatem asserere. Quod num satis legitime a nobis factum sit: id omne: velim nolim: ad lectoris iudicium pertinet: in cuius notione cum tergiversari nequeat. solum illud relicum est: ut facilem candidiq. pectoris foris desiderē qua in re optima me spe plenum: merita certa nostra cōstituit. Cum enim nō ambitioni opus id scripsissem: cū et superbie multo minus a me tribuatur: quid est quod dubitem: ne non humanum. modestum que habere contingat. cum item delator ipse ne minē in ius vocem: famęq. alioz per me nihil detractū sit: non est quod verear. ne crabrones dicar excidisse. Accedit his minime ampullosus titulus: demissiq. sub illum disputatūcule. quas etiam si viderit monus minime opere: cū facturus est si verum est summa petere linorem. et rapidissimis ventis incōcassa radice stare harundines. Non hic magnam eruditionem quisquam requirat minusq. a leguleo sermonis nitorem et stili candorem expectet rebus solum ipsis pugnamus: idq. ne frustra membra occuparentur quanto paucioribus verbis fieri poruit. Non opistographa: et vel in tergo (quod ille ait) ore stem scriptum multi facinus: agellus noster minor est: et qui vilioribus solum olusculis ingruit. Desideret quisq. lepidum dicendi characterem exquirat eruditionē: non nostrū hoc onus is alios adeat vel cere miscellaneis immorē. Exoptet nescio quis plurimarum obseruationū ingentem synum res ipsas curret stilum quāuis inepti non auerit poterit et hoc ab aliquibus accipere. Egerunt igitur digne lectu alie annotationes in qbz et bonam frugem colligere studiosi possunt. et recentium autorum ingenia admirari: eos ipse imitatus iuris ciuili disciplinā cōposui que illi in alia professione factitauerat: sed in eo mihi durius certamen fuit qd nemo est tam infelici ingenij qd nō paucos apud quēcūq. auctorem locos possit vel emēdare vel diuersa a ceteris sententiā interpretari et id etiā si dijs placeat: sine vlla prenaricationis noxia: at qui de vno codice idipsum faciat non passim ut opinor: reperitur. Egitere qui aī nos paucas quasdam notulas hoc tractatu vulgauerunt: sed illi quide non dicam aridi et ieiuni (quandoquidē et a nobis etiā vltro affectatum est) sed nullius plane iudicij literaturę fuerit: nō iniuriā temeritatem damnes ea que ipsi ignorant publice editioni mandantium: contra et alios cernere est perquam eruditos qd tū quod fere omnia ad humanitatis studia deflectat: in risconsultis ipsis non eque magno sunt vsui. Verū hoc in re literaria frequens vitium est quod videlicet ceca ambitio oēs ducamur. neq. est quisq. quem non in aliqua re videre suffenus possis. quamobrem et fortasse nos nostraq. suspenderet nālo alius quis preterit cum tam libere ausus fuerim etiam p iudicij p scriptione reiecta annotationūculis hūic nris contra receptas a maioribus sententias pronuntiare. Sed hi velim sciant que a nobis affirmantur non eo animo dici quod lectorem etiā re luctantem in nostram sententiā velimus pertrahere: liberum vnicuiq. iudicij finimus: et velut in apparatissimo cōstituto plurima fercula apponuntur: ex quibus quod magis sapiat vocat

ri eligat. ita et honestioris orij studiosis pro ferculo hic exhibetur liber: quem is demum legat: probetq. ad cuius stomachū hec lectio fecerit. Ego quidem ad vtrāq. subeunda aleam paratus: constanter qualecūq. iudicium tulerō: ut si forte populari aura exceptus multorum que manibus tritus fuerit nō ic circo egultē cristam ve tollam cum plures malos. Vias egistia nerit: vlt eommero si rarissimū quēq. eius lectio retinuerit hac causa mihi displiceam: cum deserto ab omnibus auditoribz discipulo. Antigēidas muscus: Mihi dixerit et mus cane: cuius egemplum imitatus Augustus cum omnium cauillis obno gium Liberum ipse approbaret. Eui inq. nāi taig movoas obpa 777. Vbi et merito qd hūc nri ceptis alea dterit. etiā clarissimorum virorum egemplo habeā. vnde causam tueri pos sim et his quidem ipse satis aduersus caninam facundiaz firmitū me preparari. Vnus certe negotij exhibebunt quos togatos vultuos vere appellaueris qui non alia sine iuri ciuili aduam dant operam quā vt assidui fiant. hocq. potissimum studio sint locupletes. Nam hi vt plurimum solis interpretis vul garissimorum scholis immeriti cū latine tria verba effari non possunt. non est quod dubitem aduersus illos etiā intra telti etum nudus progredi. Intendi animum iam diu in dies que et horas hoc ipso ago vt Bartoli ceterorumq. sententias optie teneam: quo in studio nec recentiorum volumina auerfor: adla bescunt mihi ea oia: auctoresq. ipsos ob ingenij quandam ppi caciā acumē q non modica in veneratione habeo. Ceterū vige equo eos aio possum ferre: cum optime iurisco sulto: responla se interpretaturos predicates oia potius cōmunicū quā que ad Dionysij vt in prouerbio est faciāt: quos tamē non dubito si nostras hūc pauculas interpretationes vidissent desina sententia in nostram qūq. transituros: qd minime nostras isti recentiores facturi sunt. qui vbi paulo elegantiorē libellum viderint attoniti tanq. veteres illi barbari: Romanā acies vige oculis sustinent: quin etiā veluti magica manibus deturbant. quod et si mihi contingat non iniquo tū aio laturus sum. Quā do qdē Lucilij egemplo qui Parentinis: Siculis et Cosentis nis solum se scribere attestatus est: ipse humanitatis studiis in signibus tū iurisco sultis scribo et nō aliter quam a deoz misse rijs profanos omnes impiumq. vulgus hinc arceo. Exprodāt ergo reficiāt: deturbent: id non secus boni consula quam si rez nihil ad se pertinentem ne attingere quidem velint: quāq. et mihi satis fuerit paucorum cōsensu non omnino nostras lucubrations aspernantū. Nec em eo temeritatis mihi progredi bz: vt libz hūc pti? approbari? ceu phidiam op? i minime arce statim velim. Quapropter non nisi multo: et preterit cō sulsi. viri Jaco. Minutij conuicio fere debellatus adduci potuit: vt in apertū tanq. insignem tabulū referre. cessit tū plurimorū iudicio maluiq. nimie facilitatis quā moxose cūm dā puma tie reus describi. Id ostē qd igit vela ventis permittim? anrā. qd ille ait. solentibus bene precemur. ne eavt. Alissis socijs acci dit: vire dilapsa in Lestrigonas Circūq. litus nostras pene disiectam ratez impingat. Id aut periculi vt audacius p rāscā tutelare aliquod numē diligendū fuit. quam personam tu am plissime pater senatusq. nostri cōmūen Joannes vt sustineres cum etiam atq. etiā desyderarem posse id asseq. mihi visus sum si opus hoc qualecūq. est tibi dedicarem: qd vt facerē et egre gia merita tua: et clarissimi illius viri Antomij a Jdrato qui tibi primarium hunc locum demandant auctoritas impulerit: sine enim summa integritate: sapientiam e quantitate: iuris pūderiā pspicere voluerim? nō aliud clari? egēpluz etiā inter veteres inueniri poterit. rursus si animo aduerterimus quāta cum dignitate principem hunc in senatu locum tuearis vere te summi illius viri personam sustinere non difficebimur. Sed hec anribus tuis iam nimis perflata sunt. qui cum quotidie benefacere non desistas: in cōmūne amplissime hūic vbi con sulere plurimas quoq. de te laudes audire compelleris. Quā do quidem hoc vel maximo virtutis premium est laus et gloria. Accipe igitur consultissime vir dispunctiones hūc nostras ea lege vt arbitrio tuo vel sent vel cadant: auctoremque ipsum iam diu tibi addictum: commendatum habe. Bene vale.

Locus Tranquill.

Locus Quintiliat.

E ij

a l. regula. ff. de in. et facigno.
b In l. metū. s. ad auctore. ff. qd me. cā
c In c. ij. requirīs. extra de appel.
d L. in pūci. vbi b cor. C. de cadu. tol.
e In l. ois. d. re. in. c. f. in rub. extra de in. 3
g In rub. ff. sol. ma. tr. col. g.
h In l. j. de test. co. penul.
i In consi. lxxj.
h In l. j. de legib.
l In l. s. q. noq. s. puto. ff. de h. re. in. f. i. r.
m L. quintus. s. cui aurā. ff. de au. z arg. lega.
n l. ois. de reg. inr.
o In rub. sol. mat.
p l. j. de reg. cato.
q In d. l. j.
r l. j. de dolo.
s In rub. ff. v. f. i. r.
t In d. l. j. de legi.
v In d. s. puto.
g Abb. z Hod. in c. j. desponsa.
p Feli. i. c. j. despo.
f decu. in l. j. de iud.
z Bl. i. c. si papa. gl. distin.
a c. j. de renū. lib. vj.
b c. inimis. de iure iur. c. s. ij. q. j.
c Scribē. in. c. at si clerici. s. j. de iudi.
d c. pūdetiam. de offi. deleg.
e l. hūmānū. l. fin. C. de ill.
f E. dist. in. princ.

Proemium.

Cum propter im-
minentia in subibus bella. nostro-
rumq; temporū in ea regione calamita-
te collidisset paucillorū secedere.
Bononiāq; forte aduenisset. nescio
quo pacto in manū meas incidit ve-
nale Digestorum volumen antiquissi-
mū. membranis scriptum tam pul-
chris characteribus. ut pridie eius
diei notatum videretur. quā ad me delatum esset. in eo nulla Ac-
cursij interpretatio. nullius paraphrastis glossata cernēba-
tur. sola erant in regulas iuris cuiusdā antiqui expositio. ischo-
lia. quae eruditione. et latine linguae elegantia cū ipsis iureconsul-
tis certabant. et quod non minore codici gratia comparabat. au-
torum inscripta aderat nomenclatura. tam diligens. ut numerū
librorum titulosq; unde responsa excerptabantur. cōtineret. tū
nō vulgarib; potititib; tomis diuisa volumina. sed in duas tā-
tum partes. Et posteriora Trebelliano senatusconsulto exordium
accipiebat. Quae res abūde mihi exploratissimū fecit inceptam
esse recentium dubitationē. dñi possimus ambigunt. cur scdm
Digestorum volumen infortiatum dicatur. quāsi non barbara
hec vox sit. et nullius sensus. ab indocto aliquo literatoze pñus
facta. quē deinde alij eque indociles secuti sunt. Hgitur cū spar-
sim et inordinate eos libros quodammodo delibarem. annora-
ni insigniora quedam errata in vulgatis. codicibus esse: quae si
cum antiquo illo conferantur. poterūt cognosci. et de omni alio
bo vel induci. vel circūscribi. Et quoniam. quo anno hec prode-
bam. tractatū de acquirēda possessione celeberrimū quicq; pro-
fessores declarabāt. libuit a prima eius tituli lege auspicari. Et
cum in promulgatis exemplaribus sic legatur.
Cū de possessione dicta sit. et declarata lex prima. ff. de acqui-
sitione.
Caput primum.

Lata est a pedibus. ut et Labeo ait. et a pedibus pe-
dum quasi positio. et. in eo veteri libro sic inscribitur
Paulus libro. l. iij. ad edictum. Possessio appella-
ta est a pedibus. et ut Labeo ait. quāsi positio: quia naturaliter
tenetur ab eo. qui ei insitit. quāsi greci περὶ οὐχὶ dicunt. et. An-
gata enim lectionem fallam esse. literaturum. puto. neminem late-
bit. cum possessio in etymo vocabuli nihil commune cum pedi-
bus habeat: immo grammatici omnes norunt. possidere asside-
dere: considere residere. diffidere ab hoc verbo sedeo omnia
formari: quapropter Baldi. Pauli Castrensis. Jasonis quae
questiones quis laudaverit. dñs id maxime scire satagunt. cur
possessio magis a pedibus. quam ab alia corporis parte deno-
minetur: Sed et quis Accursij argumentum probauerit. posses-
sionem proprie in rebus mobilibus dici negantis. quoniam in
earum possessionem pedibus non camus: ut illud mirum in eo
sit. qui cum meliora viderit. id quod deterius fuerat. maluerit
sequi. Quod autē dicitur. quasi positio. allusio vocabuli est. quā
doquidem etiam dicimus ponere sedes.
Cū in emendatā. l. si paterfam. de here. insti. notoriz suo mō
institutam ut amplius optima quēq; ingenia non habeant quo-
se in eius explicatione torquere possint. Caput. II.

And subsequitur maius
erratum. et ut maximi quicunq; doctores valde se-
ob eam rem tōserint: id in titulo. de hereditibus in-
stitūdis. est in quo ex Darcelli responsis ita tra-
ditur. Si paterfamilias Titium quem ingenuū esse credebatur.
heredes scripserit ei; si heres nō esset. Sempromiū substitue-
rit: deinde Titius: quia seruus fuerat in iussu domini adierit he-
reditatē: potest dici Sempromiū in partem hereditatis ad-
mitti et. ut in hoc casu duo semisses fiat. ita ut alter semis inter
eū qd dñs instituit heredis fuerit: et substitutū ei; portionibus
diuidat. Dūbitant hic Accursij? et fere oēs cur cōputatio hoc
mō fieri debeat. itēq; qd de semisse qd supeft sit agendū: et cū lon-
gissimi tractatus hac de re cēturiati sint nihil attinet tantā mo-
le cōfutare. In antiquo codice is Sēpio. Titio coheres tra-
ditur hac scriptura. Si paterfam. Titium quē ingenuū esse cre-
debat heredes scripserit ei; si heres non esset Semprio. cohe-
res substituērit et. ut planissime patcat si coheres Titio Sē-
pio.

propius fuit: prius duos semisses cōstituendos esse ut alter ad
Semprio. alter ad Titium pertineat. deinde ppter paritatem.
errore rursus semissem illū Titij cū Sēpionio equis portio-
nibus diuidendū: qd et Tribonianus in institutionib; asserere
q in pte admitti debere substitutū refert: partis autē appellatio-
ne de dimidia intelligendū est. et hec qd obstat qd iuriconsul-
ti de semisse integro Sēpionio dando expellere nō loquūt. nā cū
principalis tractatus sit de errore testatoris nihil primum di-
tius immozari in Sēpionij portione cū id scriptūlo ei careat et
ita in facto euenisset: ut etiā coheres esset. accidit autē fictis no-
bis: nā res in Partiphenio Titio imperatoris seruo reapse conti-
gerat: is autē est Partiphenius cuius et Partialis meminit: con-
scius cū Entello et Stephano neces Domitiani. Trāquillus et
Dion sunt auctores: ut facili deperit sit error: cū in digest. Ti-
berius tradatur. quē in institutionib; Titij castigatū appellat
Qd autē dicit Sempromiū in partē hereditatis admitti: intelli-
ge eā partē hereditatis quē Titio applicāda erat: alioq; Sem-
pionij sui semissem oīno habiturus erat tanq; coheres.
Cū Subrepta civitati pecunia q actio cōpetat cōciliata duo
rīsa quae aduersari simul videbantur. Caput. III.

Arcellus quoq; in titulo
ad. l. Juliae peculatus. Qui inquit. et de re civita-
tis aliquid sibi surripiat constitutionibus cauetur:
peculatus crimē cōmitti et hoc iure vitium et. Cui
responsio contrariū assertur aliud Papinianus q ob pecunias
inquit: civitati subtrahā actione furti nō crimine peculatus. re-
nec. Quos obices dum remouere querit Accursij? mera egro-
tantium somnia asserit. In antiquo exemplari ita refertur. Ob
pecuniam civitati subtrahā actione furti necnon crimine pecu-
latus tenet. Cessat itaq; hic omnis dissensus et concors ut mar-
cello Papinianus.
Cū grece vocis defectione Lains q absurdū loqui videba-
tur restitutus. Caput. IIII.

Ed et Caius libro. xxxij.

Sed edictū adducitur in. l. licet. de ver. sig. et Qui is
inquit inter gesta et facta videat quedam esse subri-
lis differentia. attamen nihil inter gestū et factū in-
terest et. Quae quē differentia hec est? qui modus loquendi
In eo codice Breca dictio regni inserit hoc modo: *ut et Xpiz*
otmōg attamen nihil interest inter factum et gestū. significat autē
illa vox quod abusive dicimus: et hoc vel magis propter leges
municipales est notandum.

Supellex unde dicta: emendatam Alpiam rīsum. Cap. V.

Papianus de supellectili le-
gata. et Labeo ait originē fuisse supellectilis q oli-
bis q legatide pñscerent locari soleret: q suple-
ctilis vñ fōet. In emendatū est eodez q ex itigni no-
tavidetur iurif. inepte loqui quāobez cū veteri nostro codice
reponas locari solebant quae sub pellibus vñ fōet: ut ea sit su-
pellectilis etymologia: quo autē sensu capient de sint hic pelles: ne-
minem latebit. qui Julium Celsarem in cōmentariis legerit.
Cū deesse integram legem in titulo de probatiōibus. quapro-
pter a nobis in integrum restitutam. Caput. VI.

In vltima lege titulo de p-
bationib; et q lex iurisco. Seruidio Scenole tri-
buit deest in fine hñdi rīsum qd paragrahū vul-
go dicim; si ancilla fuerit ad libertatē pductā non
videri neq; fideicommissi relicti sibi pbatōne nec qd alimentā
sint vñ intrinsecita. et Subsequitur deinde alia lex hoc mō.
Idē lib. ij. ad Masuriū Sabinū: cōmemoratiōe in chiogra-
pho pecuniarū q ex alia ea debere dicatur: factā vim obligatio-
nis nō habere. Quae verba cū apponere dubitarem ne maledi-
cendi ansam prestare cālūmatoriūbus ut ascribere perpulit: qñ
ita quoq; scripta esse in antiquissimis Florentinorū pandectis
quidam mihi retulerunt.
Cū Legem nō hoc. C. unde leg. hactenus regu. iuris repugnā
semine a nobis emendatam nō eque. Caput. VII.

Elebratissima est Imp.

Dioeletiani et Magimiani cōstitutio in titu. et q
in codice Justin. est vñ legitimi: et vñde cognati:
q in vulgatozibus lib. his verbis annotat. Non
hoc autē tenent q res hereditarias necne sine volūtatē acqre-
de sibi hereditatis querēdū est. sed an admiserit hereditatem
vel bonorū possessionē. Qd qdem rescriptū si ita legat nō satis
idonea

idonea ratione adduci vñ dñi possimus negat id esse in hēndoz
an q res hereditarias tenent sine volūtatē sibi acqrende
2 hereditatis. et Nā cum hereditas adeatur vel solo aio q cētrin
secus ex aliq facto immotescat. si pñt aliq res hereditarias
tenere cū animo acqrende hereditatis. nonne satis cōstabit
eum esse herede: sicut ex contrario si pñt alibi abesse volūtatē
adipiscēde hereditatis probabitur ex eo actu nō admissē. cur
igit nō querendū est cum idem sit vel id querere vel illud an ad-
miserit hereditatē bonorū possessionē? quāobez cū de ve-
re lectionis incolumitate dubitarem consului antiquos codi-
ces et non solum quē habebat ipse id genus vñ. sed etiam alios
qui mihi paulo vetustiores Accursio viderent i his reperi
legendū esse illud rescriptū et verba illa sine volūtatē acqre-
de sibi hereditatis esse cancellis inducenda. qñ superfluant et
abūdent. quippe ex ista manerim pro glossmate ab aliquo iurif-
perito superapposita quē dñi ab imperitiis in ipso cōtextu re-
cepta fuerint. et Ceterum non vulgate solum lectioni sed et no-
stre huic declarationi obstat Bartoli aliorūq; argumentoz.
quo probare contendunt responsū id iure nō consistere. Si
quidē si delatā titio hereditatem dicamus pñto cum res her-
editarias tenuisse cōstabit eē herede quod si nō declarā dica-
etiā quod admiserit non sequetur vere esse heredem cui ratio-
ni concordia omnium interpretum consensu respōderet. ita reg-
tam accipi debere ut principium in eo intelligamus. cui dela-
ta non sit hereditas. finem vero legis contra in eo videlicet cui
sit delata. et Quae portenta sunt hec? quae canillatōes? ipse cer-
te totam legem cum delata est hereditas accipiendā pñto. nec
id admiserim iccirco puod quāquā res hereditarias retinere
rit in dubio existimādū ad ipse nisi fortasse sit filius qui vel ip-
so iure est heres. quo casu lex ista non procedit cum ex rubrica
constet de legitimis et cognatis hunc titulum principiter loq
non de filiis.
Cū putarem fami. heredi. declarata aliter quam alij exi-
stimauerint. Caput. VIII.

In lege cū putare. familie

Hereditas. et sub ipsis responsi finem Paul. iurif
consultus de coheredibus loquens quorum alter
salto coheres existimabat. Plane. inquit: si sine in-
dice diuiserint res etiā conditio est earum rerum quae ei cēse
runt quē coherede esse putauerit. In antiquo meo exemplari si
deior de electio reperitur. Plane si sine indice diuiserint: res
etiā cōditionez ei qui fuit heres competere dici potest. nō em
transactum inter eos intelligitur cum ille coheredem esse pñ-
uerit. et Quibus verbis colligitur si transactum intelligere
tur nullius partis conditionē dari: et tamē Accursius plerūq;
in hac fuit sententia in diuisione hereditaria in qua transigiv-
des. pro parte cuius possit: et pro parte cōditi: quod merito re-
probatum est. Nam et nostre huius legis generalibus verbis
coniungitur: cum em dicitur cōditionem dari quis equo an-
mo coartationem hanc admittat ut intelligamus pro parte tā-
tum dari: pro reliqua vero rei vendicationem: Nec me mone-
rit Accursij ratio asserentis cum rem meam quasi tuam trado:
non transferri dñitiam quoniam quā rōne pro dimidia transfer
eamdem rē totā transferitur cum in diuisione vñ ueritatē al-
tera res in locum alterius succedat et quod vnus heres habet
ex seipso habere: non a coherede creditur quod et Bartolus
annotat.
Cū eam quā. C. de fidei. busq; non vero sensu declaratam
quare emendatur vñ debuit. Caput. IX.

Ractatus fideicommissorū

In Justi. C. hoc rescriptum habet. et quod vñ breuitas
ti consulerem. non ut vulgo legitur. sed ut in antiquo
meo codice extat referre oprepcū dñi. Et quā frater tu? in
stituerat siue qñta siue nō qñta hereditate decesserit: cum tñ
simpliciter anteq; quod decimum annum etatis impleveret bis
precatinis testamēto facto nonnullos ei voluerit substitutos.
nihil prohibet fideicommissum perere vel ab ipsis heredib;
qui bona intestati tenent. Tunc em locum habent quae regula
riter traduntur ea quae in testamento relinquuntur: si ex testa-
mento non adeatur hereditas non valere cū verbis relicta di-
rectis adiri possunt hereditas: non cū illa ipsa sic data ē: ut esset
etiā ab intestato successoribus postulanda qd rescriptum ses
quēres adseuerationē tuā quasi scripta heres nō fuerit iure ad-
optata: alio q si familia relicta heres facta decessit cōsequēter
ipsius heredes petitioni fideicommissi respondere cogunt. pos-
nēdus autē ita est in facto casus. Titius habēs adoprīnā filiam
solā herede instituit: et pñtea prelegauit etiā fideicommissum in

quo fideicommissi sustinuit. et quosdam heredes si morerē ante
duo decimū. querit qd iuris? et rñdunt Impp. sine filia adeat: si
ue nō fideicommissum debeat. nā cū testator: solā eā instituit heredi-
dē et pñtea prelegauit illud prelegatū ea adire hereditatē
esset nullū: quia a nemine sibi pñt legatū quapropter videt eam
fuisse defuncti volūtatē ut eo casu valeret cū nō adiret heredi-
tas: igit filie cōpetit fideicommissi pñsequitio. S; ponam; eā ad-
uisse hereditatē vel fuisse herede ipso iure decessisse intra duo
decim annos: non sustinuit admittent; videbat nō admitti: qz
fideicommissum a pñcipio est inutile cōtra rñdunt: qñ vel sola
volūtas ex cōiectura in fideicommissis sufficit. et Determinant
itaq; hac in cōstitutione duo me herede pulcherrimi casus et val-
de dubitabiles qui etiā ex vulgato exēplari colligunt si vbi le-
gis peti: petere corrigam; alioqui cetera interpretum expoli-
tiones salua latini sermonis rōne nō cōstāt. Qd autē in princi-
pio dicitur siue qñta siue nō qñta hereditate decessit ad fratrē
ut is perierit ex cuius testō vel qñta vñ nō qñta fuit hēditas
vel si respici filia manū. intellige. decesserit: non tūc qd cū pe-
tit fideicommissus. S; postea. ut id vñ decesserit tractū habeat.
Cū in definitione furti. quedam verba superfluo addi. aliq;
corrupta esse. Cap. X.

Egem primam de furtis

Iurif. consulti Pauli et. et ex antiquo codice libet
in mediū asserere: ea legitur hoc mō: Furtū a furtio.
L. anigo dictū Labeo ait: qd clāz obscure fiat pñ-
rñq; in nocte: vel a fraude. ut Sabin; ait: vel a ferendo. seu au-
ferēdo: vel a Deo sermone. qd pñgas appellant fures: immo et
Dei digere magis qd pñgeu et. de in paulo iherius: Furtū est cō-
tractatio rei fraudulosa. licet faciēdi gra: id est. vel ipsius rei.
vel etiā vsus eius. possessionis ve. qd legem naturā et. Ope-
pñciū autē iccirco existimant predicta referre. qñ vulgo in de-
finitione addit. furtū fieri solū inuito dñō. qd vsquequaq; verū
non est: nam si dñs volente. cū existimē eū nolle. quicq; surripia
pñpompniū ait. furem me esse: qd et rōne nō caret. Et delin-
quentis enim animo maleficia pensant. nō ex alioz volūtatē.
Sed et de incolumitate vere lectionis Accursij nō latuit. qui
ea verba. inuito domino. tam in digestis. quā in institutionib;
subaudienda existimauit. tamēti ab impressoribus glossata in
regu insitum perperam nōne legatur.
Cū Antiochenium. de pñiul. cred. emendata. et nono sensu
clarior reddita. Cap. XI.

In tit. de priuilegiis cre-

Iurif. consulti Pauli et. et ex antiquo codice libet
corruptissimū. ita ut nullo pacto construi et sal-
ua veteri loquēdatione intelligi possit: id nos
ex antiqua lectione sic reponimus. Paul. libro. x. rñso Antio-
cheniū Celosyrie ciuitatis qui de lege sua priuilegiū in bonis
debitoz defuncti accepit in ius persequendi pñgionis duras
re constituit ut sit sensus. Antiocheni quēq; q ex lege sua ma-
nicipali preferet ceteris creditoribus si iure legis agat nō iccir-
co minus posse. ppter aeterniorem hypothecā agere cū illud ius
sibi saluū remaneat: et lex illa quicq; de ciuili iure nō detrahāt
sed accumulet potē. Et autē Antiochia Syrie metropolis: et
omniū orietis vñbi: ut Herodianus scribit longe pulcherrī-
ma: cuius fortasse vñilitati cōcessum erat: ut ciuili Antiocheni
in bonis debitorū portio: causa esset: hīc ceteris aliarū vñbiū
ciuitatis antecederent magis qd rñs id priuilegiū appellari pñ-
ecil. in epistolis ad Traianū et. ostēdit. Sane quē Accursij?
et Bartolus hic scribit: verbis legis nō quadrāt: alioqui sal-
ua vulgatoze lectione sic posset construi. et Constitit ius pñ-
ris persequēdi durare qd ciuitatis Celosyrie Antiocheni pñ-
nilegiū de lege sua. ipsa scilicet ciuitas in bōis debitorū defun-
cti accepit. sed alius hic est quā a ceteris tradat sensus et minis-
me verisimilis: nō em solē iurif. consulti scribere leg; aliqua ma-
nicipalis dñet. vñgeat; anid min; cū de facto nō respōdeat
sed de iure qd factū sequit.
Cū in titulo de publicanis quoddam respōsum antiquae lectio-
ni restitendum esse. Caput. XII.

Pud Paulum in. l. licita

Iurif. consulti Pauli et. et ex antiquo codice libet
no. de publicanis. et principij legis aliter in exēplis
in nostro fideliorū legif. quam in aliis soleat nimirum
his verbis. Locatio vectigaliū quae calozes licitātes vñtra mo-
dū solite cōductionis inflauit admittenda est et. qñbus verbis
nihil inuaf; pñbilephi in epistolis snia ex vulgate lectionis ar-
gumēto existimatis licitatorē p. pñgenera accipies et fere icō-
tineti sequit: ad cōducēdā vectigal inuitus nemo cōpellit: et iō
E ij

2. fideicō. §. sic fid;
de lega. iij.

2. ij. de rep. heredi.

3. In. inter oēs. §.
pen. infra de fur.

Bar. i. d. §. duo fra-
tres.

§. subtilis. in. l. de
di. de cōdi. ob cam.

Cap. XIII.

L. pap. s. si ex cā. ff.
de inoff. test. alex. in
l. sepe. in. vj. carta. d.
re ind. gl. in. l. d. vno
quoq. ff. de re iudi.

Caput.

Imperatores Severus et

fieri ex vne
pellationi
fecit: dum
nific ad ord
et non com

In eodē titulo alia est lex

telligere de
da fuerat. 3
existentibus
centibus p
facere licea

καὶ καὶ ἀπὸ τοῦ ἐπιφύτου ἀποφραγθὲν αὐτοῖς τὴν διήρησιν ἀποκα-
ρύνουσι τοῖς πατριωτικαῖς καὶ τοῖς ἑθνευμνιστικαῖς ἐκείνων καὶ κατὰ
συνεπείαν τῆς μόντης τοῦ ὀρθοῦ ἀποδοῦναι τὴν πρὸς αὐτοὺς μοῖραν
τῶν ἀρχομένων ἐλευθερίας αὐτοῖς καὶ τῆς εὐνομίας αὐτῶν καὶ τοῦ
Et hinc constitutionis exemplum retulim⁹. vt inde ceteri
gnoscant quātm fidei adhibendum sit illi quīq; fuit: qui quā
plurima in Digestis sunt responsa greca trāstulit in latinum
Sane cōstitutio hec ex Adactis Florentinis accepta est.
Decipi in decisionibus litum etiā peritos ob humanorum
literarū impericiā atq; ibi instauratū iuriscōsulti responsum
mlo de penis.
Caput. XVII.

Cederent atq; vt fieri solet iurgio orto † qđ in regi-
aluci recte dispositam tabellā alter negaret pau-
iracundior

Egem pública que sub tí

Ελαβὼν καὶ
ἀρτύριον
λοῦσα αὐ-
τὴς μνάσ-

Legem vlt. C. de bo. auc. iud. poss. ex vnus vocule superflu
tate inenodabilem esse. Caput. XIX

I si illi qu
tione de

Lian? sanguisset. ⁊ vt si plures creditores alicuius
contumacis essent: ⁊ vn⁹ ex primo decreto in pos
sessione missus foret. is etia alios ita prodesse: ac
si illi quoq; in possessione inissent: subsequitur in vltima cōstitu
tione de bonis auct. iud. possid. his ferere verbis. Si autē bi qd
detinet possessionē. vel ex sentētia iudicis rem venderint: vnde
vltio quoq; qd mō legitimō omne ius: qd in hisdē rebus habere
noscant in alias personas post definitū a nobis temp⁹ transi
lerint ⁊ certā pecuniā acceperint: quicqd sup̄fluum inuētū fue
rit de nona p. d. Inhibitor. ⁊ c. rursus: quid esset istud repus a

AN Fulconultus Alptan?
de testamētarie tutela. + Sinter filie ex nepoti

Telleia r
 tutoris c
 pos vel h
 codices
 dictione

Caput. XXI.
Applicandenuñc quedā

I in quo la
Ma si de
cto: pot

2 **¶** *Brenici* ¶ dimittitur forma deducit a *breni*: hoc est ab *ipse*
dula sen scriptura pictione. et ut alios omittā *Impp. Valent.*
Valens et *Hiar.* titulo *Lodices* de cōueniendis filci debitorū
bus lib. g. inter *charrulas*: aiunt: *consecrati* cuiusdam. *brenis* as
seueratur inuentus et c. quamuis futuri sint. qui existimabunt
barbaram etiam vocem. qua nihil frequentius in Romanoꝝ
scribarū archiuis. *Deminit* et plerūq; *Lampidius* et *plūis*
monete conformes.

¶ *Rubicam.* C. de sponsalibus. non recte vulgo consideratā,
Cap. XXII.

I hoc nūl a
so tracta

Eca Locutis, de sponsalibus & aris sponsalitijs & profeneticis. Interpretatur autē Accurritus profeneticia salutaris esse, qđ profeneticis daf: & cum de hoc nil agatur hac in tractatione, existimavi rubricaz esse ipso tractatu generaliores. Sed sciendū progenitriā significare conciliatricē nuptiarū, & sensu sequiozi ideo dicti, quoniam id munus solere per feminas fieri. Vocat & promnestria, Aristophanes in nubibus. Εἰς οὐρανὸν ἔπαυον Ἰριὰς ἀποδὲ Ἰαίανος ἐκ τῆς ἡμετέρας οὐραίας. Imprecatur mortē Strepsiades ira

In. l. aut facta. §. j.

Confi. lxxx. l. j. C. d.
fic. l. si quis. §. q. ab
orationis. ff. de pen.

L. iij. ff. ex quibus
cau. in poss. catur.

**L. j. ff. ad. l. iul. de
ambitu.**

¶ iiij

Dist. iiii. c. quedaz.

Confuerit lex Papia ex anto:ibus relatum. Ifido:qz in
canonicis decretis lapsus.

mo in

De ordine dignitatū quāplurima: et decipi pluribus capit
bus doctores nostros in. l. j. ff. de offi. eius cui man. est iurisdic
ti.

Cap. III.

Quiq; suas regere vbes. purumq; tribunal.
Sanguine z innocuas illustranere secures.
Absecurarum titulo tenere secundo.

100

Qui fuerint defensores ciuitatum: quid item diuinari in
municipijs, et interpretum nostrorum magna incuria,
Epist. V.

L. sancim², C. d no.

L. quicqd. C. de ad
uoc. diuer. iud.

In aut. vt ab illust.
 L. j. si ex fal. inst.
 L. ij. C. de his q̄ v̄.
 et impe.
 L. j. C. de sent. pas.
 L. j. C. de p̄fec. dig.
 li.

Quo sunt in Justiniani co

Quod sunt in Justiniani co
dice tituli. et quoniam alter de defensoribus civitatum
instituitur. alter de magistratibus municipalibus. Quia
de ea res vir ille celebris. et doctus. tunc alij existimaverunt
defensores eos dici qui in civitatibus sunt: municipales vero ma
gistratus. in villis seu castris: municipales enim castra significa
re. Sed quia mentia hec: vnde hec sibi somnia isti cōfingunt: ne
mini enim etiam alphabetario preceptorum ignotus esse arbitror.
municipes primo dictos cives Romanos. qui in villis suo in
re. suis legibus utentes: munus tamen honorarii eorum Romanis
erant participes: deinde observatum est. ut vniuersis sue ciuita
tis municipibus diceretur. Hinc Plinius in epist. et Com. et de
diolani municipia appellat. Et idem Plinius. Paulus. et
Festus. Municipi. quod tres municipii species refert. Magistratus
itaque municipales dicuntur ipsi civitatum decuriones: at defenso
res civitatum. non ex decurionibus. sed ex alijs deligebant tres
numero. qui hoc agerent: ne tenuiores. et infirmi a nobilibus lede
rentur quod ex ipsis constitutionibus satis constat: ut admirer quo
nam modo duo legi. ut ita dixerim. et aduersus ea do
cere auri sint. qui expressim iuriscōsulci ipsi declarant. et Ipe ipse
pe Alpiamus cives ipsos municipales esse dixit in ciuitate et eo
rum magistratus a defensoribus differre. ipse constitutiones de
clarant. Ceterum in eo cōtigit dubitari. dum uirosque magistras
tus quisque esset. et vide Roma criminalia tractasse. Plinius
lib. j. autor est. et de eis etiam multa legere memini apud eum quod titu
lo fenestelle de Roma magistratibus. circūferuntur: sed opere re
cium est inquirere. quales nā fuerint in alijs villis. Iuriscon
sultus Alpiamus de his intelligit. oibus inquit magistratibus.
non tamen dum uiros permittit iurisdictione sua penali iudicio
defendere. Angelus magnus fuisse magistratū istos existimat
Alij aliter intelligunt. Et omni sententia videtur appropiari. eosque esse
dum uiros et magistratus municipales. Dixerit aliquis: quid
hoc refert ad ius ciuile? Lani nos. ut inde cognoscamus. an ius
multa indicendi spectet ad magistratū municipale. Igitur ipse ar
bitror. dum uiros ex ipsis decurionibus duos fuisse: quod osten
dit Plinius in tit. de albo scribendo. In albo (inquit lex) preponi
debet quod magno honore in municipio functus est. ut quod dūm iura
tum gessit. Ite alibi. Quod non sit decurio. dum iuratu vel alijs ho
noribus fungitur non potest. Ite rursus alio loco. In dum uiros. et in
rem publica etiam post annum actio datur. ex contractu magistratū
municipali. Ite in tractatu de dāno iurato. et de his res ma
gistratibus municipalibus preterea iniungit actionem et possessionem
nem: cetera iurisdictioni sue reseruat. si forte durat non caue
re. ut possideri liceat. non dum uiros. sed preterea permittit uiros.
Dum uiros fascibus uti Impp. constitutionibus cautus est sub
titulo de decurionibus: quod arguit fuisse decurionem. Et de car
ceribus municipiorum prescribit. iuriscōsulci tradunt. sed et eos lo
care publica solitos Plinius scribit. Demum hōm Lelari in cō
mentario belli ciuili primo: Dum uiros municipiorum omnium im
perat. ut naves cōquirat. Dentio est apud Plinius lib. iij. Sym
nicus agor apud Athenienses celebrabat hunc Trebonius in
fimus in dum uiro tollendi curauit. Spartianus in Hadriano:
Per latina inquit oppida dictator et edilis. et dum uiros fuit. Apud
eos emancipari neminem iure ciuili posse. constitutiones indicant.
Igitur dum uiros. in ordine decurionum duos fuisse ex supradictis
pris constat. qui carcerem curā habebant. qui publica locabāt. qui
reipublice negotia gerebant. qui fascibus utebantur: ceterum qui
ius multandi non habebat. sicut nec defensores ciuitatū. quibus
autoritate emancipationibus interponere non poterant. et An
constat male argumentari doctores nostros. qui magistratū muni
cipali existimat non licere multa indicare. et consequenter. neque de
legato: ite corā eis non posse emancipari. quasi aliqd non permittat
toti ordini: quod tamen duobus eorum abnegat: ut iuriscōs non dubitem.
quin ordo decurionum. et quilibet cui data sit iurisdictione. sua iur
isdictione penali iudicio tueri possit. Quia questione aliquando
do latior tractatu commentariis nostris explicamus.

Quid sit vigesima. vectigalis illud declarate dūc constitu
tiones Justiniani.

Cap. VI.

Justiniani constitutione

Quod tradidit. et edictū quoddā fuisse a dno Hadria
no introductū. sub occasione vicem et partis here
ditatis: videamus quid nā id sit. et sciendū est. cum
propter multitudinem exercituum. quos Augustus Lelari aiebat.
propterque magna impedia. quibus fisco grauabatur. magis
egeret pecunijs. instituit legibus latis quedam vectigalia: et ut
se egularer. professus est. dūm Julij commentarijs se doctus. ut
ea institueret. Igitur legē Hadria tulit. que multa capita contine

bat. Primum est. ut si quis extraneus heres institutus fuisset. is
prius hereditatem adiret. vicemque parte fisco impenderet. tene
retur. quia lege filij et proximorum heredes non tenebant. huius
rei autor est Dion. Aliud caput erat. ut si heres institutus vine
te testatore: vel ante aditā hereditatem decessisset. fisco bona ad
dicerent. et hoc ab Justiniano sublātū titulo de caducis tollen
dis. nemo ignorat. et Tertius caput fuit. ut quod vir uxori. vel uxori
viro legasset. decima parte fisco attribueretur. si filios non haberet.
et huius capiti Lelantini constitutione derogatū supra ostendi
mus. Primum caput Herma emendauit: sed non omnino ut dignū
erat. Traianus eo solū teneri statuit ut alia familia gentis here
des: quod decretū Lelantius in panegyrico plurimis verbis col
laudat. Ceterum Hadrianus Impp. in totū vicemque ipsam sustu
lit. quod i gratiarum actioe Antoninis affirmat. Hinc est quod Just
inianus ait vicemque hereditatis de re publica recessisse. Scri
bit Hadrianus de origine iuris. primum Hadrianus delegibus vice
fime scripsisse. addit Capitolinus. Antoninus philosophus.
de vicemque hereditatis leges tulisse. Ad id fuit illi legi aliud
caput a Libero Lel. quod Lelantius antiquauit. ut est apud
Traianum. Et his aut non dubito quin Accursij error intelligatur.
quod caduca bona in bellis ciuilibus iuriscōs attributa fisco tradit.
quod homines occidebant: et tamen supra ex Dionis propter im
pendia bellorum latam legem illam ostenderim.

Renocata sub incudem interpretatio. I. crenationis. C. de iur.
delib.

Cap. VII.

Retionum scrupulosam

Solemnitate hac lege (inquit Lel. et Valen. Lel.)
amputanda decernimus. et habitant quicquid
dictio tā insolens significaret: tandemque illud pla
cuit. ut intelligamus derogari solemnitatibus. que in heredita
tum aditione seruabantur. Creni inquit Festus significat heredita
tem aditā: a verbo crescere. et cernere. Cicerō ad Atticum libro
epistolarij. Literas tuas accepti pridie nonas Feb. eorum ipso
die ex testamento creni hereditate. Sed et id rursus: Valen
hereditati creni. Dico enim crenatione fuisse simplicem. quā ad me
missa est. Id ad Dolabellā: At te peto. ut me hanc. quasi falsam
hereditatem aliene glorie finas cernere. Igitur arbitror. non aliud
esse crenationem. quā aditionem: cui ergo obseruauerim in aditione he
reditate solemnitates quādam eas imp. hac constitutione subleues
rūt. et Lelantius. quā solemnitas hec esset. band facile dictū est. nī
si ex lege Hadria introducta fuerit cuius supra meminimus: mor
tuo enim testatore statim hereditas adiri non poterat: quare dies
non nisi ab apertura tabularum cedebat. quod Justinianū emenda
tus fuit. Sed et hac in re Hadrianus p malo autore ipse non dūgeris.
Ite etymolog. lib. v. cap. xliij. totā hanc re sic explicat. Tre
tio est certus dierum numerus. in quo institutus heres aut adit here
ditatē. aut finito tempore Tretonis excludit: nec liberum illi est
tempus ultra capiende hereditatis. appellata est a decernendo.
id est constituto. quod heres debeat decernere: ut puta cū sic scri
bit. ille heres mihi esto. additque intra dies tot. ad eundem aut
hereditati statim. erat certus dies. et ultra crenio non erat et c. igit
scdm supradicta accipio et Plinius. Lel. epistola ad Traianū:
Julius Lelantius rogauit me testor. ut hereditatem adiret cernerem.
Cuius intellectus declaratur. I. generaliter. s. si. ff. de decurio
nibus: disputatque quid sit Iudaica superstitio. Cap. VIII.

Os qui Iudaicam super

Institutione sequunt. I. dūm Severus et Antoninus hono
res adipisci permittunt: et necessitate his imposuerunt.
qua superstitio eorum non lederet. Verba hec Alpiamus sunt. titu
lo de decurionibus: quod quātū Accursij. Bar. et ceteros torserint.
illud argumentū est. quod cū alibi legissent. Iudeos oibus honori
bus acceri. hoc aut responso videat cōcedi: in ea sententia deces
nerunt. ut responsum istud sit correctū. quo nihil patidius fere
poruit dici. Quapropter ut nos veritate ipsam omnibus nota
faciamus. illud scire cōuenit. Alpiam ipsius a Christiana religio
ne fuisse discordē. Et hinc cōuenit deos coluisse. Floruit enim Ale
xandri imp. temporibus. Helius Lapidinus. Alexander inquit.
Paulus et Alpiamus magno in honore habuit: quos pfectos ab
Helio Gabalo alij dicunt factos. alij ab ipso: et cōsiliarios Ale
xandri et magister scripserunt pphibet Alpiamus: qui tamen ambo
affectores Hadrianiani fuerunt. Id etiam autor est. neminem solū ad
mittere Alexandrū consensisse. ppter pfectū suū. et Alpiam. et al
sestos suos quos ppter suā iustitiam singulariter diligebat. Igitur
tur tempore quo Alpiamus vivebat. non dū recepta erat Christi
fides. et Primum enim imperator Christianus fuit Hadrianus.
longe Alexandro posterior. cum itaque a Christiani traditionibus
alienus esset Alpiamus: non mirū est si nostram fidem superstitio
nem In

nem Iudaicam appellauit. quoniam enim primum in Iudea Chri
stiani fuerant. notū hoc fuerit dicit. Hinc est quod Septimus
Flores in apologetico cap. xxi. ostendit Christianos a Iudeis
differre: et id non aliā ob causam. quā quod Gentiles oīno qualis
esset nostra religio ignorabant. Tacitus quoque hist. libro primo
et vigesimo. ubi Iudeorum superstitio descripta. Transgressi.
inquit. in mores eorum idē usurpauit: nec quicquid prius imbuunt. quā
contendere deos. exgere patriā. parētes liberos fratres villā
habere. Que verba in Christianos ab eo cōtorta sunt. Id ex
pressius de eis libro. xv. Ergo inquit abolendo nūmorum Herosub
didit reos. et ex quibus sitis penitus affecti. quos p flagitia inuisos
vulgus Christianos appellat. et Autor: eius nominis Christiani
qui Libero imperatore p procuratore Pontius Pilatū suppli
cio affectus erat: repessag in pēns exitiabilis superstitio rur
sus eripebat: non modo p Iudea origine eius mali. sed p vbez
etiam Id et sub fine libri sed: Actū inquit ēde sacris Egyptijs.
et de Iudaicis pellendis: factisque patrū cōsultis. ut quatuor mī
lia Libertini generis ea superstitio infecta. quā idonea etas.
in insula Sardinia vbererent. cōbercendis illis latrocinis: et si
ob granitatem celi interissent. vile dānū. Ceteri cederet Italia:
nisi certā ante diē pfanos ritus exquissent. Et hec quēdā impissis
mus autor: Lelantius scribit: quibus non absimilia Plinius
Lelantius enectat libro q inscribit epistolam ad Traianū. De
Christianis enim loquens eorum appellat superstitio. prauā im
modicamque. Ite rursus: Iteque ciuitates inquit tū: s. vicos etiam
atque agros superstitiois istius contagio peruagata est. Sed et
Suetonius. nescio an magis Plinio impurus is a Merone in
quit affecti supplicio sunt Christiani genus hominū superstitio
nis none ac malefice. Spartianus quoque in Caracalla: Septēnis
puer qui collatorē suū pueri ob Iudaica religione granis ver
beratū audiuisset. neque parētes ei neque auctores verberū diu re
spegit. Quintilianus etiam li. iij. est inquit cōdicio: ubi infame
existit aliquā pntiofas ceteris gentē: qualis est primus Iudai
ce superstitiois autor. et Braccorū leges inuise. et Ex his igit
band difficulter cognoscere possumus. Alpiam non de Iudeis
sed de Christianis intellegisse: quod etiam clarius ostendit ex reser
pto. cuius autoritate citat. Hā cū dūm Principes Marcius. et
Clerus Marcomanis inferrent bellū. easque ad inopiam perueni
set exercitus. ut aque penuria periclitarentur omnes: Christiani
milites precibus largissimis imbres a deo impetrauerūt. Lū
que in certamē p dūssent. fulmina facie hostis perstringebat: im
periusque grandinis eorum animos ita exterruit. ut magnā Ros
manis victoria de se Marcomani prebuerint. et Cū legiones
Christiani nominis id impetrasse Dion autor est. que deinde
reparatū dicitur. id est fulminarū. Suidas re omnem in
Julianū quendā mystem conuicisse videt. Igitur imperatores tā
ri beneficii non innumeros p rescriptū. Christianorum dogma cō
firmarunt. Christianosque accusari viderunt. eiusdemque condicio
nis cū ceteris esse in honoribus adipiscendis cōstituerūt. De
minit huius rescripti Septimus Flores in apologetico. ca. v. Si
inquit litere dū. Aurelij grauisimū Impp. requirant. quibus illā
Germanica sitim Christianorum militū pccationibus impetra
to imbrū discussam cōtestat: sicut palam ab huiusmodi homini
bus penā dimouit. ita alio modo palā disperit. adiecta accusa
toribus damnatione. et quidē tetiore. Igitur in Alpiam respon
so legēdū est. non dūm Severus et Antoninus. sed dūm Celerus et
Antoninus. Hā Celerus verus vna cum hoc Antonino impera
uit. ut est apud Capitolinum. Simili mēda corruptos esse teg
tus alijs in locis ante nos alij admonuerunt.

Aduocatoz honorariū quā pecunie nostre summā non pos
sit excedere: quid item nostre monete comprehendat aureus. de
quo in Digestis.

Cap. IX.

Am de aduocatoz mer

Cede. quod honorariū appellare iuriscōsulci solent.
tractat. solet adduci Alpiam responsum: quora
dū pmissum aduocatus esse pro singulis causis
et ad centū aureos accipere. et Cetera verba solent nostri tēpos
ris iuriscōsulci interpretari. ut centū ducatos. quod nostro tempo
re eundem significent. Quā sententia quidā recentiores non pro
bant. nec nos vniq probamus. Igitur scire debemus. centū ses
tertios idē esse quod aureos. Ostendit id Traianus in Orhone: qui
Orhone tradit egubanti cohorti diuidere soliti. quoties ce
na principē acciperet. viri tamen aurei. quod describit Accursius
lib. xvij. centenos sestertios dedisse Orhone attestat. Nec ob
stat quod Justinianus in institutionibus de libertoz successione
scribit. pro mille sestertijs vni aureum computari: quod vel acci
piendū est ex mille sestertijs aureū pro re dū cōputari: sic cū
lucriferū cōtingit ex degeratibus furis. et satis id constat apud

Columellam: vel quod magis placet. sensus legis is est. ut cū tem
pore quo lata est lex Hadria. ditiores essent liberti. quā sub Ju
stiniano. ut ipsemet demonstrat: quod lex Hadria. disponebat i eo
qui mille sestertios possidebat. ipse disposuit in eo. quod suo tēpo
re possidebat vni aureum. et Hec enim diuitie Romanorum sub
Justin. cōparande fuerunt etati illi auree. que Augusti tēpore
erat. Igitur dū iuriscōsulci dicit mercedē licitā esse centum au
reorum. intelligenda sunt sestertia decem: seu quod idē est. sceler
tij decē mille cōgruū: quāritas hec illi que p Lelantius Lelari
rem tagata est Lelantius. Accursius lib. hist. x. Nihil inquit publi
ce meritis tā venale ea tempestate fuit. quā aduocatoz persis
dia. Ideo ut Samius insignis eques Rō. quadringētis num
morum millibus Sullio datus. et cognita pecuniaratione. ferro
in domo eius incubuerit. igitur cōsurgunt patres. legemque et itā
flagitant. quā cauebat antiquitas. ne quis ob causam orandaz
pecuniā. donū ve accipiat. Deinde obstreperantibus ijs. quibus
ea cōtumelia parabatur discors Sullio Sillius acriter inca
buit. vterque oratorum exēpla referens: quā famā in posteror. pre
mia eloquentie cogitauissent pulcherrima. Alioquin et bonariū
artium principē fœdidis ministerijs fedari. ne fidē quidē in tes
gram manere ubi magnitudo questus spectetur: ut quomodo
vis morbozū precia medentibus. sic fœtibus pecuniā aduo
catis ferat. et paulo infra. et Hec ita band frustra dicta prius
cepa ratur. capiendis pecunijs posuit modū. vbi ad deca ses
tertia. que egressi repetundarū tenerent. Demum huius ses
tertiorum cōsulci etiam Plinius. Lelantius ad Valerianū lib. v. ubi affirmat
seletari. quod in causis agendis. non modo pactione dono mune
re verteriam genijs semper abstinerit. Ceterum videndū nunc
est. quā quātitate pecunie nostre centū hi aurei. seu deca ses
teria cōstent. Et sciendū est sestertium duas libras argenti et semis
sem valuisse: que summa nostra moneta libris cētū plus minus
valeret: ut inde cōsequens sit sestertiorum etis. seu manū nummū.
duobus tantū assibus nostris valuisse: cū hōm millia sestertio
rum argenti neutri generis cōstituant. Sunt itaque decē ses
teria. mille libe. Quia ratione aureus apud Alpiam. et librarum
nostrarū summam cōstimatione reddet: non vbi nostri doctores ar
bitrantur. quatuor libras. Et ita ad cōstimationē nostrā redigē
da est etiam pena legis Jul. repetundarū. quā Celerianus refert
Is tradit non licuisse magistratibus pecuniā accipere. nisi vbi
ad centū aureos in anno. Quapropter et Hermogenes scri
bat non esse pauperē. qui nostrē monete libras habeat quin
gentas. Et hoc quidē modo aurei cōstimatio in eundem est. cum
eius mentio reperit in Digestis. Hā tempore Justiniani fuit
ille solidus. cui mille locis mentionē facit subsequeplus erat
ad veteri aureū. Nec in eū cōstimatio a recentioribus recedo.

Adiecta quedam de vectigalibus. et nouo sensu illustratus
versiculus. si de vectigalibus in l. si finita. de dā. infec. La. X.

Alpiamus libro. xliij. ad

Medictum: cuius responsum sub titulo de damno in
fecto Tribonianus redegit. ita fere ad verbum. et
Si de vectigalibus non caueatur. mittendus in pos
sessionem dicemus. nec in eundem possidere: nec enim dominū
capere quis possidendo potest: sed in vectigali predio si muni
cipes non canerint. dicendū est dominium per longum tempus
acquiri. Ceterum visum id Accursio est alteri responso repugna
re. quo Paulus in vectigalibus inquit et in alijs predijs. quod
capit non possunt. publiciana cōpetit et c. et Accursius specialis
ter hoc in causa damni infecti obseruari tradidit. ut possit pre
scribi alijs aliter torquetur. nobis videtur locus satis clarus
et id presertim si Iugini de limitibus agroz verba audia
mus. Is vectigales inquit agri sunt obligati quidam reipub.
Hadrianus. quidam coloniarum. aut municipiorum. aut ciuitatum.
aliquarum: qui et ipsi plerumque ad Hadrian. Rō. pertinentes. ex
hoste capiti. partitque ac diuisi sunt per centurias. ut assignari en
tur militibus. quorum virtute capiti erant: amplius destinato
modo quam verus militum exigebat numerus: qui superflue
rant agri. vectigalibus subiecti sunt: alij p annos. alij vero mā
cipibus ementibus. id est conducentibus in annos centenos.
alij quinos. et Plures vero finito illo tēpore iterū veniunt. loz
canturque ita. ut vectigalibus est cōsuetudo. Principes autē
ipsi per centurias locant. aut vendunt. p ginitis quibusque pos
sessoribus. Hadrianus itaque in Alpia. responso non municipales legē
dum. sed mancipes: ut hi intelligantur. qui in vectigalis p cen
tum annos emerant. Aut ergo aliquis non emit aliqd in per
petuā a republica. et nihil vniq scribitur: aut emit. et si non ca
ueat. prescribitur dominium illius iuris empti: ita tamen. ut
id ubi reipublice damni sit. possit etiam intelligi. si ma

L. eadē. ff. ad l. Jul.
rep.

L. nonnulli. ff. de acc.

L. cos. C. de modo
mul.

Soc. cōf. glv.

L. finita. s. si de ves
cti. ff. de dam. infec.

L. si finita. ff. de
var. et extra. cog.

L. cū sponsus. ff. de
publi.

L. i. s. licita. ff. de
var. et extra. cog.

L. si finita. ff. de
var. et extra. cog.

L. si finita. ff. de
var. et extra. cog.

L. si finita. ff. de
var. et extra. cog.

L. si finita. ff. de
var. et extra. cog.

L. si finita. ff. de
var. et extra. cog.

L. si finita. ff. de
var. et extra. cog.

L. si finita. ff. de
var. et extra. cog.

L. si finita. ff. de
var. et extra. cog.

L. si finita. ff. de
var. et extra. cog.

L. si finita. ff. de
var. et extra. cog.

L. si finita. ff. de
var. et extra. cog.

L. j. C. de cad. tol.

L. iij. j. iij. C. de def.
ciuita.

L. j. ff. si quis in dā.
L. crenationis. C. de
iur. delib.

L. j. de alb. scr.
L. honores. ff. de de
cur.

L. i. honozarijs. de
ac. et obli.

L. iij. s. duas.
L. j. C. de cad. tol.

L. dum uiros.
C. de decur. lib. gij.

L. si quis uxori. s. si fu
git. ff. de furis.

L. j. C. de emac. lib.
L. defensores. j. C.
de def. ciuita.

L. generaliter. s. si
ff. de decur.

Arg. l. iij. C. de spor.
in l. Imperium. ff. de
iur. om. iud.

L. fina. C. de edi. di
ni Hadria. tol.

litio velectestram vel hospitalium genonuz ve deputati erat
z quasi adscriptit glebe vt sicut illis omni vita ab agro col
tura recedere nō licebat. ita ab seruitio egro: qui in nolo
comijs residebat. Parabolanos glebe adscriptitios esse in in
ris ciuilibus Greco interprete legit: dicit a Breca prepositione
ωπα: z εδωλο: que vox pro gleba accipitur.

Modestini trutine suppositum responsum in. l. nato: rum de
verborum signi. Caput. X.

Modestinus libro excusa-
tionum. ij. h. t. d. inquit: τενον παροισι γαρια καλ' ετοι fa
us ελ' yδουvs εκελευται. Quod responsum a Tribonia
no sub rubricam de verbo. signi. translatum Grece
lectū fuit: donec aut accursus: aut quibus alias latinam ma
luit interpretatione afferre: in hunc modū: Maro: n. appellatio
z ad nepotes egreditur. Ceterū quoniam me nō latet: quā diffu
sus sit hic tractatus: nū appellatio filio: cōtineat nepotes
quid itē cū liberos dicim? z rursus nū sub nepotib? cōtineat
pneptes: volui lectorē admoneri. firmitū z irrepressū argumē
tū ex suprascripto rīso afferri hāc rē nō posse. qūqdē Modē
stini de ppietate. z significati grece vocis disputat nō latine.
C. Rationē. l. j. C. que res exportari non deb. aliam esse: quam
doctores vulgo tradiderint. Caput. XI.

Opp. Valeriani et gra-
tiani constitutio. ad Theodosiū magistrū militum
in hec vba legitur. Ad barbaricū transferēdi vī
ni. olei. z liquaminis nulla quāquā habeat facultas
tem. nec gustus quidē causa antvius cōmeritiorū. Cuius quidē
legis argumēto ductus Baldus existimant eū. qū lege muni
cipali annonā in aliā ciuitatē deferre pbi deatur si aliquā por
tionculā. vel gustus cā deponet legis pene obnoxiū esse. Hec
ganit id Balon non alia rōne quā qd penas quāmitissime inter
pretari equū sit. Cuius sententiā statim sequutus fuisse. si eius
legis verbis Baldū nō adinnari docuisset. Ceterū ipse arbi
tror: rōnem legis spectandā que pfecto non alia meo iudicio
esse potuit quam ne eius liquoris gustu admonit. Barbari ar
ma in nos vertant. idcircoqz eas regiones armis querere stu
deat vnde sibi dū liquaminis cōparare possint. Nam qui primi
Balorum in italiā venerunt hoc gustū allectos grauisimi au
tores tradiderit inter quos L. Linus lib. v. Dentē galorum
inquit. traditur fama dulcedinis frugū maximeqz vini nona tū
voluptate capta. Bipes trāsisse. et inuicisse in galliam vinus illi
ciende gētis causa. Cū ergo lex municipalis magis locupletā
di terrorij sui cā z auertēde charitatē. ita inbeat. quā alia rōe
nō arbitror: qd gust? cā anonā alibi dūlerit e? inssu coherceri.
C. Declarata lex cū qz. s. codicillis deleg. iij. z restitute Bre
cedictiones etiā in. l. j. C. cōmū. deleg. Caput. XII.

Erbiliy Scevole respon-
sum: sub rubricā f. de lega. tertio in hec verba in
medatio: ib? libris legit. Codicillis ita scriptis: εως
λομαι πάντα τα υπωταγαμενα κρηια ειναι μαζι μεν
ριφ μόν διναρια πέντακις χιλια. ατ'ινα ελαβον παρακατανην τον
γενον αυτον τον ιουιον μαξιμου ινα αυτ' ανδρα γινεται αποδωσω. και
γινωται ουν τον πατριω αρια. αποδωσιναι δε αυτον εβουλομαι ον
τας γαρ το στίφ αυτου δωσω. Holo omnia vt infra digessi fir
ma esse magno domino meo denaria quinqz milia que in dea
positum a patruo ipsius Julio magno accepti vt vbi vir fact?
esset: cum incremento z vltis triginta milia redderem. Resti
tui ipsi volo: sic est ipsius patruo iurauit. Quæritur est an z ad
pecuniā depositā petendam sufficiant verba codicillo: rum z. li
buit ex archerypo Florentino grecus hoc responsum referre
tum vt i. Roglerij andacē nimis expositioe confutare qui cum
grece dictiones non vidisset: ex commodo latinas nihil ad rē
facientes confingit: tum etiam vti importunam nimis Bartoli
questionem offenderem huius legis argumento colligētis pa
ria nos facere siue legimus cum quis vir fuerit vel cum adult?
quam sententiam ipse minime probō. Ceterum huius consue
tudinis cum in testamento testato: res iuramento se obligāt me
minit Iusti. quadam constitutione cuius vba quoniam i? vulga
tis codicibus nūmū concise referuntur opereprectum fuerit
referre. f. de verbū significās testato: res legitimū sensum les
gare vel fideicommittere volētis vīle atqz validū est sine direct?
qle dūbeo forte sine pcarijs vtatur testator: quale est rogo: vo
lo: mando: fideicommitto: siue iuramentum interposuerit. Cū
z hoc nobis audientibus ventilatum est: testatore quidem dū
cente εν ορχα partibus ventilatum est: testatore quidem dū
luc lacerantibus z cetera. In impressis enim deest vox Brea
ca: non nullus tamen momēti siverba constitutionis recte per

cipere voluerimus: cum enim testator: εν ορχα. id est cum sacra
menti religione legasset: dubitatur nūquid debere legatū: pu
ta inro me daturum Titio centum. Legata enim voluntatis li
bere sunt non necessitatis vt iuramentum necessarium sit.
C. Paragaphus vlti. in. l. dominus de pec. leg. quemadmo
dum vertendus de greco erat. Caput. XIII.

Quid quoqz est eiusdem
Scevole responsum in tractatu de peculio legato
in hunc verborū modum: f. seruis libertates lega
raqz dederat z conditionem ita scripserat εως
κατ' ελαβον ελευτερον και τ' α λ' yτα α υ τ ο ς τ ο υ τ ο υ ε β ο υ λ ο μ α ι ε ι ν α ι
αυτεταδωσω. Quæritur est an peculia quoqz eis legata vide
rentur. Respondi secundum ea que proponuntur nō videriles
gata: Idem etiam vt reliqua rationum legata non sint. Trans
tulit eam clausulam nescio quis ex veteribus: z non satis ppi
cua: verbum enim illud αυτεταδωσω. interpretati sunt non ser
uatos z sine inquisitione: quod ineptissimum est. Si enim ali
quis factis legatis subderet huiusmodi clausulam nonne vide
retur adimere legata? quid enim aliud significat non seruati?
Igitur ita transferendus fuerat: quotquot dereliqui libertos
atqz eis legata ipsos volo esse inter cussos. Hoc sensu vt in
cussus accipiat pro eo quilibet sit a fastidio adamusum
reddende rationis z calculum semel ductum rursus inuendi.
Hæc ratio indagatio est: vnde deducitur αυτεταδωσω. potest et
ad illud trahi quasi inobseruant dicat vt videlicet minimas
operas hereditibus debeant. C. Legem. ij. de legibus non recte ab Accursio intellectā: qua
propter emendata z declarata. Caput. XIII.

Artianus libro institu-
tionū primo. f. L. 3. definiet quid esset lex: Demo
sthenem Chrysippumqz autores addoxit. Cuius re
sponsum sub titulo de legibus Tribonianus retu
lit. sed cum parte plurima grecis characteribus notatum esset
superiorum temporum in curia pene incognitum remanserat:
retulimusqz quandoqz quemadmodum quod ex Demosthene
adducebat: legendum foret. non cōueniens fuerit vt Chrysip
pi quoqz verba restitueremus: presertim cum quisquis fuit ille q
ea transulit in latinum baud multum feliciter sit rem aggress?
Sic itaqz eo in loco legendum esse iudicamus. Sed z philoso
phus summus Stoice sapientie Chrysippus sic incipit librum
quem fecit: περί νομου ονομος πάντων εσθι βασίλευς θείων τε και
ανθρωπειων παρατάτων. Aet δε αυτον παραταται ειναι τον καλλον
και τον ανθρωπον και αρεχοντα και ηγεμονα και κατ' ε το αυτο κανονα τα
ναι δυναται και αδικουν και τον φροσι πολιτικων εδων προσβατιν
μεν δον κοιντων απα τ' ορεντινων δε δον ον κοιντων. Que verba si i
Romanam vocem transferri possint. Diuinarum humanarū
qz rerum regina est lex. f. quā pcedere principem dicemus eē
z honestis z turpibus conuenit: secundūqz hec iustorū inia
storūqz regulam esse: z eorum que naturaliter ciuilia sunt ani
mantium: vt facienda quidem inbeat rursus non facienda pbi
beat. Intelligit autem κανονα. id est regulam quam omnes imi
temur sicut Plinius libro. xxxij. Polydectus inquit fecit quē
canona artifices vocant lineamenta artis ex eo petētes velut
a lege quadam: solusqz hominum artem ipse fecisse artis opere
iudicatur. vt in aperto Accursij erro: sit qui regulas eo sensu ac
cepit. quo iurisconsulti tradunt eam esse: quem que est beci
ter enarrat: quod minime in presenti casu congruit. Sed z idē
Scholiographus existimant dum de diuinis rebus Chrysip
pus dixit. i. c. i. c. o. factum quoniam plurime leges ius diuinum
respicunt: vt que de fide catholica loquuntur: queqz sacerdos
tibz leges statunt. Quod etiam minime nobis applaudit:
quandoquidem tempestate Chrysippi barum legum nulla ex
tabat. Item βασίλευς non satis quadrat. Quap: oper ad il
lud curipidis in Hecuba allusum esse magis crediderim.
Mos imbecilles forsan z capte sumas?
Atqz valentes: leges diuis imperans.
Etenim vel ipsos lege censemus deos.
Equa atqz iniqua hac finientes viuimus.
At intelligamus legibus quoqz ipsi subijci deos. hinc apud
Quid. Jupiter sic deos alloquitur.
Vos etiam (quoqz hoc animo meliore feratis)
De quoqz fata regunt.
Connectet hic aliquis argutias: quoniam in iure quandoqz
legerit principes ipsos legibus subiectos non esse. Sed alia
est lex quam Chrysippus definit: Alie sunt Impe. constitutio
nes quibus ipsi non cohercentur
Quem sensum accipiant verba illa: dicitis causa zc. in. l. iij. cō
modati. Caput. XV.

Iurisconsultus Caius de
verborum significatiōe libro pmo. f. sepe ad hoc in
quit commodatū pecunie vt ditis gratia numera
tionis loco intercedat: Quod responsum ab Iustinia
ni consar cinato: ibz in tractatu cōmodati translatū est ibi
qz se mirum interpretem Accursius ostendit qui ditis interpra
tur id est dicitis verbaqz responsi in eo accipit: quivt dices ap
pareat: commodata vtitur pecunia ne enim facultatib? labi cer
nentes alij creditores nimis dure statim exigere velint. Quem
sensum si illis verbis exprimere voluit Caius mirum est quam
baldus latinisqz sermonis imperitus fuerit. Primum id ab eo
quesierim vbi nam genti dīs pro dicitē singulari numero: in
Romana lingua ex communi vīa recipiat? rursusqz z si magie
admissum sit nūquid ea verba illam intellectum patiant? Ip
se plerunqz de electionis incolumitate dubitanti: sed quoniam vīg
succurrebat quod in eum locum simile verbum quadraret plu
rimo: quoqz veterum codicum scriptura contra me erat non au
sus fui quicquam pro certo constitare. f. hoc solū opinatus
sum longe magis conuenire: si nō ditis gratia: sed dantis lege
retur. Finge me debere tibi decem. que tua interit tibi deberi
titulo mutat: hoc vt commodius fiat mihi decem commodabis
que ego corā testibus recipiam promittamqz restitutum ex
lege mutui. deinde vbi testes abfuerint: restitutum tibi
restituam. Supereritqz tibi actio ex mutuo nec mihi vlla acce
ptio non numerate pecunie competet. erit autem eo casu cōmo
datum pecunie. quia eadem quas mihi vt numerarem dedisti
protinus restituo.
Quomodo a principis rescripto appellatur. diui Ipij epi
stola vt debuit translata? reiectis aliorū nagis. Caput. XVI.

Quæritur est inquit Alp.
Tan aduersus rescriptum principis puocari pos
sit forte si pces pronicie vel quis alius consulue
rit z ad consultationē eius fuerit rescriptus: est enī
quesitum an appellandi ius super sit. Quid enim si in consulē
do mentitus est? de qua re extat rescriptum diui Ipij quo ostē
ditur puocari oportere verba rescripti ita se habent. εαν επι
θελη τις βιναι αμα δε και αντιγραφειν ημεις οτι ουνωραζει τοις
βουλομενοις επωιδελοισι παρος την απωφασιν η γαρ διδωται εν η
ιευσλος η ουκ ουντας εχει τα επωσθαμενα ουδεν εφικαν ειναι Αδην
παρδωλε Υποσημενον τον οδω ετηρος εχουσιν τοις γαρ φοισι αντεσθαλ
κωτων. Hoc est si rescripterit quisquaz ad nos: z illi aliquid referi
pserimus: volentibus ad sententiam nostram puocare pmi
sum erit. Si enim docuerit vel falsa vel non ita se habere que
scripta sunt. nihil a nobis videbitur iudicatum pmiūqz contra
scriptum fuerit quemadmodū aliter res se habeat: quaz nobis
infinuatum sit. Et hoc modo legendi emendandiqz sunt codices
Qui enim vulgarem lectionem instituit: is non recte referi
priusqz verba negz sensum Latinis reddidit: z presertim dum
volentibus inquit puocare ab enunciatione licetia extat. gre
ca enī verba παρος απωφασιν id est ad sententiam dicunt vt vide
licet accipiendum sit de eo ad quem puocamus: f. Non autē
quovt minime dicatur appellari posse ab enunciatione: Id
est mendaci relatione principi facta vt Accursius sensit. sed ab
ipso rescripto eo videlicet ptegetu quod minus vera in suppli
ce libello enarrata fuerint. Szt hoc ex rescripto dubi? alioqui
articulus finietur. finge iudicem sedm sacri rescripti formam
iudicasse. ad quem erit puocandum. num ad eum qui illo iudi
ce superior est. an ad ipsum principē a quo rescriptum fuit. Et
supra rescripte epistole verba indicant ipsum principē adēdum.
Quid sit commilitium in. l. hereditate de castr. peculio.
et coirecta leg illa. Caput. XVII.

In titulo de castrensi pecu
lio. f. Tripbonij iurisconsulti responsum existat. qd
quoniam insigui corruptela notatum est nec Accur
sius illud intellegit. nec eo modo scriptum quisquam alius nisi
per coniecturas intelligit. Nostrū itaqz erit institui breuiter.
quemadmodum castigat legendum sit per censere. Sic itaqz
ergo respondendum est. Tripbonius lib. ij. dispensationum. Ipe
reditate ab agnato cōmilitone data. Scevola noster dubita
bat. quia potuit z ante notus et amicus dare. potuit z non da
re nisi cōmilitiū charitatem augisset. Nobis ita videtur si an
te commilitium factum sit testamentū non esse peculij castren
sis eam hereditatem. si postea contra. Emendande igitur sunt
in vulgarioribus libris tres dictiones cōmilitonum commiliti
um itaqz. Dicitur autem latine commilitium militū cōmeritūz
z facultas ipsa seu ius quo vna militat. I. Reperitur hec dictio

etiam apud Tacitum z in epistolis Sidonii Apollinaris.
C. Legem. qui habebat de leg. iij. nequaquam fideliter ab Ac
cursio translatam intellectamqz. Caput. XVIII.

Seuole verba sunt. Qui
habebat? in pronuncia ex qua oriund? erat propria
predia. aliqz pignori sibi data ob debita. Codicil
lis ita scriptis: τα γληντα η μου πατριου εβουλομαι ειναι τν μερον αυ
της δωσιναι. και αφοριζω αυτην χωρια παντα οσα εν σφραγι ηνταμεν
συμμοσι τα ε ευνοσιν βουλημασιν διοταλς καρεποισι σπαρεταις κατ' α
σενυαις πασας. Quæritur est an z p dia que pignori habuit testa
tor: patrie sue reliquisse videatur: secundum ea que proponēbā
tur respondi: non videri relicta si modo improprium patrimonij
nūm quod fere cessante debitorē sit: non sint redacta. Ceterū
vt clarior sit iurisconsulti sensus ita transferri possunt legatier
ba: suauissime patrie mee volo in partem suam dari z ipsi sepa
ratim ad iudico predia omnia quecūqz in Syria possideo cum
omnibus in eis existētibz z pecoribus: z seruis z fructibus
z vīa consumptibilib? z apparatu omni. f. Ex Accursij enīz in
terpretatione illud in primis dubium relinquitur num testator
pecora solum que ibi insunt omnia reliquerit: quandoquidem
vniuersalis illa dictio: omnibus: pecora tū apud eum respicit.
At in greco legato generaliter z absolute dictus fuerat. ουν πα
σι πς ευνοσιν. rursus dictio illa σπαρεταις. quā ille depositis ver
tit a greco verbo σπαρεταις deducitur: quod consumere signifi
cat. quap: propter melius fuit eam referri ad omnia que vīa con
sumi possunt z prodigi. Nam si predia cum depositis quā
quam legauerit: forte non idem iuris fuerit: cum is qui pignori
fundos habet: satis possit dici depositos eos habere penes se
donec debitor fidem absoluat.
C. Mono sensu exposita. l. Titia. s. Titia cum nuberet. de leg.
ij. nibilqz ad rem ibi enūciatiua verba facere: z greci legati ver
ba restituta. Caput. XIX.

Nam diffusa et quam lon
gis tractatibus explicata sit illa questio f. nūverba
enūciatiua disponant: nemo opinor ciuilibus stu
dijs initiatus ignorat: z in vltimis voluntatib? disponere He
trus Besutius: cinis mens: z Raphael Comensis tradiderit
idqz ex Modestini responso: quod integro volumine interpre
tatus pcepto: mens Paulus Picus. Vbi tamen plerūqz
dixit se ipsius iurisconsulti sensum vīg potuisse percipere: tū qd
incepte translata erant in eo de grecis quedam verba. tum quod
z latina propria obscuritate non quadrarent. Quibus verbis
mihialioqui plus nimio curioso autē vultis. quap: propter sentē
tiam meam explicaturus sum. ea verba sic legi debet: Titia cū
nuberet Laio Seio dedit in dotem predia: z quasda alias res
postea decedēs codicillis ita canit. Τατον σκλον τον ανδρα μου πα
ρακαταδωσμαι σοις εδ γαρ εδ βουλομαι διοτναι ες βιου χρονιν και
επιναριαν μετον ην κομω ναι κληνον. ην εφασα δεισιναι ες περος
να συν σωμασι τοις εν φεραμενοις ην περουν και κατ' α μνησιν εν οχλησι
ναι αυτον περι της περουνος εσθαι γαρ μετα τελευτων αυτος οα και τν
τενον σου εδ. hoc est. L. Seius maritum meum commēdo tibi
o filia cui volo dari iuita vsqz fructus ptiipationē pagi. Hæc
cleni quam olim in dotem cum corporebus dotti illatis dedit: et
in illa re eum molestari in dote: erunt enim post mortem ipsius
tua z filiorum tuorum. f. pterea alia multa hūc eidē marito
legauit: vt quamdiu viveret haberet. Quero an propter hec q
codicillis ei extra dotes relicta sunt possit post mortē. L. Seij
ex causa fideicommissi petitio filie heredi Titie competere: vt
earum rerum nomine quas in dotem. L. Seius accepit. Mo
destinus respondit: licet non ea verba proponantur ex quibus
filia testatricis fideicommissum a L. Seio postquam pstitit
que testamento legata sunt petere possit: tamen nihil prohibet
propter voluntatem testatricis post mortem. L. Seij fideico
missum peti. Sensum itaqz huius respōsi sic interpretamur: cū
in dotem Seio Iulia fundum Hæcclenū instructum dedisset
insit eum restitui post mortem mariti: querebatur num etiā ea
que vltra dotem marito legauerat essent restituenda. z videba
tur non esse propter ea quod fideicommissi illa verba erant post
mortē tuam z filiorum tuorum solum ad bona dotalia referunt
non ad alia legata. Et quamvis in eis dictum fuisset. vt ea quā
diu maritus viveret: haberet. poterant tamen huiusmodi ver
ba intelligi vt non inde fideicommissum esse videretur cū etiā
si hères. L. Seij ea haberet aduersus verba testato: res non vi
deatur factū quippe tū quoqz maritus quādiu vixit: ea habet
sed tū iurisconsultus ex presumpta testatricis mente: non solū
bona dotalia sed etiam alia fideicommissa compendi interpo
ratur. Cum enim quisquam ita legat vt quādiu vixit legatari?
habeat: licet scrupulosa quada? interpretatione dici possit: nō

Z. nato: rum. ff. de h.
significa.
Z. dñs. s. ff. de pe
cul. leg.

C. q. res expo: non
deb. l. j.

Z. ij. ff. de. ll.

In. l. ij. in. ff. de in
rūd. om. iud.

Z. cum quis. s. cor
dicillis.

Z. ij. C. cōia delega.

Z. qui habebat. ff.
de leg. iij.

Z. iij. ff. commo.

Z. ij. ff. de appel.

Z. hereditate. ff. de
cast. pecu. in prin.

Legem diem facto male intellectam ex vnius dictiuncule
inuerfione. Caput. XX.

enim presidii ante tempus successor datur non fit id nisi cum ipsius contumelia. et ob peruersos mores: quapropter. et omnes qui ab eo

Oosphora vas est vinariū

11

Dyspe. Honorij et Arca

CPrescriptis verbis actio unde dicta. ⁊ quid ab exceptiōe
differt prescriptio: quid item sit actionem dare: ⁊ declarata l.

Impetratio est. Hieronymo pres. pres. scri
pta his xhis. + Nulli moris no impetrare acti

† Omnis autē in q̄rendo. que via quadā ⁊ ratione habet ora
tio. prescribere primum debet. ut quibuscūq̄ in formalis carere

or: atq; idem cōsul
Quid interest inq̃t
tis confuta
vinciam. ne

habuisse indicassem. Assumpsi itaque
humeris meis parem, quibus

Inrub. ff. d.

Discontinuum finis

Aludum el gati iuriscorfu

ad magnificum & consultis. virum Joannem bas
pristam aplanum. regium
Senatorem epistola.

rang. vt hallucinemur. z
deceret dormiremus: quæ
amendari non possunt.

It is important to take into account the following:

1890

a labeo scripsi mi
bi bibliotecas. ff.
de cotrahen. emp.
b In l. si stipulatus
ff. de decur.
c l. sequit. s. de illo
ff. de ac. emp.
d l. bonorum de ver
bo. sig.
e l. si iactum cotis
ff. de ac. emp.
f l. cononit. l. fundi.
ff. de cotra. emp. l.
ij. ff. locati. s. si.
g l. naturalis. s. qd
si faciam. ff. de pref.
verbo. l. c. senus.
e ff. de cotra. emp.
ff. de ac. emp.
i l. j. s. sed excipiunt
de ferijs.
l. l. de gla. leg.
l. l. si. ita distrahaf.
ff. de cotra. emp.
m l. ex. emp. ff. de ac.
emp.
n l. c. oportet. C. de
bon. que lib.
o l. c. in manu. s. ff. f.
de cotra. emp.
p In. d. l. certi. ddi.
q Bl. in l. pacta co
nenta.
r s. p. c. in. inst. eo.
s l. in. q. ff. de con
di. demon.
t l. in. cononit. al.
bus. s. ff. de verb.
obli.
v Bl. in l. i. verb.
vacuam. C. vnde vi.
g l. d. d. d. de ac. l.
emp.
y Bl. in l. si stipu
latus. i. glj. de vsur.

utanti: et eo magis. quoniam si is contractus emptio esse potuit
set. absurdum non erat. si Celsus pronuntiasset. et coditione ob
causam competere. tanquam ex contractu immo mino: et etiam actio
nem empti. tanquam is contractus emptiois et venditionis esset.
Simili enim ratione mortuam Alpiam statuisse utrang actiones
competere posse aliquando legi. Secundus huius sententia ar
gumentum est. quod Papinianus scripsit: si venditor nona
priori obligatione. venditori per stipulationem spondeat rem
dare. nihilominus non nisi ad tradendum obligari: quod verum
le non est id actum. ut obligatio augeatur: ut qui tradendi solus
rens erat. voluerit dandi quoque obligationem superaddere. Lo
quitur autem iurisconsultus in eo venditore. qui dominus erat. Id
ex eo probamus. quod si venditor ancillam tradidisset. iurisco
sultus in bonis emptoris futuram tradidit: nam si dominus is
non fuisset. non dominus. sed usufructuarius facultas solum esset
translata: non enim res in bonis dicitur. nisi qui in dominio est.
Certius. et quidem fortissimus locus est ab Celsi auctoritate. in
tractatu de actionibus empti. Is tradidit: si iactis retis eme
ro. et capto pisces piscator noli tradere ad estimationem rei
agendum: Nam si venditor dare tenetur non ad estimationem: sed
ad ipsam rem specialiter obligaretur: piscator enim piscium
quos. capit. dominum iure gentium nanciscitur. Nam obicere ita
remouent recentiores. quod ad factum obligatus principaliter
venditor esset. reia se aquis immergere. quam obrem quam
uis pisces acquirat. datio tamen uti accessoria facti principa
lis natura respicit: unde in id quod ite est. obligatio succedit.
Hanc responsionem memini. cum Jason confutare vellet. et de
cuis etiam deposito pignore tueri conaret. doctissimum quenda
greco hemistichionem tagasse. *Αποκοφω αυτον οπως ερπυιτο.*
Ipse certe arbitro: non defendi: quoniam si solum factum illud
principale consideretur locatio esset: non emptio. Quod qui
dem si precius des. ego vicissim factum operari locatio esset: si
rem esset emptio. In proposito ergo casu diceretur piscator
locasse operam: quod falsum est: cum iurisconsultus emptione
esse voluerit. si argumenti a titulo verum est. nam cum iactis hic
propter pisces fiat. debuit censeri casu pisces ipsi absque aliquo
facto venum darentur: quo casu piscium datio in obligatione
venisse videtur: factum autem quod dationis causa inducitur. datio
nis effectus operatur. Propterea existimo factum id non aliter
considerari. quam in eo qui venationem vendit. cum indagines
disponit: quod vix leuissimum est. utrumque enim iuriscofultus equi
parant: at qui nullius facti esse indagines. et reia pedicas ve
collocare nemo fere ignorat: sed et factum ipsum non venditur.
verum pisces ipsi qui capiunt: cor ergo factum hic principaliter
asseramus: Respondent itaque alij. iecirco emptioem piscin
peti. quoniam illi facile corruptibiles. litis finem integri non ex
pectant. quod adhuc per quam frigidum est: id enim temporis
durant debuit saltem posse eos peti. distinguentemque a iurisco
fulto fuisse extantem vel non: nam et verissime est in re leui. qua
lis est captura piscium. proinde ius reddi a pretore: qua ratio
ne interdum de glande legenda triduo perimitur. Alterita
que Arctinus Socynus que canillat. Nam illa idem non teneri da
re piscatorem aiunt. quoniam a principio venit in contractum
id. cuius nondum venditor erat dominus. quod equidem ratio
ne caret. cum emptor spem emerit. et in eum casum collatus sit
contractus. quo venditor dominus futurus esset. non dubito
itaque eorum responso probari venditorem. quamuis dominus
non tamen specialiter. ut det cogit: que sententia ex prima quo
que lege de actionibus empti probatur: licet Fulgositus etiam id
opinatus sit. venditorem non dominum. si tradendi facultates
habeat tradere ad quem tueri. Adducunt etiam in hunc
sensum Alpiam verba: qui vendidit. necesse non habet fundum
emptoris facere: ut cogitur qui fundum stipulanti spondit.
Nam cum loqui in venditore qui dominus sit. illud est argumē
to. quod non esse eum similem dicit promittenti fundum: quo
nam is cogitur dare: si enim cogitur dare necesse est esse do
minum. quoniam impossibile est. ut qui dominus non sit. det co
raditio nisi amplius transferat quam in se habeat: si igitur in spo
re qui dominus sit. verba iuriscofultus accipiuntur. certe et in
venditore domino accipi debent. cum aliter claudicaret argu
mentum. Sed et alibi Alpiamus: venditorem rem tradendi esse
ait: deinde subiungit: siue is venditor dominus sit siue non. Res
spondent recentiores: cum venditor est dominus. teneri quidem
tradere: que traditio secum dationes habet: inquit enim: opo
ret venditorem tradere: quod verbum puram necessitatem tra
dendi inducit. unde estimatio solui non posset. Non id mihi pla
cerit. cum oportere plerumque aliquid fieri dicamus. quod nul
lus necessitatis est. sed commoditatem tantum respicit: nam
et cum in datione duo insunt. ipsa traditio. siue qua dominum non

transfertur. et etiam dominij ipsius abdicatio: debuisse potius
Alpiamus verbo dandi vti cum appellatione traditionis: que
leuior est datio. non comprehendatur. Sunt et pro hac senten
tia alie rationes. quas cum alij referant. et nihil impediunt
quod illis addam occurrat. referre supersedeo. Superest ut
argumentis. quibus contraria sententia opinio soluitur. res
spondeat. Nam omnino relatu digna duo sunt primi est: quod
Jabolenus scripsit: nemo potest videri eam rem vendidisse. de
cuius dominio id agitur. ne ad emptorem transeat: sed hoc aut
locatio est. aut aliud genus contractus. Respondet Socynus
ex Baldi sententia. pactum quod naturalia contractus impe
dit. non valere: quod falsum est: substantia quippe contractus
pactionibus tolli nequeunt. naturam respicientia queunt. col
ligi itaque inibi videtur. dominum de substantia contractus emptio
nis esse: sed tamen et id non probat. si enim dominum substantia
eius contractus respiceret. res aliena venditari non posset:
et tamen nemo dubitat valere venditionem. Igitur aliter dicit
dum putauerim: nam cum emptio et venditio inuicem sint ut per
eas acquiramus iure gentium dominia: vel usufructuendi codi
tionem. Nam absurdum existimari posse expresse continere: ne do
mini transierat: expressa igitur nocet: non expressa non nocet. Al
terum argumentum est: quod si emptor possessionis: vacua possessio
nem tradi stipulatus sit a venditore. huiusmodi stipulatio can
sam bonorum continet ut Alpiam responso cantus est: sed cer
te responsum illud in emptore intelligi non potest. sine expresse verbo
rum canillatione. quam obrem eam interpretationem Jason se
iccirco attestatur sequi. quoniam meliorem non reperit. Ipse
cum Accursio aliter sentio: ut distinguiamus an aliquis simpli
citer tradere promittat. et solum factum videtur promississe: quod
si etiam vacuam possessionem sponderit. tunc talis stipulatio
causam bonorum complectitur. Differentie ratio est: nam nisi
ex hac posteriori dominum transieretur. tradita vacua possessio
non diceretur: cum ille penes quem dominum residet. merito an
num possidendi habere presumatur: non igitur possessio esset
vacua. Nec hanc interpretationem argumenta Jasonis conel
gunt. qui Pomponij illud assertum emptorem qui possessionem si
bitradi stipuletur. idem facere ac si vacuam possessionem tradi
stipuletur. Nam respondeo solere expresse aliquando plus
operari. quam si tacite idem ageretur. nam et in emptore illud
procedit: quicquidnam contractus naturam stipulatus intelli
gitur: secus est in eo qui sola stipulatione possessionem sibi va
cnam tradi stipulet. Nam hoc modo sublata sunt argumenta.
que communem sententiam adiunbatur: reliquum est ut rationem
las quasdam. Hecotericorum elidam: velati dum dicitur: vendi
tozem de evictione teneri. quod admonet obligari eum domi
nium transferre. nam consequens id esse negauerim: alioqui si
hec presumptio recipiatur. is quoque qui rei vendite dominus
non esset. dare cogeretur. cum evictione eum teneat. Alia est ratio
ex eo responso. quod qui alienam rem vendiderit. si medio tem
pore dominum acquirat. cogitur implere venditionem. Sed
et dici potest. in eo casu rem non fuisse traditam priusquam domi
nium acquireretur: et hinc satis impleri venditionem dici. eam
tradendo. ut in eius interpretatione Accursius scripsit. Ex hac
igitur opinione. quam aduersus communes traditiones tuta
tus sum. constabat argumentum. quod Jacobus Ab Arena con
tra Accursium intorquebat. verum esse nec per Bartolum recte
responderi: animaduertendum tamen est. si a frequentiori sen
tentia non recedamus: magis tamen dandi et faciendi obligationes
in venditione fateamur. nihil impedire quoniam idem in locazione
defendamus. proinde ab Jacobo Accursio teneamur. Ille enim
vsus. quo co ductor fruatur. loco domini succedit. quod Socy
nus arbitratu est: quod et ipse iecirco comprobauerim. quon
iam a nemine non traditum est. ubi co ductor fructus college
rit. tum demum illozum dominum acquiri. non prius. quapro
pter damnum vel venientis excrucietur. vel alterius rei. fructus
bus collectis. ad conductorem pertinet: si adhuc in agro sunt.
c locatoris periculo pereunt: nam damnum rei ad dominum sem
per pertinet. Et hanc Socy. sententiam defendi posse in agri
similibus rei locazione crediderim: non in eo qui operas locat:
puta nomenclatore. tibicine. bistrione: non enim hi quicquam
faciunt quod ad dationem trahi possit. Qua de re scripsi est apud
Plutarchum Dionysij Tyranni dictionum. Is dicitur cano
rem admiratus. eo ardore animi premium ingens illi promisit.
Post aliquot dies musico pmissa repetenti. none. Nam par
pari relatum est: tu me inanis. sono videlicet. alacrem fecisti:
cora ego te spe pollicitationis. que eque inanis est. Quere dū
hic esset. an seruantes certe dicantur. vel incerte: et videretur
id ab ea questione emanare. an in seruicibus principaliter
datio versetur. an factum. Quam rem aliquando latius ex
cussi in

culi in lege que secunda est. de verbis obligationibus. Sed
quod ad rem presentem attinet. id inquirendum non arbitror. ius
ne. an factum continent: cum in hoc tractatu hoc modo certis
rudinem non accipi supra dixerim. Igitur puto esse incertas. cu
in his nequaquam sit certa quantitas. aut natura. in arbitrio er
go ius dicentis fuerit. quatenus inter sit in eis estimare.

Quod lex habet. id quod interest.

Interesse. et. videamus quid sit id quod interest. tum et
quod tripliciter inter sit. Et Accursius dupliciter id
definit. Interesse est (peto a latine scientibus in
solentis vocale venia) singulare rei precium Nam Accursius.
stipulationis inquit quantitas res est. pmissione habent. Que
verba id quod singulariter interest. respiciunt. Definitione tas
men hanc veteres non probant: idem et Bartolo Baldo et Sa
lyceto videtur. nam id solum finit quod singulariter interest. cum
tam alijs quoque speciebus inter sit. Sed hoc facile reiecerim.
qui existimant de vna hac tantum specie loqui constitutiones
hanc. quod inferius enarrabo. Igitur aliter impugnant: cum
in eo quod interest. ratio damni emergentis ducatur. sicut et lu
cri cessantis: cum tamen de hac re in definitione sit nihil. Propter respo
deri verbi rei generale esse. et augmētā diminutionesque sub eo
comprehendi: appellatione enim rei actuarum quoque eius
corinetur. Quia propter ex hac definitione ita accipiendum erit.
ut interesse sit singulare precium rei non prebitur et suo augmē
to accessioneque. hoc est lucri. damni que non habita ratione. Alia
item ratione vigetur hec definitio. nam id quod interest. precium
rei quadoque excedit: sed vti assensu. res hic generali signifi
catione accipienda est. non ut id tantum quod a principio in cotra
ctum deductum comprehendatur: sed ut sequentium quoque accessio
num ratio ineatur. quippe ubi non est estimationem rei. sim
pliciter acceptum interesse non dicitur: sed eam estimationem. cui
damni emergentis. et lucri cessantis estimatione iunctam. tū de
num eius quod interest verbo contineri. Secunda Accursij de
finitio hec traditur. interesse est damnum emergens. et lucrum
cessans ex eo quod aliquid fieri cessatur. Hanc probant Bar
tollus. Jaco. But. Baldus. et ex antiquis maior pars. reproba
nere tamen alij: quod interesse damnum non est. Sed hic acci
piendum est damnum pro eius estimatione. exemplo legisla
toris. qui damnum hoc inquit reddatur: id est damni estimatio:
super additur aliud. quoniam plerique lucri cessantis ratio non ha
betur. Respondet Salycetus: licet omne lucrum non attenda
mus. id tamen deductum quod iure communi delatum est. Proce
dit itaque definitio in lucro. quod iuris est. ut compute. nam id
negare non possumus. cessantis lucri ratione in eo quod inter
esse haberi: nam id hac constitutione expresse cauetur. satis autē
est si definitiones casus regulares comprehendunt. non qui raro.
et obiter pronuntiant. qua ratione Alexander dotis. Nicolaus
Andiscus iudicij. Arctinus testamenti vulgares definitiones
tuentur. quā rem in Paradozorum sexto libro inuēdo cauē.
In idē Bartollus quoque argumentatur: quoniam reperire est. quod
publice inter sit. et estimatione non capiat: vti libertas. fauor do
tium. et id genus cetera. Qui rei respondentem dicit. et omne qdē
id generaliter et in vniuersum statui non possit: sed tamē leg quan
doque moderatur. et ad estimationem redigit. Propterea absur
dum non esset. si fateremur. de eo quod inestimabiliter inter sit.
definitionem non loqui. quid enim id ad presentem tractatum: leg
quippe de eo facta est. quod a pretore tagari possit. Prosequitur
Bartollus. aliterque impellit: quod ad inquit interesse appel
lamus. cum non lucrum cessat: sed damnum: et econuerso lucrum emer
git. Finge hostem mihi damnum dare. certe mea interesse. cessa
re damnum: idem in legato repudiato. interesse enim mea lucrum
emergere. Alterum argumentum id autem ostendit ut dicitur. dicit.
et conuersum est. tolliturque ex inuersione capitum. nam si aduer
sus hostem ago. in causa est damnum. quod emerit. emeritque
est mihi. si herede qui me legatū coegit repudiare. in ius voco.
id iecirco facio. quoniam eius causa cessant lucrum. Similis ar
gumentum exemplum habemus apud Bellum. et etiam Africa
num. titulo ad legē Falcidias. Sunt et qui alijs rationibus idē
impugnant: quoniam non id quod interest. co pendit. cum dama
num ex eo inferitur. quod id fiat quod fieri non debet. Respon
det Salycetus. satis co pendit: quoniam appellatione facti. non
facere continet. hinc si stipulatio non fieri. stipulatio ista facti est.
Sed et ipse in hac definitione illud intorqueo. quod non co pen
dit id quod nostra interesse: quod cum promissis dare. non dedisti: in
obligationem enim rem dari id quod interest. deducitur. quā
uis non iure obligationis. saltem iudicis officio. Cum igitur id
non continetur. consequens est definitionem non esse perfectam:
nisi dixeris appellatione faciendi latissime dationem venire: lo

et improprie. Propter ceteros alia quoque definitione edidit
Bartollus: ut distinguiamus id quod in genere interest. an quod
etiam vniuersaliter. si enim sequenti hoc modo accipiamus. inter
esse inquit est iusta alicuius utilitas. quod sane quas improprie
et Bartolo dicitur. Nam et genus. ut ipse ait: generalissimum in eo
quod interest dicitur. sicut et alibi professus est. in officio iudicis. ne
mo dialecticus vniuersam admiserit: itaque non dubitauerim id quod
interesse. generaliter dici posse. Quod vero aliud sit estimabi
le. aliud quod petatur. aliud inestimabile. aliud quod peti non pos
sit. sintque hec eius species: ipse nequaquam fatebor: cum potius
accidentia sint que specie diuersam non faciunt. ut si dixerim. ho
minem quidā albi. quidā nigri sunt: qua ratione possessio. p em
ptore. aut pro donato. aut pro derelicto. species quidē possessio
nis non sunt: sed differentie quedā ex accidentibus. Ceterum etiam si
Bartoli hac distinctione admittamus: dubio tamen non caret eius
modi definitio. cum iusta alicuius utilitas reperitur. que tamen
proprie ad id quod interest. non refertur: quale est rei precium.
Quod si probari dixeris estimationem quidē rei ab eo quod
singulariter interest non comprehendit: sed non tamen esse conse
quens. quoniam id quod in latissimo genere inter sit. estimationem
hac continet. respondeo ab eo genus remoueri. a quo omnes
eius species abdicantur. he autem species sunt. singulare concen
tum comune. quibus speciebus clarum est rei estimatione non
contineri. In eundē etiam illud contorqueat. et aliquid nostra inter
esse non tantum utilitatis non habere precium: sed vti damni emer
gentis estimatione. et de proprio sermonis natura multū disses
rentie est. si dicamus damnum emergere. vel utilitatem non habere
utilitatem in Accursij definitione superflueret. lucrum cessans.
cum expresse sit id damnum emergens. Verito itaque Bartoli de
finitiones sectatores nulli in hoc tractatu habere: sed Accur
q lo credidit est. Propterque nostra ratione. Dym Argomētuz
confirmatis inter iuris regulas hoc syllogismo vtritur: hec ver
ba. quā res eas est. non ad id quod interest. sed ad rei estimatio
nem referuntur. ut iuriscofultus tradant. negatua aut verbo po
test precedente. omnis potentie actus excluditur: quoniam vni
uersaliter negat. rei ergo estimatio nullo modo id continet quod
interesse. et tamen ista est alicuius utilitas. nam et quod idem di
xit. aliquid fieri nostra interesse. quod quidē estimari possit. pe
ti non possit nimis plane perfunctorium est. nam quatenus in
terest in facto consistit: quod ad probationes referri superius
dixi: si igitur peti non potest: nec in iudicij deduci valet. et pro
bationes erunt incongrue. nec a iudicibus admittende. Non
video itaque cum probari nequeat. quomodo nostra interesse di
ci possit. tum iuris estimatio. nisi Bartollus loqui intelligamus
de eo quod interest quidē vere: sed probari nequeat: quod si pro
baretur. estimationem caperet: probatio enim nihil de re sub
stantia imutatur. Definuit et aliter Dymus: qui interesse. in qua
titate consistente damni estimationem dicit: et quod quidē de
fendi potest. si appellatione damni rationes quoque lucri cessan
tis ducendam putauerimus. et id enim quod damnum damnum
dici potest. In hanc tamen definitionem aliquis iecirco dixerit: quos
nam id quod nostra sola affectio inter sit. non oportet. Ite dū pu
rat estimationem esse in quantitate consistente. nescio an satis pbe
v quoniam fortasse mea interesse habere fundum: id ergo quod mea
interesse. in quantitate non consistit: licet damnum mihi per dationē
quantitatis restitatur. et hoc argumento superascripe doctozum de
finitiones reprobari possent: quia interesse. ut ipsi dicunt. non
est ipsa estimatio rei vel damni lucrine: sed p huiusmodi estima
tionē copefat mihi. et restituitur damnum. ita quod mea amplius non
interesse. Verum et aliud est ipsa res. aliud rei solutio: nam et estima
tio hec quod dā quasi sublequeus est eius quod interesse. quoniam
ex ea rem ad precium deducimus. definitiones aut rei substantia
tā amplecti debet. non exteriora: nemo enim dixerit estimationes
substantia eius quod interesse respicere: sed potius quedā effectus.
v quapropter cum leg dicat. quatenus inter sit in facto consistere. de
finitiones aut non q facit: sed iuris sunt: soleant terminare. non ar
bitros in hoc inquirendū: modice enim id utilitatis: definitio
nes vero in iure periculose sunt quam obrem et iuriscofultus ve
a teres descriptionibus potissimum vtuntur.

Uero. id quod interest quot

modis accipiat. et plures species adducant: quod
tādē in treis reuoluunt: interesse enim singulariter. co
muniter. et ex co pendio. interesse singulariter dicit
mus quod in persona petentis considerat: communiter. quod comuni
estimatione. finge. vendidi tibi fundum reditus aureos sex in an
nos de in accepta pecunia non trado. quinimo annū integri reti
neo. in tādē meā agis. inde id quod interesse estimabit. si singulari
ter estimatur? et accidere possit tuavel viginti iter fuisse. quod ita

a In l. si de pro. sti.
b l. ait pctor. s. p
bāc. ff. q i fran. cre.
c l. etia. ff. de solu.
d l. i. d. actio. emp.
e l. hec verba quā
trif. de ver. signi.
f l. si sterilis.
g l. j. sol. ma. l. l.
bertas de reg. iur.
h Arg. l. i. de his q
delec.

i l. qui. ceter. in.
l. Abi autē. s. illud
ff. de verb. obl.
l. vinnus si certum
peta.
m l. iij. s. dare. de
vsur. l. i. si stip. d vsur.
n Bar. l. i. iij. col.
de acquir. pos.
o l. l. hec verba quā
ti. de ver. sig.

p l. j. s. ff. si quis
ind. l. i. de pro. sti.
q Dym. in. c. mora.
r l. j. de reg. iur. l. i.
l. i. fundi d rei vē.
g l. j. d. strabē. emp.
p Bar. i. rub. de ap
pel.
3. l. quatenus.
a l. j. de reg. l. ar. l. g.
de do. l. ius. de he.
institu.

a L. ff. de ac. emp.
b L. si. de pro. stip.
c In. c. mora.

d L. si. de fund. istr.
e In rep. l. qrenus.
f L. si. ff. qui sa-
tis. co. g.
g L. si. ff. in ius
voc.

h L. penult. de lit.
iur.
i L. videamus. S. si
tam. co. ti.
l. L. leg. ait. quati.
l. si. ff. ad. l. Aquil.
m L. c. de. C. d. pac.
interem.

n L. estimare. ff. so.
ma.
o L. c. duobus. S.
dona. ff. de soc.
p L. si. de pro. stip.

q In. viij. col. ver.
si. venio adolima.
r Fulg. l. i. de ac.
emp.
s L. pro. ai. d. suis.
z leg.
t L. cum de no. de
preb. li. vj.
v L. si. vno locati.
g Bar. in. l. i. in. iij.
col. de acqui. pos.

y Arg. l. stimacia.
dere iudic.
z L. si. ff. de pto.
stipu.

tim nō tradiderim. vel ex probabili aliqua affectione. vel du-
cta alicuius damni ratione quod tibi enenit. q. fundū nō tradi-
di. si cōter estimatio incatur. fortasse tua non referret. q. pu-
ta quia in homine eiusdē qualitatis cōmuniter ex mora maius
in simili re detrimētū non accidit. sed finge rursus in eo cōtra-
ctu affuisse pactionē. vt si cūctigio fundū nō traderem. dena ti-
bi rependere. dicitur ex conuentione inter fuisse decem. **D**u-
perest videmus vt vera sit hec distinctio. et in primis **D**ynus.
et alij qdā estimauerūt vnico tñi mō nra interesse. cuius rei ar-
gumētū in hac cōstitutiōe esse arbitrati sunt. dum sangit **I**ustit-
ian^o hoc qd interest. et dupli quātitatē minime excedere. id est
duplā cōis estimatiōis. aut ipi. igit cōis estimatiō nō est spe-
cies eius quod interest. cūz quod excedit. minime idem sit cum
eo quod exceditur. nam et que res disponit. et que res disponi-
tur. eiusdē nō sunt generis. quāmobrem si id quod comuni-
ter vel ex cōuentione interest. estimatiōe rei ptegeretur.
disponitur et restringitur. ne duplum excedat. estimatiōemq.
coarctat. igit absurdū est opinari eiusdē generis species esse.
cōsequens alioqui foret estimatiōes cōmunē non respicere id
quod interest. sed respondendū est huic rationi. verum esse. cō-
munem estimatiōem ab eo quod interest differre. nō enim ip-
sius rei cōmunis estimatiō. et interesse communiter idem est. vt
argumentū **D**yni supponit. sed vtra rei cōmunem estimatiōem
damni emergētis. et lucri cessantis cōmuni vtu ducta ratio id ef-
ficat. quod interesse cōmune appellat. et **B**artoli. ceterosq.
verba ita accipi debent. vt malefaciant recentiores. quidam
qui vt **B**artolum arguere videntur. eius verba falso referūt.
et pessime declarant. Illud tamen profitebor. si ex mora damni
aliquid non accidisset. nec propterea a lucro esset cessat. tūc
latissima significatiōe estimatiōem rei in id quod interest cō-
tineri. et adducit et in sententiā suā alia argumenta **D**ynus q.
si referam. opere precium facturus nō sum. quoniam id satis esse
debet legi ea apud **S**alycetum confutata posse. Cetero itaq.
ea est communis opinio. quā supra retuli. tribus scilicet mo-
dis id quod interest diuisionem capere. a qua tandem nec **D**yn-
us ipse recessit. **V**ideamus quēadmodū singulī modi proba-
biles sunt. et quod cōmunis estimatiō sit pars ei^{us} quod interest
deducitur ex eo quod qui in iudicio aliquem litem ptegit. ad
cōmunem estimatiōem condemnatur. et tamē lex quādoq. affir-
mat. damni in id quod interest. **M**a et in litem iuramus. qua
renus nostra interest. et tamen in tali iuramento venire rei esti-
mationē constat. quinetiam lex **A**quila quādoq. legitur esti-
mationem damni vici. quādoq. plectere quatenus interest.
Ad verū est posse id intelligi. quatenus interest singulariter. nō
cōmuni estimatiōe. allegant in hanc rem et quedam alia **D**yn-
us **S**alycet. que tute videre poteris. At illud quod ex cō-
uentione debetur. interesse contentum dici **B**aldus quibsdā
rationibus prodidit. et nā precium id ex debitois. non traden-
tis mora petitur. ergo ratione eius quod interest prestatur. si
quidem ex penitentia precium non datur. quando in nominati-
tis contractibus penitere non liceat. consequens igitur est ex
mora prestari. quod nō aliud est. quā quod interest. Sed hoc
argumentū. efficax non est. cū non ex mora principaliter id pre-
cium debeatur. sed ex contractu. qui ita conuenit si nō fieret. tā-
tum dari. quare cum legi contractus paritum non sit. enenit cō-
ditio debetur itaq. illa pena nō propter morā. sed propter cō-
ditionis enenit. Alia **B**aldi ratio ex eo deducitur. quod si re
estimata vgo. marito in dorem dederit. cū non hoc est actum.
vt vendita sit. soluto matrimonio. diminuta re vel perempta.
estimatio peti. idē in pecore estimato in societatis cōtractu.
Lerte hec estimatio dicitur cōuenta. cum ita estimari conue-
nerit. Quod argumentū frivolum est. cum estimatio conuenta
ab eo quod interest in conuentione differat. Ad idem scrip-
tū. probari id in **C**lemēti responsio. quo dicitur id qd inter-
est in conuentione expressa quantitate deducendū esse. quoniam
alioquin difficilis sit huiusmodi probatio. **E**x hoc argumento
clarissime explicatur. quid sit quod doctores interesse cōmuni-
ter appellant. non enim esse ipsam rei estimatiōem. vt precedē-
tiratione deduxerat. sed penā que additur si principalis cōn-
tatio non obferretur. veluti vendi tibi **S**erianum fundū centum
anreis. et promitto tradere. et si non tradidero intra annū. spon-
deo. ex. quod nam hic erit interesse conuentum. et certe ipsa vi-
ginti. non autem centum. que sunt ipsa rei estimatio. **I**deq. **D**yn-
us probat. et quādoq. **B**artolus. et ipsa centum. interesse conuentum existima-
uerit. si quis tamen in proposito exemplo centum et viginti in-
teresse conuentum appellauerit. viginti quidē in ea summa pro-
prie dixerit. centum improprie. Et hec sunt de aliorum traditi-
onibus. que prosequi placuit. Ceterum que nobis magis ad

labeſcant. talia sunt. et inter cetera verbi interesse substanti-
no modo prolatum. in iure ipso diuini non reperiri. quoniam lati-
ne sic dici nō potest. nisi ex adiecto insolens dictio temperetur
quale illud **A**nsonij. Hoc quod amare vocat. aut misce aut sol-
ue cupido. Solent itaq. iuriscōsuli appellare id quod interest.
Sed et diuisiones hec. quas supra ex recentioris disciplina tra-
didit. a veteribus nō referuntur. nec enim singulariter vel cō-
muniter. vel ex cōuentione. interesse. apud antiquos legere est.
sed voces hec a **M**eteoris interpretib^{us} facte sunt. vt facilius
quod mente conceperant declararent. quod etiam **F**ulgosius
non preterijt. igitur quicquid ad me pertinet qualitercūq.
dum non iniuste pertineat. mea interesse dicitur. nostra **S**en-
ferte. ne quicquam iniuri nostrorum aliquis perditū vel minu-
tum eat. in summa. quicquid ad nostrā vtilitatem spectat. nostra
interesse. forma autem ab eo quod est in re esse. qua de re si pro-
missit dare centum. et non des. nostra interesse est centum dare.
si spondidit tradere **S**ichum hominē. et non tradat. ad nos-
tram res pertinet. vt tradas. vel id soluas quod communiter esti-
matione **S**ichus valet. et idem in similibus. **P**otest itaq. pro
certo affirmari. in eo quod interest etiam rei precium versari.
quā rem nō das. vtiq. mea interesse est estimatiōem saltem da-
re. si ergo hoc quod interesse vocant. generaliter accipiat. om-
nes species comprehendit. et quidē proprie. species enim suo ge-
neri proprie inest. nisi quis existimet hominem proprie nō esse
animal. et equum non esse bestiam. vel pavonem proprie nō esse
anem. Illud tamen aliquādo accidit. vt verba angustioris signi-
ficatione accipiantur. quā proprietatis vocis ratio. aliquando
latiore et vberiore. vti vel rei de qua agitur ratio. vel loquendi
cōsuetudo tunc requiratur. **Q**uāpropter qd legitur. et hec ver-
ba quanti ea res est. non ad id quod interest. sed ad estimatiō-
nem referuntur. iecit eo dictum est. non quod nostra non inter-
sit. estimatiōem habere. sed quod estimatiōes debere alia ra-
tione iam clarum est. vnde cum dicitur. nō ad id quod interest.
et intellige generaliter. vel ratione cōmunis interesse vel affec-
tionis. vel alio modo. sed ad estimatiōem. id est rei precium. vt
quod interest illam estimatiōem non excedat. Illud nō diffi-
ceri. in tractatu nostro interesse illud intelligi quod singulari-
ter interesse. quāvis et quādoq. cōmune accipiamus. sed id ra-
rius. Ceterum id hac ratione. quoniam vtrūq. incertū et proba-
ri debet. quare et estimatiō communis. que nō dū certa est. hoc
verbo plerūq. accipitur. si vero certa sit. rarissime sic nuncu-
pari reperies. quoniam aliud habet nomē. et quidē elegantius
videlicet estimatiō vel precium. quo frequentius appellatur. et
que loquendi cōsuetudo. in altero insolentiam et quādam im-
proprietatem indugit. igitur omne quod modo interest. di-
citur proprie interesse. et licet aliud peti possit. aliud non possit.
non tamen ideo minus dicitur interesse. nec propter hanc diffe-
rentiam. speciei varietas videt inducenda. quocirca quod in-
teresse intra rem. vel extra. vel affectionis causa. in specie differ-
re non opinor.

Et lex dupli quantitatem

Antime excedere. questū est. et duplas id quēad-
modum colligendum sit. et **A**ccursius tres senten-
tias refert. et placitū est. id quod ex conuentione
nec interesse duplari. hūc ipse **A**ccursius. **B**artolus. **E**terisq. dā-
nant. quippe plurimos esse casus. in quibus nihil quod interest.
in conuentione deducitur. nec coarctandum legem. quā ob-
rem **B**ulgarius. et **J**acobus **B**utr. id quod communiter inter-
est. duplari crediderunt. **A**ccursius **B**artolusq. vbi interesse
cōmuniter potest. in estimatiōemq. id cadit. hoc duplari mā-
lunt. si vero communis hec estimatiō iniuri non possit. tūc quod
ex cōuentione interest. ad duplum vsq. potendi poterit. ita ta-
men vt si eadem in re accidat et communiter interesse. et ex cōn-
uentione. id quod communiter interesse. duplex. si maiō. ea sum-
ma futura est. quā ea que de estimatiōe conuenta fuerit alio-
quin duplex conuenta. et hoc in odin^{is} eius qui in mora est. quo-
niam is in maiori quantitate semper condemnandus est. **V**ideamus
quēadmodū interesse ex conuentione hic accipia-
mus. et si penam ipsam. que in obseruationem contractus prin-
cipalis punit. intelligamus. dubio procul existimo **B**artoli et
complicium sententiā a veritate abesse. Si enim contrahen-
tes expressumauerunt. non videt ab eorum prouisione recede-
dum. cum regulam iuris habeamus. que expresse aguntur. ea
quibus tacite legi prouiderit tollere et hāc sententiā **S**alycetus
probat qui fragile **B**artoli argumentum ostendit. satis enim
est. si qui cōtractū non paret. id quod interest ad duplū pēdā.
durissimeq. secum ageretur. si maiōis summe duplū repelen-
tare cogeretur. Sed quid si **B**artoli sententiā accipiamus
in estimatiōe

in estimatiōe cōuenta. hoc est. in rei ipsius precio. nec etiam
arbitror rectius sentire **B**lacentini. et in primis sciēdū est.
a aliorum sententiā vnico **C**lippiam^o rē sponso paucillam adinuari.
is tradidit. si res vendita nō tradatur in id quod emptoris in-
terest agi. hoc autem interdu precium egreditur. nō enim ita
tuit iuriscōsultus summa ad quā vsq. potendatur. tu intelli-
ge gredi vsq. ad duplum. vt hac lege cautū est. que efficaciter
in illos inducitur. At legi in contractibus certis. qualis est em-
ptio et locatio. id quod interest. dupli quantitatē minime exce-
dere. cōstatq. bis in contractibus versari precium. idq. esse qd
estimatiōem contentam appellamus. **E**n igitur legi dicat nō
excedi duplū. rōne simplici id nemo negauerit. cū in duplo
simplici inest. et si ipsa estimatiō. at estimatiō rei alia nō est pre-
ter conuentā. cum cōuenta communem tollat. quoniam quod ex
pressum est. tacitum tollit. nā in venditiōe qd cōuentum est.
semper attenditur. cetera negliguntur. quare et **B**artoli ra-
tio expellenda est. qui in contumacia iniuriā maiōre summa
attendi probauit. Nam imo quod minus est. obseruandū fue-
rit. cū hec constitutiō. nō ad extendendā eius qd interest esti-
mationem. sed ad coarctandū promulgata sit. Sed et nostra
hec opinio **P**auli **A**fricanij responsis luce clarius pbat^{ur}.
bi si heres seruū. cui fidei cōmissaria libertas debeatur. ven-
dat. et emptor in eo erudiendo multas pecunias effuderit. dein
de ex constitutiōe seruū in libertatem pronocet. competere
emptori repetitionem precij tradiderunt. et id omne quod em-
ptoris interesse. q. in eo erudiendo profudit. ita tamen vt precij
duplum non excedatur. en ergo quēadmodum ipsa estimatiō
conuenta duplex. et Sed quia subsequitur aliud responsum. vi-
deamus an supradictis aduersetur. si enim aream aliquis alic-
nam vendiderit. et emptor in ea edificauerit. deinde per domi-
nam euincatur. dubitat iuriscōsultus an emptor in omne id qd
interesse. venditori cōuenire possit. Et cum erga domini qd
ceptione vt sibi restituat quod edificando impendit. tutus fue-
rit. nō posse a venditore id repeti statuit. in omnibus tamē his
casibus si venditor alienum seruū. omnimodo teneri debet.
Respondent quidam. verbum id omnimodo ita coarctandū.
vt duplum non excedat. sicut verbum. omne in priorē responsio
positum per iuriscōsultū ad duplum restringitur. quod ego
cum cancellatione non careat. nō admitto. **B**artolus priorē le-
gem per hanc sequentem corrigi tradidit. quod eque absurdū
est. **F**ulgosius nō corrigi. sed declarari arbitratus est. vt distin-
guamus an venditor. ignorauerit rem esse alienā. et duplum non
excedatur. an scierit. et tunc omnimodo teneri. quod et **B**ar-
tolo fere placuit. Sed et id ipse nequaquam sequar. cū verisimile
nō sit iuriscōsultum. qui priorē responsio ignorantiā in herede
nullam tradiderat. tam cito de sententiā decessisse. Itaq. arbi-
tror. veteri et hac in re perpicacitate longe decessisse. verius
enim ille vltimus. non ad computationem referendus est.
que in estimatiōe eius quod interesse prius facta fuerat. sed ad
obligationis ipsius substantiam. quod ostenditur ex illis ver-
bis. teneri debet et traditur enim an teneatur. vel id minus. nō
aut quomodo vel quatenus teneat. et igitur quia superius ex-
plicauerat. cum aream alienam quicq. venus dedisset. si vbi em-
ptor. edificia struerit. euincatur. an veditor. in id quod interesse
emptoris. sit condemnandus. et si emptor. in possessione fuerit. nō
teneri tradiderat. cum dominum exceptione doli mali expen-
sas rescire emptor. compellere poterit. si vero in possessione
nō sit. tum agere cōtra venditorem emptorē posse. qd declarā-
do iuriscōsultus prosequitur. vt cū venditor. rem alienam sci-
uit. omnimodo teneatur. nō possideat emptor. sine possideat. et
doli exceptionem nō opposuerit. nec aliter expimit quatenus
ratione eius quod interesse. sit cōdemmandus venditor. quod et
ex superiorē responsio. et ex hac cōstitutiōe deciditur. duplum
non egredi. igitur distinctiō in scientia tradita in secūdo illo ca-
su procedit. non autem ad herede serui venditorem. qd in priorē
re responsio scribitur. tradenda est. heres enim supascripto ca-
su dubio procul omnis manumissionis sibi a testatore imposi-
tuus. quāmobrem et **S**cia legatum accipere noluit. vtpote fe-
re inutile. nec verisimile est herede testamentū quo institutus
fuerit ignorasse. vti itaq. illa omnimodo ad proximiorē ca-
sum referenda est. que interpretatio etiam regula iuris adinu-
tur. relationes videlicet ad proximā queq. trahi. et Ceterū et
sententiā hēc nostra ex ipsius legis rōne cōfirmatur. in contra-
ctibus enim certis duplū iccirco excedi nequit. in incertis ve-
ro quantūcūq. interesse. deducit. quoniam in illis. cū certā quan-
tatem vel naturā habeant. facilius quod simpliciter digno-
scitur. quāmobrem cōtrahentes nō videntur voluisse illud ma-
gna summa excedere. at in incertis non ita est. cūz hanc facile
simplici reperias. igitur hec ratio vera est. nemo quippe est

qui eam non probet. in quem aliū finē certitudo ista considera-
ri potest quam propter precij. quoniam videlicet hi contractus
certum precij vel habent. vel habere hanc difficultatem possunt
quod enim cōter interesse. quibuscūq. in casibus deprendi po-
test. pura vicissim promissimus ego **R**omā ire. tu **V**enecias. id
nomine in cōmune estimatiōe redigi pot. cōsequens igitur est.
aut legis huius distinctionē ratione carere. aut ipsius rei esti-
mationem conuentā duplari. quā sententiā fere cōmune dige-
rim. cū non solum **S**alycetino. sed et **S**alyceto placuerit. tum
b **P**etro. recentiorib^{us} quibsdā **A**urelianib^{us}. bi ita existi-
mauerunt in casibus certis cū precij statutū est. illud duplari.
quod si nihil certi constitutū sit. quod cōmuniter interesse atten-
dendum. nō habita affectus ratione. finge igitur me tibi cen-
tum sesterijs domū vendidisse. nec postea tradidisse. quāz pro-
pter moram. tu trecenta amittis. si aduersus me agas. et tantū
te damni passum probes. inde me in ducentis solū. condemna-
bit. duplum enim non excedet. quod si te amisisse quinquaginta
ta tantū probaueris. in ea quinquaginta damnabor. excedere
itaq. duplum non potest. in minorem summa cogere potest. in
incertis contractibus id iuris nō est. quia quicquid interesse. id
omne redditur. **E**t differentie rationē dicit. quoniam cū certū est
precium seu conuenta estimatiō. qui maius damni duplo patif
suā culpā agnoscere debet. qui non quibuscūq. remedij vsus
sit. vt sibi conuenta seruentur. sed cum a principio incerta est
estimatiō. quicq. actori imputandum non est. cum incertus fue-
rit quantum poruerit sua interesse.

Ec legis verba. vt quod

Mre vera inducitur dānū. et hoc reddatur. declarāda
diffusius sunt. et id vestigandum est. quēadmodum
ipsius quod interesse estimatiō inest. id sit. hoc enim
est damni reddere. **D**iscutimus itaq. qd sit cū singulariter in-
teresse. tum de eo qd intra rem vertitur. dein quādo extrinsecus
inter sit. tādē qd in maleficijs iuris sit. Quod primo querēdū
proposui. ita explicat **B**artolus. **E**n de eo qd singulariter affec-
tionis causa interesse dubitamus. condemnationē iccirco non
agendā. quoniam ex cōmuni vtu precia rerū constituuntur. et si
seruum aliquē meū quis occiderit. ex **A**quila lege in eius pre-
cium cōdemnat^{ur}. nec iccirco pena augetur quod cūz valde ama-
uerim. qdve paterna ex hereditate ad me peruenit. In actio-
nibus tamen bone fidei huius affectionis rationes habendam
m **P**apinianus scripsit. indeq. actionē dari. qd in stricti iuris in-
diciis est contra. nisi sanō minorū tum quoq. dari suadeat. et
o supascripta **B**ald^o **S**alycet^o ceterisq. omnes pbāt. et **D**ibi
quēdā notare placuit. et dūm generaliter tradit. ppter affectū.
condemnationē nunq. augeri. in bone fidei iudicijs actionē ta-
men dari. que alioqui non cōpetisset. rationē huius rei nullas
esse digerim. si enim affectus hic ita sit efficax. vt actiones inde
dari fateamur. quātomagis poterit in causa esse vt estimatiō
augeat. maiōis quidē opere est rem nonam cōcedere. quā
cōcessam paulisper angere. Sed et diminutionem estimatiōis
p suadente affectione **L**ellus fieri. in propoſita specie scripsit. si
aree aliene inedicauerim. re euicta a domino restitundū mihi
est. quod fuerit impensū. nisi is dominus sit. qd si omne restitu-
ret. laribus fundiq. auris carentū haberet. si igitur dimi-
nūto estimatiōis ob affectus quādoq. sit. ita si idē affectus in-
q serit. augmentū faciendū videt^{ur}. Ceterū et qd passim aiunt. in
actionib^{us} bone fidei ob affectū agi posse. cū alioquin in stricti
iuris cōtractu aliud sit. pbare ipse nequeo. cū in pſesso sit actio
r nem. qua testamēt a rescidimus. stricti esse iuris. sicut et aliam
quālibet rescissoriā. et tamē hac cōpetere ob affectionē **J**abo-
s lenus auctor est. **P**one libertū meū. qd soluedo non erat. me res-
tamētō preteruisse. an cōtra tabulas bonorū poss. petere pos-
sim. et cū mea nō intersit. nō posse videt^{ur}. qd si in eius heredi-
tate fundus est. qui parentū meorū quādoq. fuerit. vel seruus
q singulari aliquo officio me demeruerit. cur mea nō interest.
t cōpetet itaq. persecutio. Sed et alibi traditū est. patri qui fun-
dum p filia doris noie tradiderit. si is fundus cōstare matrimo-
nio euincatur. actionē ex stipulatu duple ob affectionē cōpetes-
re. Itaq. digerit quicq. stipulationē hanc quoniam venditiōis ac-
v cesserit. bone fidei esse. et nā stipulatio eius cōtractus naturā.
z cui accedit. ita imitaf vt firmiorē validiorēq. cōuentionē faciat
nō vt qui nō teneret. iccirco teneat. et qd agere nō poterat. iccir-
g co possit. **M**a et si tradidero tibi seruū. et mihi tecū puenierit. vt
en manumittas. vel si ancillā tradidero. pactus ne pſtituat. et
y tu cōuenta nō serues. agā in id qd mea affectūis ergo interest.
atq. id impromissum. seu cōtractus bone fidei fuerit. seu nō idē
q **A**ccursio visum est. cōmune igit sententiā merito nō sequor.
Itē me mouerunt q referunt doctores argumenta. quāle illud

a L. j. de act. emp.
b S. precij. insti. de
cōtraben. emp.
c S. tripli. isti. d. act.
d L. si volūtate. C.
de rescin. vend.
e L. Titius. z. l. seq.
de actio. emp.
f L. eius q. ff. si cer.
pe. Bart.
g L. j. de inde. de
postu.
h In oder. in. l. qua
tenus.
i L. p. cia. ad. l. Fal.
l. L. p. cia. ad. l. Fal.
l. L. qui seruū. ff.
ad. l. Aqu.
m L. cum seruus. ff.
manda.
n L. si de iussorib^{us}. ff.
de pac.
o L. si in emptione
ff. de min.
p l. i. fundo. ff. de rei
vend.
q Arg. l. si. ff. de le.
tertio.
r Bar. l. i. si heres
ff. de eo qd certo loc.
s l. libertus qui sol
nēdo. ff. de bo. lib.
t l. pater. ff. de euc.
v Arg. l. si stipulat^{ur}.
de vfu.
g Alex. in. l. j. ff. de
pac.
y l. si seruus ea leg.
ff. de ser. expor.

Quæ questio est. quid
cū intrinsecus dānū incidit. an omne reddat. ⁊ Et
p̄cipūq̄ vltērius progrediamur. agendū paulip̄
est de verborū significatiōe. quid sit quod intrinse-
cus interest. ⁊ qd̄ quod extrinsecus. ⁊ Bartol⁹ arbitratu est
que ex ipsa re continenter pueniunt. vt partu fructus. ⁊ simi-
lia. ad intrinsecum refertur: que vero nō ex ipsa re. sed occasiōe
rei procedunt. extrinseca respiciere. vnde cōsequens fuit. herē-
ditatem seruo meo delatam. vti habēcā ad me extrinsecus perti-
nere. Spterus ⁊ Albericus id notantur. quū potius intrinsecū
dici quod rē quacūq; comitatur. idē ⁊ confirmantur. alij quo-
niam legē venditori: em quanti emptoris interest. rem nō esse eni-
ctam prestare debere aūt⁹. veluti ancilla pignatē euicta. vel ser-
uo cui hereditas relicta sit: equat enim partū ⁊ hereditatē reli-
ctam. que paritas offendit vtrūq; intrinseca spectare. Idem ⁊
alib⁹ similibus argumentis probat: que nobis satis leuiā vide-
tur. cū nos de nomine disputemus. illa ad rei effectū pertinēt.
Ipse in Bartoliniā que cōiter probatur. pedibus vado ca.
Antonini constitutiōe^a adiunatur. qui dāmnū extrinsecus ve-
niens illud appellat. quod nō ex re venit. sed in rē dāc ex remo-
ta causa. Alpiann⁹. hereditas inquit augmentū ⁊ diminutiō-
nem recipit. sed ea que ex ipsa hereditate proneniunt. puro be-
reditatē accedere: si extrinsecus. nō q̄ persone possessoris acce-
dunt. Laus⁹ procurator inquit: quod ex lite consequutus est.
seu principaliter. seu extrinsecus. restituere dñō mandati actiō-
ne cōpeltitur. ⁊ Quibus verbis constat. quicquid principaliter
nō adheret. extrinsecum esse. Illō tamen differtur autem. ver-
bum id aliquando largius. quādoq; aliter accipi. pot res quā
tractamus

Explicitis itaq; vocum ip

Earum quibusdam quasi interpretationalis. prole
quendum est. ¶ quemadmodum supra scripta ques
tionem determinamus: z quōd intranscussus interest.
quatenus rei estimationē spectat semper cōsiderari. rationem
q̄ illius duci Bartolus z ceteri tradiderunt¹. Sed in eo non
modica difficultas vertitur. quod dubium est a quo rēpoze est
matio crescat. nam si tibi vinū mutuo dederim. nec reddas est
mationis rationē incutendas temporis: quo in iudicio petierim.
m Babinus scriptum². at si vinū viderim. nec tradam. estimat
tio emptori computabitur. quanto pluris vinū valuit. vel cum
n venditum est. vel cum fuit petiti: quod ḡd pom³. tradit. Quē
admodum hec responsa cęrēcabimus: z veteres interpretes
plurifariam distinctionibus ea discernerunt: quorū sententias
Bartolus. z recentiores confutant. Agitur ipse in venditione
tempus quo cōtractus initus est. cōsiderari i cetero prodidit:
q̄ tunc in mora esse vēditōz incipit. cū precio accepto statim te
neatur vinū tradere. nō probant id recentiores. nec admittunt
statim venditorē. precio accepto esse in mora: nam nec lex Bar
tolam defendit⁴. cū precio accepto venditor: non soluz rem. sed
etiam rei accessiones teneatur tradere. solūq̄ ratione lucriti
faciendū sit in mora. nō autē si damnum emergit. Alter itaq̄ ipse
2 respondent. in ḡd pom⁵ nōj responso actū fuisse. vt statim vinū
prestaretur: z hoc per locum a solitis consuevit: vltatuz enim
est: vt in venditione data pecunia statim res tradatur. item in
vinū natura est. non vt incontinenti reddat: sed post aliquod tem
pus: at in vēditione cū aliud nō agitur. presenti die debet. igit
in mutuo cōtractus tempus nō inspicimus. q̄ tunc nō solet red
di: in venditione cōtra. z ita Fulgositus quoq̄ cęstimat. sed in
aduersum deducit. quoniam si contractus tēpus in vēditione re
spiciamus. cōsequens esset. vt tunc vinum quoq̄ periculo ven
ditōris periret: qd falsum est. cū periculum emptorē subeat⁶. vt
p Alp. scribit nisi digeris tunc periculum ad emptorē pertinere.
cū venditor: moraz nō cōmilit: at in ḡd pom⁷. responso cōmiserat:
quia interpellatus fuit. cū enim iuriscōn. loquatur. cū venditor
fuerit in mora. necessario debemus interp: etari venditorē fuis

fe compellatur; alioquin mora non dicitur. nam quoties legislator
 aliquid refert. intelligere debemus omnia interuenisse. quod actui
 necessaria sunt. Accipiendum itaque compositionis responsum est.
 vt interpellationem ab emptore facta dicamus: quoniam alio
 quin si venditor vinum non tradidisset. nulla in eo fuisset mora.
 Ceterum quoniam hic tractatus responsa quedam simul pugnan
 tia continet. quoniam cōdiciam cum id interpres nostri quesi
 erint. voto frustra habetis: quoniam vt Zasou ostendit. eorum
 distinctiones et cauillis et cōiecturis quibusdā fallacibus cōsi
 stunt: nostre opere fuerit. Hodiānū hūc nodum. nō vt Alēg
 der fecit. gladio secare: sed quantū vires possint. manibus di
 soluere. et quoniam veritas verborū ad iudiculis nō indiget: al
 ter quā in presentē diē quicquid existimauerit. sic arbitror: explicā
 dus. Cū de his cōtractibus ambigimus. in quibus debitor fa
 cere tenetur. veluti fundū restitueret. rem tradere. distinguēdū
 putamus eos qui sunt stricti iuris. ab his qui boni fidei. dicuntur
 in illis morā purgare ad litis vires prestat. permittit. et iurē
 estimatio nō nisi a litis cōtest. tempore iuratur: in his. quoniam
 magis ex bona fide proceditur. vsq; ad sententiā tradi vel resti
 tuires pōt. quapropter rei estimatio non fit. nisi in sententiā
 pūa. Cum vero de his cōtractibus querimus. in quibus ver
 sator dario. nec speciem aliquā precise dari certum est. in sentē
 tiā tēpus estimatiōis querimus: nam si reus nō docet. res estima
 bitur. quanti tūc valet: et quid nō iure obligationis. sed officio iu
 dicis: qd infra disseremus. Si igitur sub ipsum sententiā feren
 de tēpus debitor: offerat estimatiōem. qd dare nolit. inde ge
 beret id admittere. et creditorē cōpellere vt rei petite precū reci
 piat: quoniam si reus rem tūc daret. eius respectu liberaret. idē
 ergo si precium prestat. quod si reus tūc nihil offert. inde rem
 petitam solui pronuntiabit: et si reus nō soluat. ex officio iudis
 eis id curabit. vt estimatio reddat. eius temporis respectu
 quo res petita est tūc enim mora incipit. in bone vero fidei cō
 tractibus. inde in estimatiōis cōdemnabit. vtrū actor: volue
 rit. aut tēpore quo expressim morā facta est. puta per interpel
 lationem. seu tacite. veluti cū dies quo solui actum fuisse presu
 mit. interpellat: aut a tēpore quo sententiā est ferenda. et hōp.
 a ita accipiendum est responsum. dū inquit venditor cōdemna
 ri vtro tēpore plaris vinū fuerit. vel quo vinū venit. vel quo lis
 in cōdemnationē deducit. id est lis ipsa sit cōdemnatio. et fortis
 sententiā. nō enim de litis cōtestatione hic quicquid accipit. quip
 pe verba repugnarent: quid tunc ad rem faceret cōdemnatio: et
 supra scripta locum sibi vendicant circa estimatiōis ipsius rei
 principalis. nō aut in fructibus accessionibus ve. que in disti
 b cte a mora incipiūt tēpus sententiā. vt infra enarrabimus. et si in
 c preteriti tractatu hoc nō distinguerimus. Accurrit et Bartolus.
 ceterorumq; cōmentā minimū nos offendunt: est quibus alter
 cū rem nō satis perspectam haberet. antiquorū ingenia tene
 4 brie inuoluta fuisse tradidit. Dixerit fortasse aliquis. absurdū
 esse enim. quī in mora ad vsq; sententiā tēpus perscrutauerit. tā
 leniter plecti. vt rei estimatio nō habeat. nisi quatenus tunc va
 let. Cui ipse responderim. estimatiōis quidē. vt idigimus in euo
 dem: sed nō iccirco minus poterit reum aliter inde punire. ve
 luti si cōdemnet etiā quatenus egra rem interfuit. igitur Sa
 d bini responsum intelligi debet: cū iam sententiā sua inde decla
 rant vinū reddi debere. et hoc est quod in eo dicit vinū per iu
 dicem petatum fuisse. in obligationibus enim dandi estimatio
 nō solui iure obligationis: sed post latā sententiā officio iudis
 cis. Actor enim vbi reus cōdemnatus fuerit vinū reddere. in
 c executionē iudicari officii iudicis impossūbit: si vinū nō red
 derit. inde in estimatiōis et quatenus inter est. reū compellat.
 Quod ergo in responso dicit per iudicē peti. imagine refert: li
 cet si cōmōnem eius legis interpretatione sequemur. nullus
 esset momenti. vel certe mandata rem confirmaret: in mutuo vi
 delicet nō solum certi condictione aq; fed officius quoq; iudicis
 f implozari. Ceterum et in compositionis responso illud adnotandū
 g est. obligationē dandi esse. quoniam vedito: in genere tenebat.
 h quod et recentiores. quāuis Bartolo repugnāb. appobant
 nam et locū sibi vendicare arbitro: in rei iudicate executione.
 quo officium iudicis requirimus: cum enim venditor: esset obli
 gatus ad genus. in principali causa solum queritur. vt vedito
 det. non aut de eo quod ab mora actōis inter est. Ceterū quo
 i nias in hoc tractatu nō mediocres scrupulū Alpiamus iniicit.
 eius verba wapep Yog: et obiter emaculanda sunt. Jo in lege. iij.
 de triticaria condicione. in Pandectis florentinis ita scrip
 si dependitur: In hac actione si queratur res. que petita est.
 cuius tēpore estimatiōis recipiat. verius est quod Seruius
 ait. et cōdemnationis tēpus spectandū. si vero desideret esse in
 rebus humanis moris tempus. sed etiam wadē secundum
 Celsum erit spectandū: nō enim debet leuissimum vite tempus
 112.

a 2. cōditiones. q
cetrinfeus. ff. d. cō
di. z demon.
b 2. cetrinfeus. ff.
de ver. ob.
c 2. nō quocūq. s.
Jul. de lega. i.
d 2. precia rēū.
e 2. creditoz. ff. de
pig. actio.
f 2. cuz fundus. ff.
com. pred.
g 2. item veniunt.
h 2. d. p. i. i. leg.
Bar. in. d. l. j.
i Segnor in confi.
post maler. An arc.
l. 2. flum. s. vtrū. de
dam. infecro.
l. i. vinū. ff. si cer. pe.
m. loatio. s. cū p vē
ditorez. ff. de acito.
emp.
n 2. d. l. vinū.
o 2. curabit. C. de
acti. emp.
p 2. j. de pericu. z
cōmo. rei ven.
q Decius in. c. j. de
ind. Fulgo. Alb. de
Rosa. Jas. i. l. Bar
barius in. j. coli. de
offic. piero.
r 2. l. vinū.
s 2. inflatum. ff. de
ver. oblig.
t l. hominē. ff. mād.
v. l. iij. s. i. bac. ff. cō.
g. l. iij. l. i. ff. de triti.
p. s. ff. de tēp. ap.
z 2. l. vinū.
a 2. l. loatio. s. cū p
vendi.
b l. i. Justianus scri
bit. l. fruct. s. ff. de rei
ven.
c 2. Bar. i. d. l. iij. s. in
bac.
d l. vinū.

e l. s. i. tra. ff. de re in.
f 2. s. i. p. vēditore.
g leg. emp. ff. de
acti. emp. in prin.
h 2. d. l. vinū.
i 2. l. iij. s. de tritici.

e l. si itra. ff. de re in.
f. d. s. si p veditore.
g l. ex empto. ff. de
acti. emp. in prin.
h In. d. l. vinam.
i Lij. ff. de tritic.

Tertia questio est: quem
admodum id quod extrinsecus interesse aiunt. in co
demnationem dedicatur. Quem tractatu cu Bar
tolus pluribus distinctioibus explicuerit: nos qui
eius vestigia imitatur. quinq; axiomatibus sumis enarrato
ri. Id igitur primum sit: accessio extrinsecus pronociens. que
rem quancunq; prosequitur. in eius quod interest estimatione
ita cadit. vt eius ratio semper habeatur: veluti si ancillam ven
didero. z euictus sit partus. in condemnationem deducet qua
rentus tua interest partum non euinci. idem si seruum emero. cui
fit delata hereditas: sive enim a te occisum. certe mihi in omni
nem quoq; hereditatem teneberis. Sed hic aduertendus est
quia communis estimatione. quamuis seruo relicta sit heredi
tas. non tamen is carioris precii estimatur. vt Paulus scriptu
cuius re

a *℞. liij. s. sin. ff. de*
eo quod certo.
b *liij. C. de cupres. li.*
gij. d. l. fi.
c *l. oleo. C. de vsur.*
d *℞. l. Titius.*
e *l. Julianus. ff. de*
act. emp.
f *l. tenetur. s. q̄ vas.*

अःस्तसिः